

DL1002

.B5

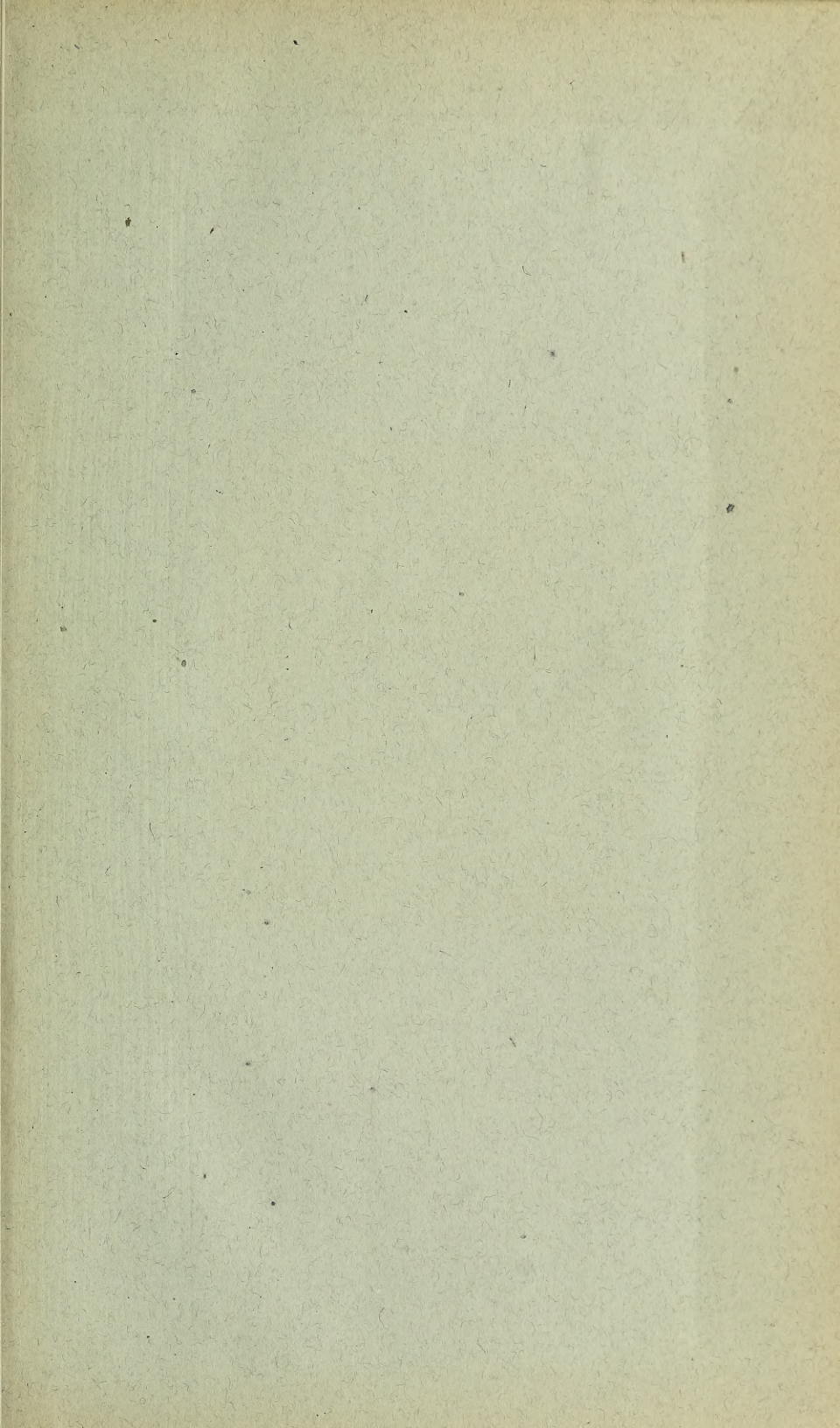
*

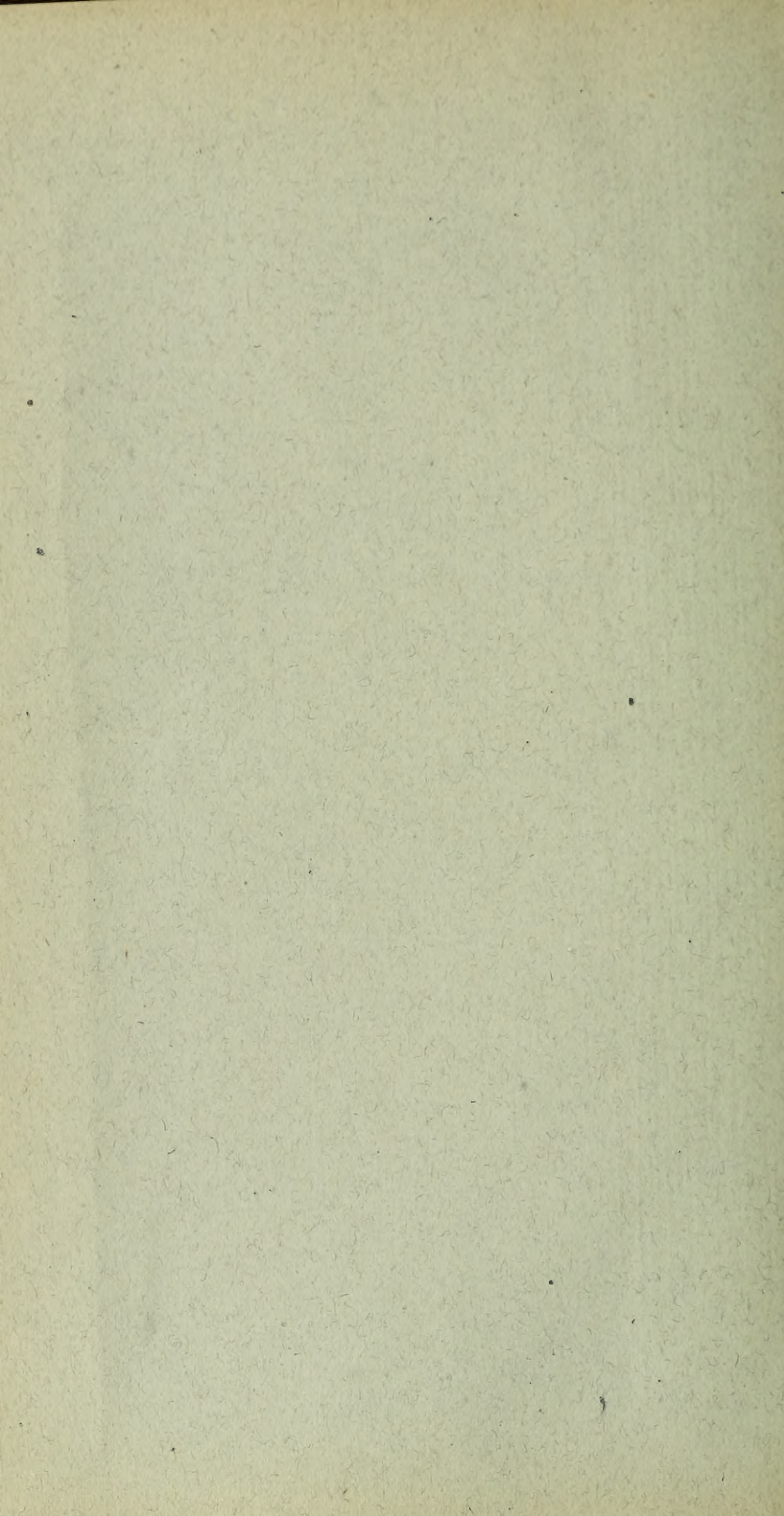
5.06 (47.1) \$3
CH

FOR THE PEOPLE
FOR EDVCATION
FOR SCIENCE

LIBRARY
OF
THE AMERICAN MUSEUM
OF
NATURAL HISTORY

5.06 (47.1) L3

BIDRAG

till

KÄNNEDOM AF

FINLANDS NATUR OCH FOLK.

Utgifna

af

Finska Vetenskaps-Societeten.

75

Sjuttiondefemte Häftet.

HELSINGFORS 1914.

HELSINGFORS CENTRALTRYCKERI OCH BOKBINDERI AKTIEBOLAG.

15 66371 *Let 24*

INNEHÅLL:

1. En tilltänkt nationalhyllning för kejsar Alexander I. Af **Carl v. Bonsdorff**.
 2. *Alexander Lauréus*. En konsthistorisk studie af **Torsten Stjernschantz**.
-

BIDRAG TILL KÄNNEDOM AF FINLANDS NATUR OCH FOLK,

UTGIFNA AF FINSKA VETENSKAPS-SOCIETETEN.

H. 75, N:o 1.

EN TILLTÄNKT NATIONALHYLLNING

FÖR

KÉJSAR ALEXANDÉR I

AF

CARL v. BONSDORFF

HELSINGFORS 1912

HELSINGFORS CENTRAL TRYCKERI OCH BOKBINDERI AKTIEBOLAG

De undersökningar, som resulterat i efterföljande skildring, grunda sig, tämligen uteslutande, på otryckta källor från tiden omkr. år 1814, dels på de centrala ämbetsmyndigheternas handlingar, dels på enskilda familjesamlingar. Bland de förstnämnda ha generalguvernörskansliets akter och generalguvernörens skrivelser till regeringskanseljen lämnat de flesta bidragen, medan skörden på andra håll (statssekreteriatets, Åbo domkapitels, consistorii academici samt länestyrelsernas i Åbo och Helsingfors arkiv m. m.) varit tämligen ringa. Det största materialet har jag dock hämtat ur de enskilda samlingarna från föregående århundrades början: Rilax- och Åminnesamlingarna, Rehbinderska, Ehrenströmska, Stjernvallska, Stjernvall-Walleenska och Kothenska samlingarna i statsarkivet, Tengströmska brefsamlingen i universitetsbiblioteket m. m. Smärre bidrag ha därtill ännu erhållits från tidningar samt officiella kungörelser och cirkulär från de år, till hvilka skildringen hänför sig.

C. v. B.

INNEHÅLL.

I.

Sid. 1—10.

Den nya æran s. 1. — Kriget i Ryssland 2. — Revanschplaner i Sverige 2. — Tonen i Finland 3. — Ämbetsvärldens hållning 4. — Bearbetning af den allmänna opinionen 8.

II.

Sid. 10—18.

Oro för kejsarens person 10. — Svårigheter inom förvaltningen 12. — Fred i sikte 13. — De ryska myndigheternas beslut att fira kejsarens hemkomst 13. — Ministerkommittén inbjuder deputationer till Petersburg 16. — Grefve Steinheil befordrar besluten till centrala och lokala myndigheters kännedom 17.

III.

Sid. 18—34.

Nationalinsamlingen i Finland 18. — Fråga väckes om en deputation från Finland 20. — Konsistoriernas åtgärder 20. — G. M. Armfelts ställning till frågan 22. — Frih. R. H. Rehbinders uttalanden till landsh. G. Fr. Stjernvall i Tavastehus 22. — Landsh. K. v. Troils meddelanden till densamme 25. — Stjernvalls villrådighet och oro 26. — Landsh. C. Stjernvall i Viborg lugnar honom 28. — Armfelt afgör frågan om deputationens sammansättning 29. — Landshöfdingarnes roll 30. — Grefve F. Steinheil utför öfverinseendet 31. — Utfärdar kallelser 31. — Meddelar sig med ryska ministrar och Armfelt 32. — Wjasmitinoffs och Armfelts svar 33.

IV.

Sid. 35—59

Carl Stjernvalls framställning till generalguvernören 35. — G. Fr. Stjernvalls dito 37. — Deputationens ledamöter 38. — Fråga om ordförande 40. — Steinheil afsäger sig 41. — Troil motarbetas 43. — Landshöfdingarne G. Fr. Stjernvalls och G. Langenskiölds öfverläggningar 44. — C. Stjernvall förenar sig med dem 47. — Kammarherre C. Fr. Rotkirch tillfrågas 48. — Men refuserar 50.¹ — Rehbinder afslår på samma sätt 51. — Fråga om Sprengtportens val 52. — Rykten om deputerades hemliga planer 53. — Bröderna Stjernvalls och Rehbinders »postulater» 54. — Rykten om Armfelts brytning med Steinheil och Rehbinders 55. — G. Fr. Stjernvalls förslag att opinera till förmån för Steinheil 57. — Rehbinders understöder förslaget 59.

V.

Sid. 60—68.

Kejsarens hemkomst 60. — Hans ukas mot deputationer och festligheter till hans ära 62. — Förbudet kungöres i Finland 64. — En del deputerade i Petersburg 65. — Äfven nationalsubskriptionen inhiberas 65. — Kejsarens svar på riksmyndigheternas böneskrift 67. — Förbudet går vidare 68.

VI.

Sid. 69—82.

Hvarför deputationen icke blifvit vidare känd 69. — Missnöje i Petersburg med de kejsarligen förbudene 69. — G. M. Armfelts tillfredsställelse 70. — Hans misstro till deputationen 71. — C. J. Walleen hyser samma tänkesätt 73. — Uttalar sig om valet af ordförande 74. — Hans missnöje med Armfelt 75. — Steinheil och Stjernvallarne kallas till Petersburg 76. — G. Fr. Stjernvalls glädje däröfver 77. — Arbetet med de finska »affärerna» begynner 78. — Armfelts förslag till »monument för epoken» 79. — Tacksägelsegudstjänster med anledning af freden 81. — Åbo akademis hyllningsfest. 82.

EN TILLTÄNKT NATIONALHYLLNING
FÖR KEJSAR ALEXANDER I.

I.

Med en lätthet och motståndslöshet, som väcker undran, gled den generation, som för hundra år tillbaka upplefde Finlands öfverflyttning från den nästan uråldriga föreningen med Sverige till politisk gemenskap med den gamla motståndaren, in i hvad man i högtidligt tal stundom kallade för »den nya aeran», »det nya tidehvarfvet». Att så tillgick, hade sin förklaring i flera omständigheter, politiska, militära och personliga, och icke minst i den på en gång ädelmodiga och klokt beräknande pacificeringspolitik den öfvermåktige segraren — af orsaker, som ha sin skilda historia — fullföljde gentöfver det eröfrade landet och som tillvann honom de underkufvades vördnad, tacksamhet och fulla tillit. Helt naturligt fanns det dem — och det hade varit mer än märkligt, om sådana icke funnits — hvilka i djupet af sitt hjärta kände saknad efter den förra öfverheten och trädde efter ett återknyttande af de gamla föreningsbanden. Men för de flesta bland dem, som hade möjlighet att närmare öfverskåda de politiska tidsförhållandena, stod det nog så klart, att förändringen var en förändring utan återvändo och att en ny strid om Finlands besittning knappast skulle leda till

annat än förödelser och förluster, än större än de nyss öfverståndna. I handling, om också icke alltid i tänkesätt, fogade sig höga som låga efter den regel, som några år efter kriget uttalades af den klokt beräknande, i tidshändelserna djupt engagerade Åbo-biskopen Jakob Tengström. »Då länders och folkslags öden — skref denne år 1811 till frih. J. Fr. Aminoff på Rilax — hvälfvas af en högre hand, tillhör det hvarje klok och beskedlig människa att foga sig efter Försynens skickelse och att alltid och i alla skiften sluta sig till en god regent, till ett älskadt fosterland, för att därigenom säkrast och lättast främja närvarande och tillkommande tiders väl och söka läka de sår, som våldsamma politiska katastrofer alltid medföra.»¹⁾

En prøfvotid för den undersåtliga troheten och underkastelsen under Försynens skickelse inträdde, då år 1812 den stora kraftmätningen begynte mellan de tvenne potentater, hvilkas tidigare slutna förbund just ledt till den politiska omhvälfningen i Norden. Huru skulle den nya jättestriden ändas? Skulle dess svallvågor vältras upp mot de nordiska länderna och skulle Finland komma att som ett krigsbyte slungas af världsherskaren åt dess förra öfverhet? Eller skulle kriget lokaliseras till Ryssland och världseröfraren där möta gränsen för sin krigiska storhet?

Vi känna, hurusom man i Sverige till en början ställde stora förhoppningar på denna strid, hvaraf man förväntade sig revansch på muskoviten och Finlands återvinnande. Men vi veta ock, huruledes inom den

¹⁾ J. Tengström till J. Fr. Aminoff ¹²/₄ 1811. Rilax saml.

svenska politiken de nationella traditionerna snart nog undertrycktes af en främmande åskådning och huru-
som en allians med Ryssland bragtes till stånd, som
yttermera befäste skilsmässan mellan de förra broder-
landen, som för årtionden aflägsnade Finland från den
svenska politikens synkrets, medan borta vid västra
horisonten ett annat, om också just icke nytt mål be-
gynte att hägra, ett byte för eröfringslystnaden och
ett offer åt revanschbegäret.

Att man äfven i Finland i en del kretsar gjorde sig
förhoppningar om en omdaning af de politiska förhållan-
dena och särskildt räknade på Sveriges anslutning till
Rysslands motståndare, tyckes framgå af vissa uttalanden
från denna tid. Väl torde det icke varit så farligt som sa-
ken framställdes af den temperamentfulle, för allsköns
rykten mottaglige G. M. Armfelt, hvilken särskildt fann
andan dålig i landets hufvudstad och antog att man där
endast trånade efter en återgång till den förra politiska
ställningen¹⁾. Och säkerligen böra vi med stor reservation
upptaga den för revanschpolitiken — till en början —
mycket intresserade general A. F. Skjöldebrands påstående
att hela landets vapenföra män skulle rest sig och förenat
sig med svenskarne, om desse kommit öfver²⁾. Men äfven
personer som frih. C. Mannerheim och J. Fr. Aminoff,

¹⁾ Armfelt t. J. Fr. Aminoff ²⁰/₁₁ 1811, ⁷/₁₉ maj 1812, Ril. saml. —
Enligt uppgift af *Sam. Clason* i Sveriges historia 1809—1859 s. 152 skulle
upprepade budskap från Finland vetat berätta, att den stora massan
af folket med seg tillgifvenhet hängde kvar vid sitt gamla fosterland
och hoppades på befrielse från det ryska väldet.

²⁾ A. F. Skjöldebrands memoarer, utg. af *H. Schück* V: 3. Samma
förmodan uttalas i *B. v. Schinkels* Minnen ur Sveriges nyare historia
VI: 120.

hvilka funno »tonen» i allmänhet god, medgäfv, att ställningen kunde genom ogynnsamma händelser blifva kritisk, hvarför det enligt deras tanke vore oförsiktigt att lämna Finland utan allt försvar.¹⁾ Och biskop Jakob Tengström, som med vaken blick följde tidsopinionens utveckling, yttrade sig i sin enskilda korrespondens om »det absurda politiska nitet och kannstöperiet att än göra om hela systemet och önska ett nytt krig med Sverige», hvaraf enligt hans mening »idel ömsesides olyckor och förluster» blefve en följd. Ehuru själf tillfredsställd med det nya systemet, om hvars etablerande han varit med, ansåg dock Tengström att man måste förlåta ett nyligen underkufvadt folk, att det ännu icke frigjorts från »de gamla politiska grillerna», som med tiden nog skulle upphöra. »Efter några år — trodde biskopen — hafva de väl förflugit och det nya uppväxande släktet skall ofelbart bättre känna förmånerna af sin ställning äfvensom sin plikt mot regent och fosterland²⁾».

Huru allmänt »det politiska nitet» var och i hvilka samhällsklasser de »gamla politiska grillerna» främst fortlefde, är icke möjligt att närmare utgrunda. Men hvad vi med tämlig visshet kunna hålla för, är att inom ämbetsvärlden och särskildt inom dess öfversta sfärer »tonen» var den

¹⁾ J. Fr. Aminoff t. G. M. Armfelt juli 1812 (konc. i Rilax s.), till R. H. Rehbinder $\frac{7}{7}$ 1812 (Rehbinders saml.), C. Mannerheim t. J. Fr. Aminoff $\frac{13}{4}$, $\frac{28}{4}$, $\frac{10}{6}$ 1812 (Ril. s.), till J. A. Ehrenström $\frac{5}{1}$ 1813 (Ehrenströmska afskr. saml.). Statsarkivet.

²⁾ Tengström t. J. Fr. Aminoff $\frac{12}{5}$ 1812 (Ril. s.), t. C. J. Walleen $\frac{1}{3}$ 1813 (Stjernvall-Walleens saml.). — I samma anda yttrade sig Mannerheim till Ehrenström $\frac{5}{1}$ 1813: »Finnarne behöfva tid att sansa sig, och att de värkeligen högakta och älska sin gode kejsare, därom är jag helt och hållet öfvertygad.» Ehrenstr. s.

bästa och att man inom dessa kretsar med det lojalaste deltagande följde först Rysslands försvar mot fransmännen och därefter de allierade folkens strider för världseröfrarens fullständiga undertryckande. För att nu icke tala om Armfelt, som lifligt tillstyrkt affallet från den öfvermäktige bundsförvandten och i striden för det legitima franska konungadömet återupprättande såg ett af sitt lifs käraste önskningsmål uppfyllt¹⁾, täflade de högre ämbetsmän, hvilkas korrespondens är oss känd, om att inför hvarandra uttala sina innerligaste välönskningar för kejsaren och hans storartade företag. Kejsar Alexander var den störste, den ädelmodigaste fursten på jordens rund, sitt folks frälsare och Europas befriare; hans motståndare, hvars hjältegloria strålade i Sverige ännu efter detta rikes anslutning till koalitionen mot Frankrike, var världsförtryckaren, världstyrannen, usurpatorn, vilddjuret, som hotade att uppsluka hela Europa och därför var »bon à pendre». Fransmännens inryckande i Ryssland var ett attentat mot folkfriheten, ryssarnes försvar en ädel, uppoffrande strid för hus och hård; de allierade arméernas infall i Frankrike däremot en det godas seger öfver det onda o. s. v. På sitt bombastiska sätt gaf den ridderligt-patetiske beundraren af Alexander I, frih. J. Fr. Aminoff i bref till sina närmaste uttryck åt denna sinnesstämning. »Gud den högste kröne utgången för hela mänsklighetens väl», skref han till sin fru våren 1812, kort före krigets början, och mot slutet af året, då fransmännen befunno sig på flykt, utropade han jublande: »Hoppet lefver om

¹⁾ Om Armfelts tänkesätt *Tegnér*, G. M. Armfelt III kap. 8, *Hartman*, De tre gustavianerna s. 249 följ. och mitt arbete Åbo akademi och dess män I: 498 följ. (Bidr. t. känned. af Finl. Nat. o. Folk, h. 69). Nat. o. Folk, H. 75, N:o 1.

frälsning, men ännu är mycket ogjordt, som en rättvis Gud med ett varde kan bestämma. Den dygdige uppsänder sine suckar till den högste för den bäste af regenter vi äga.» Och då på våren 1814 jättestriden var till ända och vilddjuret låg krossadt, oskadliggjordt, uttalade Aminoff för frih. R. H. Rehbinder sin glädje i följande ord: »Den högste har hört våra böner och världen är frälsad. — — Bland människosläktets odödlige välgörare är och blir Alexander Iste den odödligaste jorden burit. Ja, min broder, den blodiga farsen Buona-parten är utspelt, luftsloppet ramladt, ridån fallen och dj-n har återtagit sin smorde.»¹⁾

I de samma dagar Aminoff med sådan emfas yttrade sig om Napoleons fall, skref den unge exped. sekreteraren L. G. v. Haartman till biskop Tengström: »Napoleons blodiga stjärna är nedgången och en skönare uppgången. Hela Europa, hela mänskligheten knäböjer för den vördnadsfullt! Man har ej ord att uttrycka folkslagens tanke-sätt emot Alexander. — — Nu kan man åter i lugn arbeta och göra sina planer för framtiden. En ny epok börjas för hvarje människa.»²⁾

Samma toner, om ock något mer dämpade, ljuda oss till möte från uttalanden, som afgåfvos af medlemmar af Finlands nya regeringskonselj. »Blir det krig — skref i början af år 1812 H. C. Reuterskiöld — måtte Allmaktens gudaväsande, om han sig därmed befattar, belöna Alexanders välgärningar, krossa Europas förtryckare.»³⁾ Frih. C. Mannerheim, hvars pålitlighet gjordes misstänkt af

¹⁾ J. Fr. Aminoff t. sin fru ¹⁹/₅, ¹⁷/₁₁ 1812 (Ril. s.), t. R. H. Rehbinder ¹⁰/₅ 1814 (Rehbinderska saml.).

²⁾ Haartman t. J. Tengström ²⁵/₄ 1814. Tengströmska saml., Univ. bibl.

³⁾ Till J. Fr. Aminoff ³⁰/₃ 1812. Ril. saml.

rapportörer till de högmögende, uttalade sig för J. Fr. Aminoff om de oberäkneliga olyckor, som förestodo världen och hans egen fredliga hembygd, om icke människosläktets fiende fann gränsen för sina äregiriga företag. Om Finlands innevånare också icke deltog i krigskostnaderna, voro de enligt Mannerheims mening sin herskare tillgifne. »Alla välmenande finnars önskningar — yttrade han före stridens början — beledsaga vår älskade kejsare på dess korståg emot människosläktets fiende. Måtte lyckan och segern följa dess fanor, ty annars äro vi jämte hela Europa för evigt smidde i bojor.»¹⁾

Hvad den finska kyrkans främste man vid denna tid, biskop Jakob Tengström, tänkte om den stora striden, kunna vi sluta till af de uttalanden af honom, som redan anförts. »Med de varmaste välönskningar och välsignelser — skref han våren 1812 till J. Fr. Aminoff — följer äfven den finska nationen enstämmigt sin goda och älskade kejsare, fullt och fast öfvertygad, att vi stå eller falla med honom.» Och omnämmande de stora rustningarna på andra håll tillade han: »Under allt detta sitta vi finnar i lugn och ro och njuta vår goda kejsares öfverflödande välgärningar utan minsta olägenhet af de rundt om oss dånande krigen. Ingen fläck på jorden är så lycklig som denna, men huru få känna och erkänna det?» Vid slutet af året antog han fäderneslandet vara räddadt från fransmännens ok och Nordens lugn befast, men på någon fred trodde han icke, »innan hydrans flere hufvuden blifva så krossade att han aldrig mer vaknar till världens förtryck».²⁾

¹⁾ Till J. Fr. Aminoff ¹³/₄, ²⁸/₄ 1812. Ril. saml.

²⁾ Till Aminoff ¹²/₅ 1812, ¹⁶/₁ 1813, Ril. s.; vidare Åbo akademi och dess män I: 462 följ.

Genom sin ämbetsställning var Tengström i högre grad än de flesta andra i tillfälle att invärka på den allmänna opinionen och att motarbeta de gamla politiska grillerna. Af Armfelt uppmanades han ifrigt att fatta till pennan för att befordra en god »public spirit» och särskildt uppmanades han att bemöda sig om en lämplig affattning af böndagstexterna samt af bönerna till de officiella tacksägelsegudstjänster, som nu och då påbjödos till firande af ryssarnes och deras allierades segrar öfver Europas gemensamme fiende. Biskopen fyllde också uppgiften på ett sätt, som tillvann honom synnerligt beröm af Armfelt och erkännande af kejsaren själf.¹⁾ Vid tacksägelsegudstjänsterna, som höllos i alla kyrkor i den mån domkapitlets cirkulär hunno framkomma, upplästes vanligen någon tryckt relation öfver de märkligaste tilldragelserna inom arméerna eller rapporter af de ryska befälhafvarne; därefter följde ett officiellt påbjudet böneformulär med brinnande tacksägelser till härarnes konung för all den välsignelse, hvarmed han omfattat den älskade kejsaren, värnaren af folkslagens frihet och Nordens själfständighet, upprätthållaren af sina undersåtars sällhet och lugn.²⁾

Äfven med anlitande af tidningsprässen sökte vederbörande att inom allmänheten upprätthålla rikstrogna tänkesätt och väcka deltagande för kejsarens stora strid mot världsförtryckaren. I lämpligt formade officiella nyheter från armén och krigsskådeplatserna, kompletterade genom monarkens manifest och befälhafvares rapporter, korrespondenser från Ryssland, utdrag ur enskilda bref

¹⁾ Åbo akademi och dess män I: 491—505.

²⁾ Consistorii ecclesiastici i Åbo cirkulärbref åren 1812—1815, Saml. af placater, förordningar, manifest m. m. I—II.

från fältlägret m. m., meddelade Åbo allm. tidning passande underrättelser om krigsoperationerna, om de egna truppernas lysande tapperhet och deras framgångar samt om motståndarnes dåliga sidor. Stor uppmärksamhet torde alldeles i krigets början tvenne i augusti 1812 publicerade ståtliga upprop till den finska allmänheten väckt, åtminstone det ena, men sannolikt båda författade af den nyss till Finland öfverflyttade J. A. Ehrenström, en af tidens skickligaste stilister.¹⁾ I värtaliga ord och skickligt formade perioder, men med en logik, som måste väcka jämförelser med anfallet på Finland år 1808, framställdes i dessa hela orätmätigheten af det krigiska företag, som påbörjats af Europas plågoris, förstöraren af dess lugn, frihet och kultur. Gentemot Bonaparte, hvars gränslösa äregirighet gick ut på intet mindre än upprättandet af en hela Europa omfattande universalmonarki, ställdes såsom motsats kejsar Alexander, hvilken uppgafs genom sin personliga karaktär vara höjd öfver alla misstankar att åsyfta sina staters utvidgande. Kejsaren hade öfverhopat Finland med en räcka af välgärningar och hans regering erinrade med en förtjusande känsla om allt det goda landet njutit af de bästa bland sina framfarna svenska konungar. Krossades det ryska väldet, skulle Finland utan tvifvel förvandlas till en fransk vasallstat under någon af Bonapartes generaler, dess konstitution skulle trampas, dess krafter skulle utsugas för att tjäna segrarens intressen, dess näringar förfalla o. s. v. Det ena uppropet, som underställts kejsarens eget bepröfvande, utmynnade i en uppmaning till Finlands innevånare att egna kejsarens och rikets sällhet sina varmaste önsknningar, att täfla

¹⁾ Ehrenström t. J. Fr. Aminoff juli—aug. 1812. Ril. s

med kejsarens äldre undersåtar i nit för dess tjänst och i hat mot dess fiender. I det andra uppfordrades alla samhällsklasser att icke sitta som orörliga åskådare af striden, utan genom patriotiska uppoffringar för upprättande af en kår af frivilliga stridsmän fylla den plikt, som ålåg hvarje medlem af det stora ryska samhället.

II.

Om kejsarens trogna undersåtar i Finland än med innerligt deltagande och tillfredsställelse mottogo under rättelserna om de allierade furstarnes framgångar och främst om Alexander I:s andel i dem, rådde det dock en allmän önskan efter ett fredsslut, som gjorde ända på krigets förödelser och återgaf åt riket dess egen gode kejsare. Sedan i början af år 1813 kejsaren lämnat sin hufvudstad, förflöt månad efter månad under otålig förbidan på hans återkomst, medan krigets vågor rullade öfver Tyskland och in i Frankrike. Året 1813 gick till ända och våren 1814 kom utan att önskningarna uppfylldes. Dels kände man sig orolig för kejsarens person, som man fruktade att utsattes för ständiga faror under de täta och våldamma striderna; dels inquiéterades man af det stillestånd, som till följd af kejsarens frånvaro inträdde i den allmänna förvaltningen, af svårigheten att få ens de viktigaste inre ärenden framförda till det kejsarliga lägre, som alltjämt flyttades längre bort från rikets gränser.

På ett vackert sätt framträder oron för kejsarens personliga säkerhet i den korrespondens, som under kriget underhölls af Armfelt med biskop Tengström. I en tämligen tvär vändning hade Armfelt efter sin ankomst till

Finland intagits af beundran för kejsaren, på hvilken han öfverflyttade sin förra hängifvenhet för Gustaf III och i hvilken han skådade en »gudomlig» varelse, en »jordisk försyn» för Finland.¹⁾ Under striden mot Napoleon var enligt hans mening kejsar Alexander den centrala personen, som sammanhöll det hela och som genom sitt tålmod, sin ihärdighet och fermeté öfvervann de enskilda intressena och afunden bland de allierade. Men Armfelt önskade att kejsaren snart måtte återkomma till sina trogna, väntande undersåtar, ty bland det fördärfvade franska folket var han ständigt utsatt för faror, som gjorde Armfelts trogna hjärta beklämdt och hindrade honom att rätt glädja sig åt alla de vunna succèserna. »Måtte Försynen beskydda vår goda kejsare och gifva vår goda sak en sådan utgång som man billigtvis borde hoppas», var en önskan, hvartill Armfelt gärna återkom, och en gång skref han: »Gud låte oss blott få hem vår goda kejsare, frisk och nöjd!»²⁾

Att Tengström delade Armfelts känslor, kan man godt sluta till af den uppfattning han i allmänhet hyste om kejsarens person. Ett par år efter det finska kriget skref han till C. J. Walleen, att det endast var under en Alexander I:s regering man kunde tänka sig möjligheten af den politiska ställning Finland erhållit, och med tanke på framtiden önskade han att denna regering måtte »bli så långvarig och lycklig att Finlands statsbyggnad hinner fullt konsolidera sig för att kunna vänta ett säkert fram-

¹⁾ Armfelt t. J. Fr. Aminoff ³⁰/₁₂ 1811, ⁹/₅ 1812, ⁹/₂₁ sept. 1812. Ril. s.

²⁾ Till Tengström ¹⁶/₆ 1812, ⁸/₅, ¹⁰/₂₃ juli, ⁴/₁₂ 1813, ²⁰/₄, ²⁷/₄, ²⁴/₅ 1814 m. m. Vidare Åbo akademi o. dess män I: 500—501.

tida bestånd». ¹⁾ Särskildt uppskrämd af katastrofen med Speransky. önskade Tengström helst. att kejsaren icke måtte själf resa ut i kriget, utan stanna i sin hufvudstad, men då han insåg omöjligheten häraf, tröstade han sig med hoppet om Försynens ständiga beskydd. »Vid detta laget lär han kanske redan vara på vägen till arméen — skref Tengström till Aminoff — följd af alla sina undersåtares, åtminstone af alla redliga finnars varmaste lyckönskningar. Den högste värde honom såsom sin ögonsten och låte honom och oss alla väl gå!» ²⁾

Om de svårigheter, med hvilka de högre finska ämbetsmännen hade att strida till följd af kejsarens frånvaro, möter man ofta uttalanden i deras förtroliga meddelanden till hemlandet. Så länge ännu Armfelt under krigets början åtföljde kejsaren, gingo ärendena någorlunda, men sedan båda skilts åt och synnerligen sedan kejsaren alltmär aflägsnade sig från sitt rike, begynte svårigheterna af dröjsmålet med ärendenas slutliga afgörande att tydligare framträda. »Alla finska ärenden äro i en beklagelig stagnation genom monarkens frånvaro», skref på hösten 1813 frih. C. Mannerheim till J. A. Ehrenström. »Conseillen vet icke en gång, om den efter nästa månads början skall fortfara med sin mödosamma och personnellt ledsamma befattning.» ³⁾ En tid var det fråga om att Armfelt skulle resa till fältlägret, och äfven Tengström styrkte därtill, men af olika anledningar uppsköts affärden tills den omöjliggjordes bl. a. genom Armfelts sjukdom. Själf tog dock Armfelt saken med ett för honom mindre vanligt

¹⁾ Till C. J. Walleen ²⁷/₂ 1812. Stjernv. Wall. saml.

²⁾ Till J. Fr. Aminoff ¹⁸/₄ 1812. Ril. s.

³⁾ Till J. A. Ehrenström ⁹/₉ 1813. Ehr. s.

lugn. För vännen J. A. Ehrenström medgaf han, att de inre affärerna ledo, »men då de öfriga gå väl — menade han — må man ändå ropa hurra». ¹⁾

Lifligare bedömdes dröjsmålet af den annars kallblodige Walleen, som yrkade på att Armfelt genom en afskedsansökan skulle förmå kejsaren att egna större uppmärksamhet åt de finska affärerna. Sommaren 1814 skildrade han tillståndet inom kommittén på följande sätt: »Vi befinna oss med våra affärer i ett kaos, som öfvergår all beskrifning. Här bör man väl säga: 'Gud hjälpe oss', ty själfve kunna vi det visst aldrig.» ²⁾

Af flera anledningar måste det sålunda väcka stor tillfredsställelse, då underrättelser begynte anlända från Frankrike att striden led mot sitt slut och att fredsunderhandlingarna tycktes leda till ett godt resultat. »Sedan Försynen krönt Alexanders företag med lycka — skref R. H. Rehbinder våren 1814 till J. Fr. Aminoff —, sedan världen genom hans omsorger blifvit frälst ifrån våld och nöd, så återstår för hans undersåtar ingen annan lycka än att snart återse honom hemma i deras sköte. Man hoppas att denna lycka snart skall inträffa.» ³⁾

Samma känslor af glad förväntan, som framträdde bland de finska ämbetsmännen, fyllde helt naturligt de ryska myndigheterna i Petersburg, hvilka också de haft att bestå stora svårigheter i sin ämbetsförvaltning. Hos

¹⁾ Till J. A. Ehrenström ¹⁹/₄ 1813 m. m. (Ehr. s.); Åbo akademi I: 507—508. Till J. Tengström skref A. d. ⁷/₅ 1813: »Finska affärerna ehuru af mycken intérêt för oss individuellement, få väl lof att stå efter, då hela Europas väl är i fråga. Går allt annat väl, så är det en signal att äfven för oss lugn och lycka äro att hoppas.»

²⁾ C. J. Walleen t. J. A. Ehrenström ⁹/₇ 1814. Stjernv. Wall. saml.

³⁾ Till J. Fr. Aminoff ⁴/₅ 1814. Ril. s.

dem tillkom ännu den nationella segerkänslan, den out-sägliga fröjden öfver att i sin återvändande herskare kunna hälsa fransmännens egentliga besegrare, som sammanhållit de oeniga allierade, som med sina härar gjort slag i saken och höjt Rysslands folk öfver alla andra nationer. Det var icke nog med att man i kyrkorna hembar åt den Högste tacksägelser och rökelseoffer och att hufvudstaden i festskrud mottog sin herskare. En sådan bragd fordrade sin alldeles särskilda belöning, en offentlig hyllning från hela det ryska folkets sida och en tacksamhetsgård, som äfven för kommande generationer skulle förtälja om kejsarens bedrifter och hans rikets upphöjelse.

Lifvade af sådana tänkesätt togo medlemmarne af rikets högsta ämbetsvärk, den hel. dirigerande synoden, rikskonseljen och dirigerande senaten vid ett gemensamt sammanträde, som hölls den 25 april g. st. — kort efter det kejsarens och de allierade furstarnes intåg i Paris firats med en högtidlig tacksägelse (d. $15/_{27}$ apr.)¹⁾ — till slutligt öfvervägande, på hvad sätt man lämpligast skulle på det triumferande Rysslands vägnar hembära tackoffer åt sin beundrade herskare. Denne hade — såsom det med stolthet framhölls — genom sina stora gärningar förhärligat och upphöjt fäderneslandet öfver alla riken; förtröstande på sina undersåtars kärlek och tillgifvenhet hade han förkastat freden med en grym fiende, som inträngt inom hans gränser, befäst Rysslands säkerhet och återupprättat nästgränsande staters själfständighet äfvensom fullkomligt underkufvat Europas fruktansvärde förtryckare, som skakat riken och trott sig kunna

¹⁾ Åbo allm. tidning 1814 n:o 108.

lägga under sin järnspira alla folkslag och stater. Han hade vidare visat världen en obeskriflig mildhet i det han ädelmodigt tillgifvit de besegrade och befriat dem från tyrannens ok, fört sina vapen, som han gripit till fäderneslandets försvar, från det ena landet till det andra, icke för egen ära, utan för att frälsa främmande nationer, som trycktes under oket af en omätlig hersklystnad, och för att återgifva dem deras lagliga beherskare o. s. v. Och kommo rikets högsta dignitärer öfverens om att för allt detta stora och beundransvärda hembjuda åt kejsaren den af alla enhälligt gillade titeln »den välsignade» [Благословенный], att om H. M:ts tillstånd därtill kunde utvärkas, låta prägla en medalj kejsaren till ära och att i residensstaden uppresas en minnesvård med påskrift: »Åt Alexander den välsignade, hela Rysslands kejsare, rikens ädelmodige återställare, af det erkännsamma Ryssland.» Kostnaderna skulle betäckas genom en allmän, alla stånd omfattande insamling, som skulle dirigeras af resp. guvernementsstyrelser och ombesörjas af adelsmarskalke för adeln, af stadsöfverhufvudena och borgmästarne för städerna samt af polisen för öfriga samhällsklasser, allt i enlighet med närmare detaljerade föreskrifter.¹⁾

Denna hyllning, så storartad den än var, befanns dock ännu icke tillräcklig. För att höja ståten vid de fester, med hvilka man i Petersburg ämnade fira kejsarens åter-

¹⁾ Den ²⁵/₄ 1814 (g. st.) berättade G. Rosenkampff till J. Fr. Amnoff att senaten jämte öfriga högsta auktoriteter hållit tvenne sammanträden för bestämmande af titeln, men ännu icke kunnat ena sig (Ril. s.). — Äfven inom det moskovitiska senatsdepartementet hade rådplägingar ägt rum rörande hyllningen åt kejsaren. Gen. guv. kansl. akter 1814 b. III n:o 66; tidn. Allmänna journalen 1814 n:o 211.

komst. beslöt ministerkommittén något senare, den $22\frac{1}{2}$ g. st., att bereda jämväl öfriga landsdelar tillfälle att genom deputerade låta sig företrädas vid det högtidliga mottagandet.

Uppdraget att göra de undersatliga besluten kända i riket öfverläts af de höga myndigheterna åt öfverbefälhafvaren i Petersburg, t. f. polisministern Sergej Kosmitsch Wjasmitinoff. Denne lämnade i tryckta cirkulär af den $13\frac{1}{2}$ g. st. till guvernementsstyrelserna en redogörelse för beslutet rörande titeln och segerns framtida förhållande, jämte det han i en instruktion af följande dag meddelade närmare föreskrifter om proceduren vid den frivilliga insamlingen, som skulle ske sålunda att den uppmuntrade enhvar att på ett ostentativt sätt framhålla sin lojalitet. Uppbörden af de utlofvade medlen skulle vidtaga redan följande år, men för underlättandet af gifvarnes ädla uppförfningar fördelas på fyra år. I andra cirkulär, dat. den $26\frac{1}{2}$ g. st., uppfordrade polischefen guvernementens styresmän att förståndiga adeln och köpmansståndet i sina län att, om de så önskade, vidtaga åtgärder för deputerades skyndsamma afsändande till kejsarens återkomst till sin hufvudstad.¹⁾

De höga ryska myndigheternas anmaningar gällde naturligtvis närmast kejsardömet, men för själfallet ansågs, att de också skulle ställas till kejsarens nya undersåtar i Finland. Såväl genom ordföranden i finska kommittén greve Armfelt som genom polisministeriet underrättades

¹⁾ T. f. polisministerns tryckta cirkulär bland generalguv. kansliets akter för 1814, b. III. n:o 96, där också öfversättn. af cirk. af $26\frac{1}{2}$ g. st.; svenska öfversättningar af cirk. af $13\frac{1}{2}$ g. st. med gen. guv. skriv. af $23\frac{1}{2}$ juni 1814 till reg. konseljen.

generalguvernören om förehafvandena i Ryssland¹⁾ och han lät budet gå vidare till landets centrala myndigheter och länestyrelser. I skrifvelse af den 18/30 juni delgaf Steinheil regeringskonseljen cirkuläret rörande deputationen i och för vidare åtgärd, men till vinnande af tid fann han nödigt att i direkta skrivelser af samma dag till landshöfdingarne underrätta desse om saken.²⁾ Först något senare, den $\frac{23 \text{ juni}}{5 \text{ juli}}$ 1814, följde meddelande till regeringskonseljen om de föreslagna sammanskotten och nio dagar därpå, den 2/14 juli, daterades i generalguvernörskansliet cirkulär rörande samma sak till landshöfdingarne, hvilka uppfordrades att låta uppsätta erforderliga subskriptionslistor för sina län och att i sinom tid gifva generalguvernören del af insamlingens resultat. Och ännu senare, den 14/26 juli, sändes cirkulär af liknande innehåll till hofrätterna, domkapitlen, consistorium academicum och centrala ämbetsvärk. För domkapitlen uttalade generalguvernören sin förvissning om att den finska bonden skulle icke mindre än den ryska med glädje bidraga till det goda ändamålet. Men han önskade, att prästerskapet måtte på lämpligt sätt uppmuntra allmogen till gifmildhet, synnerligen somingen gåfva var för ringa för att mottagas

¹⁾ Armfelt t. Steinheil $\frac{10}{6}$ g. st. (om deputerade, anl. 17/29 juni) och $\frac{17}{6}$ g. st. (om insamlingen, anl. $\frac{22 \text{ juni}}{4 \text{ juli}}$) samt Wjasmitinoff t. d. $\frac{20}{6}$ g. st. (om båda ärendena, anl. $\frac{24 \text{ juni}}{6 \text{ juli}}$), gen. guv. kansl. akter b. III, n:o 66.

²⁾ Gen. guv. kansliets journal öfver afg. skrivelser 1814, 2:dra exped. del I, n:o 494—501; gen. guv. kansl. akter 1814 b. III, n:o 66; gen. guv. skrivelser t. reg. kons. 1814. Gen. guv. skrifvelse anlände till landsh. ämb. i Åbo $\frac{1}{7}$, i Tavastehus $\frac{1}{7}$ (landskansl. i Åbo och Helsingfors, ank. bref).

och som hvarje gifvares namn skulle på förteckningen upptagas.¹⁾

Generalguvernörens skrivelser jämte polisministeriets cirkulär föredrogos i regeringskonseljen de första dagarna af juli. I fråga om deputationen ansåg konseljen sig icke behöfva skrida till vidare åtgärd, då gen. guvernören lofvat gifva landshöfdingarne underrättelse om saken, och äfven med hänsyn till insamlingen inskränkte sig konseljens åtgärd till att uppsätta subskriptionslistor för de båda departementen, då gen. guvernören enligt konseljens önskan förklarade sig villig att lämna samtliga auktoriteter i landet behörig underrättelse. Regeringskonseljen kom därigenom att stå utanför hela frågan.²⁾

III.

Om insamlingen till förmån för medaljen och segermonumentet till »den välsignades» ära känna vi icke mycket annat än att ärendet tyckes gått sin gilla gång i en del ämbetsverk medan i andra åtgärderna tillsvidare uppskötos. Till consistorium academicum i Åbo anlände i slutet af juli en skrivelse från landshöfdingen med uppmaning att medvärka till det goda ändamålet.³⁾ I consistorium ecclesiasticum i samma stad föredrogs generalguvernörens skrivelse först så sent som den $10/8$, då

¹⁾ Gen. guv. kansl. akter 1814 b. III, n:o 66, gen. guv. skriv. t. reg. kons. 1814. Gen. guv. skrivelser anlände till landsh. i Åbo $20/7$, i Tavastehus $18/7$, jämte polisministeriets cirk. af $\frac{13-14}{5}$ i öfvers. Landskansl. i Åbo och H:fors, ank. br.

²⁾ Reg. kons. pl. pr. $2/7$, $5/7$ 1814.

³⁾ Landsh. i Åbo t. konsist. $20/7$ 1814. Till länestyrelsen i Åbo anlände gen. guvernörens cirk. den $20/7$ och exped. vidare.

capitulares beslöto att utfärda cirkulärbref till cleresiet i stiftet — framdeles.¹⁾ I Borgå domkapitel togs saken tidigare upp och behandlades med större intresse. I skrifvelse af den 30/7 1814 till generalguvernören meddelade nämligen kapitlet, att detsamma i cirkulär af s. d. förständigat prästerskapet att i noga öfverensstämmelse med de gifna föreskrifterna rörande subskriptionslistorna låta föranstalta insamling dels på sockenstämmor, som med det första skulle utlysas, dels vid »andra sig yppande tjänliga tillfällen». Men utom att kapitlet sålunda fullgjorde den erhållna befallningen, tillät det sig att till gen. guvernörens ompröfning ödmjukast hemställa, huruvida icke en ytterligare subskription kunde anställas för allmogens räkning vid de påföljande vinter instundande läsförhören, till hvilka allmogen plägade talrikt sammankomma. Sålunda kunde man — resonnerade domkapitlet — påräkna rundligare sammanskott, och för mången, som icke kunde infinna sig till sockenstämman, skulle därigenom erbjudas »ett nytt tillfälle att uppfylla sitt hjärtas fordran».²⁾

På detta välmenta förslag följde, af orsaker som framgå af det följande, intet svar. Och okänt är, till hvilka patriotiska uppföringar vederb. myndigheters uppföringar för öfrigt ledde.

Mera än om den underdåniga insamlingen känna vi om de rådslag och åtgärder, till hvilka det andra projektet, det som rörde en nationaldeputation, ledde, om vi också i fråga om detta till en del få åtnöja oss med allmänna antydningar om resultatet.

¹⁾ Cons. eccl. pr. 10/8 1814 § 6.

²⁾ Gen. guv. kansl. akter 1814, b. III, n:o 66.

Såsom redan nämdes, tillsades landshöfdingarne genom generalguvernörens cirkulär af den 18/30 juni att vidtaga de åtgärder, som erfordrades för länets värdiga representerande vid kejsarens hemkomst. Men redan flera veckor tidigare hade frågan om en deputation från Finland tagits till tals inom de högre ämbetskretsarna, och då cirkuläret anlände, voro så godt som alla förberedelser redan gjorda för de deputerades afsändande. Den officiella underrättelsen om förehafvandena i kejsardömet kom sålunda som en sista stadfästelse å ett företag, hvarmed man redan var på det klara.

På hvad sätt deputationsfrågan först lancerades och hvilka personer allraförst satte sig i rörelse för densamma, känna vi icke. Påtagligt är, att förslaget grundade sig på enskilda underrättelser om de ryska myndigheternas afsikter, och med visshet känna vi, att biskop Jakob Tengström, som åtog sig att representera sitt stift, hörde till dem som tidigast omfattade idén. I skrifvelse af den 24/5 underrättade han sin ämbetsbroder biskop M. J. Alopæus i Borgå om saken jämte det han tyckes uttalat sig för önskvärdheten af att biskopen, enligt hans eget föredöme, själf deltog i deputationen. Alopæus svarade, i början af juni, att äfven han på sitt håll föreställt sig nödvändigheten af den ifrågasatta »uppvaktningen och lyckönskan» och han förklarade sig så villig som skyldig att ansluta sig till deputationen. Utom honom borde dock tvenne präster representera stiftet, en från »den gamla delen» och en från det »kinkiga» Viborgs län, som gifvit och immerfort gaf kapitlet »mycket bryderi och besvär». För egen del tänkte Alopæus på prosten dr. Ivar Wallenius, hvilken varit med om 1808 års deputation, samt dom-

prosten Emanuel Indrenius i Fredrikshamn. Därjämte visste han berätta, att han någon dag tidigare sammanträffat med generalguvernören, som godkände biskopens önskan om stiftets representerande och för öfrigt lofvade att i underdånighet anmäla »nationens önskan». Äfven landshöfdingarne G. Fr. Stjernvall i Tavastehus och A. G. Langenskiöld i Heinola voro ifriga att vinna representeranter för de andra stånden. Till sist utbad sig biskopen af sin mer erfarne kollega sådana underrättelser, som voro nödiga för resan. Senare kunde Alopæus rapportera, att såväl Wallenius som Indrenius lofvat hålla sig resfärdiga.¹⁾

På biskop Tengströms initiativ torde det ock berott att konsistorium vid kejs. Åbo akademi i skrifvelse af den $23/5$ vände sig till kansler grefve G. M. Armfelt med förfrågan, huruvida akademien borde — såsom år 1808 — låta sig företrädas i den påtänkta »medborgerliga legationen» för att »offentel. få ådagalägga sina monarken tacksamt tillgifna tänkesätt»; som stöd anfördes att också regeringskonseljen var betänkt på att sända särskild representant.

¹⁾ Alopæus till Tengström $3/8$, $1/7$; till F. Steinheil $19/7$. Tengstr. saml.; *Ad. Neovius*, Publikationer ur de Alopæiska pappren s. LXII—LXIV. — Om Wallenii uppträdande i Petersburg vintern 1808—1809 yttrade sig den mot finska deputationen i allmänhet mycket kritiske universitetsrepresentanten prof. G. E. Haartman i bref till J. Tengström $21/1$ 1809 med ett visst beröm. Han var, menade Haartman, en af de klokaste i deputationen och sammanhöll genom sin älskvärdhet den så lätt söndrade relationen mellan deputationens ledamöter (Tengstr. saml.). — Indrenius, som med anledning af förändringarna i Viborgs län afgick från domprosteämbetet, hade i början af året ihågkommit af länets präster med en hedersgåfva såsom uttryck för deras tacksamhet. Åbo allm. tidn. 1814 n:o 13.

Men svaret blef, att då det nu var fråga om en ständsrepresentation, icke om en deputation från »särskilda verk och auktoriteter», var det lämpligast att akademins patriotiska tänkesätt framfördes genom kansler.¹⁾

Huruvida Armfelt, då han gaf detta svar, tagit någon del i initiativet till den medborgerliga legationens hopbringande, kunna vi icke säga. I alla händelser var han fullt invigd i de planer, som förehades. Af dirigerande senaten hade han mottagit inbjudan att deltaga i dess förberedande rådplägingar rörande det epitet, som borde erbjudas kejsaren, utan att dock, af hälsoskäl, kunna hör samma kallelsen.²⁾ Och såsom skrifvelsen till konsistorium utvisade, hade han från andra håll erhållit kännedom om de finska deputationsplanerna. I bref af den $\frac{8}{6}$ omtalade han för vännen J. A. Ehrenström i Helsingfors den påtänkta deputationen, som han ansåg böra blifva 24 man stark, och han uttryckte sin nyfikenhet att se, huru den skulle blifva sammansatt. »Tous le monde — menade han — n'a pas le tact des Stjernvalls.»³⁾ Armfelt hade i allmänhet icke någon hög tanke om de finska landshöfdingarne, på hvilka deputerades utkorande kom att bero, och, såsom af det följande skall framgå, fick han äfven andra anledningar till misstroende mot deputationen.

I högre grad än Armfelt intresserade sig tydligen för saken hans kollega statssekreteraren R. H. Rehbinder.

¹⁾ Konsist. registr. $\frac{23}{5}$ 1814; kansler t. konsist. $\frac{22}{5}$ 1814 g. st. Vidare Abo akademi och dess män I: 542—545.

²⁾ Till J. A. Ehrenström $\frac{30}{4}$, Ehr. saml. — Armfelt visste berätta att man ämnade offerera åt kejsaren »surnom» af fäderneslandets far och återställare af laglige regeringar.

³⁾ Ehr. saml.

Denne vistades från vårsommaren 1814 i hemlandet, på Viksbergs egendom, därifrån han nog följde med deputationens utveckling, nu och då uttalande sina tankar och råd. Den 10/6 skref han till landshöfding G. Fr. Stjernvall i Tavastehus — hvars nit vi veta att biskop Alopæus lofordade — att han, »utan att vara anförtrodd något uppdrag» af Armfelt, öfverlagt med landsh. K. v. Troil i Åbo »om beskaffenheten af den deputation, som finska nation ämnar afsända för att lyckönska vår store monark vid dess återkomst till hufvudstaden», och att han påskyndat resultatet, emedan kejsaren väntades inom loppet af juni g. st. Han hade funnit afsikten vara att afsända fyra personer från hvarje län, en medlem af hvar stånd. Men ett sådant antal tycktes honom vara alltför stort. Därtill ännu ansåg han för sin del det lämpligare att sända representanter för hela landet, »utur det skäl — menade han — att Finland i visst afseende utgör en särskild stat och att man i Petersburg aldrig anser det annorlunda än såsom ett generalguvernement». »Jag fruktar — fortsatte Rehbinders — att vid sådan beskaffenhet en cohorte af 28 personer, hvaribland 7 präster och 7 bönder, kunde gifva anledning till ridicule och att man ägde skäl att säga, det finska nation ville betäcka sin ovärksamhet under den viktiga tidpunkt, vi öfverlevvat, med en deputation, nästan lika manstark som dess aktiva armé.» Enligt Rehbinders tanke ställde det sig nog svårt att erhålla sju besuttna adelsmän, hvilka ägde den språkkunskap, den kultur och de moyens, som fordrades för resan. »Vår ställning fordrar mycken grannlagenhet i valet», förklarade Rehbinders. »Vi hafva många fiender, hvilka ibland annat söka förlöjliga våra företag, och man vet att i ett land,

där ytan stämplar värdet. där äro satirens vapen de farligaste.»

Efter dessa uttalanden om deputationens sammansättning kom Rehbinder till den viktiga frågan om valet af ledare. Han ansåg, att äfven om man kunde förmå »vår älskade» generalguvernör att åtaga sig anförandet, borde dock en bland landets barn väljas en second, ty gen. guvernören kunde icke alltid vara tillstädes och det var ytterst nödigt »att hafva någon experimenterad af världen à la tête». Utan att vilja influencera på valet, som han h. o. h. öfverlät åt landshöfdingens »prévoyance ordinaire», men ansåg böra påskyndas, föreslog han för sin del landsh. i Åbo K. v. Troil. »Ce n'est pas qu'il a le plus de talents, mais il a une certaine dignité, une manière d'imposer, qui réussit dans ce pays là. Au reste, il est décoré, il est connu de S. M.; enfin des petites choses qui souvent emportent sur les grandes.»¹⁾ Detta sistnämnda förslag återtog Rehbinder dock senare; i stället vidhöll han den äfven af hans kollega frih. J. Fr. Aminoff uttalade meningen att en medlem af herreklassen borde väljas att föra ordet, och han meddelade förslaget åt generalguvernören, som fann det förtjänt af uppmärksamhet. Med hänsyn till eventualiteten af den sjuke Armfelts snara bortgång ansåg han det dock mindre välbetänkt att ställa i spetsen för deputationen »någon alltför stor politicus, som antingen vid detta tillfälle kunde hafva några egna vuer el. som ville influera i våra affärer». »Ju flera kockar dess värre soppa», resonnerade Rehbinder, som för öfrigt icke ville inblanda sig i valet.²⁾

¹⁾ Till G. Fr. Stjernvall ¹⁰/₆. Stjernv. Wall. saml.

²⁾ Rehbinder t. G. Fr. Stjernvall ²²/₆; till J. Fr. Aminoff ²¹/₆ (Ril. s.).

Innan Rehbinder meddelade sig om deputationen med landshöfding Stjernvall, hade denne prevenerats på saken genom landshöfding v. Troil, hvilken jämte Tengström tyckes hört till de första initiativtagarne. Den 24 maj skref Stjernvall till sin broder landshöfding Carl Stjernvall i Viborg, att Troil proponerat en deputation, som det tyckes varit meningen att få sålunda sammansatt, att länen — m. u. af Åbo län, som skulle bilda ett valdistrikt — skulle förena sig två och två om gemensamma representanter¹⁾. Något senare ändrades ordern sålunda, att hvarje län skulle utse egna ombud för stånden — utom prästeståndet, som skulle representeras stiftsvis — hvarför Stjernvall, som mycket billigade deputationens affärdande, skyndade att utse länets representanter, bland dem borgarståndets ombud från den blifvande hufvudstaden Helsingfors²⁾. Men i medlet af juni mottog Stjernvall ett nytt meddelande från Troil, som berättade, att Rehbinder ansett en deputation af fyra representanter från hvarje län vara alltför stor för att kunna bifallas och förklarar en kohort på 16 personer, fyra af hvarje stånd i landet, vara den största möjliga. Af denna orsak proponerade nu Troil, att man borde välja en borgare och en bonde från Åbo samt Vasa län, en adelsman och en bonde från Nylands—Tavastehus och från Viborgs län, en adelsman och en borgare från Heinola län, en borgare från Uleåborgs län och en adelsman från Kuopio län, hvarjämte tvenne präster skulle sändas från hvart stift. Adelsrepresentanterne ansåg Troil böra tillhöra landets possessionater, icke endast vara löntagare; annars skulle valet vara förfeladt och stöta

1) Stjernvallska saml.

2) G. Fr. Stjernvall till C. J. Stjernvall $\frac{6}{6}$, $\frac{14}{6}$. D:o saml.

hela ståndet för hufvudet. Som den store kejsarens hemkomst kunde inträffa förr än man vågat hoppas, var den största skyndsamhet med valen af nöden, så att de utvalde kunde vid första vink afgå till Petersburg. Stjernvall uppmanades att meddela sig om saken med sin broder i Viborg och med generalguvernören, som var stadd på resa åt det hållet.¹⁾

På Stjernvall värkade dessa order och kontraorder från Åbo mycket irriterande. Den 14/⁶ skref han till brodern: »Vår tillämnade deputations organisering så väl relativt till det lämpliga antalet som till beskaffenheten af ledamöterna har blifvit ett djupt och vidlyftigt ämne till correspondance, och dessutom ett ämne, som börjar blifva ganska vidt utseende och måhända på framtiden af den största conséquence». Efter att ha refererat Troils sista meddelande berättade han, att han sett sig tvungen att kontramandera borgarståndets representant. Han gjorde det utan invändning, förklarade han, men det tyckes framgå, att han uppfattat stipulationen rörande länets representation som en afsiktlig intrig af Åboborna för att hindra afsändandet af ett ombud för det konkurrerande Helsingfors²⁾. Äfven harmades han öfver föreskriften rörande adelsrepresentantens utkorande bland landets possessionater, hvarigenom Troil, såsom det tycktes framgå, sträfvade att utesluta den af Stjernvall högt värderade ordföranden i Helsingfors byggnadskommitté, J. A. Ehrenström, från deputationen.

¹⁾ Troil till G. Fr. Stjernvall 8/⁶. Stjernv. saml.

²⁾ Några dagar senare (17/⁶) berättade Stjernvall, att han fått uppbära af Ehrenström förebräelser för sin eftergifvenhet. Han hade nu åter prevenerat en borgare från Helsingfors. Stjernv. s.

Men ännu mera än af Troils meddelande oroades Stjernvall af Rehbinders förslag att Troil skulle ställas såsom viceordförande i spetsen för deputationen. »Således en ämbetsman — utropade Stjernvall — och en man med de största och vidsträcktaste planer och intresserad icke allenast för sig själf, men äfven att (med de vapen äfven jag borde sätta i hans händer genom min kallelse för honom till detta viktiga rum vid foten af tronen) krossa alla mina förhoppningar och härtills använda mödor; och ej allenast mina, utan jämväl gr. Arm[felt]s, gen. guv:s, b:on Rehbinders egne med flere vältänkande patrioters, de där genom H:fors nya anläggning och conseillens flyttning dit vågat hoppas en ny och klarare dag öfver våra allmänna affairer och en ny anda för de samme, som uti centern af landet kunde väckas och underhållas mera oberoende och mera national än på yttersta gränsen af Finland, där, som många påstå, dessutom någon bättre anda aldrig funnits än den närvarande. — Att vid gen. guv:s sida ställa en vice ordförande sådan som Troil, vore att i förhand betaga den förre både verkligheten och anseendet af sitt rum såsom deputationens hufvud.» — »Med ett ord — menade Stjernvall — jag är af Rehbinders proposition satt på tinnarne af templet och måste antingen handla emot min öfvertygelse och emot detta läns särskilda intresse eller ohjälpligen stöta mig med Troil, hvars planer jag icke ostraffad skulle hafva undergräfvit genom min opposition, ifall eljest icke redan de öfrige landshöfdingarne skulle förenat sig att lämna honom sitt votum uppå Rehbinders enahanda framställning till dem.» Stjernvall undrade, huruvida icke den sjuklige grefve Armfelt dock kunde, »såsom Finlands både förste

medborgare och possessionat», vid hinder för Steinheil, fungera såsom viceordförande, hvilket väl skulle bidraga till att stärka hans »credit». Dessutom berättade han, att han sökt genom Ehrenström väcka hos generalguvernören, hvilken han tänkte sig såsom den gifne ledaren för deputationen, betänkligheter mot utkorandet af ett substitut såsom farligt för grefvens eget anseende och för Helsingfors affärer. Innan han fått svar af Ehrenström, ämnade han icke besvara Rehbinders för honom så misshagliga förslag.¹⁾

På denna utgjutelse, som förrådde Stjernvalls stora oro för att deputationen skulle användas som ett medel till upphäfvandet af det på hans eget och andras initiativ tillkomna manifestet om regeringsvärkens förflyttning till Helsingfors, svarade brodern med lugnande ord. Han hade sammanträffat med generalguvernören, som gjort en tjänsteresa till Viborg, och åtföljt denne till Helsingfors, där man haft en konferens med Ehrenström rörande deputationen.²⁾ Han ansåg sig ha skäl för den förmodan att deputerades antal skulle blifva 24, så att Helsingfors kunde få sin representant, och för öfrigt trodde han icke att den af Troil föreslagna repartitionen af de deputerade afsåg att utesluta Helsingfors. Däremot ansåg han det troligare, att meningen varit att göra Troil till viceordförande, hvilket han ansåg för »en ridicule», och äfven han yttrade sin förargelse öfver preventionen mot Ehrenström, som han förmodade att berodde på intriger

1) Till C. J. Stjernvall $1\frac{1}{8}$. Stjernv. s.

2) Den $1\frac{1}{8}$ skref Ehrenström till Rehbinder, att generalguvernören kommit från Viborg jämte C. Stjernvall och skulle samma dag intaga middag hos honom. Rehbinders saml.

af Aminoff och Ladau¹⁾). Men han trodde sig veta, att planen på Troils upphøjelse till viceordförande var förebyggd, och med mycken säkerhet kunde han säga, att Rehbinders förslag, hvaraf han icke fått del, icke berodde på någon predilektion för »vikarien» utan på bristen på lämpliga kandidater till v. ordförandeplatsen. — »Det ger sig väl, som repslagaren sade», menade Carl Stjernvall tröstande om svårigheterna.²⁾

Och det gaf sig. Redan innan brodrens svar anländt, hade G. Fr. Stjernvall — såsom af det följande skall framgå — lugnats med afseende å Troils planer, och någon dag därpå mottog han ett bref från Troil, som meddelade ($18/6$) sin »heders vän och broder kär», att han haft en konferens om deputationen med den till Åbo just återkomne »respektabel och älskade» generalguvernören och att grefve Armfelt gifvit det besked, att en representant borde utses för hvarje stånd och län³⁾; landshöfdingarne borde därför nu sköta om adelns och de två lägre ståndens ombud medan domkapitlen skötte om prästeståndets. En-

¹⁾ Stjernvall nämnde endast initialerna, men vi torde knappt missförstått meningen.

²⁾ Till G. Fr. Stjernvall $19/6$. Stjernv. s. Några dagar senare, den $23/6$, upprepade C. Stjernvall sin förmodan att det icke förelegat någon intrig mot en borgares afsändande från Helsingfors, hvilket för öfrigt icke hade någon betydelse, då det nog icke skulle värka på kejsarens opinion. Äfven han ansåg — såsom Rehbinders — att 16 deputerade kunde vara nog, då enligt hans mening »en hop bönder och präster prêterar mera till epigrammer än till deputations anseende». Hade under förra tider, då Sveriges och Finlands ständer voro tillhopa, 24 varit proportion, kunde 16 nu vara nog. Men då Armfelt deciderat sig för 24, var saken afgjord.

³⁾ Jmfr s. 22.

ligt hvad Troil ansåg för gifvet, borde alla landshöfdingar anhålla hos generalguvernören att han måtte anförä och presentera deputationen. Men, på samma sätt som Rehbinders, ansåg Troil att en särskild ordförande var af nöden, som kunde tala något språk, »för att med värdighet tolka våra känslor och göra den stora Alexander redo för vårt land». Som ingen adelsman fanns att tillgå i Uleåborgs län, föreslog Troil, att landshöfdingarne skulle hos generalguvernören proponera någon adelsman inom eller utom det egna länet, som på en gång fyllde denna plats och därjämte tjänstgjorde såsom ordförande. Önskade Stjernvall till denna ledighet utse någon ämbetsman, så mötte intet hinder, då alla de län, som ägde adliga possessionater, hade en sådan representant. Vidare kunde Troil meddela, att generalguvernören lofvat anmäla de landshöfdingar, hvilka för honom tillkännagåfvat sin önskan att i underdånighet få uppvakta kejsaren. För öfrigt erinrade Troil ånyo om vikten af valens skyndsamma förrättande, så att deputationen kunde vid första vink af generalguvernören samlas i Viborg för att därifrån fortsätta färden till monarkens möte.¹⁾

Såsom af denna korrespondens mellan landshöfdingarne i de sydliga länen framgick, ankom utnämningen af deputationens medlemmar på landshöfdingarne och domkapitlen, utan att resp. ståndsledamöters opinion

¹⁾ Stjernv. saml. Äfven i detta bref yttrade sig Troil mot Ehrenströms val såsom mindre politiskt. — Den $\frac{1}{7}$ uttalade Rehbinders för G. Fr. Stjernvall sin ledsnad öfver att vara af annan mening med denne i fråga om deputationens antal. Saken var nu deciderad i enlighet med Stjernvalls åsikt, så mycket mer som polisministerns cirkulär ansetts gälla äfven Finland. Stjernv. Wall. saml.

inhämtades i högre grad än de väljande myndigheterna möjligen funno nödigt. Huruvida något missnöje yppade sig med anledning af denna förenkling af valproceduren, känna vi icke närmare, men möjligen hade landsh. G. Fr. Stjernvall grund för sin klagan, då han den $\frac{1}{7}$ skref till sin broder: »I allmänhet torde de vanliga skrikarena icke underlåta att ropa på désotisme och ett missbruk af landets constitution, därigenom att landshöfdingarne och icke stånden själfva fått välja sina ombud, utan afseende å hvad endast tiden och tillfället har vållat och gjort till en nödvändighet.»¹⁾

Högsta inseendet öfver deputationens tillsättande och affärd utöfvades emellertid med alla parter bifall af den populäre generalguvernören, grefve F. Steinheil, som från första början ställde sig mycket sympatisk till företaget. Under sin ämbetsresa till östra Finland under förra hälften af juni hade han, såsom redan nämnts, haft tillfälle att konferera med M. J. Alopæus, C. Stjernvall och J. A. Ehrenström, och efter återkomsten meddelade han sig i Åbo om saken med Troil och frih. Reh binder. Resultatet af dessa öfverläggningar blef att grefve Steinheil midsommartiden, den 8/20 juni, utfärdade till samtliga herrar landshöfdingar en skrifvelse, hvori han förklarade lämpligast vara, att den tillämnade deputationen anfördes af en ordförande, som »efter skedd representation genom ett för tillfället passande tal i franska språket kunde i deputationens namn framföra nationens undersåteliga lyckönskan till H. K. M:ts ärorika och hugneliga återkomst».

¹⁾ Till C. J. Stjernvall, Stjernv. saml. — Brevet är dateradt Tavastehus den 1 juni, men att detta beror på ett misstag, framgår af en jämförelse mellan innehållet och uppgifter i andra samtida bref.

Utan att vilja inskränka valet hvarken af ordförande eller deputerade, ansåg generalguvernören sig böra framhålla, att det bäst öfverensstämde med tidigare följd plägsed, om ordföranden utsågs inom adelns första klass, sålunda bland grefvar och baroner. Och anmodades landshöfdingarne till sist att med första lämna underrättelse om valets utgång.¹⁾ — »Mögte man doch einen finden, der ganz die treuen Gesinnungen der Nation würdig dem huldreichsten Monarchen mit Anstand und Gefühl vortragen könnte», skref Steinheil om den blifvande ordföranden till J. A. Ehrenström; »auf so einen Fall(e), glaube ich, brauchte man diejenigen, die im Dienste stehen, nicht auszuschliessen, da uns keine andere Wahl übrig bleibt.»²⁾

Då Steinheil ställde denna anmaning till landshöfdingarne, som visar att deputationens tillsättande ansågs för ett fait accompli, fann han dock försiktigheten bjuda att först inhämta, huru saken uppfattades i Petersburg. Helt naturligt voro de höga ryska myndigheternas förhållanden icke okända för Steinheil, men någon officiell underrättelse om besluten hade ännu icke anländt och det kunde således möjligen ifrågasättas, huruvida uppmaningarna ansågos böra gälla äfven storfurstendömet. Af sådan anledning vände sig Steinheil i skrivelser af den 8/20 juni såväl till Wjasmitinoff och inrikesministern som till grefve Armfelt för att sondera dessas mening. För de förstnämnde uppgaf han, att Finlands innevånare velat med alla fosterlandets trogna söner dela känslorna af allmän glädje och därför uttryckt sin önskan att genom en deputation till Petersburg framföra sina undersåtliga

¹⁾ Gen. guv. kansl. akter 1814, b. III, n:o 66.

²⁾ Till J. A. Ehrenström, Åbo 7/19 juni. Ehr. s.

lyckönskningar. Men då Steinheil icke hade kännedom därom, huruvida dylika deputationer komme att afsändas från andra håll, önskade han veta, om denna omständighet var för deras excellenser bekant och om de tillrådde den finska deputationen, i händelse den skulle mottagas, att infinna sig i Petersburg före H. M:ts ankomst. Liknande meddelande ställdes till Armfelt, som Steinheil besporde, huruvida han ansåg deputationens afsändande kunna äga rum. För egen del hade Steinheil anhållit hos krigsministern om ledighet för att företaga resan till hufvudstaden.¹⁾

Svaren blefvo sådana man kunde vänta sig. Bifogande sina cirkulär rörande både deputationen och insamlingen, underrättade Wjasmitinoff i skrifvelse af $20/6$ g. st., att ehuru han redan delgifvit dessa åt ordföranden i finska kommittén, hade han meddelat Steinheils förfrågan till ministerkommittén, som uppdragit åt honom att svara, att de finska deputeradene kunde komma. Därjämte meddelade Wjasmitinoff, att man icke väntade flere representanter än två för adeln och två för köpmansståndet i hvar guvernement samt att kejsarens hemkomst icke motsågs före medlet af juli.²⁾

¹⁾ Gen. guv. kansl. akter 1814, b. III, n:o 66. För Ehrenström berättade Steinheil den $7/19$ juni, att han efter öfverläggning med Rehbinders beslutit sända en kurir till Petersburg för att inhämta några upplysningar, då man till följd af Armfelts sjukdom icke hade där någon representant l. ordförande och då krigsministern icke ansett sig kunna bevilja Steinheil resetillstånd utan kejsarens begifvande. Den 19 juni
 1 juli uppgaf Steinheil, att skrifvelsen till Armfelt var »formell» (Ehr. s.). På Steinheils förfrågan svarade chefen för krigsministeriet Gortschakoff den $31/6$ 1814 g. st., att han omedelbart efter kejsarens hemkomst skulle utvärka det begärda resetillståndet. Gen. guv. kansl. akter 1814 n:o 66.

²⁾ Gen. guv. kansl. akter 1814, b. III, n:o 66. Anl. 24 juni
 6 juli.

Från den finska kommittén i Petersburg hade polisministeriets cirkulär knappt ännu hunnit afsändas till Åbo, då generalguvernörens förfrågan anlände ($13/6$ g. st.).¹⁾ Efter det cirkulären expedierats, svarade Armfelt, som vid denna tid hårdt ansattes af sjukdom, i skrifvelse af den $26/6$ g. st., att han fann den finska deputationen desto lämpligare som liknande deputationer förbereddes i de ryska guvernementen, och han lofvade att omedelbart efter det tiden för kejsarens hemkomst blef känd, därom underätta generalguvernören, så att de finska deputeradene kunde möta kejsaren samtidigt med de ryska.²⁾ Men någon särskild glädje öfver deputationens ankomst kände han icke vidare, så mycket han än i allmänhet plägade gräma sig åt sina landsmäns ringa tacksamhet mot kejsaren. Genom rykten från hemlandet hade det näml. kommit till hans kännedom, att medlemmar af deputationen skulle umgås med hvarjehanda intriger och hemliga planer, att bl. a. biskop Tengström skulle ha för afsikt att söka motarbeta regeringsvärkens förflyttning från Åbo till Helsingfors. Till Ehrenström skref han den $25/6$, att han skulle åtnöja sig med att »*simplement et purement*» annonsera deputationen för kejsaren, och något senare uttalade han det hopp, att deputationen skulle återvända som den kommit. Dock räknade han på att hans inflytande, särskildt om det understöddes af generalguvernören, skulle vara stort nog att mota intrigerna.³⁾

¹⁾ Jmfr s. 17 not 1.

²⁾ Statssekretariatets handl. 1814 n:o 71 och utg. skrifv. s. å. n:o 143; gen. guv. kansl. akter 1814, b. III, n:o 66 (anl. $2/14$ juli).

³⁾ Till Ehrenström $25/6$, $9/7$. Ehr. s.

IV.

Medan generalguvernören grefve Steinheil bidade på svaren från Petersburg anlände, mot slutet af juni, från landshöfdingarne i landet rapporter om resultatet af deras bemödanden för deputerades afsändande. Af dessa landshöfdingarnes skrivelser känna vi endast tvenne, aflåtna af bröderne G. Fr. Stjernvall i Tavastehus och C. Stjernvall i Viborg, samt båda affattade i formen af en ansökan om deputationens tillstadjande. I skrifvelse af den 18 juni n. st. utbad sig den senare att för generalguvernören få anmäla innevånarnes i länet uttalade tankar »att lika med Finlands öfrige inbyggare genom sine utsedde deputerade af alla fyra riksstånden få vid vår stora kejsares återkomst till hufvudstaden nedlägga inför hans fötter tacksamhetens och vördnadens offer för det lugn och den säkerhet han genom sina faror, outtrötteliga nit för dess undersåtares väl och segerrika vapen skänkt människo-släktet och isynnerhet Rysslands inbyggare». »Ett mera välgörande storverk — fortsatte landshöfdingen — än det vår dyra monark nu så lyckeligen utfört kan historien icke omtala. Aldrig har Europas frihet, själfständighet och egendomsrätten varit i en sådan våda som nu under världsinkräktaren Bonapartes tyranniska regering och blodtörstiga krig. Men Alexander antog mänsklighetens sak och under äfventyr af sitt eget lif och trots alla krigets faror och besvärligheter fäktade för frihetens återställande, vann den af alla Europas monarker så högt värderade, af deras undersåtare så länge och ifrigt efterlängtrade och för hela världens lugn så dyrbart köpte och skattade friheten. I hvarje invånares bröst lågar därför begäret och täflan

att till tronen framföra och tolka hvad deras känsla och hjärtan så lifligt önskade till adagaläggande af den undersåtliga vördnad och tacksamhet, som utgjort föremålet af deras yttrade åstundan och som så heligt förvaras i deras minnen och den blod, som rinner i deras ådror endast för Alexander och hans aldrig nog tillräckligt beprisade förtjänster och storverk.» På dessa grunder anhöll nu landshöfdingen hos generalguvernören om tillstånd för länets innevånare att få afsända en deputation, hvartill alla redan utsetts hofrådet Johan Georg v. Briskorn för adeln, handlanden Mårten Sutthof för borgarne och nämndeman Matts Näcki för bondeståndet, utom prästerskapets ombud, som skulle utses genom domkapitlets i Borgå försorg. Dessa tre deputerade voro beredvilliga att i förening med Finlands ombud afgå till Petersburg på den tid gen. guvernören behagade föreskrifva. Ansåg gen. guvernören någon förminskning af de deputerades antal nödig, anhöll landshöfdingen om underrättelse därom. Sist fogades den önskan att gen. guvernören värdigades åtaga sig uppdraget att såsom deputationens anförare och ordförande framföra till tronen uttrycken af länets undersåtliga vördnads- och tacksamhetskänslor. Bifölls detta, så vore, förklarade Stjernvall, »vår enhälliga önskan så mycket fullkomligare vunnen, som vi då uti vår första och älskade styresman äfven finge räkna dess person till medlem af vårt första stånd och den ädlaste medborgare». ¹⁾

¹⁾ Gen. guv. kansl. akter 1814, b. III, n:o 66 (skrifv. anlände 10/22 juni). Till brodern skref C. Stjernvall ¹⁹/₆, att han med dagens post framfört till gen. guvernören länets önskan att »få inför tronen fram-bära våra rökverk». Stjernv. s.

Landshöfding Stjernvall talade på uppdrag af ett län, som närmare hundra år lydt under den store kejsarens och hans företrädares spira. Mindre emfatiskt, men i vackra ordalag framförde hans broder Nylands och Tavastehus läns önskningsmål. »Vid det glädjefulla tillfället af H. K. M:ts höga återkomst till dess hufvudstad — skref G. Fr. Stjernvall den 28 juni — vilja ofelbart H. M:ts trogne finnar inför tronen i djupaste underdånighet nedlägga deras lyckönskningar jämte nationens undersåteliga vördnad och tacksamhet.» Och som man underrättats om att de öfriga länen i Finland voro sinnade att affärda deputerade af alla fyra stånden, anhöll landshöfdingen om generalguvernörens tillstånd till samma hedersbevisning för sitt län, jämte det han hade äran meddela, att deputerade redan blifvit utsedda och att de voro resfärdiga att afgå till det antal, till den ort och på den termin H. Exc. fann för godt att utstaka. I likhet med brodern i Viborg slutade landshöfdingen sin skrifvelse med uttalande af »den glada förhoppning» att H. Exc. behagade åtaga sig deputationens presentation inför kejsaren.¹⁾

Stjernvall lämnade onämndt, hvilka han utkorat till länets ombud. Att han hade förnöjelsen att kunna utse stadsrepresentanten bland borgerskapet i Helsingfors, veta vi, men hvem som utkorades, är lika litet känt som namnet på allmogemannen. Till ridd. och adelns representant önskade han från början utkora J. A. Ehrenström, hvars inval, såsom redan nämndes, Troil ifrigt afstyrkte — såsom denne själf påstod af politiska skäl

¹⁾ Gen. guv. kansl. akter 1814, b. III, n:o 66; landsh. i Nylands — Tavastehus län brefkonc. 1814 fol. 519 (landskansl. i H:fors). Skrifv anl. 18/30 juni.

och emedan Ehrenström icke var possessionat, men såsom Stjernvall tyckes förstått saken, för att hålla en konkurrent till v. ordförandeplatsen på afstånd. För brodern Carl berättade Stjernvall, att han sökt öfvertala Ehrenström att åtaga sig uppdraget under generalguvernörens anförande emedan han ansåg honom blifva af ojämförlig nytta såväl för generalguvernören som för beskickningen och emedan han var för kejsaren en persona grata, »i stället för en hop belåten, som icke kunna tala ett ord och känna ingenting». Men Ehrenström gjorde svårigheter och ehuru Stjernvall ansåg motsägelserna endast för »scrupuler och små betänkligheter», kände han sig så desarmerad, att han lät saken falla. Därpå lyckades Stjernvall öfvertala öfverste Robert Charpentier på Hahkiala, som hade »titre, decoration och någorlunda god tact» men var föga språkkunnig, att hålla sig resfärdig; men när den rike ryttmästaren och brukspatronen Mikael Hisinger på Fagervik kort därpå återkom från Sverige, ordnades saken så att Charpentier befriades från uppdraget, som han först »efter tusende böner och persvasioner» åtagit sig, och Hisinger lofvade att »palta af», såsom en hans ståndsbroder vanvördigt nog uttryckte sig.¹⁾

Om de framställningar generalguvernören fick mottaga från öfriga landshöfdingar äga vi icke någon kännedom,

¹⁾ G. Fr. Stjernvall t. C. Stjernvall $\frac{6}{6}$, $\frac{14}{6}$ (Stjernv. s.), M. Hisinger t. J. Fr. Aminoff $\frac{25}{6}$ (Rilax s.), C. Fr. Rotkirch t. G. v. Kothén $\frac{22}{7}$ (Koth. s.). Stjernvall uppgaf, att brodern Henrik Stjernvall på Lindnäs gärna önskade åtaga sig representationen för länet, men dels ville den förre icke utsätta sig för beskyllning för partiskhet, dels ansåg han en resekostnad på c. 2,000 rub. alltför dryg. C. Stjernvall var tämligen belåten med valet och afrådde från att vidare bearbeta Ehrenström för att icke göra honom chagrin. Till G. Fr. Stjernvall $\frac{19}{6}$. Stjernv. s.

men då agitationen torde bedrifvits efter samma plan, kunna vi antaga att innehållet i hufvudsak var detsamma som i bröderna Stjernvalls rapporter. Hvilka personer som behedrades med kallelser och hvilka som mottogo uppdraget, är likaså endast delvis känt. I Kymmene-gårds län utkorades krigsrådet Jakob af Forselles för adeln och Borgå-köpmannen, bärgrådet Johan Solitander (som representerat sin stad på 1809 års landtdag) för borgareståndet,¹⁾ i Vasa län hofrättspresidenten E. J. Bergenheim (eller möjligen hans son kanslisten Salomon B.) för adeln, i Åbo och Björneborgs län Åbo-borgmästaren E. J. Synnerberg för städerna och en bonde Hanell för bondeståndet.²⁾ För adeln i sistnämnda län utsågs först öfverste H. G. v. Knorring, därpå öfverstelöjtnanten Nils Fredensköld på Kankas, men båda refuserade.³⁾ I Uleåborgs län kunde, såsom sagdt, någon representant för ridderskapet och adeln icke påträffas.⁴⁾ Borgå stift skulle, såsom äfven nämndes, representeras af biskop Alopæus, eskorterad af kyrkoherdarne Wallenius och Indrenius; Åbo stift af biskop Tengström, hvars följeslagare icke äro kända.⁵⁾ Enligt hvad Rehbinders midsommartiden uppgaf,

¹⁾ C. Fr. Rotkirch t. G. v. Kothen ²¹/₆ (Kothenska saml.), till J. Fr. Aminoff ⁴/₇ (Ril. s.); R. H. Rehbinders t. J. Fr. Aminoff ²¹/₆ (Ril. s.). Enl. Rotkirchs uppgift skulle endast dessa två representera länet.

²⁾ F. Steinheil till Wjasmitinoff 3/15 aug. Gen. guv. kansl. akter 1814, b. III, n:o 66.

³⁾ C. Fr. Rotkirch t. G. v. Kothen ²²/₇. Koth. s. Statsarkivet.

⁴⁾ G. Fr. Stjernvall t. C. Fr. Rotkirch ²⁴/₆ 1814. Ril. s., Rotkirchs bref.

⁵⁾ Den ⁹/₇ uttalade G. M. Armfelt för Tengström sitt godkännande af det val biskopen gjort af eskort. Han förmodade att Alopæus åtföljdes af någon, som kunde tjäna såsom tolk. Tengstr. s.

komme antalet medlemmar att utgöra 24, men slutresultatet är icke vidare känt.¹⁾

*

Såsom redan nämnades, ankom valet af deputerade på landshöfdingarnes godtfinnande. Vid utkorandet af adliga delegerade tyckes man ha eftersträfvat att vinna godsägare, hvilka icke voro stadda i statens tjänst. Några betänkligheter af den art, som år 1808 försvårat deputerades utseende, förelågo icke mera; den politiska ställningen var nu fullt klar och för några personliga faror behöfde man icke vidare frukta i den ryska hufvudstaden. Under den allmänna beundran, som egnades kejsaren, hade man t. o. m. väntat sig att landshöfdingarnes uppdrag blifvit gladeligt emottaget. Men, såsom exemplen från Nylands—Tavastehus och Åbo—Björneborgs län utvisa, tyckas utnämningarna äfven nu stött på svårigheter och flera afsägelser ägt rum. Resan, huru hedrande den än kunde anses, var dock förenad med besvärligheter, och då något understöd icke var att påräkna, torde flera dragit sig för kostnaderna, som de själfva fingo bestrida.

Men ännu mera vållade frågan om deputationens ledning svårigheter.

Från första början tyckes man enat sig om önskvärdheten af att landets populära generalguvernör, grefve Steinheil, åtog sig detta uppdrag. Såsom vi redan känna, utmynnade bröderne Stjernvalls memorial i denna önskan och samma förhoppning uttalades af öfriga landshöf-

¹⁾ Till J. A. Ehrenström ²⁰/₆. — Den ^{27 juni}/_{9 juli} skref Steinheil till Ehrenström: »Die Deputation ist fast überall gewählt; jetzt fehlt an den wortführenden ältesten Representanten.» Ehrenst. s.

dingar. Äfven Armfelt understödde denna kandidatur, synnerligen som han hoppades i generalguvernören finna en bundsförvandt mot de intriger och planer, som han visste att vid denna tid förehades mot honom. I det redan nämnda brefvet af den $^{25}/_6$ till Ehrenström uppgaf han att han ämnade söka tillstånd för Steinheil att presentera deputationen för kejsaren, och han trodde att denna anhallan skulle beviljas. »Car on sera — menade Armfelt — bien bon pour la Finlande, après des notions certaines qui me sont parvenues.»

Men grefve Steinheil — »Rysslands trogne son och Finlands fader», såsom han kallades i en i början af året i Åbo allm. tidning införd dikt — ställde sig afvisande till planen. Efter att redan ett par veckor tidigare ha prevenerat några på sin afsägelse, riktade han i början af juli n. st. till landsh. K. v. Troil i Åbo — och säkerligen äfven till öfriga landshöfdingar — en vänlig skrifvelse, hvori han som svar på det officiella anbudet i artiga, men bestämda ord förklarade sig icke kunna mottaga förtroendet. Steinheil meddelade, att han numera erhållit från samtliga landshöfdingar nödiga upplysningar rörande de deputerade, hvilka ämnade framföra nationens lyckönskningar till kejsaren — »pour les grands faits par lesquels notre patrie triomphante s'est élevée au dessus de toutes les nations de l'univers, pour cette fermeté inébranlable qu'il montra aux peuples armés contre son empire, comptant avec sûreté sur l'amour de ses sujets». Med känslor af rörelse hade Steinheil vidare inhämtat länets innevånares önskan att han måtte ställa sig i spetsen för att inför kejsaren fungera såsom »l'organe des sentiments de la joie unanime de ses fidèles sujets

finnois de voir arriver l'empereur, couvert de lauriers immortels, au sein de la patrie». Aldrig skulle han förglömma detta bevis på tillgifvenhet, hvaraf minnet städse skulle kvarbo i hans hjärta. Men med bästa vilja kunde han såsom värkställare af kejsarens befallningar icke mottaga uppdraget, och han tillade, att jämväl frih. Rehbinder, hvilken erhållit röster från flertalet län, refuserat att blifva chef för deputationen på grund af sitt statsämbete. Steinheil uppmanade därför landshöfdingen att med höfdingarne i andra län öfverenskomma om valet af någon adelsman, som tillhörde landets äldre familjer, åtnjöt ett särskildt anseende och hos sig förenade de för uppgiftens världiga fyllande nödiga egenskaperna.¹⁾ Icke många dagar därefter följde en annan skrifvelse, dat. den 1/13 juli och tydliga utgörande ett cirkulär till landshöfdingarne, hvari generalguvernören meddelade, att han, till följd af bryderiet med ordförandevallet, kommit på den idén, att grefve G. M. Sprengtporten på grund af sin värdighet och sin kännedom af landets affärer särskildt lämpade sig för kallet.²⁾

Såsom Steinheil i sin afsägelseskrift antydde, hade verkligen en del landshöfdingar vid letandet efter ordförande kommit att tänka på frih. R. H. Rehbinder — detta dock för den händelse att generalguvernören refuserade förtroendet eller att hans roll komme att inskränka sig till deputationens allmänna ledning och presentation inför kejsaren. Men jämte Rehbinder hade en annan leda-

¹⁾ Skrifvelsen, dat. — $\frac{\text{juni}}{\text{juli}}$, anlände till länest. i Åbo $\frac{5}{7}$ (läneark.). Troil var för tillfället bortrest.

²⁾ Afskr. af skr. i Åbo läneark.; ank. $\frac{16}{7}$. En liknande uppmaning ställde Steinheil den $\frac{30 \text{ juni}}{12 \text{ juli}}$ till G. Fr. Stjernvall (Stjernv.-Wall. s.).

mot af ståndet kommit i fråga: kammarherren C. Fr. Rotkirch på Stensböle, hvilken nyss afgått från regeringskonseljen, och allra tidigast tyckas tankarna fallit på landsh. K. v. Troil.

Ur bröderne Stjernvalls korrespondens ha vi redan inhämtat, hursom landshöfding Troil själf ansågs fika efter det af honom föreslagna v. ordförandeuppdraget under Steinheils ledning och hursom Rehbinder understödde denna kandidatur, som misshagade båda bröderne och särskildt oroade den yngre, landshöfdingen i Tavastehus. Snart nog lugnade denne dock sina upprörda känslor, då han, redan i medlet af juni, prevenerades på att generalguvernören ville afsäga sig ledningen på grund af sin ämbetsställning, hvilket uttyddes af Stjernvall som en fingervisning att ämbetsmän icke borde ingå hvarken såsom ordförande eller ledamot i »denne utaf nationen immediate utgående beskickning». ¹⁾ Kort därpå meddelade Rehbinder honom, att han frångick sitt förslag emedan han vid närmare betänkande funnit, att valet icke vore nyttigt för landet, isynnerhet icke för Helsingfors. ²⁾ Och ett par veckor senare berättade C. Stjernvall, att han af en trovärdig person i Åbo inhämtat, att Troil lämnat staden »i vredesmod öfver sitt misslyckade försök att bli ordförande». ³⁾

¹⁾ G. Fr. Stjernvall t. C. Stjernvall ¹⁷/₆. Stjernv. saml.

²⁾ Rehbinder t. G. Fr. Stjernvall ²²/₆. Stjernv. Wall. saml. — Till J. Fr. Aminoff skref Rehbinder ²¹/₆, att »den till chef för deputationen utsedde mannen» afsagt sig förtroendet (Ril. s.). Om härmed åsyftades Troil eller någon annan, framgår icke af korrespondensen.

³⁾ C. Stjernvall t. G. Fr. Stjernvall ¹³/₇. Stjernv. s. — Troil firade den ²⁶/₇ sitt bröllop i Sverige. Redan i början af juni uttalade han för G. Fr. Stjernvall sin önskan att få resa öfver med sin fästmö (⁸/₆).

Sälunda var den kandidaturen fallen. Återstod att finna en annan.

Efter mogen öfverläggning och efter att, af olika anledningar, ha eliminerat landets högsta funktionärer, stannade landsh. G. Fr. Stjernvall, hvilken med synnerligt nit omfattade frågan, med sitt val på kammarherre Rotkirch. Denne hade förmånen att vara en oberoende, besutten adelsman och han hade dessutom meriten att en gång tidigare, såsom Kymmenegårds läns representant i 1808 års deputation, ha företrädit landet i den ryska hufvudstaden. Men också detta val stötte på svårigheter. För det första hade Rotkirch ganska bestämdt satt sig på tvären, då landshöfding G. Langenskiöld tyckes ha velat utkora honom till adelsrepresentant för länet, och så tillkom ännu den omständigheten, att Rotkirchs utträde ur regeringskonseljen, som visserligen öfverensstämt med hans egen önskan, ansågs såsom uttryck för onåd på högsta ort. Stjernvall kände sig något tveksam inför den kollision, som sälunda kunde uppstå, och meddelade sig om saken med sin äldre broder i Viborg.¹⁾

Men innan svaret anlände, fattade han sitt parti. Midsommardagen skref han till brodren, att han mottagit från generalguvernören en erinran om nödvändigheten att jämte andra landshöfdingar välja inom adelns första klass en deputerad, hvilken skulle fungera såsom ordförande och tillika fylla den uleåborgska representantens

¹⁾ Till C. Stjernvall ¹⁷/₆. Stjernv. s. — Rotkirch hörde till de medlemmar af reg. konseljen, hvilka särskildt åtnjutit Armfelts misstroende, och hans utträde ur regeringen 1812 torde nog till god del berott därpå. Men dessutom hade Rotkirch själf önskat sitt entledigande af ekonomiska skäl. Augusta Aminoff t. J. Fr. Aminoff ²⁷/₄ 1812. Ril. s.

lediga rum, samt ett annat bref från Troil, som förmälde, att intet hindrade att utkora en ämbetsman. Dessa instruktioner gáfvo nogsamt anledning »att rösta på den hvilken absolutent icke kan eller bör röstas uppå, för orsaker, som endast munteligen kunna omtalas». ¹⁾ »Men hvilken skall nu då väljas af oss landshöfdingar — frågade han — så att ett gifvit resultat däraf kunde erhållas och att åtminstone någre röster blifva likstämmige? Det är väl ej att (!) l'embarras de richesse hvad som förvillar oss, utan tvärs om fattigdomen på sujetter och svårigheten att i så fatta omständigheter taga något eller det rätta parti.» Till all lycka råkade Stjernvall dagen därförinnan mot-taga besök af landsh. Langenskiöld, och beslöto båda höfdingarne att ingå till generalguvernören med anmälan att de röstade »villkorligt» på Rotkirch såsom varande icke-ämbetsman och mer än de fleste »uti de omständigheter att någorlunda kunna utföra en dylik kommission». Men då det var att förutse, att denne skulle vidhålla sin afsägelse, enade man sig om att såsom substitut till befattningen såsom ordförande och sjunde adelsrepresentant uppställa Rehbinder. De motiv, som talade för denne, voro, menade Stjernvall, »att han enligt vår öfvertygelse är den skickligaste, den mest rättskaffna, den med mesta öfning uti representation vid hofvet, den vi hafva ett stort och nationalt intresse däruti att på våra armar uppbära hos vår ädla kejsare för att han sedan i sin tour må kunna uppbära våra affairer och för de samma vara så mycket nyttigare, ty när gr. Armfelt icke mera är till för oss, hvilken annan än Rehbinder hafva vi att förlita oss på?» »Att han är hos kejsaren allt för nära engagerad — fort-

¹⁾ Vi kunna endast gissa på J. Fr. Aminoff och G. M. Sprengtporten.
Nat. o. Folk, H. 75, N:o 1.

satte Stjernvall sina reflexioner — för att vara nationens ombud och ordförande för deputation är en invändning, som kan göras, men den gäller i hufvudsaken äfven i afseende å alla andre högre ämbetsmän, om hvilka nu endast är frågan; och vid så beskaffade omständigheter ger nationens förtroende och val en så deciderande öfvervikt och ett prerogativ, som i vår humana kejsares ögon är allt hvad som är störst och mest berättigande, för hvilken de ock skulle hafva utfallit.» — Stjernvall slutade med uttalande af den förhoppning, att brodern måtte omfatta dessa hans och Langenskiölds tankar, om hvilka han ämnade underrätta jämväl landsh. G. Aminoff i Kuopio för att ernå röstöfvervikt.¹⁾

Några dagar efter detta meddelande rapporterade Stjernvall till brodern, att han skrivit om valet till landsh. Troil, »i största vänlighet — förklarade han — och, som jag själf tyckte, med den skicklighet kringgått hans egne begär i enahanda väg, att han ej engång skall kunna bli rätt ond på mig, om han ej är det i alla fall förut.» Och då han samma dag riktade till generalguvernören den anhållan om tillstånd för länet att deltaga i hyllningen för kejsaren, som vi redan känna, tillfogade han en enskild skrifvelse, hvori han visserligen anhöll att grefven måtte anförä och presentera deputationen, men därjämte förklarade länets innevänares önskan i fråga om en särskild ordförande vara, att uppdraget måtte öfverlåtas åt frih. Rehbinder.²⁾

¹⁾ G. Fr. Stjernvall t. C. Stjernvall ²⁴/₆. Stjernv. s.

²⁾ G. Fr. Stjernvall t. C. Stjernvall ²⁸/₆, ¹/₇. Stjernv. s. Valet af Rehbinder gillades också af ledamoten af reg. kons. H. Reuterskiöld, som vid den tiden passerade Tavastehus.

Landshöfding Stjernvalls tillfredsställelse med de beslut, han fattat, grumlades dock snart. Den $\frac{1}{7}$ beklagade han sig för brodren däröfver att, såsom han uttryckte sig, den öfverkloke Ehrenström begynt rida på alla hans åtgärder, måhända med anledning däraf att han förbigått personer, som stodo öfver Rehbinder i värdighet. Också från Åbo tyckas tråkiga »föreskrifter och råd» kommit. Stjernvall fann sig föranlåten att förklara, att han förbigått Armfelt på grund af dennes sjuklighet, frih. Aminoff emedan han var »en acharnerad fiende till allt och alla, som ej äro hans nära anhörige», och presidenten frih. A. Tandefelt på grund af dennes ringa begåfning. I fråga om Armfelt var han böjd att ändra sin mening, i händelse han misstagit sig, men för öfrigt vidhöll han sitt votum. Dock kände han sig rådvill och bad brodren om hjälp. »Upplys mig och råda mig som en vän, ty jag behöfver dina upplysta råd, om de mera kunna hjälpa mig ifrån alla dessa odrägliga schismer och eviga hårklyfverier. Att jag börjat med att votera på en b[ar]on A[mino]ffs nära släktinge [Rotkirch] till ordförande och ledamot i deputation hade likväl bort frikalla mig ifrån förebråelse att hafva handlat partiellt och directe emot denne vår buses personella intresse, åt hvilket sednare jag dessutom icke finner mig vara något skyldig.»¹⁾

De båda landshöfdingarnes, G. Fr. Stjernvalls och Langenskiölds, åtgöranden vunno emellertid bifall hos

¹⁾ Den $\frac{1}{7}$. Stjernv. saml. — Aminoff tyckes stått utanför deputationsfrågan. Förmodligen berodde detta på de konflikter, i hvilka han råkat med sina kolleger i finska kommittén, och på de ringa sympatier han åtnjöt hos flere högre ämbetsmän i Finland, bland dem de för deputationen så värksamme bröderne Stjernvall.

brodern och kollegan i Viborg. Med valet af Rotkirch var denne visserligen icke belåten, ty, menade han, »det vore en förbannad critique på Rotkirchs afsättande från conseillen att nu välja honom till ordförande för nations andragande». Men Stjernvall hoppades att Rotkirch skulle vidhålla sin afsägelse, och då grefve Armfelt, rörande hvilken han först ville invänta underrättelser från Walleen, icke kunde åtaga sig uppdraget, hvilket var det troligaste, förklarade han Rehbinder för själfskrifven. Ehrenström hade visserligen ansett det vara lämpligare, att deputationen voterade på Rehbinder först sedan den konstituerat sig i Petersburg, och Stjernvall medgaf, att en sådan procedur vore bättre, »men — tillade han — det kunde klicka och då är bäst vi ta så våra precautioner, att ingen kan stoppa sig emellan». Genom vänner och vänners vänner skulle han försöka att vinna Troil för valet, genom hvilket han hoppades att »alla intriguer, arrière pensées och cabaler» blefve »uppreyckta med rötterne». ¹⁾

Såsom af den yngre Stjernvalls bref framgick, sörjde hvarken han eller Langenskiöld öfver, om genom Rotkirchs, såsom man förmodade, fortsatta vägran ordförandeuppdraget öfvergick till hans »substitut». Men de ville i alla händelser inhämta bestämdt svar. I detta syfte vände sig G. Fr. Stjernvall i skrifvelse af den 24/₆ till Rotkirch med förfrågan, huruvida denne icke var benägen att åtaga sig deputationens ledning. »Med den förbindelse, som åligger landshöfdingarne samfäldt — skref Stjernvall — att till ledamot uti den från landet afgående deputationen,

¹⁾ C. Stjernvall t. G. Fr. Stjernvall odat. svar på skr. 24/₆. Stjernv. s.

Bidrag t. känned. af Finl.

för att i underdånighet lyckönska H. M:t kejsaren, välja den adelsman, som icke kunnat utses i Uleåborgs län, har tillika tillfället medgifvit att så kombinera alla länens röster, att med detsamma en ordförande för hela deputation kunde af dem utväljas och bestämmas. Och som jag för detta läns del anser T. ej mindre genom dess patriotiske och rättskäffne tänkesätt än flere andre omständigheter berättigad till vårt förtroende, såsom tillika varande icke uti publique tjänst stadd, alltså får jag å länets vägnar härmed tillkännagifva vår önskan, det ville T. såsom den 7:de ledamoten af ridd. och adeln och deputations ordförande, efter närmare bestämmande om tiden ifrån landets generalguvernör, under dess anförande och för att af dess exc:ce varda H. M. kejsaren i sådan egenskap föreställd afresa till St. Petersburg att underdånigst betyga nationens glädje öfver H. M:ts lyckliga återkomst och öfver de stora och lyckliga händelser, hvarföre, näst den allrahögstes nåd, alla nationer prisa och välsigna Alexander I:stes spira.» För den händelse Rotkirch vidhöll sin afsägelse, hade Stjernvall utsett ett substitut, som han dock icke mera kunde finna utanför ämbetsmannakåren. Rotkirch uppmanades att med omgående gifva både Stjernvall och grefve Steinheil del af sitt beslut.¹⁾

Kallelsen till ordförande understöddes af Langenskiöld,²⁾ men ändrade icke Rotkirchs beslut. I bref af den 24/6 till generalguvernören förklarade Rotkirch, att

¹⁾ G. Fr. Stjernvall t. C. Fr. Rotkirch 24/6, Ril. saml. n:o 22 (Stjernvalls bref t. Aminoff).

²⁾ Rotkirch t. J. Fr. Aminoff 4/7; L., hvars bref anlände till Rotkirch d. 3/7, meddelade att han anmodat Rehbinders för den händelse Rotkirch fortfor i sin vägran.

han nog var till det sista »fidèle et reconnaissant pour les graces et les bienfaits de notre monarque adoré envers toute la nation et moi en particulier», och att »aucun de[s] sujets finnois ne me surpassera jamais à l'amour pour sa personne sacrée»; också ansåg han ändamålet med deputationen vara »le plus digne et le plus convenable aux devoirs absolus de la nation finnoise». Men i trots af denna förklaring, »aussi vraie et pure que la lumière du jour», kunde han icke mottaga uppdraget på grund af de stora utgifter det komme att medföra och emedan han saknade de för ändamålet nödiga egenskaperna. Såsom medlem af regeringskonseljen hade han redan underkastat sig stora uppoffringar utan någon nytta för det allmänna.

Samma grunder anförde Rotkirch i svar af den $28/6$ till G. Fr. Stjernvall, jämte det han för undvikande af missförstånd i de amplaste ord uttalade sig om kejsarens person. »Min kärlek för regent och fosterland är detta oaktadt lika brinnande och oföränderlig, och skall jag aldrig underlåta att välsigna den stora och ädelmodige monark, som lycksaligar finska folket och grundlägger dess sällhet för kommande tider. Han har brutit världens bojar och återfört ett länge saknad lugn i alla stater.»¹⁾

¹⁾ C. Fr. Rotkirch t. F. Steinheil $24/6$ (i afskr. i Ril. s. n:o 22) och t. G. Fr. Stjernvall $28/6$ (Stjernv. saml.) I bref af $4/7$ till J. Fr. Aminoff relaterade Rotkirch, som tyckes varit orolig för att hans afsägelse skulle missuppfattas, sakförhållandet. Hans trassliga ekonomi fordrade hans hemmavaro, hvartill ännu kom att utgifterna för resan skulle ställa sig mycket dyra på grund af nödvändigheten att anskaffa den stora kammarherreuniformen. Som R. fruktade att man komme att utmåla honom hos kejsaren såsom en stormodig och otacksam undersåte, ovärdig kejsarens nåd, bad han Aminoff, sin gode vän, att efter återkomsten till Petersburg försvara honom inför Rumjanzow. Äfven för G. v. Kothén uppgaf Rotkirch ekonomiska skäl. Koth. s.

Innan Langensköld andra gången vände sig till Rotkirch, hade han i skrifvelse af den $21/6$ gjort en förkänning hos Rehbinder. Skulle generalguvernören »enligt nations enhälliga önskan» anförda deputationen, blefve dess ändamål för visso uppfyllt, men för den händelse deputationen af någon oförutsedd händelse blefve utan ordförande, anhöll han att Rehbinder täcktes mottaga länets »kallelse till detta förtroende». ¹⁾ Något senare kom G. Fr. Stjernvall med liknande anhållan för sitt län, och samtidigt uttalade Carl Stjernvall samma förslag. Rehbinder hade ju, såsom vi känna, uttalat sig för att en bland landsens barn borde väljas till ordförande en second. Men själf ansåg han sig icke kunna mottaga detta förtroende, så smickrad han än sade sig vara däraf. Utom att han fruktade förtälet, som möjligen skulle påbörda honom att under sin sejour i Finland ha velat genom intriger påtruga sig förtroendet, ansåg han sin ämbetsposition i Petersburg göra honom omöjlig. »Naturligtvis vill kejsaren ej — skref han till G. Fr. Stjernvall — vid ett sådant tillfälle höra en ämbetsmans organ, den han har dagligen å sa commande, utan en inom själfva landet vistande person, af hvilken han kan få notioner om dess tillstånd.» Äfven uttalade Rehbinder som sin mening, att grefve Armfelt, som också varit på tal, icke kunde väljas, emedan han skulle anse för anstötligt att ställas en ressource efter generalguvernören. ²⁾

Genom dessa afsägelser komplicerades valet af ordförande ytterligare. »Vi äro nu komna till den fatala belägenhet att välja ordförande à novo conto — skref Carl Stjernvall den $13/7$ till sin broder — om eljest Du fått ett

¹⁾ Rehb. saml.

²⁾ Till G. Fr. Stjernvall $29/6$, $1/7$. Stjernv. Wall. saml.

dylikt bref som jag af h. ex. gene[ral]guv. grefve Steinhil, hvaruti han afsäger sig den äran för egen och baron Rehbinders del och föreskrifver samma villkor som förra g[ån]g[en] om ordförande. Vi komma slutel. till den belägenhet man vill föra oss att välja preciste på den vi intet vilja välja el:r önska detta uppdrag åt. Nu tror jag moment vara inne att betjäna oss af Ehr[en]str[öms] expedient att anmoda kommittenterne vid det de råkas att välja sin ordförande på stället ibland kommitténs ledamöter, hvarvid mig tyckes att vi hardiment kunna indiguera på Armfelt, Rehbinders el:r Aminoff.»¹⁾ — I de samma dagar skref Rehbinders från Viksberg till Aminoff, som äfvenledes njöt af sommarhvilan på sina gods, att det varit mycket gräl om deputationen och att man särskildt var bekymrad i fråga om ordföranden, hvartill flera personer föreslagits. Sista projektet var — tillade han — att grefve Sprengtporten skulle utses därtill.²⁾

Den sistnämnda kandidaturen hade, såsom vi känna, lancerats af generalguvernören (i cirkuläret af 1/13 juli). Om den också omfattades af en del landshöfdingar, torde den hos andra väckt till lif den gamla bitterheten. Dock grämde sig ingen däröfver mer än grefve Armfelt, som efter underrettelsen om förslaget uttalade (²³/₇) för vännen J. A. Ehren-

¹⁾ Till G. Fr. Stjernvall ¹³/₇, Stjernv. s. Måhända åsyftade Stjernvall med den olämpliga personen Sprengtporten. Landsh. Troil var det icke, ty han var bortrest. — Uttråkad af bråket med ordförandevalet skref G. Fr. Stjernvall till brodern d. ¹²/₇, att han icke ämnade göra något vidare till saken, innan han träffat denne och kanske icke heller efteråt.

²⁾ Rehbinders t. J. Fr. Aminoff ¹⁵/₇, Ril. s. — Enl. C. Fr. Rotkirchs meddelande ²¹/₆ 1814 till G. v. Kothens skulle äfven Ehrenström varit påtänkt till ordförande. Koth. s.

ström sin stora förtrytelse i följande ord — »utan kapp på fraserne», såsom han en gång uttryckte sig: »Den arma generalguvernören, som låter ballottera sig af hund och katt. Han har hittat på, nb. säges det, att proponera Sprengtporten till chef för den deputation, som nu ej mer blir utaf. Hur i Herrans namn kan man af tanklöshet el. brist af takt så fördömdt vilja öfverhölja en nation af infami; jag för min del är på det högsta förbittrad häröfver och ämnar icke dölja det för grefve Steinhil.»¹⁾

Huru frågan om ordförandebefattningen slutligen aflopp, känna vi icke. Ett senare uttalande af Armfelt kunde uppfattas såsom ett bevis för att Sprengtportens kandidatur var på god väg att lyckas. Men kanhända få vi såsom det troligaste antaga, att valet blef uppskjutet tills händelser inträffade, som gjorde alla bekymmer med hänsyn därtill öfverflödiga.

*

Den officiella uppgiften för den finska deputationen var, såsom vi känna, att frambära till kejsaren vid hans hemkomst uttrycken af nationens underdåniga tacksamhet och lyckönskan, eller, såsom Carl Stjernvall privatim uttryckte sig, att frambära rökvärk inför tronen. Men det var icke att undra på, om de personer, som togo befattning med deputationen eller blefvo däri invalda, kommo på den tanken att begagna det gynnsamma tillfället till att framföra till kejsaren särskilda önskningsmål af allmän och enskild art. Så uppgaf det beställsamma ryktet att biskop Tengström hade för afsikt att motarbета

¹⁾ Ehr. s.; *Tegnér*, G. M. Armfelt, III: 446—447.

regeringsvärkens förflyttning från Åbo till Helsingfors, och Rehbinders visste förtälja från Åbo, att hälften af de deputerade ämnade invärka på utnämningen af den sjuke Armfelts efterträdare och andra »affärer», utan att någon full öfverensstämmelse dock rädde.¹⁾ Få vi tolka några hemlighetsfulla yttranden af G. Ladau i den riktningen, skulle det dessutom varit tal om utvärkande af en landtdagskallelse.²⁾ Men någon närmare kännedom om dessa af det beställsamma ryktet utkolporterade planer, af hvilka åtminstone den förstnämnda får betviflas, äga vi icke.

Med större bestämdhet kunna vi uttala oss om de planer, som förehades på annat håll än det politiserande samhället i landets hufvudstad. I sitt redan nämnda bref af den 13/7 till sin broder, landshöfdingen i Tavastehus, uttalade sig Carl Stjernvall för önskvärdheten af att deputationen skulle framlämna några »postulater», hvilka enligt Rehbinders tanka borde innehålla 1:o en anhållan om tillstånd att få slå en medalj »öfver kejsarens lyckliga återkomst och till förevigandet [af] minnet af dess undersåtares glädjefulla känsla vid detta tillfälle»; 2:o en tack-sägelse för att kejsaren återlämnat till Finland dess general-

1) »Une députation de 24 personnes — skref Rehbinders 20/6 från Viksberg till Ehrenström — sera dans ce temps là à Petersbourg. La moitié des membres s'occupera assurément d'établir la succession de S. E et d'influer sur nos affaires, sans qu'il existe un point de réunion.» Ehrenstr. s.

2) D. 1/7 skref Ladau från Åbo till J. Fr. Aminoff: »Deputationer, landtdag, förändrade lagar, allt detta sysselsätter nu activiteten på lyck-sökarne, om jag bör tro allt hvad som förljudes.» Äfven i ett annat bref (2/7) talade L. om planer på en »riksdag», som bl. a. skulle bevilja medel till en landtmilice. Ril. s.

guvernör, hvars bibehållande alltid skulle anses såsom ett vedermäle af kejsarens nåd och ynnest. Stjernvall bad brodern öfverlåta redigeringen af postulaterne åt Ehrenström, som i dem icke borde upptaga annat än det redan nämnda, och han föreslog att brodern skulle komma till Viborg till den tid, då de deputerade enligt generalguvernörens tillsägelse samlades där, »så kunde vi — menade Stjernvall — plugga i dem allt hvad nödigt vore». För denna plan borde man också vinna landsh. Langenskiöld, med hvilken bröderne hela tiden tyckas kommit synnerligen väl öfverens.¹⁾

Idén om medaljen kan nog ha utgått från Rehbinder, som uttalat densamma redan i bref af den $29/6$ till G. Fr. Stjernvall — om af okunnighet om de ryska myndigheternas afsikter eller för att också från Finlands sida erbjuda samma hyllning, kunna vi icke afgöra.²⁾ Men sympatitytringen för Steinheil var tydligen Fr. Stjernvalls egen uppfinning, och den hade en alldeles särskild grund vid sidan af den allmänna belåtenheten med generalguvernören.

Bland de talrika rykten, som vid denna tid voro i rörelse och som nådde äfven den lilla residensstaden i Tavastland, förmälde ett, som framfördes af Carl Stjernvall, att grefve Armfelt råkat i delo med både generalguvernören och Rehbinder och att han hade för afsikt att söka aflägsna båda från deras platser. Ryktet hade måhända sin grund i några oförsiktiga yttranden af Armfelt, som under sin sista sjukdom ännu mindre än annars lade band på sin temperamentfulla frispråkighet, men var utan gensägelse

¹⁾ Till G. Fr. Stjernvall $13/7$. Stjernv. s.

²⁾ Stjernv. Wall. s. — Vi erinra oss, att frågan om insamlingen föredrogs i reg. konseljen först den $5/7$. Jmfr. s. 17—18.

öfverdrifvet. Ty huru ofta Armfelt än ondgjordes öfver Steinheils obeständighet och hans mottaglighet för dåliga inflytelser af andra — särskildt af sin fru och sin kansli-direktor — satte han ett stort värde på grefven och använde sitt inflytande till att skydda honom mot hans fiender i Petersburg.¹⁾ Med Rehbinder kom det nog någon tid därefter till scener, som ingåfvo denne tanken att afgå, och likasom Rehbinder ofta hade kännning af Armfelts impulsiva lynne och impatience, så klagade Armfelt öfver Rehbinders »olyckliga humeur». Men mellan båda rådde ett förhållande af aktning och förtroende och ännu under sina sista tider berömde Armfelt statssekreteraren såsom en excellent man och en man af ära.²⁾ Talet om Armfelts afsikter var således öfver-

¹⁾ Armfelt till J. A. Ehrenström ¹⁹/₅, ²⁶/₅, ⁹/₆, ²⁹/₆, ²⁶/₇, ⁷/₈, ²²/₁₀ 1813, ⁵/₂, ⁸/₆, ³/₈, ¹⁰/₈ 1814 m. m. För Ehrenström berättade Steinheil den ^{19 juni}/_{1 juli}, att det var bättre med Armfelts hälsotillstånd, »welches mir als wohlmeinender Mitbürger herzlich freut ihn mit seinen Talenten am Tron des grossmuthigsten Monarchen nähernd zu wissen». Ehrenstr. s.

²⁾ R. H. Rehbinder t. J. Fr. Aminoff ²/₁₄ jan. 1812 (Ril. s.), till G. Fr. Stjernvall ¹⁹/₃₁ juli 1814 (Stjernv. Wall. s.), Armfelt t. Ehrenström ¹⁵/₁₂ 1813, ³⁰/₇ 1814 (Ehr. s.). — Äfven till Rehbinder själf tyckas rykten om Armfelts missnöje framkommit. Den ¹⁵/₆ n. st. besporde Walleen honom, om han var säker på att grefven beklagat sig öfver honom. För egen del hade Walleen svårt att tro därpå, emedan han icke fann någon rimlig anledning därtill, och han uttalade följande förståndiga råd: »Il y a bien des gens, mon ami, qui trouvent leur intérêt à brouiller d'autres gens ensemble, et qui, pour y réussir, forgent des histoires denuées de tout autre fondement que la mauvaise intention de leurs auteurs. Souvenez-Vous de cette vérité et ne croyez rien que ce qu'on Vous prouve jusqu'à l'évidence.» Däremot var Walleen mera böjd för att tro på Rehbinders förmodan att Armfelt ville hålla honom aflägsnad från hufvudstaden vid tiden för kejsarens hemkomst. Men

drifvet eller gripet ur luften. Men det vann tilltro hos Stjernvall och väckte hos honom den största oro. »Hvad Du uti ditt bref af den 12 nämner om gr. A[rmfelt] — skref han den 17 juni till brodern — är alldeles förvånande, ehuru jag af hans beständiga incon-séquences varit och är tillräckeligen förberedd på mycket saker! Genom hans olyckliga fiendskap med A[mino]ff och genom priser han gifvit på sig, i synnerhet i Petersburg och vid hofvet, där hans sak torde vara obotligen förlorad, söker han i sin förtviflan éloignera ifrån finska affairerna den enda person, som i Petersburg kan, i anseende till dess capacité och dess hjärta, där upprätthålla våra affaires åtminstone ifrån ett totalt skeppsbrott; och icke nog därmed, äfven éloignera vår skyddsängel, den enda, som jämte sin imposanta rang, sin ojäfvighet såsom tillika en kejsarens gamle undersåte och rysk ämbetsman, förenar ett hjärta för detta lands sanna välfärd och upprätthållande!»

För att nu rädda Finland från den ofärd, hvaraf det hotades genom Armfelts förmenta planer, kom Stjernvall på den tanken, att man borde gifva landets deputation som »postulat» att på nationens vägnar underdånigst anhålla om att kejsaren måtte i nåder behålla såsom landets högste styresman grefve Steinheil, »hvars faveur och credit hos monarken är i nationens största intresse att

detta betydde mindre, ty Rehbinder skulle ändock genom sina vänner få veta hvad grefven önskade hålla hemligt för honom. Reh. saml. — Härom skref Armfelt den 19/7 till Ehrenström: »J'espère que Rehbinder ne fait la folie de presser son retour ici, puisque je me suis engagé à lui faire savoir, quand il en sera temps», hvilket precis icke talar för Walleens förmodan (Ehrenstr. s.). Jmfr s. 61.

upphöja, i synnerhet sedan gr. A. genom sin sjukdom och tusende för honom och oss vidriga omständigheter anser för sig viktigare att stöta undan alla möjliga rivaler och medarbetare på fäderneslandets sak än att risquera denne sednares bemedlande och reussit genom andre». »Säg mig din tanke — bad Fr. Stjernvall sin broder — beträffande motionen om gr. Steinheil, och om icke landshöfdingarne kunde, såsom mest kunnige om invånarnes tänkesätt och ensamme uti tillfälle att i denne hast exprimera detsamma, (kunde) å hvarje särskildt stånds vägnar tillskrifva dess deputerade härom; dock såsom en hemlighet, hvilken för ingen del får komma till gr. St:ls kunskap och följakteligen icke ébruiteras». ¹⁾ En vecka senare öfverenskom Stjernvall med Langenskiöld om det redan nämnda förslaget att välja Rehbinder till deputationens v. ordförande i händelse Rotkirch refuserade. Vunno båda dessa förslag bifall, kunde Stjernvall hoppas på att genom en så kraftig yttring af nationens vilja kunna rädda åt fosterlandet de hotade statsmännen.

Ännu en gång återkom G. Fr. Stjernvall till »postulatet» rörande generalguvernören. Den ²⁸/₆ berättade han för brodern, att han skrifvit om saken till landshöfdingarne Troil och Aminoff m. fl. och att han trodde det vara »mycket nyttigt och bra». »Kanske skola gökarna åter tro — tillade han dock — att jag vill något mera än tyst i min vrå sköta mitt kall efter mitt pund; men må de det göra; jag är säker om mig själf och vill intet annat än hvad en viss nödvändighet och sammanhanget fordrar och för öfrigt helst lefva i min tunna.» ²⁾

¹⁾ Stjernv. saml.

²⁾ Till C, Stjernvall ²⁸/₆. Stjernv. s.

Att Carl Stjernvall godkände sin broders förslag, känna vi redan. Huru det uppfattades af andra landshöfdingar, framgår icke, men vi kunna förmoda, att det icke refuse-rades.¹⁾ Frih. Rehbinder, som genom båda bröderne Stjernvall underrättades om förslaget, förordade det på det varmaste. »Ingen kan — skref han den 29/6 till Fr. Stjernvall om generalguvernören — tänka mera ädelt för Finland och ingen förtjänar mera landets manifesta förtroende.» Och ett par dagar därpå tillade Rehbinder: »I närvarande stund kan nation ej göra nog för att få bibehålla denna styresman, isynnerhet då grefve Armfelts sjuklighet apprehenderar hans bortgång.»²⁾ Rehbinder nämnde intet om den förmenta konflikt mellan Armfelt och Steinheil, som gjort ett så starkt intryck på Stjernvall, men han kunde icke vara okunnig om, hurusom Steinheils ställning, likasom för öfrigt Armfelts, vid denna tid var så hotad af intriger från andra håll, att man vid kejsarens hemkomst motsåg de båda statsmännens fall.

Med den mission, som ursprungligen tilldelades den finska deputationen, förenades sålunda — åtminstone på en del håll — den viktiga uppgiften att genom en nationell opinionsyttring stödja den populäre landsherren, som inför offentligheten så vackert titulerats med epitetet »Rysslands trogne son och Finlands fader».

¹⁾ Något senare, den 13/25 aug., skref J. A. Ehrenström till R. H. Rehbinder, att då fråga var om deputationen, var »tout le monde» ense om att man genom denna borde till kejsaren framföra nationens tacksamhet för valet af en gen. guvernör, som så väl uppfyllde sin mission. Ehrenstr. saml., konc.

²⁾ Till G. Fr. Stjernvall 29/6, 1/7. Stjernv. Wall. s.

V.

»Den deputation, som nu ej mer blir utaf», skref Armfelt den 23 juli n. st. till Ehrenström. Medan man i Finland tvistade om valet af ledare för deputationen nalkades kejsaren portarna af sin hufvudstad, men hans hemkomst föregicks af ett påbud, som strök hela det storartade festprogram rikets högsta myndigheter och Petersburgs stads förvaltning utarbetat för själfhersharens högtidliga mottagande.

Ända från det underrättelser om freden började inlöpa, motsäg man i Ryssland som i Finland med spänning säkra underrättelser om stunden för kejsarens återkomst. De rykten, som öfver Petersburg spredos till Finland, voro hvarandra motsägende, talade ena dagen om uppskof, andra dagen om resans påskyndande. I början af juli hade Rehbinder, som fortfarande vistades på sin egendom, inhämtat, att kejsaren icke väntades före slutet af månaden g. st.; två veckor senare visste han berätta, att hemkomsten uppskjutits till slutet af augusti. Som försiktig karl beslöt han dock att resa i god tid och uppmanade sin ämbetsbroder Aminoff att taga samma parti.¹⁾

Grefve Steinheil, som i sista hand dirigerade deputationen, hade fått af Armfelt löfte om underrättelser rörande kejsarens hemkomst och tryggade sig måhända härtill. På grund af de meddelanden, som kommo honom till handa, uppmanade han i början af juli landshöfdingarne att tillhålla de deputerade att till den 22de g. st. infinna sig i Petersburg eller i Viborg, där de voro »parfaitement à portée» för underrättelser från rikshufvudstaden.

¹⁾ Rehbinder t. Aminoff ¹⁸.; ²⁰.; till Fr. Stjernvall ¹⁹., Stj. Wall. s.

Något senare förkortade han terminen till den $18/7$ g. st.¹⁾ Men äfven denna tidpunkt var illa uttänkt. Ty huru granneligt Steinheil och hans sagesmän — Armfelt o. a. — sökt följa med tiden, visade det sig att de icke kunnat hålla sig au courant med kejsarens resa. Den $9/7$ n. st. skref Armfelt till Tengström — och samtidigt till Steinheil — att kejsaren icke skulle vara i staden före slutet af augusti, hvarför det var tids nog, om de fattiga finska deputeradene samlades där omkr. 1 augusti. De hade ändå tid att vänta och förstöra penningar.²⁾ Men den $8/20$ juli kunde C. J. Walleen, som uppehöll sig i Petersburg, meddela Aminoff, att kejsaren väntades med det första, hvarför han bad Aminoff påskynda sin afresa.³⁾ Uppgiften var nog så riktig, ty den $13/25$ juli ankom kejsaren värligen till sin hufvudstad, oförmodadt och obemärkt. Härom meddelade L. G. v. Haartman i bref af den $15/7$ g. st. till biskop Tengström: »Sistledne måndag var en glad dag

1) Steinheil t. K. v. Troil $\frac{30 \text{ juni}}{12 \text{ juli}}$, $1/13$ juli (Åbo läneark.), t. G. Fr. Stjernvall $\frac{30 \text{ juni}}{12 \text{ juli}}$ (Stjernv. Wall. saml.).

2) Tengstr. s. För bröderna Stjernvall uttalade Armfelt ett par gånger, senast i början af juli, den förmodan, att kejsaren icke skulle hemkomma förr än i augusti. Den $28/5$ skref han till C. Stjernvall: »Jag tror att H. M. vill så bortblanda korten, så att alla conjecturer skola blifva omöjel.» Först den $23/7$ berättade han att kejsaren snart skulle vara framme. Åminne saml. — Den $14/7$ meddelade biskop Tengström consist acad. att han ämnade sig till Petersburg, där han genom C. J. Walleen beställde åt sig rum från den $7/8$. Konsist. protok. $14/7$, Walleen t. Tengström $27/7$, Tengstr. s.

3) Ril. saml.; Walleen t. Ehrenström $20/7$, Stjernv. Wall. saml. Till de bäst underrättade hörde postchefen G. Ladau, som i bref af 1 och 2 juli meddelade Aminoff att kejsaren skulle anlända den $12/24$; den $15/7$ skref han från Stockholm, att kejsaren skulle vara framme den 22 à 25. Ril. s.

för Petersburg. Hans Majestät kejsaren ankom då hit kl. 7 om morgonen, utan att af någon vara igenkänd. Han for direkte till Kasanska kyrkan, där man visst icke väntade honom, emedan alla präster voro borta. Hans ankomst var en verklig surprise, oaktadt han dagen förut kl. 5 e. m. hade anländt till Pawlowsky. Det synes som kejsarens afsikt varit att undvika publikens glädjebetygelser. I går var det ett stort Te Deum uti Kasanska kyrkan. Glädjen skall ha varit målad på allas ansikten.»¹⁾

De finska deputerade, som satt sin lit till generalguvernören, förskonades dock från obehaget att komma för sent. Ty medan en del bland dem ännu befunno sig halfvägs och innan andra ens hunnit anträda resan spriddes genom generalguvernörens kurirer bud om att hela deputationen blifvit inhiberad och att de hvilka satt sig i rörelse förty kunde vända om.

Redan i samma bref af den 8/20 juli, hvori Walleen varskodde sin kollega Aminoff om kejsarens hemkomst, visste han berätta, att denna skulle föregå utan alla ceremonier. »Alla de stora anstalter, som här blifvit gjorda till kejsarens emottagande — skref Walleen — komma att förfalla, dels så vida de ännu icke äro mer än halffärdiga och dels så vida kejsaren undanbedt sig alla högtidligheter, t. o. m. illumination, så att den tillsägelse, som därom redan af polisen var gifven, i går afton återkallades. Inga deputerade äro ännu ankomna och förmodeligen behöfvas de ej heller.»²⁾ Tre dagar senare med-

¹⁾ Tengströms saml. Notiser om händelsen i Åbo allm. tidn. n:o 89—90.

²⁾ Ril. s., Walleen t. Ehrenström ²⁰/₇ (Stjernv.-Wall. s.). Den ²⁷/₇ meddelade Walleen biskop Tengström, att illumination dock ägt rum den 26 och skulle fortsättas den 27 o. 28. Tengstr. s.

delade Armfelt Ehrenström, att kejsaren i reskript från Amsterdam allvarligt förbjudit »toute réception, toute cérémonie, tout enfin qui a l'air de sortir de la marche usitée. On vient en conséquence d'interdire les députations des gouvernemens, et j'en suis bien aise. — — Nous attendons l'empereur d'un instant à l'autre, mais on est sensé (?) de faire semblant de rien.»¹⁾

Uppgifterna bekräftades straxt därpå genom officiella meddelanden. Den 7/19 juli fick t. f. polisministern Wjasmitinoff mottaga ett nådigt reskript, däri kejsaren, underättad om sina undersåtars festförberedelser, helt enkelt påbjöd dessas inhiherande. Sådana anstalter, som de hvilka nu förehades, hade alltid varit kejsaren emot och nu fann han dem ännu mindre passande. »Den Högstes värk allena — skref kejsaren — äro dessa händelser, hvilka gjort slut på det blodiga kriget i Europa. För honom böra vi alla knäfalla. Kungören öfverallt min oföränderliga vilja, på det att alldeles icke något emottagande eller välkomnande måtte blifva föranstaltadt för mig. Skicka befallning till guvernörerna, så att icke någon enda må för denna orsak aflägsna sig från sin post. Jag gör Eder ansvarig för det punktuella uppfyllandet af denna befallning.»²⁾

Wjasmitinoff var icke sen att låta budet gå vidare. På uppdrag af ministerkommittén, till hvilken han frambar

¹⁾ Ehr. s. Tidigare hade Armfelt förklarat för Ehrenström, att förberedelserna för kejsarens mottagande voro enorma, men på fusk och enligt hans sätt att se saken icke värdiga en Alexander I (²²/₈, ²/₇). Liknande uttalande till C. Stjernvall ²/₇. Åminne s.

²⁾ Gen. guv. kansl. akter 1814, b. III, n:o 66. — I svensk öfversättning meddelas reskriptet i Åbo allm. tidn. 1814 n:o 89 och »Allmänna Journalen» 1814 n:o 180.

den kejserliga befallningen, underrättade han i cirkulär af $\frac{8}{7}$ g. st. resp. guvernementsstyrelser om att alla atgärder såväl för deputerades afsändande till Petersburg som för andra ovationer borde upphöra, samt att de deputerade, som anländt till Petersburg, skulle återvända, dock med rätt för dem, som sådant önskade, att kvarstanna i hufvudstaden såsom enskilda personer.

Om denna plötsliga vändning i historien underrättades generalguvernören genom skrivelser från Wjasmitinoff ($\frac{8}{7}$) och ordföranden i finska kommittén Armfelt ($\frac{9}{7}$ g. st.). Omedelbart efter underrättelsens mottagande utfärdade han, den 11/23 juli, cirkulär till landshöfdingarne och domkapitlen med berättelse om polisministeriets budskap jämte tillsägelse att vaka öfver att den kejserliga viljan blef följd. Landshöfdingarne och särskildt C. Stjernvall i Viborg, inom hvars län de deputerade tillåtits att samlas, tillsades att hålla såväl det egna länets som andra landsdelars deputerade tillbaka. Dock skulle hinder icke möta dem som i alla händelser önskade besöka Petersburg att fortsätta färdens såsom vanliga resande. Först något senare, d. $\frac{29}{7}$ n. st., meddelades underrättelse om saken till regeringskonseljen, som hela tiden stått utanför det hela och äfven nu befriades från vidare åtgärd.¹⁾

¹⁾ Wjasmitinoff t. Steinheil $\frac{8}{7}$ (anl. 11/23 juli), Armfelt t. d:o $\frac{9}{7}$ (anl. 12/24 juli); gen. guv. t. landshöfdingarne och biskoparne 11/23 juli, till Wjasmitinoff 15/27 juli. Gen. guv. kansl. akter 1814, b. III, no 66; reg. kons. pl. protok. $\frac{29}{7}$. Äfven till J. A. Ehrenström sände Steinheil $\frac{11}{23}$ juli underrättelse om reskriptet jämte uppmaning att mota dem som voro färdiga att resa från Helsingfors (Ehr. s.). Den $\frac{19}{22}$ juli meddelade landsh. C. Stjernvall biskop Alopæus innehållet af ett bref från L. G. v. Haartman om deputationens inhiberande och berättade att han afsändt en stafett till generalguvernören. Bref t. M. J. Alopæus, F. Hist. samfundets ark.

Huru långt de skilda landsdelarnes delegerade hunnit anlända, då de uppnåddes af generalguvernörens kontraordres, känna vi icke. En del, de närmast gränsen boende, hade måhända ännu icke satt sig i rörelse, de flesta bland dem, som upphunnos af landshöfdingarnes kurirer, vände om. Men några, som anträdt färden tidigare eller hade särskild anledning att komma fram, fortsatte färden till kejsarstaden. I skrifvelse af den 3/15 aug. till öfverbefälhafvaren berättade Steinheil, som nu befann sig i Petersburg, att redan innan han mottagit cirkuläret om deputationernas inhiberande hade några finländska deputerade, okunniga om påbudet, begifvit sig till Petersburg. Af dessa befunno sig nu i staden v. Briskorn, Bergenheim, Synnerberg och Hanell. Steinheil öfverlämnade till Wjasmitinoffs afgörande, huruvida dessa deputerade kunde hugnas med lyckan att vinna företräde hos kejsaren.¹⁾

Hvad svar öfverbefälhafvaren gaf, känna vi icke.

*

Af den uppfattning, som motiverat förbudet mot deputationerna och högtidsfesterna, kunde på goda grunder den slutsats dragas, att icke heller öfriga hyllningar, som påtänktes och redan förbereddes, skulle behaga kejsaren.²⁾ Och det dröjde icke mycket, innan det blef känt att jämväl i fråga om dessa ett nådigt förbud emanerat.

¹⁾ Steinheil t. Wjasmitinoff 3/15 aug., Gen. guv. kansl. akter 1814, b. III, n:o 66. — Den 17/8 berättade J. Fr. Aminoff till sin fru att borgm. Synnerberg vistats flera veckor i Petersburg. Ril. s.

²⁾ Efter mottagandet af gen. guvernörens cirk. rörande deputationens inhiberande förfrågade sig landsh. C. Stjernvall hos gen. guvernören, huruvida insamlingen borde upphöra, men fick till svar, att han

Nat. o. Folk, H. 75, N:o 1.

I början af juli 1814 framlämnades till kejsaren, som då vistades i Brüssel, genom en deputation, bestående af riksrådsmedlemmarne furst A. B. Kurakin, general A. P. Tormassow och grefve A. N. Soltikow, en underdånig, af de höga rikskorporationerna undertecknad böneskrift med anhållan om kejsarens nådiga stadfästelse å de tidigare nämnda beslutet rörande ärenamnet, medaljen och monumentet. Efter att i hänfödda, storståtliga ord ha framhållit Guds stora nåd, kejsarens bedrifter och rikets upphöjelse öfver andra riken, bönföllo petitionärerne i denna skrift om att kejsaren värdigades mottaga sina tillgifna barns offer: »den titel, som motsvarar Ditt hjärtas sällhet, våra känslor för Dig och utan hvilken kraft icke finnes någon sann storhet, titeln den välsignade.» Och för att de undersåttliga känslorna skulle framstå äfven för eftervärlden anhöll man om tillstånd att i hufvudstaden upprepa en minnesstod, »icke för att denna må lägga något till Ditt oförglömmeliga namns ära — hette det — utan för att vi må rättfärdiga oss inför våra efterkommande.» »Må man icke en gång — slutade böneskriften — förebrå oss för känslolöshet gentemot de välgärningar Du låtit flöda öfver oss och måtte denna minnesstod för våra söners söner till senaste tider förblifva ett vittnesbörd om vår kärlek till Dig och gränslösa tillgifvenhet.»

Men huru vackert de höga riksmyndigheterna och deras ombud än lade sina ord, all öfvertalning var för-

skulle handla enligt tidigare ordres. C. Stjernvall t. gen. guv. ^{22 juli.} 26/7. gen. guv. t. Stjernvall ^{3 aug.} 3 aug. Gen. guv. kansl. akter 1814. n:o 66. — I tvenne bref besporde G. Fr. Stjernvall sin bröder, huru man efter deputationsens inhiberande borde förhålla sig i subskriptionsfrågan (2/8. 2/8). Stjernv. s.

gäfvos. Genom rikssekreteraren A. S. Schischkow lät kejsaren den ^{29 juni}_{11 juli} uppsätta ett svar, som af honom godkändes följande dag och därpå afläts till synoden, riksrådet och senaten. Kejsaren förklarade i denna ukas, att böneskriften väckt i hans innersta den största tillfredsställelse, emedan den rörde å ena sidan den gudomliga välsignelse, som uppenbarats för honom och hans folk, å den andra de ryska riksstaternas underdåniga tänkesätt. Det tillnamn, som bjöds kejsaren, var det mest smickrande. »Ty — förklarade kejsaren — alla min själs bemödanden och tankar äro riktade därhän, att genom varma böner nedkalla Guds välsignelse öfver mig och det mig anförtrodda folk samt att blifva välsignad af mina trogna och älskade undersåtar äfvensom af hela människosläktet i allmänhet. Detta är det högsta målet för mina önsknin-
gar och för min sällhet!» — »Men vid alla mina bemödanden att ernå detta mål — fortsatte kejsaren — tillåter jag mig likväl icke såsom människa den djärfva tanke, att jag redan uppnått detsamma och att jag oförsynt skulle kunna emottaga och bära detta namn. Jag anser detta så mycket mindre öfverensstämmande med mina grundsatser och mina tänkesätt som jag själf, vid alla tillfällen ledande mina trogna undersåtar till blygsamhet och sinnesödmjukhet, härigenom skulle gifva dem ett motsatt efterdöme.» Och med tanke på det ifrågasatta monumentet förklarade han till slut: »Må ett monument för mig uppresas i Edra känslor, sådant som I redan ägen det i mina! Må mitt folk välsigna mig i sina hjärtan, liksom jag välsignar det i mitt. Må Ryssland vara lyckligt och Guds välsignelse hvila öfver mig och Ryssland!»

Inför ett sådant föredöme af blygsamhet och sinnesödmjukhet kunde de höga ämbetsmyndigheterna endast med vördnad böja sig. Vid nytt gemensamt möte, den 24⁷/₇, beslöts att genast upphöra med de frivilliga gåfvornas insamlande; men dessutom öfverenskom man att låta såväl den kejsarliga ukasen som den refuserade böneskriften komma till allmänhetens kännedom, den förra såsom ett nytt vedermäle af kejsarens välvilja, den senare såsom ett uttryck för de afsikter de höga korpserna haft på det triumferande och tacksamma Rysslands vägnar.¹⁾

Genom cirkulär af den 11¹/₈ g. st. från polisministerns exekutionskomité, som afsändes först från ministeriet och senare genom den finske statssekreteraren R. H. Rehbin-der, underrättades generalguvernör Steinheil om det passerade. Grefven, som för tillfället vistades i Petersburg, lät meddelandet gå vidare i cirkulär af den 12²/₂₄ aug. till regeringskanseljen och landshöfdingarne samt af den 22²² aug.
3 sept. till hofrätterna, domkapitlen och centrala ämbetsvärk. Och från dessa myndigheter befordrades kännedomen om kejsarens vilja till allmänheten, som fick behålla hvad den i underdånighet ämnat uppoffra till det ärofulla krigets och den segerrike monarkens förhärligande.²⁾

¹⁾ Senatens tryckta ukas till allmänheten rörande händelsen i gen. guv. kansl. akter 1814, b. III, n:o 66; Åbo allm. tidning 1814 n:o 108 och Allmänna Journalen 1814 n:o 211, i hvilka kejsarens svar meddelas i öfvers; *N. K. Schilder*, Императоръ Александръ первый III: 246—248.

²⁾ Wjasmitinoff t. Steinheil 11¹/₈, R. H. Rehbin-der t. d:o 27⁷/₉, gen. guvernörens cirkulär på ryska och svenska m. m. i gen. guv. kansl. akter 1814, b. III, n:o 66. — I reg. konseljen föredrogs gen.guv:s cirkulär d. 31³¹/₉, i consist. acad. 30³⁰/₉; till landskansl. i Åbo anlände det d. 15¹⁵/₉, då cirk. genast utfärdades till kronofogdar och magistrater, till Tavastehus 2²/₉ (länest. ark., ank. br.).

VI.

Frågan om den nationella deputation eller medborgerliga legation, som skulle på Finlands vägnar hälsa kejsar Alexander vid hans återkomst från kriget, hade sin upprinnelse i de omfattande, af öfversvallande nationalstolt-het dikterade förberedelser till undersåtlig hyllning, som förehades af kejsardömet's högsta dignitärer. Den öfvertogs, efter föredömet i Ryssland, af generalguvernören och länens landshöfdingar samt domkapitlen, hvilka efter bästa förmåga gjorde sitt val bland representativa personligheter och passade på tiden för de deputerades utkommen-derande. Stånden själfva fingo icke taga någon befattning med ärendet, om också enskilda förfrågningar kunna ha föregått utnämningarna. Det kom m. a. o. icke till någon vädjan till de skilda samhällsklasserna, utan hela saken utagerades såsom ett administrativt ärende under generalguvernörens presidium. Det var väl detta, som i sin mån förklarar, hvarför denna andra nationaldeputation från Finland — i motsats till den af år 1808 — snart nog råkade i total förgätenhet och måhända aldrig kom till en större allmänhets kännedom — såsom dess flesta medlemmar också förmenades tillfredsställelsen att framkomma till sitt mål.

Huru denna utgång på deputationsfrågan bedömdes inom landets ämbetsmannakretsar, hvilka ju närmast hade därmed befattning, och huru inhiberandet af öfriga hyllningsgärder upptogs inom allmänheten, känna vi icke. Att man i Petersburg i de kretsar, där man önskat brillera med sina prestationer, icke kände sig belåten med det kejserliga förbudet, framgår af Armfelts skrifvelse

till Ehrenström den 27/7. »Man är mycket missnöjd — berättade den sjuke statsmannen, som kvarhölls på sin villa i Tsarskoe-Selo — öfver sista ukaze, som förbjuder alla ceremonier, sollenniteter m. m.» »Den är sträng — medgaf Armfelt — det är sant, men mig synes han [kejsaren] präktig.» Dock kunde det icke hindras att den undersåttliga hängifvenheten antog mycket ostentativa former vid det Te Deum i Kasanska kyrkan den 26, som vi redan känna från v. Haartmans meddelande till Tengström. Några dagar senare kunde Armfelt förtälja för Ehrenström om den glädje och entusiasm, hvarmed folket vid detta tillfälle s. a. s. burit kejsaren och hans häst från palatset till kyrkan. »On prétend n'avoir jamais vu un spectacle qui puisse y être comparé; tout comme on n'a jamais vu de souverain qui a mieux mérité tous les genres de culte qu'Alexandre I .» — »S. M. se ressemble parfaitement, — resonnerade Armfelt vidare om föremålet för sin beundran — un peu plus brun, le son de sa voix a changé et il parle plus vite. Mais personne découvrirait que la gloire immortelle dont Elle s'est couverte a changé en rien ni sa manière d'être ni ses formes habituelles. — — Que le ciel le conserve, car il est vraiment trop bon pour ce siècle et pour le genre d'hommes qui y existent.»¹⁾

Armfelt dolde icke för sin vän, att han kände sig helt lätt om hjärtat, då förbudet mot deputationen emanerade. Han hade visserligen, såsom vi känna, för generalguvernören uttalat sig för lämpligheten af deputerades afsän-

¹⁾ Armfelt t. Ehrenström 27/7, 30/7. Ehr. s. — Liknande uttalande till grefvinnan Augusta Piper 27/7. Till C. Stjernvall skref Armfelt 23/7: »Med medaillen och andre plock artigheter är det ej värdt; tout cela est mesquin.» Åminne saml.

dande från Finland — hvilket för öfrigt var en naturlig följd af planerna i Ryssland — och omöjligt är ju icke att han redan tidigare gifvit sina landsmän några vinkar om saken. Men han kände sig från början skeptisk med afseende å den blifvande deputationens sammansättning och, då det beställsamma ryktet visste att förtälja om intriger och hemliga planer, som förehades af de deputerade, ökades misstron ytterligare. Ryktena vunno tilltro hos lugnare naturer, såsom R. H. Rehbinder och C. J. Walleen, och måste i ännu högre grad värka irriterande på den för motsägelser och andras inblandning i »affärerna» ytterst känslige Armfelt, hvars naturliga »vivacité» — för att använda ett uttryck af hans grefvinna — ökats till det yttersta genom en svår och plågsam sjukdom. Efter de första uttrycken af misshag lugnade han sig dock något och förklarade för Ehrenström, att han kände sig lugn med afseende å de deputerade, bland hvilka det enligt Rehbinders utsago skulle finnas »des gens qui espèrent faire tout plein de choses». Ty äfven om han icke kunde närvara vid kejsarens hemkomst, skulle han dock träffa denne, och för öfrigt räknade han på att kejsaren skulle vara alltför upptagen af andra saker för att kunna sysselsätta sig med sådana »vétilles et tracasseries». Därtill ännu räknade han på att vinna gen. guvernören, som han hoppades få ställd i spetsen för deputationen. »Mais qui croyait — tillade han förtretad — que l'évêque d'Åbo, akademins¹⁾ procanceller, hitkommer med en mémoire mot hufvudstadens flyttning? Ceci est scandaleux, si effectivement on m'a dit la vérité à cet égard.»¹⁾

¹⁾ Äfven J. Fr. Aminoff misstänktes af Armfelt för att arbeta emot Helsingfors. Till Ehrenström ²⁵/₆, ⁹/₇, ¹⁹/₇, ³/₈ 1814. Ehr. s.; *Tegnér*, Nat. o. Folk, H. 75, N:o 1.

Sin höjdpunkt nådde Armfelts grämelse, då han under rättades om förslaget att öfverlåta deputationens ledning åt den för honom ytterst misshaglige G. M. Sprengtporten. Och därför var också tillfredsställelsen öfver de finska deputeradenes afhållande från monarkens närhet desto större. »Ära vare Gud — skref han d. $27\frac{1}{7}$ till Ehrenström — att inga deputationer blef utaf. Men hade Sprengtporten anført den finska, borde den varit komponerad som Ni skrifver och sedermera hvar hederl. dragit sig ur alla platser, efter en så grufvel. förnedring och bevis af manque de tact et d'âme, pour ne pas dire d'avantage.» En vecka senare ($3\frac{1}{8}$), då samarbetet med kejsaren begynt och Armfelt haft tillfälle att pröfva dennes fortfarande välvilja, uttalade den sjuke statsmannen för Ehrenström sin glädje öfver att genom deputationens kontramanderande planer blifvit afklippta — som i alla händelser icke hade lyckats. Kom biskopen, skulle han röna samma öde som andra »demandeurs», d. v. s. att icke mottagas af kejsaren i särskild audiens, med mindre denna och ändamålet därmed på förhand annonserats.¹⁾ Ehrenström, som alltid misstrodde Åbo-boarne för intriger mot Hel-

G. M. Armfelt III: 447. — För Reh binder tyckes Armfelt uttalat några anmärkningar rörande deputationen, ty i ett bref af $16\frac{1}{28}$ juni till den förstnämnde önskade Walleen veta, hvori den »dementi» bestod, som R. fått af greffen. »Est-ce-qu'il s'en est mêlé depuis votre départ? Quelles sont ses vues? En quoi sont elles opposées aux vôtres?» Reh. saml.

¹⁾ Till Ehrenström $27\frac{1}{7}$, $3\frac{1}{8}$. Ehr. s. — Äfven för C. Stjernvall uttalade Armfelt sin glädje öfver kejsarens förbud. »Skicka således hem — skref han $23\frac{1}{7}$ — dem som af finnar komma till Viborg som deputerade, och de som kunna få avertissement i tid att ej sätta sig i marche, önskade jag måtte få det.» Åminne s.

singfors, delade också vännens belåtenhet. »Häri genom dejoureras många intriger, hvilkas syftemål nu på annat sätt måste vinnas», skref han den 24/7 till Walleen efter att ha erhållit underrättelse om deputationens kontramanderande.¹⁾

Vi kunna med skäl antaga att Walleen hyste samma uppfattning. I motsats till sina kolleger tillbragte han sommaren i Petersburg, där han stod utanför hela deputationens frågan. Som Armfelt icke värdigades meddela sig med honom om frågan och han icke ville visa sig nyfiken, inhämtade han om frågans utveckling intet vidare än hvad hans korrespondenter i Finland nu och då meddelade. Men äfven han kände sig orolig för, huru saken skulle arta sig, och särskildt tyckes Armfelts svaghets-tillstånd och förmodade bortgång gifvit honom anledning att befara en inblandning i »affärerna» från deputationens sida. »Je crains beaucoup — skref han den 15/6 n. st. till Rehbinder — de cette députation qui viendra ici complimenter l'empereur à son retour. Si elle sera composée de certains gens qui aiment à influencer sur nos affaires, et qui en trouveront l'occasion, en venant ici, ces affaires, soyez en sûr, iront tout droit au diable.» Som ett rykte från Åbo visste att berätta om tvenne för honom miss-hagliga personers sträfvande att komma in i deputationen, lade Walleen allvarligen Rehbinder på hjärtat att använda sitt inflytande till motande af försöken och att vaka öfver att man valde endast »des gens honnêtes et tranquilles».²⁾

¹⁾ Stjernv. Wall. s.

²⁾ Rehb. s. Till följd af postchefens kända nyfikenhet namngaf Walleen icke de personer han åsyftade, men det framgår tämligen tydligt, att den ena var landsh. Troil; den andra kallade W. »un certain Nat. o. Folk, H. 75, N:o 1.

För Ehrenström uttalade han den önskan att deputationen blefve sammansatt af förnuftigt folk — »det vill säga så förnuftigt — tillade han — som hos oss möjligen kan åstadkommas; i annat fall och om hvar och en af dessa herrar börjar att agera på sitt håll och för sig, blir oredan därigenom ännu värre än den varit hafver». ¹⁾ I spetsen för deputationen önskade Walleen helst generalguvernören. »Il est vrai — menade han — qu'il n'a pas précisément le don de la parole, mais c'est toujours une personne qui jouit d'un certain égard, et puis comme n'est pas des nôtres, ce qu'il fait en bien ou en mal, ne peut pas rejallir sur la nation.» Som landsh. Carl Stjernvall uttalat för honom tvifvel rörande Steinheils lämplighet på grund af hans ämbetsställning, uttalade han som sin mening, att tviflen voro obefogade. »J'avoue — yttrade han — que je ne peux pas trouver cette doute fondée; au contraire, il me semble que c'est justement le gouverneur du pays qui doit être l'interprète des vœux et des sentiments des habitans à l'égard de leur souverain, mais comme en effet je me connais fort peu à toutes ces choses-là, qui tiennent aux convenances cérémonielles, je ne sais que repondre à Stjernvall.» ²⁾ Däremot gillade Walleen afgjort Rehbinders afsägelse af ordförandebefattningen. »Il me semble — förklarade han för Rehbinders — que

financier, grand homme dans son opinion et très petit dans celle des autres», hvilket kan ha haft afseende på finanschefen G. E. v. Haartman. Båda ansåg han för stora intrigörer och särskildt befarade han af den förstnämndes utnämning till ledare en inblandning i andra affärer än dem som hörde deputationen till. Till Rehbinders ^{15/6, 16/25} juni. ^{10/7.}

¹⁾ Till Ehrenström ^{9/7.} Ehr. s.

²⁾ Till Rehbinders ^{16/25} juni. Reh. s.

celui qui par sa fonction est censé devoir communiquer à la députation les ordres que l'empereur aura à lui donner, n'est pas propre à lui servir de président. Jamais, à ce que je crois, un secrétaire d'état n'a été à la tête d'une semblable députation; et outre cela, il y a dans le cas présent d'autres circonstances encore qui me font juger que Vous avez très-bien fait de ne pas accepter cet honneur singulier qu'on vient de vous offrir.» Men det gladde Walleen, att vännen Rehbinder mottagit detta stora förtroende, som skulle förarga »beaucoup d'honnêtes gens», hans medtäflare och motståndare, kanske t. o. m. den käre grefve Armfelt. I motsats till Rehbinder, som ansåg ett ordförandeuppdrag en second vara under Armfelts värdighet, trodde Walleen, att Armfelt, så sjuk han än var, icke skulle haft något mot det bevis på allmänt förtroende, som kommit statssekreteraren till del.¹⁾

Vi känna intet uttalande af Armfelt, som skulle tyda på en önskan att erhålla ledningen af deputationen.²⁾ Walleens insinuation kan därför ha berott på den kritiska misstämning han vid denna tid kände mot den af sina plågor utpinade och därför i uppträdan det mot kollegerna säkerligen föga älskvärde ordföranden i kommittén, om hvilken Walleen i sina meddelanden till andra plägat uttala sig med tydlig erkänsla och beundran.³⁾ Hvad vi säkert veta, är endast

¹⁾ Till Rehbinder ¹⁰/₇ n. st. Rehb. s.

²⁾ I den riktningen behöfva vi icke tolka Armfelts satiriska yttrande till C. Stjernvall i bref af den ²/₇, då han kanhända underrättats om Steinheils afsägelse. »Nog får Ni i Viborgs län anförare för deputationen; där måtte finnas figurer, som äro hemma i Petersburg och stora världen, som M. du Pimbesche uti Les Plaideurs» [Racine]. Åminne saml.

³⁾ Härom i Åbo akademi och dess män I: 611—613, 618.

att Armfelt, såsom redan blifvit nämndt, kände sig genom kejsarens förbud mot den tilltänkta hyllningen befriad från farhågan för hvarjehanda komplikationer. Men om han också glädde sig åt att deputationen i dess helhet inhiberades, önskade han dock att den blifvande finska hufvudstaden afsände sina påtänkta deputerade för att mota intrigerna mot staden, och han lofvade att under någon förevändning utvärka åt dem resetillstånd.¹⁾ Någon deputation från Helsingfors torde dock icke anländt, men väl kunde staden räkna på en förespråkare, då G. Fr. Stjernvall, en bland de värksammaste initiativtagarne till 1812 års flyttningsmanifest, kallades genom Rehbinder af kejsaren att infinna sig i Petersburg.²⁾ Förmodligen skedde detta på framställning af Armfelt, som jämväl utvärkade kejsarens tillstånd att kalla på generalguvernören. »Måtte han nu vara karl — skref Armfelt jubilerande till Ehrenström — och ej dölja sanningen. Vägen är honom öppnad att vara Finland och sig nyttig — det har varit mitt verk.»³⁾ Ännu en tredje person, hvilken haft befattning med den finska deputationen, kallades till Petersburg. Det var Viborgs landshöfding Carl Stjernvall, som mottog genom Armfelt tillsägelse att inför kejsaren presentera det under krigets förlopp uppsatta viborgska regementet.⁴⁾

¹⁾ Till Ehrenström ²³/₇ (Ehr. s.). Några dagar tidigare (¹⁹/₇) hade Armfelt talat om en väl af Ehrenström författad tacksägelseadress, som skulle framlämnas af residensets deputerade. Om denna sak känner jag intet vidare. I Helsingfors magistrats protok. talas därom icke.

²⁾ Rehbinder t. G. Fr. Stjernvall 19/31 juli. Stjernv. Wall. saml.

³⁾ Armfelt t. Ehrenström ³/₈. Ehr. saml.

⁴⁾ J. Fr. Aminoff t. sin fru ³/₈, Ril. saml.; G. M. Armfelt t. C. Stjernvall ^{12 aug.}/_{31 juli}, Åminne saml. — Stjernvallarne voro båda föremål för Arm-

För G. Fr. Stjernvall, som i sin »tunna» i den aflägsna småstaden med oro tänkte på händelsernas vidare utveckling efter kejsarens återkomst till sin hufvudstad, var allt detta glädjebudskap. Den $\frac{2}{8}$ meddelade han brodern, att Armfelt skulle hos kejsaren anhållit om att grefve Steinheil måtte kallas till Petersburg för att där redogöra för finska ärendena. »Detta var — tyckte han — oändeligen klokt och välgörande af Arm[felt], ty blir Am[inoff] i tēten för affairerne, så vet jag ej, huru någonting skall kunna reda sig och slutas utan en total förbistring med allt, som måste passera genom hans händer.» Likaså gladde han sig åt att brodern mottagit kallelse till Petersburg; han hoppades att »med de allmänna affairernas närvarande så fördelaktiga vändning» brodrens skrala privata affärer skulle ljusna och att resan skulle leda till »någon placering — annorstädes». Men mest fröjdade han sig åt nyheten att Armfelt, alla olycksprofetior till trots, fortfarande åtnjöt kejsarens stora nåd och förtroende. Han kände sig »helt och hållet edifierad af den lyckliga vändning sakerna tagit, dock under förmodan eller rättare den innerliga önskan att gr[efven] med all klokhets och moderation begagnade kejsarens nåd, så att denne dyrbara Guds gåfva icke snart åter må gå förlorad för våra allmänna affärer och för honom själf.» Äfven hoppades han att Steinheil och Armfelt skulle alltid förstå hvarandra och hafva det allmänna bästa för ögonen liksom dittills.¹⁾ Och slutligen måste det bereda honom stor enskild till-

felts stora respekt och tillgifvenhet. »Det är s—s braf karlar de där bäge bröderne och förträffl. ämbetsmän», skref Armfelt om dem en gång ($\frac{1}{9}$ 1813) till Ehrenström. Ehr. s.

¹⁾ Till C. Stjernvall $\frac{2}{8}$, $\frac{9}{8}$. Stjernv. s.

fredsställelse att också själf blifva räknad till dem, som kallades till tronens fot. Då Troil antydt för honom att landshöfdingarne kunde genom generalguvernören utvärka resetillstånd till rikshufvudstaden, hade han förklarat för brodren, att han icke ämnade begagna sig af denna rättighet, då enligt hans tanka länet var genomståndens ombud mycket bättre representeradt än genom honom.¹⁾

Någon tid förrän generalguvernören och de båda landshöfdingarne framkommo hade de två medlemmarne af kommittén för finska ärenden, Rehbinder och Aminoff, hvilka under tiden för deputationens frågans behandling uppehållit sig i Finland, anländt till Petersburg. Varskodda i sista minuten, kommo båda för sent för att hinna fram före kejsaren, Rehbinder dock nog tidigt för att kunna närvara vid det redan nämnda Te Deum i Kasanska kyrkan och för att kunna från första början deltaga i det samarbete för Finlands väl, som nu, efter halftannat års paus, åter begyntes af kejsaren och hans finska rådgifvare.²⁾

*

Huru mycket Armfelt än gladde sig däråt att den tillärnade finska deputationen blef i tid motad, hade han dock svårt att försona sig med den tanken att kejsarens hemkomst icke blef på något sätt hugfäst. Hans ständigt arbetande fantasi, som icke kufvades ens af de svåra lidandena, sökte efter någon utväg ur bryderiet och slut-

¹⁾ Till C. Stjernvall ²⁴/₈. Stjernv. s.

²⁾ Armfelt t. Ehrenström ³⁰/₇, ³/₈; C. J. Walleen t. J. Tengström ²⁷/₇, ¹⁷/₈; J. Fr. Aminoff till sin fru ³/₈.

ligen trodde han sig ha kommit på en hyllningsgård, som icke skulle af kejsaren refuseras. Den 27/7 skref han till landsh. Carl Stjernvall i Viborg: »Jag har efter att på flere sätt vändt saken, fallit på den idén, att för oss finnar vore möjel. göra något, som tjänade till monument för epoquen och skulle behaga vår goda monark. Medaljer, ärestoder, fêtes m. m. tål han ej höra nämnas, och nu mindre än förr; dess attention synes vara vänd på det Högsta väsendets honom gifna bistånd och välsignelse, och alla de homager, som offereras, blifva mottagne, då de hafva en religieuse forme.» Armfelt hade därför kommit på den tanken att man skulle uppbygga i Åbo en grekisk kyrka, »som skulle rappellera ej allenast händelserne, men kejsarns storverk genom Guds biträde». En sten med inskrift på flera språk skulle erinra därom. Änkekejsarinnan, som sonderats, hade förklarat sig förtjust öfver idén, och Armfelt var »mer än säker på att detta med en värkel. känsla skulle anses». För att få de nödiga medlen ansåg Armfelt att man borde anställa en insamling bland adel, präster och borgare, hvilka skulle »taxera sig efter förmögenhet, rang och patriotism»; bönderna skulle man lämna i fred, ty de skulle choqueras af en sådan extra afgift för en främmande religion. Stjernvall uppmanades att söka göra denna hyllning begriplig för sina landsmän. Självf lofvade Armfelt åtaga sig planens värkställande; såsom kansler för Åbo akademi hade han vunnit sådan erfarenhet i byggnadsfrågor att han icke bäfvade för att åtaga sig denna »besogne». ¹⁾

¹⁾ Till C. Stjernvall 27/7, Åminne saml.; tidigare omnämndt af E. Tegnér, G. M. Armfelt III: 477.

Detta något öfverraskande förslag hade sin särskilda förhistoria, som förklarar detsamma. Under krigstiden år 1808 hade konsistorium academicum nödgats upplåta ett par rum i det ännu halffärdiga nya akademihuset för rysk gudstjänst, men då byggnadsarbetet nalkades sin fullbordan, önskade man komma i besittning af rummen, och konsistorium vände sig därför vid särskilda tillfällen till sin kansler för att få en annan lokal utsedd för den ryska garnisonens räkning. Armfelt senterade akademins behof och sökte befordra konsistorii syften, men då försöket misslyckades, kom han redan på våren 1814 på den tanken att en särskild rysk kyrka borde uppföras, och han meddelade sig om saken med biskop Tengström. Då planen något senare upptogs, tjänade den således det dubbla ändamålet att hedra kejsaren och att sätta konsistorium i tillfälle att aptera hela akademihuset för de ändamål, för hvilka det var afsedt.¹⁾

Det svar landsh. Stjernvall gaf på Armfelts framställning, känna vi icke närmare, men uppmuntrande torde det icke varit, ty den $\frac{9}{8}$ tackade G. Fr. Stjernvall såväl på Ehrenströms vägnar som för egen del brodern för det »manliga och värdiga svar i detta afseende», som denne gifvit.²⁾ Kort därefter gick Armfelt ur tiden — snart nog följd af Stjernvall — och därefter torde ingen funnits, som åtagit sig att arbeta för hans »idé».

Men om Finlands innevånare icke fingo tillfälle att deltaga i några hyllningsgärder till hugfästade af kejsarens hemkomst och om de icke tillåtos att genom sina

¹⁾ Kansl. br. t. konsist. $\frac{6}{4}$ 1814; konsist. protok. $\frac{1}{2}$, $\frac{16}{3}$, $\frac{6}{5}$ 1814; konsist. registr. $\frac{19}{3}$ 1814; Armfelt t. J. Tengström $\frac{24}{5}$ 1814.

²⁾ Stj. s. — I Armfelts bref t. C. Stjernvall talas icke vidare om saken.

deputerade framföra ända till tronens floyckt sina önskingar, så bereddes dem på annat sätt möjlighet att visa sina undersåtliga känslor. I enlighet med kejsarens tillsägelse i ett till hela riket ställdt nåd. manifest, dat. Paris den 18/30 maj 1814,¹⁾ höllos under högsommaren i alla församlingar högtidliga tacksägelser med anledning af krigets lyckliga utgång och fredens förnyande. I det cirkulär, som af domkapitlet i Åbo utfärdades (¹³/₇), tillsades clerus i stiftet att »genom ett kort uppmuntringstal tjänligen väcka sine åhörare till vördnadsfull erkänsla emot den allsmäktige för dess nådiga bistånd emot en våldsam fiende äfvensom till undersåtlig kärlek och tacksamhet emot vår upplyste och ädelmodige kejsare, som med lika så mycken vishet som outtröttelig värksamhet grundlagt och fullbordat Europas räddning samt befästat fäderneslandets själfständighet och lugn». I den cirkuläret åtföljande tacksägelsen utsades, att man nu gick framtiden gladt till mötes, med ljuf förväntan af fredens välsignade frukter. »Ljuf skall anblicken vara af våre till sine fäders bygder med ökade insikter, med bildade hjärtan och seder återvändande stridsmän. Inpå tidens gräns skola fortplantas dessa lyckliga värkningar af de händelser vi nyss öfverlefvat och hyfsning och förädling och välmåga skall länge trifvas hos oss.»²⁾

¹⁾ Åbo allm. tidn. 1814, n:o 76; Saml. af placater, förordn. m. m. II.

²⁾ Åbo domk. cirkulärbref. I Åbo hölls tacksägelsen den ¹⁰/₇. Den åtföljdes af kanonad morgon, middag och kväll samt af en festmåltid för stater och korpser jämte representanter för borgerskapet och bondeståndet, gifven af gen. guvernören. Sist följde i den ljusa sommarkvällen allmän illumination. I Helsingfors, där kanonerna jämväl spelade efter Te Deum, uppfördes ett för ändamålet lämpadt teaterstycke, som slutade med en apoteos öfver kejsaren. Åbo allm. tidn. 1814, n:o 83. 121.

Till en särskild hyllning åt kejsaren, en hyllning som ansågs stå utanför de i det föregående nämnda förbuden, kom det vidare på hösten s. å., da kejsarliga akademien i Åbo efter föregående tillstånd af kansler, grefve Armfelt, med en tre dagars fest, den 3—5 oktober, firade sin välgörarens bragder. Hvarje dag hölls till monarkens ära en högtidlig och vidlyftig oration, första dagen på svenska af prof. J. Fr. Wallenius, andra dagen på latin af prof. F. W. Pipping och tredje dagen på ryska af stud. E. G. Ehrström; på kvällarna strålade det nya akademihuset af ljus. Främsta uppmärksamheten ådrog sig det första talet, däri vältalighetsprofessorn läste lagen öfver revolutionen och dess universalarfvinge, den korsikanske världsdespoten, hvilken förliknades vid Catilina, Nero, Attila och — Cromwell, medan kejsar Alexander framställdes såsom ett utvaldt redskap i allmaktens hand till fäderneslandets räddning samt Europas och mänsklighetens befrielse. Erinrande om kejsarens afslag på den honom erbjudna äretiteln och minnesstoden, yttrade talaren till slut: »Du har försakat stoder — inom tio år försakade Du 2:ne —; men resta äro de Dig, ovanskligare än bronzens, i Dina undersåtares och i alla Europas folks hjärtan, och på dem skrifver, hvad henne ej tillåtits att offentligen och för allas ögon teckna, deras beundransfulla tillgifvenhet Dina titlar af den anspråkslöse — den milde — den gode — landsfadren — människovännen — hjälten — fredsstiftaren — och tidehvarfvets räddare.»¹⁾

¹⁾ Konsist. protok. 3—5/10 1814; Åbo allm. tidn. s. å. n:o 119; *Orationes panegyricæ trilingves*, tr. 1815.

BIDRAG TILL KÄNNEDOM AF FINLANDS NATUR OCH FOLK,

UTGIFNA AF FINSKA VETENSKAPS-SOCIETETEN.

H. 75, N:o 2.

ALEXANDER LAURÉUS

EN KONSTHISTORISK STUDIE

AF

TORSTEN STJERNSCHANTZ

HELSINGFORS 1914

HELSINGFORS CENTRALTRYCKERI OCH BOKBINDERI AKTIEBOLAG.

Då detta arbete nu öfverlämnas åt offentligheten är det mig en kär plikt att få framföra min tacksägelse till alla de personer, som med råd och upplysningar eller genom att lämna mig tillträde till sina samlingar understödt mig vid dess utarbetande. Främst riktar sig min tacksamhet till min högt värderade lärare, professor J. J. Tikkanen för hans varma intresse och de oskattbara råd och anvisningar han gifvit mig samt professor Yrjö Hirn. För det tillmötesgående, som kommit mig till del vid forskningar i Nationalmuseum, i Konstakademiens och Nordiska museets arkiv i Stockholm är jag tackskyldig öfverintendenten L. Looström, öfverintendenten J. Böttiger och alla de tjänstemän, som varit mig behjälpliga, samt för värdefulla upplysningar cheferna för Bukowskis konsthandel i Stockholm och dr Axel L. Romdahl i Göteborg.

Slutligen har jag att frambära ett varmt tack till mina vänner, magistrarna Runar Schildt och Holger Nohrström för deras värdefulla hjälp vid genomgåendet af korrekturet.

TORSTEN STJERNSCHANTZ.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
I. Konstnärliga sträfvanden i Åbo.....	1
II. Slakten Lauræus — Alexander Lauréus' barndom.....	8
III. Ankomsten till Stockholm — Studiekamrater — Den svenska konsten i början af 19:de seklet. — Akademistudier	20
IV. Ungdomsarbeten i den akademiska smakriktningen — Por- trättmålningar — Enskilda lefnadsförhållanden under stock- holmsåren	32
V. Äldre svensk genrekonst — Gamla nederländare — Lauréus' genremålningar	57
VI. Resan till Paris — Drag ur den franska målarkonsten — Guérins ateljé — Lauréus' studier i Paris	104
VII. Lauréus i Rom — Hans sista konstnärliga produktion.....	129
Noter	168
Bilagor	175
Beskrifvande förteckning.	
Illustrationer.	

SJÄLFPORTRÄTT.

Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

MÅLARENS STYFMODER OCH TVÅ BRÖDER.

Ateneum, Helsingfors.

Bidrag t. känned. af Finl.

J. A. von GERDTEN.
Landshöfding A. Malmborgs arfvingar.

ULLA ASKLUND.

Öfverstelöjtnant G. Silfversvård. Stockholm.

MAN VÄGANDE DUKATER.

Fru E. de Laval, Stockholm.

EN GUMMA INSOMNAD VID SPINNROCKEN.

Friherre A. Gyllenkrook, Björnstorp.

Bidrag t. känned. af Finl.

INTERIÖR MED SPINNANDE GUMMA.

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

Bidrag t. känded. af Finl.

GUMMA LÄRANDE EN FLICKA ATT LÄSA.

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

KÄGELSPELET HOS FAGGENS.

General P. H. E. Brändström, S:t Petersburg.

KALASET HOS PASTORNS.

F. d. justitierådet Th. Wijkander, Stockholm.

DANSGILLET.

Stockholms högskola.

EN DAM OCH HERRE KÖPANDE FRUKT AF EN MÅNGLERSKA.
Fröken B. Forsman, Helsingfors.

Bidrag t. känned. af Finl.

BORDSBÖNEN.
Kungliga slottet, Stockholm.

RYTTARE LÅTA SKO SINA HÄSTAR GITANFÖR EN SMEDJA.

Enkefriherinnan E. Leijonhufvud, Stockholm.

JÄGARE VID STOCKELD.
Ateneum, Helsingfors.

S: T LOUISFESTEN I PARIS.
Universitetets ritssal, Helsingfors.

S:T LOUISFESTEN I PARIS, (detalj).

Universitetets ritssal, Helsingfors.

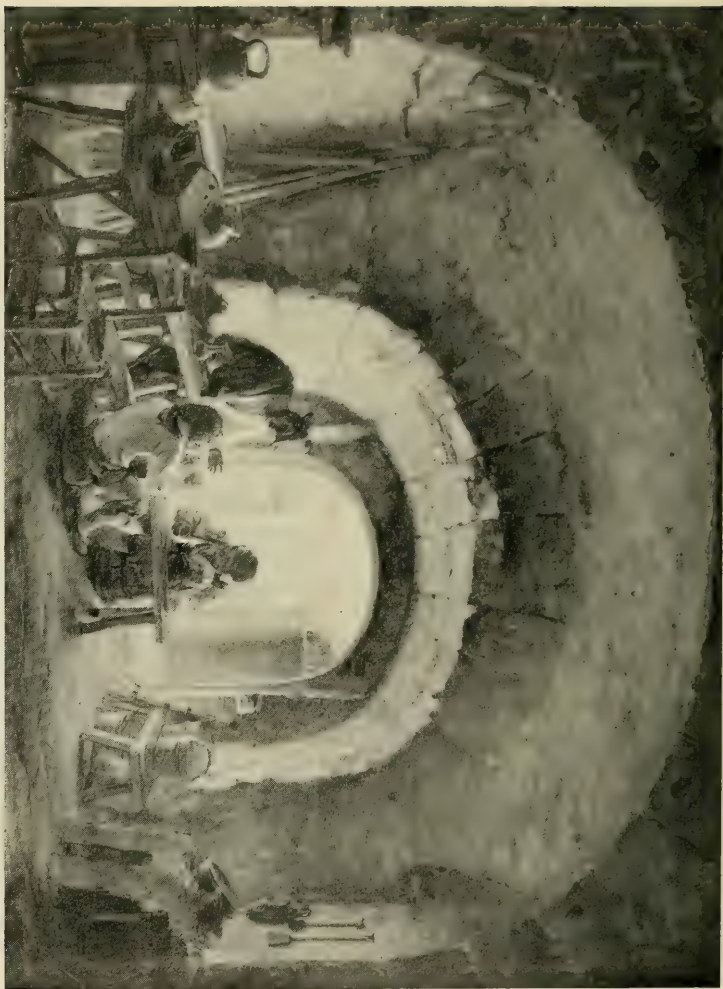
MUNK I EN TILL VINKÄLLARE FÖRVANDLAD ROMERSK RUIN.
Ateneum, Helsingfors.

Bidrag t. känned. af Finl.

IL COCOMERAIO.

Dir A. Pettersson, Uppsala.

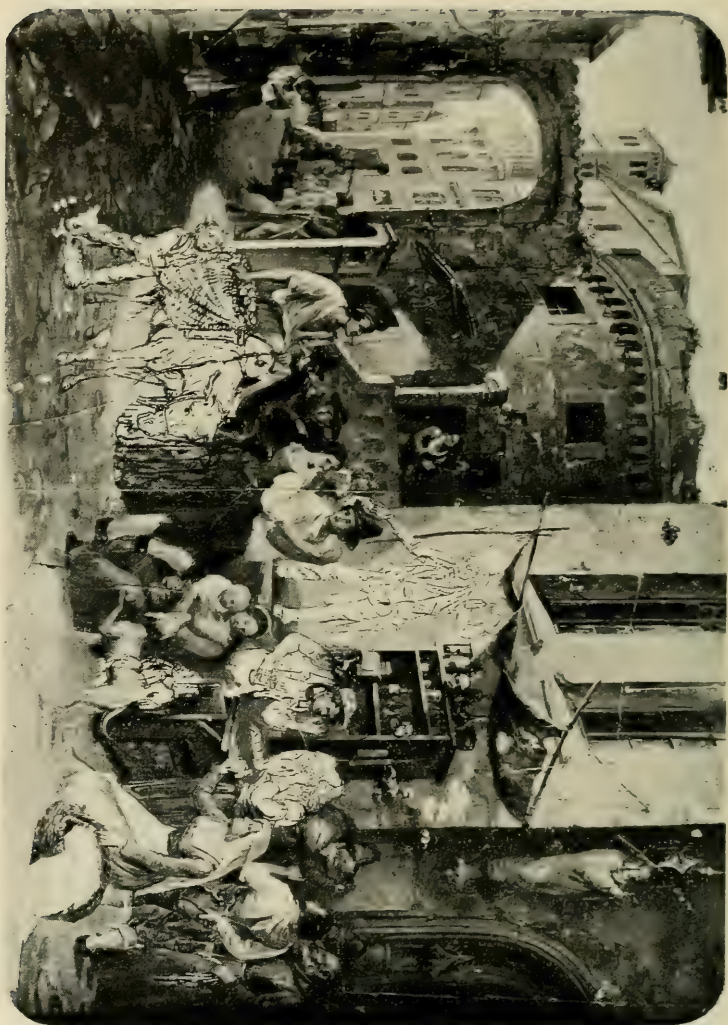
INTERIÖR FRÅN EN HVALFGÅNG I MARCELLUSTEATERNS RUINER.

Enkeltfritterinnan L. Liljencrantz, Stockholm.

OSTERIASCEN.

Hertig N. Leuchtenberg. S:t Petersburg.

GATUBILD FRÅN ROM.

Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

AVE MARIA I EN PORTGÅNG I TRASTEVERE I ROM.

Akademiska föreningen, Lund.

MUNK I RUIN.

Kungliga slottet, Stockholm.

I.

KONSTNÄRLIGA STRÄFVANDEN I ÅBO.

Under senare hälften af 1700-talet tog såväl den kulturella som den materiella odlingen i Finland ett betydligt uppsving. En vaken framstegsanda visade sig i löftesrika sträfvanden på de ekonomiska områdena. Den vetenskapliga forskningen vid akademien i Åbo stod på en höjd, som tillät den att med framgång täfla med syskonuniversiteten i Uppsala och Lund. Att nämna namnen Gadolin, Hällström, Calonius, Porthan och Tengström är tillräckligt för att gifva en föreställning om den lärda forskningens karaktär och riktning.

Den framgångsrika verksamheten inom det akademiska lifvet fick en bestämd karaktär genom en varm fosterlandskärlek af utprägladt lokalpatriotisk färg, som hade Finlands uppodling som det höga målet för alla sträfvanden och som i Finland såg ett eget fädernesland med sin säregna kultur. Från Åbo, som var den administrativa förvaltningens centrum och upplysningens säte, spriddes kunskapsfrön ut öfver landet. Där togos initiativ och därifrån leddes åtgärder till dess förkofran. Det var icke allenast på den strängt vetenskapliga forskningens områden och för landets höjande i praktiskt ekonomiskt afseende man ifrade. Den svenska skaldekonsten i

vart land fick en aldrig tillförne skadad uppblomstring. Kellgren var en tid docent vid det finska universitetet. Tvänne inhemska skalder, Franzén och Choraëus, utöfvade sin konst med stor ära och väckte genom sina sanger en kärleksfull beundran. Ett lifligt intresse existerade äfven för andra grenar af konstnärlig verksamhet. Auroraförbundet, som hade bildats af »kärleken för vart fädernesland och ömheten om vårt Finlands heder», arbetade fördeladt på tre klasser, en för vetenskap, en för litteratur och en för musik. Konserter arrangerades af förbundets musikaliska sektion och senare, efter Auroraförbundets bortdöende, af Musikaliska sällskapet i Åbo, som stiftades 1790. Resande svenska teatersällskap gasterade i den finska hufvudstaden nästan arligen sedan 1760-talet. Och vi veta att ungdomar ur stadens societet under flere år i midten af 1790-talet anordnade amatörföreställningar i landshöfdingen v. Willebrands hem. Endast den bildande konsten ägde icke någon representant.

De knapphändiga upplysningar som finnas om kulturförhållandena i Åbo från tiden före branden 1827 gifva dock vid handen, att ett för tidens och ortens små förhållanden icke betydelselöst intresse för konst förefanns åtminstone hos enskilda personer. Sålunda kunde Porthan, på anhöllan af »åtskilliga bekanta» 1795 och 96 beställa af den finske skulptören Erik Cainberg i Stockholm icke mindre än tre dussin afgjutningar af Gustaf IV Adolfs porträttmedaljong (1).

Biskopen och prokanslern C. F. Mennander, som till år 1775, då han utnämndes till ärkebiskop i Uppsala, intog en ledande ställning i Åbo, ägde förutom ett stort bibliotek äfven en betydande konstsamling (2). Flere ro-

merska skulpturer i afgjutningar och några original, bland hvilka åtminstone en byst i marmor, föreställande Julius Caesar, en gladiator i brons och en merkuriusstaty i sandsten, hörde till dess skatter. Talrika kopparstick och oljemålningar, såsom porträtt af drottning Kristina och kanslern Arvid Horn, sågos där likaså. Åbomålaren Johan Georg Geitel utförde på biskopens beställning trenne stora allegoriska målningar, Tron, Hoppet (1760) och Kärleken, hvilka också efter Mennanders bortflyttning från orten förblefvo biskopsgårdens prydnader (3). En nära vän till Mennander var professor Johan Bilmark (4), som i sin ungdom i sju års tid hade varit hans ekonomiska biträde och informator för hans son, den sedermera som öfverintendent i Stockholm och som konstvän kände C. F. Fredenheim. Denne var äfven en af Auroraförbundets stiftare och öfverlämnade senare som gåfva åt sällskapet några skulpturer (5). Bilmark hade under årens lopp förvärfvat sig en porträttsamling, som efter hans död 1801 genom testamente öfvergick i universitetets ägo (6). Akademien hade redan tidigare erhållit några porträtt ur Mennanders samling och ägde dessutom 8 gamla afbildningar af sina tidigaste professorer, några porträtt af kungliga personer och kanslerer (7).

Domkapitlet ägde en samling omfattande bl. a. biskopsporträtt från Gezelius d. y. till och med Mennander. Bland dem funnos några goda målningar t. ex. af K. F. v. Breda. Den ärevördiga domkyrkan hyste inom sina murar de plastiska monument, som än i dag utgöra dess stolthet, och var därjämte prydd med ett flertal målningar, hvilka blefvo eldens rof 1827, men om hvilka den engelska resenären E. D. Clarke förtäljer i sin skildring af ett besök i staden år 1800 (8).

Till och med utom den egentliga intelligensen, som väl närmast omfattade de akademiska kretsarna, finna vi spår af konstintresse. Clarke nämner af stadens köpmän, som han fann synnerligen välmående. »living in a very elegant style», handlanden Bremer. Den främmande resenären hade besökt Bremer, som han kallar sin vän, och säger att denne, som hade rest omkring i Europa och besökt England, ägde ett utmärkt bibliotek och dessutom en liten men god samling målningar och gravyrer. Clarke köpte af honom en tafla af Le Brun, »en verkliga god målning, framställande Kristus på korset, som Bremer hade förvärfvat i Frankrike under revolutionens villervalla i afsikt att uppsätta den som altartafla i en kapellkyrka, som han låtit uppföra vid ett närbeläget glasbruk». Handlanden Collén ägde i sitt hus porträttmålningar, bl. a. af Ehrenstrahl, och medlemmar af den högre tjänstemannakåren och adeln saknade ej hos sig släktporträtt af större och mindre konstnärligt värde (9).

Johan Georg Geitel, som åt Mennander målade de tre allegoriska taflorna till biskopsgården, var, då han utförde dem, redan en ålderstigen man. Född i Braunschweig 1683, hade han flyttat öfver till Åbo och arbetade där under en lång följd af år med olika till sitt yrke hörande uppgifter. Han förekommer i akademistaten såsom ritmästare åren 1758—63 och som konterfejare från 1766 till sin död 1771 (10). Af hans arbeten finnas i behåll, förutom ofvannämnda tre målningar, ett antal altartaflor och många porträtt. Synnerligen stora kraf på konstnärlighet hade den gamla ritmästaren och konterfejaren visserligen icke kunnat tillfredsställa. Hvad han gjorde var dock på hans tid i Aurastaden det enda, som höjde sig öfver

slätmåleriet. Som porträttör fyllde han säkert en uppgift och förskaffade sig mångens erkännande, flitigt anlitad som han var.

Han efterlämnade därför ett tomrum, som under flere decennier förblef kännbart. Af målare på orten funnos endast yrkesarbetare och icke ens universitetets senare ritmästare, Gabriel Nordberg och Karl Ludvig Schultz, voro konstnärer. Om den sistnämnda heter det uttryckligen, att han hufvudsakligen anlidades som gravör vid akademiens kopparpräss (11).

Porthan säger i ett bref till Calonius 1797, att »den stackars Schultz, så godt han kunnat, biträdt de studerande med att rita och gravera» och fortsätter, »lycka är dock, att man kunde hindra, det han ej hos kanslern blef anmäld till fullmakts erhållande» (12). Sin glädje i sistnämnda afseende uttalar Porthan, emedan han önskade och hoppades få till Åbo en man med större konstnärlig färdighet. Vi veta äfven, att medan Schultz var verksam i Åbo, stadens ungdom för undervisning i teckning föredrogo en kapten vid artillerikåren, Samuel Ervast (13). Om denne saknas alla öfriga uppgifter likasom hvarje minne af hans penna eller pensel.

Af Porthans citerade uttalande kan man sluta till att den bildade och litterära publiken verkligen kände afsaknaden af en konstnär som en brist. Porthan skrifver i samma bref om en påtänkt ny ritmästare från Sverige, Johan Erik Hedberg; »den ritmästare Bror omtalar, önskade jag visserligen att vi finge hit; ty en sådan man behöfves här långt mera än fäktmästaren». Att han härvid ej allenast tänkte på en teckningslärare för den akademiska ungdomen, utan afsåg en duglig konstmålare, framgår

af flere ställen i brefväxlingen med Calonius. Och man väntade Hedberg med en viss otålighet. Följande är fraggar Porthan af Calonius, »huru var det med den ritmästaren, som skulle komma hit? Blef han sedan antagen och var med hela saken något allvar?» (14)

Erik Johan Hedberg var född i Stockholm 1767 och hade därstädes besökt konstakademien samt tvänne gånger belönats med medalj för sina framsteg. 1798 anlände han till Åbo och utnämndes följande år till universitetets teckningslärare, hvilken tjänst han innehade till sin död 1823 (15).

Den så länge väntade Hedberg anlidades genast efter sin ankomst till orten, om också besvikenheten öfver hans klena förmåga omedelbart tog sig uttryck. Porthan skrifver 1798: »Af de försök Hedberg här gjort i porträttmålning, ser jag att han ej är någon mästare; likheten träffar han stundom någorlunda, men själfva arbetet är utan lif. I ritning torde han vara lyckligare, hvarom jag ej haft tillfälle att kunna döma» (16). Och följande år: »Emellertid hafva vi låtit honom förtjäna sig såväl genom undervisning som målning och tagit honom under academiens skydd. Han är annars flitig och beskedlig; men hans porträtter lyckas ej synnerligen» (17). Hedbergs porträtt af Porthan i universitetsbiblioteket i Helsingfors bevisar också fullständigt riktigheten af det citerade omdömet.

Huruvida man med den fosterländskhet, som på denna tid besjälade alla sträfvanden i Åbo, hoppades kunna uppfostra en inhemsk konst, veta vi icke. Men väl kan man i samband med den patriotiska och kulturella entusiasmen ställa den offervillighet, som nu visade sig vid

tvänne tillfällen, då det gällde att ekonomiskt understöda två inhemska ynglingar för att möjliggöra deras utbildning vid konstakademien i Stockholm. 1802 reste dit den unge Alexander Lauréus med en genom allmän insamling hopbragt reskassa. Och några år senare lyckades en ung fattig yrkesmålare Gustaf Vilhelm Finnberg, som hade visat konstnärliga anlag, erhålla hjälp till samma färd.

II.

SLÄKTEN LAURAEUS.

ALEXANDER LAURÉUS' BARNDOM.

Släkten Lauraeus (18) härstammar från Österbotten. där en Olof Sigfridsson kring midten af 1600-talet var nämndeman i Kalajoki. Hans fyra söner, hvilka alla blefvo studenter, antogo namnet Lauraeus. De flesta af släktens medlemmar hafva varit präster, och flere af dem hafva varit regementspredikanter eller innehaft ämbeten vid domkapitlet i Åbo eller vid domkyrkoförsamlingen därstädes.

Nämndeman Olof Sigfridssons sonson, den i Åbo universitets och den finska kyrkans häfder kände Gabriel Lauraeus (19) är jämte sin öfver hundra år yngre frände, målaren Alexander Lauréus, den enda af släkten, hvars namn blifvit historiskt bemärkt. För många hårda pröfningar och växlande öden, som han måste genomgå i sin ungdom, fick han ersättning på sin ålderdom i erkännande och utmärkelser.

Ett klart hufvud i förening med fast och redlig karaktär och mångsidiga kunskaper förvärfvade honom anseende både hemma och utom landets gränser. En ovanlig händighet och fallenhet för olika yrken hjälpte honom mera än en gång i brydsamma tider. Hans skiftesrika lefnads-saga må här återgifvas i några korta drag.

Under sin studietid vid universitetet i Åbo hade Gabriel Lauraeus turen att blifva upptagen i biskop Gezelius den yngres hus såsom handsekreterare och emottog säkert under det nära umgänget med biskopen bestående intryck af denne fint bildade och framstående man. Utnämnd på Gezelius' förord till bataljonspredikant vid Björneborgs infanteriregemente fick han under Karl XII:s fälttåg dela krigarnas mödor och faror. Han verkade inom sin trupp som själasörjare, och hvad märkligare är, denna prästman deltog äfven på ett framträdande sätt i truppens ledning. När 12,000 ryssar belägrade Seelburg, som hade en garnison af endast 300 finnar, bidrog Lauraeus med tapperhet och stor sinnesnärvaro till fästningens försvar, till dess undsättning anlände. Vapenlös deltog han i flere viktiga slag såsom vid Liesna, Pultava och Dnjepr. Vid Gemauerthof erhöll han 5 svåra sår, men fortfor, ehuru oförbunden, under 17 timmar att hjälpa sårade. Under svenskarnas återtåg öfver Dnjepr undgick han med knapp nöd att falla i fiendens händer och förlorade all sin egendom förutom en finsk psalmbok. Slutligen blef han tillfångatagen af ryssarna vid Czarnowitz i Polen och fördes till Moskva, där han låg sjuk och i stor brist flere månader. Några år senare sändes han till Tobolsk i Sibirien till de öfriga svenska och finska krigsfångarna. Här kunde han lätta sina medbröders svåra ställning, sedan han först lyckats vinna guvernörens, furst Gagarins gunst. Skicklighet i tekniska yrken förskaffade honom många uppdrag af Gagarin, som berömde honom för hans ärlighet och konsthärdighet. Han användes som svarfvare, finsmed och urmakare och utförde guld- och silfverarbete. Bland annat förgyllde han guvernörens silfverservis och

erhöll härför särskildt beröm. Genom Gabriel Lauraeus erhöillo fångarna af furst Gagarin betydande penninggåfvor, och själf blef han i tillfälle att som pastor och skollärare utföra ett vackert arbete bland sina landsmän samt bland tyskar och ryssar. Efter fredsslutet återvände han till hemlandet, utnämndes till kyrkoherde, var Åbo stifts ombud vid tvänne riksdagar samt blef medlem af svenska vetenskapsakademien 1746. Samma år blef han föreslagen till professor i Åbo, men för sin höga ålders skull icke utnämnd. Tre år senare utnämndes dock den redan 72-årige mannen till första teologieprofessor vid Åbo universitet och därmed följande prästerliga befattningar. Han dog år 1753.

Nämndeman Olof Sigfridssons andra son Olof Lauraeus, målarens farfars farfar, utbildade sig vid universitetet i Åbo. Han blef dock icke präst utan promoverades till magister. Redan föreslagen till professor i filosofi, föredrog han att blifva rektor för trivialskolan i Uleåborg. Här utöfvade han en framgångsrik verksamhet som skolman, hvarigenom han själf och hans läroanstalt fingo ett känt och godt namn. Närmast för att underlätta sina egna elevers studier utgaf han en lärobok i logik (*Enchiridion logicum in usum scholae Uhloensis*. Aboae 1686). Vidare är han känd som författare till en latinsk festdikt med anledning af drottning Ulrika Eleonora d. ä:s kröning, hvarjämte han sammanställt den första matrikeln öfver skolan i Uleåborg. Hos honom erhöill den ofvanomtalade professor Gabriel Lauraeus sin första uppfostran. Af hans två söner, följde den yngre, Olof, släktens traditioner och blef präst. Pastor Olof Lauraeus' lif är föga känt. Han tjänade några år som regementspredikant

i Åbo och dog vid 43 års ålder 1729 som kyrkoherde i Eura.

Hans son Alexander Lauraeus, konstnärens farfar, föddes i Eura 1722. Efter aflagd prästexamen, tjänstgjorde han som hjälppräst på olika orter, blef kapellan i Korpo och utnämndes 1755 till mässpräst (choralis) i Åbo domkyrkoförsamling. Följande år vid midsommartiden gifte han sig med sin företrädares, magister G. Tolpos unga enka, Marta Katarina Frosterus. Pastor Lauraeus öfvertog nu gården »Kärki», n:o 53 i Kyrkokvarteret, som förut hade tillhört Tolpo. Här uppväxte hans egna barn och senare, då hans son öfvertagit gården, hans barnbarn, bland hvilka den blifvande konstnären.

Efter att 18 år hafva tjänstgjort som mässpräst utnämndes pastor Lauraeus 1773 till syssloman vid domkyrkan, i hvilken befattning han kvarstod till sin död. Han erhöll icke några offentliga förtroendeuppdrag och deltog ej heller, så vidt man vet, i de lifliga kultursträfvanen, som på denna tid samlade åbobornas intressen. Till kyrkoekonomens åligganden hörde att deltaga i församlingens byggnadssyner och öfvervaka reparationer, nybyggnader, etc. Som präst och genom sina praktiska sysslor kom pastor Lauraeus och antagligen äfven hans familj i beröring med bl. a. biskop C. F. Mennander.

Sonen Alexander, född 1758, blef student vid 16 års ålder. Efter tre års studier inom teologiska fakulteten aflade han sin examen och utnämndes till biträde åt fadern vid domkyrkosysslomansbefattningen. Två dagar efter denna utnämning blef han prästvigd och skref sig »adj. Oecon. Templi Cath. aboensis». Den unge prästen, som 19 år gammal och två år före den i lagen tillstadda

aldern hade blifvit vigd till sitt kall, fortsatte att studera vid universitetet, inom filosofiska fakulteten, samtidigt som han hjälpte fadern i dennes tjänstegöromål.

Han studerade i främsta rummet historia under professor Bilmarks ledning att döma af, att han ett år senare eller i maj 1778 utgaf till offentlig granskning under Bilmarks presidium en gradualafhandling om Åbo domkyrkas grafmonument — »De sacellis sepulcralibus in Templo Cathedrali Aboensi obviis», som det lilla häftets titel lyder. Samma år promoverades han till magister. Längre behöfde han ej heller vänta på vidare befordran. Vi få antaga att han under studieåren hade tilldragit sig sina förmäns uppmärksamhet, och familjen var sedan gammalt känd i präst- och universitetskretsar. Mången ung prästman måste under årtal flacka omkring från ort till ort som hjälppräst, innan han lyckades erhålla någon ordinarie befattning. Lauraeus hade genast efter sin första examen blifvit af domkapitlet utnämnd till faderns biträde och kunde stanna i Åbo. 1780 sökte och fick han en liknande tjänst som flere af hans förfäder hade innehaft och blef e. o. eskvadronspredikant vid lifdragonerna i Åbo. Från följande år var han tillika t. f. kapellan i stadens finska församling, och 1783 erhöll han utnämning som ordinarie regementspastor vid lifdragonerna.

Året förut, den 29 september, hade den 24-årige militärprästen ingått äktenskap med en jämnårig köpmansdotter Ulrika Lovisa Simolin. Det unga paret redde sitt bo i syssloman Lauraeus' gård vid Biskopsgatan och redan tre månader senare såg deras förstfödde, sonen Alexander, dagens ljus den 4 januari 1783.

Jämte släktingar hörde till familjens närmare umgänge flere af stadens köpmän, såsom handlandena Fr. Vinqvist och A. R. Heldt. Den sistnämnde var sonson till en från Lybeck inflyttad vinhandlare, hvilkens hem redan kallades »das vornehme Heldtische Haus», och en af hans senare ättlingar ägde en för dåvarande förhållanden stor tafvelsamling, som genom testamente skingrades år 1854 (20). Andra vänner i pastor Lauraeus' hus voro bl. a. regementsläkaren P. Möller och borgmästaren Roos. Vi veta vidare, likasom om de föregående, genom de många dopattesternas förteckningar öfver faddrar, att pastor Lauraeus' familj på 1790-talet hade relationer eller umgicks med vice landshöfdingen J. von Glan, enkefru Appelgren, född v. Köhler, som 1796 gifte sig med sedermera professorn G. G. Hällström, vicepresidenten i Åbo hofrätt J. Ignatius' enka och barn, rektor Niklas Turdin och den som skicklig musiker kände lektor I. Nordberg.

Med lifdragonerna bevistade pastorn på 1780-talet de tre stora lägermötena vid Parola, där han om också endast flyktigt sammanträffade med flere medlemmar af landets furstehus, Gustaf III, hertig Carl och kronprins Gustaf Adolf. Dylika tillfällen gäfvo rika ämnen till berättelser efter hemkomsten till familjen. 1788 utbröt kriget med Ryssland. Då krigsoperationerna upphört, senast efter fredsslutet i Värälä på sensommarn 1790, återvände pastorn hem. Lifdragonregementet förflyttades nu till en annan ort och Lauraeus blef »reducerad med bibehållande af sin lön».

* * *

Under dylika yttre förhållanden förflöto den lilla Alexanders tidigaste barnaår. Då gossen var fem år, dog hans gamla farfar, syssloman Alexander Lauraeus, och kort efteråt farmodern. Fadern öfvertog de gamlas gård och ännu i tolf år förblef familjen bosatt där.

Den lauraeus'ska gården var belägen ungefär vid korsningen af Biskopsgatan och nuvarande Fabriksgatan. Öfver gatan mot ån låg biskopsgården. Öfriga granngårdar tillhörde enkefru Cederström och vicepresidenten J. Ignatius. Till domkyrkan och platsen däromkring med akademien och katedralskolan, som var stadens andliga centrum och mest trafikerade del, hade man bara den korta vägen längs Biskopsgatan. Omedelbart intill, mot öster, vidtogo stadens obebyggda utmarker, som utgjordes af åkrar och ängar, omväxlande med lummiga lundar och skogbevuxna backar. Vid åstranden låg den s. k. biskopsåkern, känd som en naturskön plats med ån slingrande sig genom det idylliska landskapet. När C. F. Fredenheim sommaren 1785 gästade Åbo och på olika ställen i födelsestaden upplifvade gamla barndomsminnen, uppsökte han äfven biskopsåkern och njöt af promenaden i dess omgifning.

Här i den omedelbara närheten till stadens hjärta och samtidigt i en landtlig och fridfull omgifning tillbragte Alexander Lauréus sina barnaår tillsammans med yngre syskon och andra kamrater under lekar på gården och ängen och på åstranden. I skolåren, då allvarligare sysselsättningar begynte upptaga hans tid, var denna inbjudande trakt säkert en kär tillflyktsort på fritiderna. Man kan antaga att båtfärder längs ån väckte hans sinne för det pittoreska i den omväxlande naturen. Nere vid åmyn-

ningen gáfvo den bergiga branta stranden på ena sidan och det gamla grå granitslottet på den andra rikt stoff åt fantasien och ynglingens romantiska drömmar, när bergsluttningen låg inhöljd i djupa skuggor och den mystiska tunga medeltidsborgen var belyst af månljus, medan fjärden utanför glittrade i reflexer och strandängarna sveptes i mjuka dimmor.

Till de nöjen, som stodo stadens ungdom till buds, hörde att uppsöka skärgårdsbefolkningens angöringsplatser och jakter, att prata med pargas- och korpogubbarna och göra sig hemmastadd i lifvet ombord i kajutan. Och antagligen utsträcktes utflykterna stundom till de närmaste hafsvikarna, där notdragning eller ljustring lockade.

Huru djupa intryck Alexander Lauréus kan hafva emottagit af dylika förströelser under pojkåren är svårt att närmare bestämma, men emedan liknande motiv senare äro de vanligaste i hans konst, få vi antaga att han redan tidigt hade tjusats af det pittoreska och måleriskt effektfulla i dem. När han som ung konstelev i Stockholm lärde känna de gamla holländska genremålarnas taflor, slog honom säkert en känsla af förtrogenhet och gammal bekantskap, som blef bestämmande för hans framtid.

Våren 1794, då Alexander var 11 år gammal, förlorade han sin mor, som dog kort efter sitt sjätte barns födelse. Barnskaran var stor och alla barnen små samt i behof af vård. Fadern ingick också genast efter sorgeårets slut nytt äktenskap med den 31-åriga Maria Juliana Vinqvist, hvars familj, såsom tidigare nämnts, hörde till pastorns umgängeskrets. Vid denna tid började också den äldste sonen Alexander besöka katedralskolan.

Pastor Lauraeus blef med åren mera en glad sällskaps-

människa än en allvarlig själaherde. Sedan han 1790 hade blifvit reducerad, hade han ingen regelbunden sysselsättning, förrän han 1807 utnämndes till pastor vid universitetets nyinrättade teologiska seminarium. I officerskretsarna hade han fått smak för ett gladt och lätt lif. Musikalisk — han var bl. a. medlem af Musikaliska sällskapet — och gemytlig, var han en gärna sedd gäst bland vänner. Genom oregelbundet lif försummade han sin familj och bragte dess ekonomi på obestånd. Affärerna voro i början af 1800, samma år sonen Alexander blef student, så dåliga, att pastorn hade för afsikt att göra konkurs. Men han undgick det, genom att professor Hällström på auktion köpte hans gård för ett så högt pris som 19,000 daler, hvilket gaf Porthan anledning att med en viss satirisk skärpa omtala tilldragelsen: »Bror lär veta att Lauraeus begärt få cedera bonis! ett orimligt försök!»(21)

Huruvida Alexander under dylika omständigheter i sitt hem erhöll några högre bildningsintressen är ovisst. Ett visst intresse för bokligt vetande väcktes snarare i skolan. Ett klart hufvud och ett jämnt lynne var honom af naturen beskärpt, och vi kunna antaga, att han flitigt tillägnade sig all den kunskap, som läroinrättningen bjöd på, i synnerhet som han under sitt senare lif läste och följde med såväl vitter litteratur som teoretiska arbeten. I kungliga biblioteket i Stockholm bevaras ett exemplar af Rafael Mengs »Oeuvres» med Lauréus' namnteckning (22), och af hans bref ser man att han med intresse läste Rousseaus böcker och fördjupade sig i dennes idealistiska natursvärmeri. Fadern hade måhända tänkt sig att sonen skulle följa familjens traditioner och blifva präst. Ty af de många syskonen var han den enda, som fick en ordent-

lig och omsorgsfull uppfostran (23). Skolan slutade han år 1800 och blef student, men prästbanan hade han slagit ur hågen. Naturlig fallenhet för teckning och målning hade hos honom väckt lusten att få ägna sig åt konstnärens lefnadskall, och denna sin böjelse fick han följa.

Om han redan under skolåren erhöll någon konstnärlig undervisning eller ens handledning i teckning är obekant. I den tidens skolor i vårt land förekom icke teckning som läroämne, men tillfälle till privat undervisning, så primitiv den än var, saknades icke i Åbo. Universitetets ritmästare Karl Ludvig Schultz åtnjöt som tidigare nämnts intet anseende, och man vet ej heller att hans bristfälliga talang skulle hafva anlitats utom akademien. Däremot togo amatörer bland stadens ungdom lektioner i teckning och målning hos den tidigare nämnda artillerikaptenen Samuel Ervast. Dennes förmåga var helt säkert ytterst diletterantisk och några arbeten af hans hand äro icke kända. Största delen af den unge Lauréus' dag åtgick till skolarbetet och det är föga troligt att han på denna tid sysslade med teckning och målning annat än på egen hand.

Han hade möjligen hoppats att genast efter slutad skolgång få resa till Stockholm för att där erhålla en god konstnärlig utbildning, ty såsom äfven omtalats, motsvarade icke heller universitetets nya ritmästare Erik Johan Hedbergs konstnärliga prestationer de förväntningar man hade ställt på dem. Faderns ekonomiska obestånd omöjliggjorde dock tillsvidare någon resa. Men när han två år senare blef i tillfälle att förverkliga sin önskan, var han väl icke alldeles utan underbyggnad, ty redan efter tre månaders studier i hufvudstaden fick han på konstakademiens utställning framvisa en oljefärgsstudie, om hvilken

katalogen uttryckligen säger, att den var hans egen komposition. De två år, hvilka han ännu som student var tvungen att stanna i hemstaden, hade han tydligen använt till konststudier. Möjligen erhöi han undervisning af Ervast, men något stöd för ett sådant antagande äga vi icke. Däremot förefaller det oss vara otvifvelaktigt att han arbetade under ledning af Hedberg. Hedberg var, om också ej någon duktig konstnär, i alla fall den främsta på orten samt universitetets magister artis, och som student var Lauréus utan vidare i tillfälle att tillgodogöra sig hans undervisning. Att Lauréus icke blott tecknade för Hedberg utan äfven öfvade sig i målning, bevisas af nyssnämnda i Stockholm utställda duk.

Hans försök och arbeten under dessa år äro i allmänhet icke kända. Dock finnes det en målning, som med all säkerhet bör hänföras till dem. Det är ett porträtt af Lauréus' far, hvilket numera bevaras i Cygnaeus' galleri i Helsingfors. Taflan är en mindre, osignerad, oval bröstbild och återger pastorn i halfprofil med lockigt gråsprängdt hår, iförd en mörkgrå rock och prästkrage. Målningen är synnerligen hård och slätstruken. Ansiktet med grof iögonenfallande felteckning är uttryckslöst samt träigt och måladt i en brungul färgton, som mera påminner om gammalt pergament än människohud. Tanken ledes osökt till Hedbergs porträttmåleri, och man känner sig öfvertygad om, att Lauréus hade fått sin första undervisning af denne. Trots bristerna står taflan på en högre nivå än Hedbergs arbeten. Den visar, att elevens begäfning var större än lärarens och att Hedberg icke vidare hade något att meddela honom af sin konst. För att kunna utvecklas och ernå en större färdighet måste

han komma i åtnjutande af en insiktsfullare lärares ledning.

Detta nådde han också genom att intresserade personer, som fäst sig vid ynglingens begåfning, föranstaltade en penninginsamling för att möjliggöra en studieresa till Stockholm. I spetsen för insamlingen stod länets vice landshöfding, den af Runeberg besjungna Olof Vibelius. I Åbo Tidning för den 6 oktober 1802 ingår en af Vibelius den 20 september daterad kungörelse, som meddelar »de respektive herrar, som behagat sammanskjuta medel för att befordra herr Alexander Lauréus till åtnjutande af undervisning i Kongl. Målarakademien», att insamlingen hade stigit till 195 Riksdaler 32 skilling. Kungliga sekreteraren Henrik Reinhold Gummér i Stockholm hade lofvat anskaffa åt Lauréus »uti något enskildt hederligt hus, mat, drick, klädtvätt och rum på ett års tid». Gummér hade ytterligare åtagit sig att emot redovisning omhänderhafva penningmedlen, som till honom öfversändes, och därigenom ett visst förmynderskap för den nitton-årige målaren.

Ett länge närdt hopp gick nu i uppfyllelse. Hösten 1802, vi få antaga vid tiden för insamlingens afslutande eller strax därpå, fick han ombord på en åbojakt företaga resan öfver Ålands haf till hufvudstaden, där målarakademien och konstsamlingar väntade honom och där sekreteraren Gummér med välvillig omtanke tog emot honom.

III.

ANKOMSTEN TILL STOCKHOLM.

STUDIEKAMRATER.

DEN SVENSKA KONSTEN

I BÖRJAN AF 19:DE SEKLET.

AKADEMISTUDIER.

Ankomsten till Stockholm betydde för Lauréus en fullständig omplantering i nya och främmande förhållanden. Bekantskaper hade han inga, och sina studier fick han lof att börja om från de första grunderna. Ett stöd hade han helt visst i sekreteraren Gummér, och ekonomiskt var hans existens åtminstone i afseende å det nödvändigaste betryggad för ett år framåt. Gummér dog inom det år han hade lofvat förvalta Lauréus' ekonomi, men den unga konstnären lyckades vinna både beskyddare och vänner i Stockholm. Att intendenten Fredenheim, som var konstakademiens praeses till sin död i mars 1803, skulle visat något intresse för sin landsman, veta vi icke. Däremot fick han liksom många andra konstnärer i öfversten, sedermera ståthållaren Johan Adam von Gerdten en inflytelserik vän och välgörare. v. Gerdten, själf amatörmålare och konstsamlare, understödde Lauréus genom köp och beställningar samt lät honom för sin räkning göra kopior efter gamla mästares taflor. Han beredde vidare Lauréus tillträde till privata samlingar och förskaffade honom genom sina relationer äfven andra beställnin-

gar på kopior och afsättning för egna arbeten, utan hvilka den ännu okände konstadepten icke hade kunnat slå sig fram. Vänskapsförhållandet och förbindelserna mellan von Gerdten och Lauréus förblefvo äfven bestående genom lifvet.

Bland ungdomar, som på denna tid idkade studier i akademiens lärosalar, fann Lauréus flere jämnåriga kamrater och med några knötos redan tidigt intima vänskapsband, såsom med Gustaf Vilhelm Sandberg, Gustaf Erik Hasselgren och K. F. v. Bredas tvänne söner, John och Adolf. Genom dem kom han in i konstnärskretsar, och bland sina vänner räknade han snart äfven skulptörerna Fogelberg och Byström.

Det var hufvudsakligen medlemmarna af denna vänskrets, som i början af förra seklet i Sverige representerade »den lofvande ungdomen» och hvilka redan som akademielever började tilldraga sig uppmärksamhet. Tillsammans täflade de om läroinrättningens medaljer och belöningar samt eröfrade dem i tur och ordning (24). Ungefär ett decennium senare träffa vi åter flere af dem som statens stipendiater, i glada kotterier utgörande grundstommen till de svenska konstnärskolonierna i Paris och Rom.

En obestridd och dominerande ställning i konstillivet intog K. F. v. Breda (25). Han var erkänd och ärad som landets främsta porträttmålare och ägde enligt samtida vittnesbörd en af de bästa privata målerisamlingarna i Stockholm. Hans hem var en gästfri samlingsplats, där om lördagsaftnarna de förnämsta af stadens intelligens möttes. Den gamla Bredas vänliga umgängessätt gentemot ungdomen var något för sin tid enastående, liksom att han lämnade den tillträde till sin dyrbara konstsamling.

Han såg gärna de unga konstadepterna hos sig till och med på lördagssoaréerna. Vänskapen med sönerna öppnade för Lauréus dörren till detta genombildade och frisinmade hem, hvilket t. ex. Sandberg och Fogelberg hade att tacka för den konstnärligt-humanistiska bildning de ägde. Att komma i närmare förhållande till den gamla Breda än elevens ställning till akademieprofessorn var en lycka, af hvilken Lauréus för sin konstnärliga och personliga utveckling emottog bestämmande impulser. I tacksamt minne bevarade han den gamla mästaren hela sitt lif. När han i Paris 1819 fick underrättelse om Bredas död, var det icke heller allenast den stora konstnären han sörjde, utan lika mycket sin egen och de andra ungas goda vän och frisinmade beskyddare. En varm tillgifvenhet lyser fram ur de tankar, som då bemäktigade sig honom. »Bredas så förtidiga och oväntade bortgång förorsakade mig mycken sorg, som den gjort åt många andra», skrifver han i ett bref (26). »Konsten har därigenom gjort en stor förlust, ty utom alt annat, hvem är där nu, som med lika säkerhet kan skilja det, som är godt, från det, som icke duger, samt någorlunda hålla stången emot att icke uselheten och charlataneriet alldeles tar öfverhand. Det är säkert att sekler torde gå förbi innan Sverige åter får se någon sådan artist i sin genre. Likväl gjordes på honom så litet afseende, och man söker till och med förgäfves något af hans hand där det isynnerhet först torde märkas.»

Med en annan betydande konstnär, tidskedets stora landskapsmålare Karl Johan Fahlerantz, kom Lauréus däremot först något senare på umgängesfot. Den beundrade Fahlerantz var också flere år äldre och ledamot af akademien ungefär från den tid, då den unge finnen blef

dess elev. Men under Lauréus' mångåriga utrikesvistelse var Fahlerantz hans förnämsta korrespondent i Stockholm. Efter ett och ett halft års brefväxling föreslår den äldre af de två korrespondenterna titlarnas bortläggande, hvilket visar, att de tidigare hade varit mera främmande för hvarandra eller åtminstone något ceremoniösa i sina ömsesidiga relationer.

* * *

Den svenska konsten var vid ingången af det 19:de seklet som en utblommad växt, hvilken, afmattad och torr, samlar krafter, innan den åter kan skjuta nya lifskraftiga skott. Den gustavianska tidens glans var förbleknad, och de kvarlevande storheterna lyste snarast som i ett återsken från aftonrodnaden efter solens nedgång. Hilleströms stjärna hade längesedan passerat sitt zenit. Hans konst, som aldrig burits af en högre fantasi, var numera ett redbart handtverk. Men ända in i den sena ålderdomen försåg han med utomordentlig produktionsförmåga och flit samtiden med massor af taflor, små genrebilder med motiv ur det borgerliga lifvet — damer vid toaletten eller i budoaren eller köks- och hushållsinteriorer såsom »äggproffet», kvinnor, som sticka, spinna, stryka, tvätta, rensa fisk och plocka fågel. Äfven karusell-, teater- och ceremonibilder från Gustaf III:s hoflif hade utgått från hans ateljé, liksom gruf-, smedje- och eldsvådsbilder. Under sitt lifs senhöst sysselsatte han sig mest med historietaflor och med försök till allmogeskildringar eller, såsom de med större skäl kunna kallas, nationaldräktbilder. Hans om franska före-

bilder påminnande små genretaflor, målade i en kylig och dämpad färgskala, som ej blir varmare eller mera lysande ens i eldeffekter eller eldsvådor, hafva ofta ett realistiskt drag i sin putsade och prudentliga hållning. Samma tomma teatraliska stämning och brist på äkta historiskt sinne, som med något enstaka undantag prägla alla tidens alster från detta område vidlåda hans tråkiga gustavianska paradbilder äfvensom historietaflorna.

Tvänne andra öfverlevande gustavianer voro Elias Martin och Masreliez. Den förra fortsatte med klassiska landskap, men komponerade också poetiskt fria efter engelskt mönster, som han hade lärt känna under sina vistelser i öriket. Genom dem var han en föregångare och läromästare för den senare svenska landskapskonsten och stämningslandskapets främsta dyrkare, Fahlerantz. Den senare åter var en lärd man, som »hade studerat antiken alltför djupt för att bli förstådd af andra än ett fåtal invigda», såsom G. Nordensvan karakteriserar honom. Hans verksamhet hade hufvudsakligen varit dekoratörens. Numera var han kungliga akademimens styresman (1805—1810) och utöfvade ett visst inflytande som antikstilens och de klassiska motivens envisa förfäktare.

Den gamle Sergel arbetade numera sällan. Den nya tiden hade föga användning för honom, men intresserad följde han med alla konststräfvanden, skänkte sitt bifall och sin uppmuntran åt Byström, som han hoppades skulle upptaga hans arf och gå långt. Han klagade öfver bristen på verkligt konstlif i Stockholm, men ställde sig förstående gentemot ungdomen, var stolt öfver Fahlerantz och glad öfver Fogelberg, Westin, Lauréus, Sandberg och John von Breda.

Den yngsta af det gamla seklets konstnärer och den främsta af dess kvarlevande målare var otvifvelaktigt K. F. von Breda. Han stod som nämndt den uppväxande ungdomen närmast genom sina söner, sitt frisinne och sina sympatier. För några af dem och särskildt Alexander Lauréus var han som målare, som färgkonstnär, den stora förebilden och läraren. I England hade han efter mönster af de stora porträttmålarna, närmast Joshua Reynolds, skapat sig en målerisk teknik, som frapperade och slog an. Han insatte sina porträttfigurer i en rik och fyllig omgifning, och helheten var alltid komponerad med hänsyn till en målerisk effekt. Saftiga lysande färger, påsatta med en säker, bred och liflig pensel, sammanställde han till stundom dristiga ackord, men alltid i en mjuk försmältning.

Af yngre målare framträdde vid sekelskiftet Fahlcrantz, som genast emottogs med lifligt erkännande, om också hans namn ännu icke hade den klang, som hans senare produktion skulle förskaffa det. Per Krafft d. y. vistades utomlands och var Davids elev, men i Sverige hade man ännu intet klart begrepp om den franska nyklassicismen. Fredrik Westin åter, som jämte Krafft hälsades som figurmåleriets framtidshopp, representerade den akademiska antiksträfvän och förstod att popularisera den till allmänhetens stora behag.

Fahlcrantz' landskap motsvarade samtidens natursvärmeri, som längtade bort ifrån den »triviala verkligheten», och som mera sökte en poetisk stämning än en trogen bild af det behandlade motivet. Hans förebilder voro de gamla holländarna, Ruysdaels och Everdingens stämningslandskap, icke det franska klassiska stillandska-

pet. I yngre år målade han gärna »landskap med ruiner och bro» eller »landskap med torn: till vänster hafvet, till höger ett rundt torn i ruiner, vid dess fot fyra män kring en eld, månsken» och liknande.

Liksom det konstnärliga skapandet under Laureus' studieår befann sig i en period af afmattning och förfall, så förde ock Konstakademien under samma skede, sasom träffande sagts, en menlös tillvaro. Det var de stora orden och dilettantismen, som sutto i högsätet. Akademiens elever bemöttes med välvilja och uppmuntran, där det blott var möjligt, men läroinrättningens skötsel lämnade betydligt öfrigt att önska. Principskolans elever voro för det mesta ytliga dilettanter och halfvuxna barn. I de högre afdelningarna — antik- och modellskolorna — funnos visserligen äfven dugliga lärare såsom Hilleström och v. Breda, men i allmänhet inhämtade endast få af eleverna någorlunda grundliga kunskaper.

Naturtrohet och teknisk förmåga fordrade man ej så mycket, men man ordade om ideell uppfattning, om den rätta arten af konstnärens tanke och känsla, som skulle framträda i hans alster, om det »idealt ädla» och den vackra sanningen, om den »stora och höga konsten».

Fordran på idealitet trodde man uppfylld genom val af patetiskt högtrafvande ämnen ur historien eller den antika mytologien, och de prisämnen akademien förelade eleverna voro nästan utan undantag bibliska eller heroiska, någon gång äfven af allegoriskt slag. Och idealiteten skulle draperas i »stil», den stora, rena antika stilen! Eleverna, som saknade humanistiska grunder och utveckling nog för att fatta och utföra de höga ämnena samt skänka innehåll åt de mytologiska programkompositionerna,

skulle uppfostras till formens adel och en plastisk teckning. Men uppfostrarna själfva, såsom Masreliez och Hilleström och de andra lofprisade konstnärerna t. ex. Limnell och Åkerström, brusto betänkligt i formsäkerheten, saknade kraft och karaktär.

Endast porträttgenren har inför en mera kritisk eftervärld bibehållit sitt värde.

* * *

När Lauréus hösten 1802 blef elev i Kungliga Konstakademien, började han sina studier i principskolan för figurteckning. På akademiens årsdag den 21 januari följande år, 1803, tilldelades honom en tredje medalj för visade framsteg i »principerna i figure» och på den utställning, som samtidigt öppnades, exponerade han en oljefärgsstudie »Apollo och Daphne». Om denna målning säger katalogen uttryckligen att den var hans egen komposition. Vi få därför antaga att Lauréus vid sidan af teckningsöfningarna i läroinrättningen hade sysslat med målning på egen hand. Motivet, Dafnes förvandling till ett lagerträd, då Apollo förföljande närmade sig henne, var möjligen prisämnet för de äldre eleverna.

Den unga finnen var vid sitt inträde i skolan mera förberedd och äldre till åren än de flesta af kamraterna. Han önskade visst med otålighet att få lämna nybörjarklassen och inom läroinrättningen taga fatt mera jämnstarka och allvarligare konststuderande, än de voro, som fyllde principskolans salar. Huru pass reglementerad uppflyttningen från lägsta klassen till gips- eller antikskolan och därifrån till modell- eller naturskolan var, är oss icke bekant.

men vi finna Lauréus redan efter ett års studier på den högsta klassen. Vid årshögtiden den 21 januari 1804 tilldömdes eleverna i modellskolan Alexander Lauréus och Joh. G. Sandberg för teckning efter naturen tredje medaljen, samtidigt som Gustaf Hasselgren, studerande i historiemålning, erhöll första priset. Också nu deltog Lauréus i akademiens utställning, denna gång med en kopia efter Guido Renis David med Goliats hufvud. Originalet tillhörde grefve M. Brahes samling i Stockholm, och det var genom öfverste v. Gerdtens förmedling som Lauréus beredts tillfälle till kopieringen.

Det var nu den högre undervisningen, den egentliga konstnärliga utbildningen började med teckning efter modell och naturen och öfning i målning. Föreläsningar i anatomi och perspektivundervisning utgjorde den teoretiska delen. Lauréus äldsta biografer ha i sina knapphändiga upplysningar nämnt Hilleström som hans lärare. Utan att hafva några dokumentala bevis härför äro vi öfvertygade om att så var fallet. Hilleström representerade det s. k. historiemåleriet och Lauréus' studier rörde sig hufvudsakligen inom denna genre. Hans äldsta arbeten ansluta sig åtminstone till öfvervägande del såväl genom ämnesvalet som det konstnärliga utförandet till den hilleströmska riktningen. Jämte de praktiska öfningarna i akademiens skola hörde till elevutbildningen kopiering i kungens museum. Tillstånd härtill gafs åtminstone några år senare endast åt lärjungarna i akademiens högre skolor.

Med energi och samvetsgrann flit arbetade Lauréus på sin utveckling. I stor utsträckning begagnade han sig under de närmaste åren af rättigheten att kopiera i museet. Kopiorna voro helt visst lättare att föryttra än de

själfständiga arbetena och det förvånar oss sålunda icke att han dessutom, kanske på beställning, utförde kopior också efter många gamla målningar i privat ägo.

Naturligt är att den unge konstadepten till en början följde sina lärares smak. På nyåret 1805 utställde han sex taflor. Fem hörde till den akademiska stilriktningen, och en af dem förvärfvade sin upphofsman den högsta utmärkelse en elev kunde nå, den stora guldmedaljen, som tillika berättigade pristagaren att i tur komma i åtnjutande af statsstipendium för utrikesvistelse. I akademiens dagbok för den 24 januari läsa vi: »I modellskolan för målning efter program tilldelades största prismedaljen åt Alexander Lauréus, den 2:dra åt Joh. Gust. Sandberg, bägge studerande i historiemålning — — — för teckning efter naturen erhöillo ofvannämnde A. Lauréus den 1:sta och J. G. Sandberg den 2:dra medaljen.» Lauréus eröfrade sålunda tvänne belöningar på samma gång och fäste vid sin person allmänhetens uppmärksamhet och förhoppningar. Vid samma tillfälle utdelades tredje medaljen för teckning efter antiken åt Byström och John von Breda.

Prisämnet var »Hagar i öknen blir tröstad af ängeln (27). Bilden var Lauréus egen komposition och utförd i oljefärg. Den har försvunnit i obekanta öden såsom alla de taflor konstnären exponerade detta år. Man har dock föga orsak till bekymmer öfver att glömskan sopat igen spåren efter dem. Den heroiska, antikiserande och religiösa konsten i den »högre stilen» hvarken låg för den unge målarens natur eller intresserade honom. Vi hafva skäl att antaga, att taflan var ointressant och utan stämning eller patos, dess komposition uppstyldad och utförandet tafatt, fastän den akademiska juryn tillerkände den pri-

set. Sådana äro Lauréus' af oss kända och nedan omtalade försök att röra sig i den höga skolan.

En annan tafla, hvars ämne ur bibliska historien konstnären själf hade valt, var Lot och hans döttrar. Kopior voro Maria med Jesusbarnet och Johannes efter Rafael Mengs (28) och Tvänne evangelister efter Rubens (29). Den rent antikiserande riktningen fick sin tribut i Striden vid Issus i Cilicien, en eskissartad komposition i bistrelavering, återgifvande slaget mellan Alexander den store och Darius, hvare den senare »ej allenast blir totaliter öfvervunnen och slagen, utan ock helt nära att blifva af sina fiender tillfångatagen». Redan katalogen skildrar bilden såsom öfverensstämmande med typen för tidens historiserande antikmåleri.

Af större intresse är att anteckna att Lauréus redan på denna exposition (1805) framkom med en tafla, hvars ämne säkert skänkte honom själf glädje och som är det första egna försöket i den genre, som han snart skulle ägna den öfvervägande delen af sitt konstnärskap. Med »En gumma som tappar vin uti källaren» hade Lauréus funnit sitt rätta område, den novellistiska genren eller situationsbilden. Visserligen målade han ännu under de närmaste åren några mytologiska ämnen och heroiska historiebilder, men han exponerade dem aldrig. Tvänne gånger försökte han sig senare på religiöst måleri, nämligen med Flykten till Egypten (1812) och Herdarnas bebådelse (1814). Båda äro synnerligen vulgärt uppfattade och genreartadt utförda. Den senare mötte på utställningen 1815 en oppositionell kritik, som förklarade att »ämnet var för högt för att tillåta en sådan i det burleska fallande behandling» (30). När han kopierade, var det — för utkom-

stens skull — gamla porträtt, men framför allt de gamla holländarnas genretaflor, hvilka — såsom vi få antaga — tilltalade honom såväl genom sina motiv som genom sina måleriska egenskaper.

IV.

UNGDOMSARBETEN I DEN AKADEMISKA SMAKRIKTNINGEN.

PORTRÄTTMÅLNINGAR.

ENSKILDA LEFNADSFÖRHÅLLANDEN UNDER STOCKHOLMSÅREN.

Naturligt är att Alexander Lauréus, liksom de flesta unga konstnärer, i begynnelsen af sin bana då han ännu icke kände sig fullt säker om sitt rätta område och sin personliga böjelse, skulle famlande försöka sig på olika områden. Han hade visserligen redan 1805 exponerat nyss nämnda genretafla, »Gumma tappande vin i en källare», hvars ämne öfverensstämde med många af den gamla holländska borgar- och bondegenrens alster. Ej heller för den svenska konsten voro folklifsskildringen och den borgerliga interiören främmande. Främst böra vi ihågkomma Per Hilleströms talrika och en tid mycket populära taflor af detta slag samt att Hilleström var Lauréus' lärare i konstakademiens skola. Men makten innehades likväl såsom nämndt under århundradets första skede af den styfva och torra klassicismen. Ehrensvärds stränga ord om genremålningen: »skildringen af de låga delar af lefnaden», hade på flertalet konstitresserade ett lagbuds verkan och konstakademiens styrelse följde denna uppfattning.

Intet under således att också Lauréus försökte drapera sig i den heroiska manteln och eftersträfvade den förment

klassiska stilen. Anmärkningsvärd är däremot den själfständighet han visade genom att ej en enda gång efter 1805 på utställningar exponera dylika ämnen. Och dock känna vi af Lauréus' ungdomsverk trenne hithörande taflor.

I öfverensstämmelse med tidens anda har han valt till motiv för en tämligen stor tafla (bokhandlar J. K. Lindstedt, Helsingfors) en af de mest tragiskt högstämda scenerna i Sophokles' Oidipus i Kolonos, då Polyneikes anropat sin fader om förlåtelse och bistånd, men fadern hård och fast i medvetandet om sitt förutbestämda öde och sin snara död, afvisar honom och upprepar sin tidigare öfver honom och hans broder utslungade förbannelse. På en sten i Kolonos lund sitter den blinde gubben. Vid hans vänstra sida knäböjer Polyneikes. Med anletet lyft mot skyn och med utsträckta armar uttalar Oidipus sin förbannelse. På gubbens högra sida se vi en ung kvinnlig gestalt, Antigone, som i förtvivlan och med lyfta händer trycker sig mot faderns bröst. — Den unga konstnärens försök att fånga den höga stämningen i det antika dramat har icke lyckats. För Lauréus låg nog icke det patetiska. Försöket att anbringa figurerna i en klassisk pyramidal-komposition, likasom sträfvan efter »ren stil» i form och teckning, har gjort dem styfva och tafatta. Påtaglig är ansträngningen att tillämpa de inlärdas skönhetsreglerna, hvilka Lauréus ej kunde smälta och hans hand hade svårt att följa. Antika dräkter och en ytlig antikisering i Oidipus' och Polyneikes' anletsdrag är det magra resultatet af hans mödor, och Antigone faller alldeles ur schemat. Den sentida betraktaren kan knappast med fullt allvarlig min se de upprörda uttrycken för ödestragiken i situationen och hjältarnas skepnader.

Ur den antika sagokretsen har Lauréus äfven upptagit ett annat ämne till konstnärlig behandling. På denna tafla (fru E. Waern, Björkås, Långed), som är af stora dimensioner, synes en ung hvitklädd kvinna, omgifven af flere unga män med facklor i händerna. Den unga kvinnan lyfter sin slöja och den manliga hufvudpersonen, eller de unga männens anförare, förefaller högeligen upprörd vid hennes anblick. Hvad bilden egentligen föreställer har förblifvit oss oklart. Möjligen har konstnären afsett att skildra en scen ur Euripides' *Alkestis*, där Admetos igenkänner sin maka Alkestis, som Herakles återhämtat från dödsriket. Eller är det måhända någon brölloppscen, tagen från en eller annan grekisk författare?

Slutligen känna vi af Lauréus en tredje tafla, som är tillkommen under starkt inflytande af den antikiserande smakriktningen, en allegorisk framställning af »Kärleken och troheten» (fru E. Waern, Björkås, Långed). I ett landskap under några stora träd sitter en ung dam i hvit empiredräkt på en stenbänk. Vid hennes sida leker en amorin med en hund och hon blickar upp på dem ifrån den lektyr hon varit försjunken i. Med högra handen vänder hon ett blad i boken, som ligger bredvid henne på stenbänken, och lutad mot vänstra armbågen lyfter hon med handen snibben af sin brunvioletta slöja. Taflan påminner starkt om Prudhons berömda porträtt af kejsarinnan Josephine i Malmaisons park. Och mer än så, den ansluter sig delvis så direkt till det franska mästerverket, att vi utan tvekan kunna antaga att Lauréus, kanske på beställarens önskan, användt som förebild för sin målning en gravyr efter Prudhons porträtt. »Kärleken och troheten» utförde konstnären åt sin tidigare omtalade mecenat,

öfverste v. Gerdten, och kvinnofiguren torde vara ett porträtt af dennes älskarinna »la belle Marguerite» (31). Detta förhållande styrker yttermera antagandet om den direkta anslutningen till den franska förebilden. v. Gerdten, som var ledamot af konstakademien, var nämligen att döma af flere omständigheter anhängare af den rådande antik-entusiasmen, och hans smak och önsknings hafva troligen till stor del varit bestämmande för konstverkets gestaltning i en så nära anslutning till ett berömdt och allmänt känt porträtt. I koloriten och dess kraftiga färgskala se vi ett exempel på det inflytande, som K. F. v. Breda utöfvade på den uppväxande konstnärsgenerationen, hvartill vi senare skola utförligare återkomma.

I Kärleken och troheten hade Lauréus direkte efterbildat en bestämd tafla, och resultatet blef, såsom alltid vid imitation, en svag efterklang utan den ursprungliga friskhet, som man möter i hans själfständiga arbeten, eller i konstverk, för hvilka han visserligen tydligt nog haft förebilder, men i hvilka han i alla fall följt sin egen personliga smak.

Lauréus' håg låg icke åt nyklassicismen. Dess högtrafvande ämnen voro främmande för hans tankelif. De uppstyltade former och högtidliga gester riktningsen fordrade öfverensstämmelse ej med hans lynne. En annan, enklare och hvardagligare värld var hans, en intimare men mera romantisk och pittoresk konst lockade hans sinne. Redan tidigare är nämndt att Lauréus icke exponerade nu omtalade målningar, och han tyckes således själf betraktat dem som misslyckade försök, till hvilka han ledts af tidens anda och kanske därjämte af utsikten till förtjänst.

Innan vi gå att stifta bekantskap med Lauréus' genre-

konst, inom hvilken man har att söka uttrycken för hans personlighets egenart och skiftningar, är det lämpligast att ägna några betraktelser åt en grupp konstverk, af hvilka i likhet med antikbilderna de flesta höra till målarens tidigaste år. Endast i undantagsfall har Lauréus målat porträtt, och de utgöra jämte antikbilderna en ringa bråkdel af hans produktion. Konkurrenten på området var svår i Stockholm. Alla, som önskade sig ett konstnärligt betydande arbete, vände sig till K. F. v. Breda, oaktadt opposition mot honom och kritik icke saknades. Af de unga åter voro Per Krafft d. y. och Fredrik Westin de utvalda. Lauréus' porträttmålningar ligga också ytterrom den egentliga kärnan i hans livsverk. De äro tillfällighetsarbeten, målade åt släktingar och vänner, i ett par fall beställda af konstnärens mecenat v. Gerdten. I alla fall förfullständiga de, jämte antikmålningarna, vår bild af hans ungdomskonst och gifva värdefulla bidrag till belysning af hans utveckling, innan han ännu hade vunnit medvetenhet och stadga. De hafva därutöver vägledt oss till några visserligen ytterst knappå upplysningar om hans lif och umgänge i Stockholm.

Bland kopior, som den unge Lauréus fick utföra åt v. Gerdten och andra konstintresserade, voro helt naturligt många porträtt. Vi känna också flere af dem. På Kungliga slottet i Stockholm finnes en bröstbild i oval ram, föreställande riksmarsken greffe Jakob De la Gardie, iförd rustning, med hvit spetskrage och skärp. På dukens baksida läser man anteckningen: »Lauréus pinxit», hvilken är af senare datum. Ett groft och osäkert utförande tyder på målarens oerfarna hand. För hvems räkning Lauréus kopierade »laiska Jaakko»,

såsom den berömda riksmarskens finska krigare kallade honom, är obekant. En kopia af ett gammalt porträtt af den svensk-polske prinskardinalen Johan Albert Vasa, som var konung Sigismunds tredje son och ärkebiskop i Krakau, tillhör Uppsala universitets konstsamling, dit den kom år 1835 med en porträttsamling, donerad af den bekante gustavianen friherre A. Stjerneld (32). Flere af porträtten framställa medlemmar af Vasa-ätten, från hvilken familjen Stjerneld ansåg sig härstamma; det är troligt att Lauréus af den nämnde donatorn fått beställning på kopian (33). Då K. F. v. Breda år 1805 hade fullbordat ett porträtt af öfverstekammarjunkaren, friherre Carl G. Bonde, och flere af familjens medlemmar önskade repliker däraf, fick den unge Lauréus i uppdrag att kopiera originalet för porträttsamlingarna på Gimmersta, Bysta, Nynäs och kanske andra Bondeätten tillhöriga gods (34). Huruvida den gamla Breda, som i liknande fall ofta anlätade sin son John, nu hade särskildt rekommenderat den för honom välbekanta Lauréus, eller om denne fick uppdraget genom v. Gerdtens eller någon annans förmedling, är okänt, men åtminstone måtte Breda hafva godkänt kopisten, då replikerna utfördes så omedelbart efter originalets tillkomst. Möjligen kort före eller efter sistnämnda beställning gjorde Lauréus åt någon medlem af Bondeätten en kopia efter ett gammalt porträtt af Karl VIII Knutsson, om hvars förekomst katalogen för konstakademiens utställning år 1829 lämnar upplysning, genom att J. C. Cardon då exponerade ett litografiskt porträtt af konungen samt i katalogen meddelade att bilden var utförd efter Lauréus' oljemålning.

I Åbo historiska museum finnes en kopia efter David

Klöcker von Ehrenstrahls porträtt af åbobiskopen Johannes Terserus. Kopian, som uppgifves vara målad af Lauréus, har tidigare tillhört konung Oskar I:s samling och inköptes i Köln, från den svenska samlaren Hammers kollektion, till Åbo museum (35).

Kopierandet var naturligtvis för den unge konstnären en välkommen inkomstkälla, och tillika beredde det honom väg till konstens beskyddare och köplystna samlare, hvilket framdeles var honom till nytta, då hans egen konst började vinna framgång och anseende. Genom dylikt arbete utbildades också hans teknik, och i manuell färdighet tillägnade han sig större säkerhet än genom enbart självständigt arbete. Af det följande framgår dock tydligt, att han aldrig blef i tillfälle att åt andra än närmare bekanta utföra originalporträtt, om han ens eftersträfvade att skapa sig en framtid som porträttmålare, hvilket förefaller mindre sannolikt.

Af stor betydelse för Lauréus var kopierandet af K. F. v. Bredas porträttmålningar. Vi känna ju till ett säkert fall, som antagligen icke var det enda. Lauréus kom på så sätt att grundligare sätta sig in i Bredas färgbehandling, hvilken af allt att döma hade väckt hans beundran. I alla fall utöfvade den en påfallande inverkan på honom. Detta omisskännliga inflytande från Bredas konst, som gör sig gällande i Lauréus' arbeten, hade han likväl kunnat emottaga oberoende af kopierandet. Bredas dominerande ställning i den svenska konsten kunde vara en tillfyllestgörande förklaring härför. Knappast någon af den yngre generationens målare förblef helt oberörd af den gamla mästarens fascinerande kolorit. Breda var lärare i konstakademiens skola, och Lauréus umgicks i hans hem samt var

ofta i tillfälle att ingående studera hans verk. Bredas kolorit var dessutom vid försök att ernå t. ex. eldskens-effekter, som Lauréus särskildt lade an på, synnerligen ägnad att föra till ett lyckligt resultat, hvilket man icke kan säga att Hilleström eller någon annan, med undantag af Hörberg, hade ernått i liknande fall. Sålunda framstår det såsom helt naturligt, att Lauréus skulle mottaga starka impulser af Bredas konst, men det kan i alla fall vara på sin plats att erinra äfven om det direkta kopierandet af Bredas porträtt.

Det äldsta originalporträtt Lauréus utfört, fränsedt faderns, som han målat i Åbo före studietiden i Stockholm, är ett självporträtt från akademitidens tidigare år (statsrådet E. Aspelin-Haapkyli, Helsingfors). I en bild i trefjärdedels naturlig storlek möter oss här den unge konstnären i sin egen tolkning med käck hållning, som talar om ungdomsmod och tillförsikt. Han har afbildat sig med palett och penslar i vänstra handen, medan den högra är instucken innanför västens knäppning. Han står där i skjortärmarna och brun väst samt med hög krage och krås. Det bruna något lockiga håret är kammadt långt ned i pannan och på tinningarna. Ur ett ganska magert ansikte med uppnäsa, icke utan humoristisk anstrykning, fylliga läppar samt hög panna blickar ett par öppna, blå ögon med vaket uttryck och ett drag af allvar. Porträttet, som stämmer betraktaren sympatiskt för auktorn-modellen, är ett midjestycke i halfprofil åt höger. Ansiktets färg är blek, något gulaktig med svagt rött på kinderna. Fonden är enfärgadt brun. Det hela är måladt i den grågröna färgton, som är karaktäristisk för porträtt från senare delen af sjuttonhundratalet och som gjorde sig gällande

ännu i början af det följande seklet, intill dess nya inflytanden framkallade en förändring. Också i afseende å kompositionen är taflan en traditionell tidsbild. Utförandet förräder i många stycken målarens ungdom. Teckningen af ansiktet, t. ex. ögonen och munnen, är konventionell, om också icke utan uttryck. Felteckningar, såsom i örat och högra handleden, äro påfallande. Men i stort sedt präglas bilden af en viss friskhet och godt gry.

Ett annat uppgifvet självporträtt (enkefriherrinnan Sofie Rålamb, Stockholm), en oval bröstbild i miniatyr, där konstnären likaså är afbildad i halfprofil åt höger, med hög svart hatt på hufvudet och klädd i en djupblå rödfodrad slängkappa, mattgrön väst, fadermördare och hvit lindad halsduk, har säkert icke Lauréus till upphofsman. Att döma af dräkten, utseendet och uttrycket torde bilden vara målad åtminstone några år senare än det ofvannämnda självporträttet. Häremot strider dock det alltför karaktärslösa utförandet af de i hög grad idealiserade och uttryckslösa anletsdragen. Färgerna och målningssättet hafva föga gemensamt med något af Lauréus arbeten. Den på bildens baksida befintliga anteckningen: »Alexander Lauréus. Måladt af honom själf», måste till sin senare del vara felaktig. Porträttet härrör antagligen från någon af hans kamrater.

När på akademiens högtidsdag i januari 1805 den stora guldmedaljen tilldelades Lauréus, var han elev i skolans modellklass. Åtminstone ännu nästa arbetsår fortsatte han studierna som akademielev och deltog antagligen äfven därefter under några år, om också icke mera som ordinarie elev, i modellteckningen, hvilket de

unga konstnärerna i Stockholm ofta brukade göra. Den stora guldmedaljen betraktades icke såsom något mogenhetsbetyg och en ung konstnär kunde till och med erhålla den flere gånger (36). År 1806 hade akademiens hedersledamot, spanske envoyén Moreno ställt till akademiens förfogande 50 rdr att utdelas som pris åt den, som bäst framställde ett gifvet prisämne. Utgången af täflingen gaf Moreno anledning att låta anställa förnyad täflan, hvarvid Lauréus blef den lycklige vinnaren (37). På utställningen 1806 exponerade han endast tre arbeten, ett ytterst ringa antal i förhållande till de följande årens kollektioner — 1807: 11 stycken, 1808: 10, 1809: 18, tillsammans på 2 utställningar, 1810: 15, 1811: 17, 1813: 16, 1815: 15. Ett träget arbete i akademiens skola lämnade icke mycken tid öfrigt till själfständig verksamhet, och därjämte hade han varit flitigt sysselsatt med kopiering af gamla holländare i kungens museum samt af porträtt.

Sommarn 1806 tyckes han ha ansett sig mogen att helt ägna sig åt själfständig verksamhet och betraktat den egentliga lärotiden som afslutad. Vi få kanske ställa i samband härmed och se ett stöd för detta vårt antagande i den omständigheten, att han nu för första gången, sedan han började sin utbildning i Stockholm, återvände till Åbo för att besöka sina anförvanter och vänner där (38). Om vistelsen i hemlandet vet man ingenting annat än att Lauréus målade tvänne porträtt, en gruppbild, återgifvande styfmodern med hennes tvänne små söner och ett porträtt af fadern. Möjligen utförde eller skisserade han därutöfver någon genrebild (39).

Pastor Lauréus' porträtt (Åbo stads historiska museum) är en bröstbild i halfprofil. Han är klädd i svart prästrock

med krage, har tunnt grått hår med yfviga lockar kring öronen och i nacken. Uttrycket är allvarligt, något högtidligt poserade. Den saftiga, friska ansiktsfärgen och det lätta, breda utförandet, liksom ock den annars jämnbruna fondens ljusning kring hufvudet är en återklang från Bredas färgkonst. I ännu högre grad röjas målarens starka intryck af Bredas porträtt i grupp-bilden med styfmodern Maria Juliana Vinqvist och halfbröderna Lars Adolf och Gustaf (1806, Ateneum, Helsingfors). Den unge konstnären har i denna målning pröfvat sina krafter på en större porträttkomposition i tidens »historierande» manér, som han väl hufvudsakligen kände genom utländska gravyrer samt Bredas af engelsk konst influerade porträtt.

Pastorskan Lauréus, en välmående, fyllig borgerlig typ med oregelbundet, rätt vulgärt utseende, som föga harmonierar med den urringade, kortärmade empire-dräkten, står något framåtlutad bredvid den två-årige Gustaf, som sitter på en stenbarriär och sträcker handen efter ett äpple, som den åttaårige brodern Lars lekande räcker honom. Bakgrunden utgöres af en himmel, som mot taflans öfre kant är inhöljd i moln här och där med ett svagt rödt stänk af aftonbelysning; nertill bakom figurerna är den klarblå. På båda sidorna synas grönskande löfträd. Grupperingen är ledig och välfunnen. Pastorskans godlynta blick och den äldre pojken skälmska ansiktsdrag äro lefvande och förefalla karaktäristiskt träffade. Teckningen af figurerna är gjord med en viss kraft, ehuru den delvis besväras af iögonenfallande brister, såsom i de klumpiga vecken eller i den tafatta lilla gossen. Dräkternas klara färger i brunt, grönt, hvitt och rödt och den friska ansiktsfärgen bilda jämte fonden ett rikt ackord, klarare,

ljusare och mindre mättadt än Bredas samt utan den äldre mästarens fina nyansering. Men i alla fall är Lauréus' kolorit i detta arbete en afläggare af dennes färgkonst särskildt i karnationen. Själfva målningssättet i lätta, breda penseldrag, så olik hans lärare Hilleströms, hade Lauréus också lärt sig af Breda. Denna porträttkomposition, en af målarens få taflor af stora dimensioner (140×114), är i sin helhetsverkan, trots dess tidiga datum, ett af hans lyckligaste arbeten. Den saftiga, rika koloriten och bredden i utförandet möta vi stundom i skisser af hans hand, men återfinna dem sällan i hans genrebilder från tidigare eller senare år före hans utrikesvistelse.

Särdeles långvarig blef vistelsen i Åbo väl icke. Man får antaga att konstnärens forna gynnare och vänner glädde sig åt att återse den unga mannen, som fyra år tidigare genom allmän insamling hade beredts tillfälle att anträda studieresan till Stockholm och som nu var af kungliga akademien premierad och hade en af allt att döma löftekrik framtid för sig. Men egendomligt nog har man icke lyckats finna några spår vare sig af porträttbeställningar från hans landsmäns sida eller annan konstnärlig verksamhet i födelsestaden än den nämnda familjegruppen och faderns porträtt. Någon tanke på att för framtiden slå sig ner i Finland kunna vi icke förutsätta. Förhållandena här erbjödo alltför ogynsamma framtidsperspektiv. Stockholm och Sverige lockade honom tillbaka med större utvecklingsmöjligheter och säkrare utsikt till förtjänst. Redan den omständigheten, att han var berättigad att framdeles komma i åtnjutande af statspension för utrikesvistelse, kallade honom åter till hufvudstaden. Där blef

han äfven bofast ända till hösten 1817, då han som stipendiat reste utomlands.

Om hans privata förhållanden under alla dessa år känner man ytterst litet. Stillsam och anspråkslös som han var deltog han icke i det offentliga lifvet, utan lefde tillbakadraget i flitigt arbete och umgicks endast med en trängre krets vänner och kamrater (40). Under somrarna företog han studieexkursioner till nejderna kring Stockholm, i skärgården och Mälartrakten. En utsikt från Mälsåker gods på Sela-ön vid Prästfjärden, som tillhörde den ryktbara grefve Axel von Fersen d. y., härstammar från konstnärens tidigaste år (41). Tidsals vistades han också i de inre delarna af landet, såsom i Dalarna. Möjligtvis besökte han Dalarna redan 1806 före resan till Åbo. Vintern 1807 utställde han nämligen »Dalkarlar som vid en eldbrasa i skogen koka sin mat». Säkert uppehöll han sig här den följande sommarn och målade »Ett svedjeland», som han vintern 1808 exponerade. Katalogen angifver uttryckligen taflan såsom »målad efter naturen i Dalarne». Konstverk af yngre datum tillåta antagandet, att han måhända flere gånger återvände till de minnesrika och redan denna tid af konstnärer omtyckta trakterna. K. J. Fahlcrantz, i hvars ådror, i förbigående sagdt, flöto några droppar finskt blod (hans mormor var numismatikern och miniatyrmålaren Elias Brenners dotter), var hemma i Stora Tuna socken och vistades tidsals i dessa trakter äfven på äldre dagar. Han var visserligen nio år äldre än Lauréus, men en samvaro under några gemensamt tillbringade angenäma sommardagar kan hafva sammanfört de två konstnärerna och gifvit upphof till en senare kamratlig vänskap.

Hösten 1807 målade Laureus ett porträtt af sin beskyddare öfverste von Gerdten (landshöfding A. Malmborgs arfvingar). Porträttet är osigneradt och odateradt, men i Finska konstföreningens samlingar finnas 6 stycken teckningar med rödkrita och en med svartkrita, som delvis äro signerade och daterade på Strömsholm, några i början af oktober, en i november 1807. De äro modellteckningar efter hästar ur Strömsholms ryktbara stall och utgöra förstudier till v. Gerdzens porträtt. Olika namngifna hästar, Aga, Favorit och Kostroma äro aftecknade från sidan, halft framifrån eller bakifrån, allt eftersom konstnärens tankar på porträttkompositionen växlade och småningom togo form. Några teckningar äro detaljstudier af hufvud eller bakkroppar. I den sist daterade återfinna vi hästen från det målade porträttet.

Lutad med ryggen mot en ståtlig rödbrun fux ses öfverste J. A. von Gerdten stående en face med ena foten korslagd framför den andra. Han är klädd i mörkblå uniformsfrack, gula åtsittande sämskskinnsbyxor och svarta knästöflar. På hufvudet, som är vänt något åt vänster med blicken riktad mot fjärran, bär han en trekantig hatt med plym. Den högra handen med tyglarna håller han i sidan, medan den vänstra armen hvilar på hästryggen. En liten hvit hund står väntande bakom honom. Bakgrunden utgöres af ett öppet fjärrlandskap med blånande disiga höjder mot horisonten, ofvan hvilken ett gult sken upplyser himmeln, hvars molnmassor bli tätare och mörkare mot taflans öfre kant. Till höger bakom hästen står ett träd, som delvis aftecknar sig mot ett berg.

v. Gerdzens porträtt är komponeradt i tidens heroiserande stil med inflytande väl närmast från den engelska

porträttkonsten. Den franska nyklassicismens, den davidiska skolans heroiska porträtt voro då ännu mindre kända i Sverige. Per Krafft d. y., hvars stolthet var att han hade varit Davids elev, hade visserligen hemkommit till Stockholm 1805, men ännu år 1807 var kännedomen om den moderna franska skolan i allmänhet ytlig och skef. Bland den stora engelska porträttkonstens mästare i slutet af 1700- och början af 1800-talet var det ett vanligt motiv att framställa den tidens ädlingar till fots vid sidan af sin springare, oftast i heroiska, stundom i drömande poser. Bakgrunden är gärna ett landskap med glödande gulröd aftonhimmel, som man ibland återfinner hos Breda och som äfven återkommer i v. Gerdtens porträtt. Särskildt hos Gainsborough förekomma dylika motiv i många variationer, och i porträttet af prins Georg af Wales i miss Alice Rotschlds samling (42) möter man en komposition, om hvilken Lauréus' tafla påminner nära nog som en spegelbild. Trädet, hästens hållning och den porträtterades ställning uppvisa frapperande likheter.

Med detta porträtt lyckades Lauréus icke lika väl som i Åbo med familjetaflan. Själfva målningssättet är mindre friskt. Koloriten är torrare och fattigare. Hästen är styft och klumpigt tecknad. I synnerhet hästhufvudet verkar störande. De största svårigheterna tyckes djuren hafva erbjudit, medan porträttfiguren är korrekt tecknad och naturlig i sin hållning. Ansiktet verkar trots den blacka färgen lefvande.

I detta sammanhang kan det vara skäl att ånyo erinra om den tidigare omtalade allegoriska taflan »Kärleken och troheten», som icke allenast var en allegori, utan kanske lika mycket ett porträtt. Äfven här hafva vi en »historie-

ring» i tidens porträttstil, om ock med annan afsikt och andra attributer.

Intet af de hittills omtalade porträtten har Alexander Lauréus någonsin utställt på en offentlig exposition. Där-
emot finner man i katalogen öfver 1807 års utställning i målarens kollektion, som för öfrigt bestod af 9 genrebilder och ett landskap, ett porträtt af sekreteraren Joseph Caillou de Villeneuve, »oljemålning i original». Monsieur de Villeneuve var sekreterare vid franska konsulatet i Stockholm och omnämnes redan på 1790-talet som fransk språklärare (43). Man får kanske antaga att Lauréus med detta porträtt likviderade den språkundervisning, som han sannolikt erhållit af fransmannen. Själf var han visst belåten med sitt arbete, eftersom han exponerade det. Endast tvänne gånger senare har Lauréus utställt porträttmålningar på akademiens expositioner, år 1809 ett »porträtt af ett fruntimmer» och 1813 »Historieradt porträtt af ryttmästaren vid Lif-Regements-Brigadens Husar-Corps Herr G. C. F. Fredenheim», båda utförda i oljefärg. Det har varit författaren omöjligt att finna några som helst spår af dessa tre porträtt. En liten porträttskiss af en ung dam (Ateneum, Helsingfors), som säkert är af tidigt datum, kan icke vara det i katalogen för år 1809 förekommande porträttet. Det är alltför löst skisseradt för att passa på en utställning och bär jämväl på baksidan anteckningen »1:sta försök». Från denna tid (1808) finnes ett tecknadt gossporträtt i bröstbild en face, föreställande sedermera kaptenen och skriftställaren Otto Sebastian von Unge. Den elfvaåriga modellen har Lauréus antagligen aftecknat under ett besök i hans föräldrahem å Möln-
torp i Säby socken i närheten af Strömsholms slott och

v. Gerdens gods Ekeby. Porträttet af ryttmästaren G. C. F. Fredenheim återgaf dragen af intendenten Carl Fredrik Fredenheims äldre son. Den yngre brodern Berndt Henrik var konduktör vid kungens museum och hade tidigare varit akademikamrat med Lauréus, som antagligen genom denne blifvit bekant med den unge krigaren. Uppgifter om att Lauréus skulle umgåtts med eller haft relationer till intendenten Fredenheim eller hans familj hafva vi, såsom tidigare framhållits, icke påträffat.

De 14 taflor (12 genrebilder, ett »vanligt landskap» och det ofvannämnda damporättet), hvilka Alexander Lauréus utställde på akademiens årsexposition 1809, förskaffade honom framgång och utmärkelse. Vid akademiens årssammankomst den 24 januari kallades den 26-årige konstnären till dess agrée. Den höga areopagen, som i allmänhet icke sparde på beröm och uppmuntran, gjorde äfven nu sin kallelse i smickrande ordalag. Protokollet i detta stycke lyder: »antogs till akademiens agrée Hr Alex. Lauréus, som genom dageligen ökad talang och sällsynta framsteg i målning gjort sig utmärkt» (44). I konceptprotokollet finner man ytterligare upplysning om att kallelsen var enhällig. »Slutligen — — har akademien ibland dess agrées enhälligt antagit föredetta studeranden från Åbo akademi, unga konstnären Herr Alexander Lauréus». Han hade således vunnit en betydande framgång, som visade att de i konstfrågor bestämmande satte värde på hans arbete och ställde framtidsförhoppningar på honom. Äfven kritiken — representerad af G. A. Silfverstolpe (45) — skänkte honom välment erkännande, men fann icke behag i det exponerade porträttet. »Porträttmålning synes vara mindre hans sak än landskapsmålning, likasom han

mindre söker en god och korrekt teckning, än en lätt ögonenfallande effekt» (46). Den citerade anmärkningen öfverensstämmer med de slutsatser vi nu ett sekel senare komma till inför målarens porträtt i allmänhet.

Damporträttet och tvänne andra 1809 utställda taflor: »Ett ungt fruntimmer, nyss uppstigen, synes tankfull och med ögonen fästade i en bok» samt »En flicka stadd i hushållsgöromål hållande ett ljus» gifva oss anledning att åter ägna några rader åt Lauréus' privatlif. Möjligen kunde man i dem, åtminstone i de två förstnämnda igenkänna en ung kvinna, som på denna tid började spela en ingripande roll i konstnärens lif — såsom också dr. Leino i sin bok om Lauréus antager (47). Modellen har i så fall varit den 22-åriga Margareta Charlotta Thynelius, Lauréus' »käresta», som han bodde tillsammans med åtminstone från år 1810 (48) och som delade hans lif ända till hans död i Rom. Nämnda år hade konstnären ateljé och bostad i gården nr. 51 vid Regeringsgatan tillsammans med sin »släktinge» Greta Thynelius. Benämningen »släktinge» användes allmänt i kommunala och mantalslängder för att beteckna ett förhållande, som icke var legaliseradt genom kyrklig vigsel (49). Sådana fria förbindelser voro ytterst vanliga i Stockholm, så att de icke väckte något uppseende eller ansågos för mindre ärbara. Om man får tro en författare i Granskaren för 1820 (50), voro de »ogifta» fruarna ofta flickor ur småborgarfamiljer, som med anmärkningsvärdt frisinne ingingo dylika icke af kyrkan sanktionerade äktenskap. I tidens konstnärskrönika träffar man ofta på dem. Vi behöfva blott erinra oss Sergels förhållande till Anna Hellström och Fredrika Löf samt om Byström och hans Karolina Bygler. Hvarken i mantalslängder eller kyrkoböcker finnes

heller någon uppgift om att Lauréus senare skulle legaliserat sitt förhållande. Tvärtom förekommer Greta Thynelius i dessa handlingar fortfarande vanligen såsom »släktingen, demoiselle M. Ch. Thynelius» eller någon gång anspråkslöst såsom »städerska». Hon var född den 9 april 1786 och dotter till en kammakare Hans Peter Tynelius och hans hustru Ulrika Charlotta Berggren. Redan 1798 blef hon föräldralös och lämnad i fattiga omständigheter om också icke alldeles på bar backe. Föräldrarna, som bägge afledo samma år, efterlämnade nämligen åt sina sex barn tvänne gårdar på Södermalm, men dessas gemensamma värde steg icke högre än till 874 daler 29 skilling (51). Om vår konstnärs ekonomi meddelar mantalslängden för 1810 att han hade i »uppgifven behållen inkomst 200: —», antagligen riksdaler. Hans anseende och ställning voro således redan nu så pass goda, att han genom sitt anspråkslösa lif af sina inkomster kunde göra en liten besparing.

Från det följande året, 1811, fanns i Lauréus' hem ännu en tredje person, nämligen målarens syster Eva, som skötte hushållet. 1812 flyttade han sin bostad till en hörngård vid Mästersamuels- och Norrlandsgatorna (n:r 13 o. 11) och förblef bosatt här ända till sin utrikesresa, fortfarande tillsammans med Greta Thynelius, som åtminstone senare af hans kamrater alltid kallas fru Lauréus. Som hans ovigda hustru följde hon honom till Paris och Rom, och han insatte henne i sitt testamente som ensam arfvinge (52). När systemen 1813 åter reste hem till Finland, intogs hennes plats i hemmet af en ung ballettdansös vid kungliga operan, mamsell Katarina Sofia Mörk (53).

Lauréus var känd som förnöjsam och flitig. Vänfast och godlynt, med sinne för humor, var han omtyckt af kamrater och vänner, hvarom flere uttalanden vittna, t. ex. det varma erkännande han allmänt fick i kamraternas bref efter sin död. Dessa vänner voro främst de i ett tidigare kapitel omnämnda akademikamraterna Sandberg, Fogelberg, bröderna von Breda, Byström, Hasselgren och Westin. Till kretsen kom senare den unge konstnären och dragonofficeren grefve Hjalmar Mörner. Troligt är att Lauréus genom Sergel, som på ett par ställen i sina bref med sympati omtalar honom, blef bekant med sin från Rom 1809 till Stockholm återkomna landsman Cainberg. Något intimare umgänge dem emellan kan man dock icke förutsätta. De voro till sin natur så alldeles motsatta och vi hafva ej heller annars något skäl för att antaga det. År 1810 hade till Stockholm anländt en annan finne och åboit, som framgångsrikt idkade studier i konstakademien, Gustaf Vilhelm Finnberg, och det är troligt att Lauréus oftare träffade denne, i synnerhet som Finnberg och Lauréus flere gånger samtidigt deltog i utställningarna. En landsman, vid hvilken Lauréus var knuten med vänskapsband, var den unge kanslitjänstemannen Carl David Skogman, sedermera president, statssekreterare och baron samt känd som konstmecenat. Dennes gamla vänskap belönade konstnären med att från Rom som present tillsända honom en större betydande tafla (54). I bankobokbindaren Asklunds hem, hvilken ägde en större tafvelsamling och mycket intresserade sig för konst och konstnärer, umgicks Lauréus intimt, hvilket var anledningen till att han mot slutet af sin vistelse i Stockholm målade ett porträtt af husets unga dotter Ulla (55). Un-

der sin vistelse utomlands stod han fortfarande i förbindelse med Asklund (56).

I Finska konstföreningens samligar bevaras en liten med färgkritor tecknad porträttbild, som torde kunna förläggas till 1814 eller 1815. Bilden visar en ung militär i blå uniform en face vid ett bord, tecknande med kolstift på ett papper, som ligger framför honom. Han intar en otvungen ställning, gemytligt bredbent, och stöder vänstra handen mot knät. Den yfviga luggen sträfvar åt alla håll och faller ner i pannan. Ur ett fylligt, bredt ansikte blicka mot betraktaren halft undrande två trovärdiga ögon. Teckningen är säkrare än i Lauréus' tidigare, målade porträtt, uttrycket lefvande och karaktärsfullt. Bilden saknar hvarje vägledande anteckning. Det lilla formatet och den intima prägeln gifva vid handen, att den är ett minne från en kamratlig samvaro, då Lauréus aftecknat sin modell under samtalets gång på två man hand eller i ett sällskap af goda vänner. Uniformsrocken saknades ej heller i de unga konstnärernas krets. Bildens karaktär och typ leda tankarna till den tidigare omtalade militären-konstnären, greve Hjalmar Mörner, som, efter att hafva deltagit i fälttåget i Tyskland 1813, i hemlandet ägnade sig åt konstnärlig verksamhet. Och jämför man teckningen i Ateneum med tillgängliga porträtt af Mörner, känner man sig öfvertygad om, att den är ett porträtt af den spirituella diletantan och älskvärda slarfvern, men samtidigt goda kamraten Hjalmar Mörner, som Lauréus också senare i Rom var intim vän med.

Porträttet af Ulrika Emerentia Asklund (öfverste-löjtnant G. Silfversvärd, Stockholm) är måladt kort förrän Lauréus lämnade Sverige. Ulla Asklund, som sedan blef

gift med handlanden, f. d. underlöjtnanten vid finska artilleriet, Anton Vilhelm De Freese, var född 1799 den 30 december. Då porträttet utfördes, 1816, var hon alltså 16 à 17 år gammal. I de barnsligt runda dragen, hyns skära färg, ett par pigga ögon och ett behagligt leende har konstnären fångat den unga flickans charm med ett fullödigare konstnärskap, än han hade nått i sina tidigare porträtt. I halffigur utan synliga händer, likasom i de flesta af tidens porträtt, är hon afbildad en face med en lätt vändning och lutning af hufvudet åt höger, som ökar skildringens ledighet och får fram ett uns af blygt koketteri i lyckad samklang med det bruna hårets tvänne ostyriga pannlockar. Den uringade empiredräkten i hvitt siden döljes till största delen af en röd schal och en orange-brun lätt fichu. En gråblå himmel emellan det förtonade, svagt rostbruna löfverket af en trädkrona upptill och en skogskant vid horisonten utgör bakgrunden. Koloriten bär spår af inflytande från Bredas sista manér med dess kallare, gulaktiga färgackord, som hade efterträdt hans tidigare varma rödflammiga färgkombinationer.

Öronen äro den iögonenfallande stötestenen i Lauréus' figurer. I regeln äro de för stora och sitta något löst eller på oriktigt ställe. Så ock på Ulla Asklunds porträtt, där den väl stora öronsnäcken stör betraktarens angenäma intryck af ansiktets mjuka plastik och känsligt nyanserade färg. Någon stoffmålare var Lauréus icke. Både på styfmoderns porträtt och på detta lägger man märke till hans svårighet att måla veckens lediga fall och mjuka rundningar. Porträttet är måladt i klar dagsbelysning. I de nakna partierna är en omsorgsfull försmältning af pensel-dragen genomförd, medan dräktens färger ställvis äro

pålagda i breda, lätta drag, utan att helhetsverkan däri-
genom blir rubbad.

Trots de för moderna ögon påtagliga bristerna i hans konst var Alexander Lauréus' stjärna emellertid stadd i stigande. Han var representerad af stora kollektioner på utställningarna och räknades till »deras prydnader» (57). Kritiken skänkte honom i allmänhet beröm. »Han hade hunnit en höjd, som täflar med de största mästares i denna genre», yttrar 1813 en författare i Klytia om hans belysnings effekter. Den konstintresserade publiken ägnade hans taflor en hedrande uppmärksamhet. Beställningar saknades icke, och från utställningarna gingo hans taflor till de förnämsta konstmecenaternas samlingar. Bland hans gynnare märktes konungen och drottningen, excellensen grefve M. Brahe, hofmarskalken baron F. Klingspor, statssekreteraren G. F. Virsén, grefve Bonde på Säfstaholm, grefve Posse, baron Ridderstolpe m. fl., med ett ord alla de, som intresserade sig för och köpte konst. Den högsta officiella utmärkelsen en svensk utöfvande konstnär kunde uppnå, behöfde han ej heller länge vänta på. År 1803 hade Fahlerantz och 1805 Per Krafft d. y. blifvit valda till ledamöter af akademien. På nyåret 1812 kallades Cainberg, Göthe och Hasselgren och den 10 mars samma år Westin, Byström och Lauréus. Det dröjde ända till 1829 med Sandbergs inval och Fogelberg fick vänta till 1832. Lauréus var således en af de första representanterna för den unga generationen, som akademien behedrade med nämnda utmärkelse.

Huruvida Lauréus under sina senare stockholmsår företog någon resa öfver till Finland veta vi icke, då alla bevis härpå saknas. En liten tafla, som han exponerade

1815, kan gifva ett visst stöd åt antagandet, att han verkligen hade gjort det. Taflan anges i katalogen som »En bonddans om julen i Finland» (Universitetets ritsal, Helsingfors). Den företer visserligen icke några karaktäristiska nationella drag, men tidens konst saknade i allmänhet en djupare individualisering, och man kan därför icke heller vänta att finna förståelse för folkkaraktären. Sedan 1806, då han var i Åbo, hade Lauréus ej en enda gång förrän nu förlagt någon komposition till sitt fädernesland. I betraktande häraf frestas man att tro, att den lilla genrebilden är målad på stället eller att han hade utfört den kort efter en ny resa till Finland, då gamla minnen återuppfriskade trädde fram för hans syn. År 1813 återvände Eva Lauréus hem till Åbo, såsom ofvan är nämnt. Kanske följde brodern henne för att återse sin far och födelsestaden (58).

Akademien hade kallat Lauréus till ledamot, och medlemskapet förblef icke blott en tom hederstitel. Tre år efteråt anförtröddes honom provisoriskt en professors-tjänst, som han skötte 1815 och 1816 mot en årslön af 150 riksdaler (59).

Sistnämnda år utgick Hasselgrens resepension och Lauréus ansökte nu att komma i åtnjutande af den i afsikt att utomlands, i den europeiska konstens hufvudstäder, Paris och Rom, fullborda sin utbildning genom studium af de gamla mästarnas berömda verk och samtidens af ryktet burna stormäns konst. Den 24 april, samtidigt som Hasselgren berättigades att uppbära pensionen ända till årets slut, beviljades Lauréus rätt att därefter åtnjuta den, till en början för tre år, räknadt från den tid han anträdde sin resa (60). I pensionsstatuterna var ursprung-

ligen fastställt att stipendiaten skulle uppehålla sig tre år i Paris och de följande tre åren i Rom. Bestämmelsen hade icke mera på länge vidhållits och äfven Lauréus medgafs rätt »att om sina resor och vistelseorter själf besluta». Det stod honom nu fritt att i början af år 1817 i sin tur lyfta på vingen och ur rikare källor än dem, som bjödos hemma, söka näring åt sin konst och hvad som var lika viktigt, att sätta sin färdighet och sina krafter på prof efter en strängare måttstock i nya och större förhållanden. Afresan blef i alla fall uppskjuten till hösten och dessförinnan beviljades honom den 4 juni förhöjning af pensionen från 300 till 500 riksdaler Hamburger Banko och 100 riksdaler som resebidrag.

V.

ÄLDRE SVENSK GENREKONST.

GAMLA NEDERLÄNDARE.

LAURÉUS' GENREMÅLNINGAR.

På den tid då Alexander Lauréus lefde och arbetade, uppfattade människorna i allmänhet och äfven de konstförståndiga den bildande konsten ytterst litterärt i jämförelse med vår tid. Endast konstnärer och i många fall icke ens de tillmätte ett arbetes rent konstnärliga egenskaper en afgörande betydelse. Genremåleriet ansågs utgöra en underafdelning, en lägre eller till och med ovärdig afart af historiemålningen, hvilket framgår redan af Ehrensvärds ofvan citerade uttryck. I synnerhet ringaktades genrekonst med motiv ur folklifvet eller bambocciader, såsom tidens slagord lydde. I sina »Anmärkningar i anledning af Kongl. Målar- och Bildhuggarakademiens exposition 1809» skrifver G. A. Silfverstolpe efter att hafva omtalat porträtten och historietaflorna på utställningen: »Ifrån dessa ädlare historieämnen stiga vi ned till de låga, hvartill vi billigt räkna alla så kallade Bambochader». Och i Klytia anför en författare 1813 för att värdesätta liknande konstverk: »Pyreicus, som målade barberstugor, smutsiga verkstäder, åsnor och kökssaker med en nederländares hela flit, stämplades med skam och förakt. — —

Paon, som sysselsatte sig med målningen af vanskapliga människofigurer, lefde i största fattigdom».

Det behöfdes ett lefvande intresse för sin sak och en fast öfvertygelse om dess värde för att en konstnär under dylika förhållanden skulle ägna sig åt att till öfvervägande del måla så förkättrade motiv.

Genremotiven, som under det borgerliga och demokratiska nittonde seklet småningom skulle komma att dominera i all konst, voro emellertid ingalunda någon nyhet i den svenska konstvärlden. Redan den karolinska tidens officiella målare David Klöcker von Ehrenstrahl hade någon gång hvilat ut emellan de pompösa porträtten och de lärda och högtrafvande allegorierna i en enkel genrekomposition såsom Medevi brunnskarlar eller Negerpojken med papegojor och markattor (60). I 1700-talets porträttmåleri börjar genom det så kallade »historierande» behandlingssättet en genreartad uppställning att vinna insteg. I Roslins stora porträttgrupper, t. ex. Gustaf III och hans bröder eller Familjen Jennings, är visserligen den genreartade situationen styf och mindre genomförd. Per Krafft d. ä:s rika produktion inrymmer däremot enstaka arbeten, som nå en rent genreartad effekt genom figurernas sysselsättning, handarbete, läsning och dylikt. Särskildt värd att ihågkomma i detta sammanhang är hans »Barn som betrakta ritningar» (61) i Akademien för de fria konsterna. K. G. Pilo, som i sina porträtt står främmande för denna riktning, har på lediga mellanstunder utfört några rena genrekompositioner såsom En skomakarverkstad eller En skogvaktare (62). De intima relationerna med Frankrike införde i Sverige den franska rokokons sirligt eleganta genrekunst i Niclas Lafrensens utsökta små guacher. De äro vis-

serligen i sin halft artificiella förfining mindre hemma i det svenska än det franska luftstrecket, och efter återkomsten från Frankrike tvingades Lafrensen af omständigheterna att så godt som uteslutande ägna sig åt porträttminiaturen. En annan af det Gustavianska tidehvarfvets konstnärer som i enstaka arbeten upptagit ämnen ur medelklassens lif och af dem skapat genrescener är Elias Martin. Sin speciella, mera realistiska genremålare par *préférence* har detta tidehvarf i Per Hilleström. De lärdomar han inhämtat af sina franska förebilder, Boucher, Greuze och Chardin, omsmälte han i sitt tyngre nordiska lynne och acklimatiserade han i den svenska miljön. Han började med att framställa scener ur förnämre samhällskretsar och blef under sin bästa period de stockholmska borgarhemmens flitige skildrare. Han inför betraktaren i budoarer och jungfruburar, i hushållskammare och kök och visar deras befolkare i hvardagslifvets situationer och stök. I strykkammare och tvättstuga är han lika hemmastadd. Dessutom utförde han på kungligt uppdrag karusell-, teater- och ceremonibilder, visserligen utan fantasiens skimmer eller dramatisk schwung, till och med utan en fläkt af hoflifvets grandezza och festività. De utgjorde så att säga hans deltagande i det offentliga, politiska lifvet, som icke låg för hans lynne, men som hans ställning ålade honom. I de små genrebilderna ur medelklassens lif, som icke kräfva högre dramatisk flykt, där förtrogenhet med och kärlek till människorna och deras omgivning är den rätta inspirationskällan, i dem kunde han gifva något af sin egen personlighet och uppnå sina bästa resultat. Han var den borgerliga genrens tolk till sin konstnärliga läggning, liksom i den öfvervägande delen af sin

produktion. Realistisk människoskildring, sirlig och prudentlig hållning i figurerna och interiören samt dess aksessoarer, kalla, dämpade och ofta hårda färger äro de utmärkande egenskaperna i denna nyktra konst. Icke sällan har han försökt åstadkomma en pittoresk stämning genom att framställa interiören i ett dunkel, där endast figurerna belysas af en svag ljuslåg. Hans ljusdunkel saknar dock alltid genomskinliga öfvergångar, och han uppnådde därför aldrig några finare belysningseffekter. Under en lång följd af år har Hilleström likasom flere andra konstnärer under senare hälften af 1700-talet, såsom redan ofvan sagts, utfört gruf- och smedjebilder för de stora bruksägarnas och furstehusets räkning. Och på senare år sysslade han ofta med belysningsexperiment vid skildring af eldsvådor eller stockeldar i det fria. Några fullgångna konstverk af detta slag eller en målerisk belysningseffekt kunde han dock icke åstadkomma. Oafsedt de nämnda gruf-, smedje- och eldsvådsbilderna utvidgade han på denna tid sin ämneskrets från det borgerliga hemmet med folklifsskildringar af annan art. Så t. ex. målade han en folkfest utanför en herrgård, stuginteriörer med talrika grupper af allmoge i nationaldräkter och i olika sysselsättningar, men också enstaka figurer i landskap eller lappar kring en stockeld utanför sitt tält vid en skogskant med betande renar.

Hilleström var redan en gubbe, när nyklassicismens stränga domare svängde färlan. Han kunde icke mera omskapa sig efter de moderna idealen och måste finna sig i att kritiken hårdhjärtadt handskades med hans skildringar af »lefnadens låga delar». Också var hans konstnärliga förmåga numera slut, men han försökte sitt bästa och upp-

bjöd, fastän förgäfves, sina sista krafter för att tjäna tidens höga idol med misslyckade historietaflor, som han exponerade 1804, 1807, 1808 och 1809.

Per Hörberg var och förblef kyrkomålare, men offrade samtidigt, i likhet med Hilleström utan framgång, åt den heroiska riktningen. Men hvad som är viktigare för oss, är att han stundom ehuru undantagsvis nedlät sig till genremålning för att framställa riddersmän, som göra halt i skogbevuxna ruiner (63), en rökande bonde (64) eller interiörer ur småländska bondstugor med talrika figurer (65). I dem och de religiösa målerierna, som ofta äro fullständigt genreartade, framträder Hörberg som tidens enda kolorist jämte Breda. Hans färg är varm med mustiga bruna toner samt starka motsättningar och uppnår förundransvärda belysningseffekter i eldskenet, som spelar en betydande roll i hans taflor och äger förmåga att skänka dem stämning.

Af det föregående se vi att den genremålning, som under klassicismens maktperiod arbetade sig fram i Alexander Lauréus' konst, liksom äfven intresset för eldskenbelysning hade djupa rötter i det föregående tidehvarfvet och naturligt utvecklade sig ur den hilleströmska riktningen om också icke såsom en direkt fortsättning af den.

Frihetstidens och den tidigare gustavianska konsten seglade under fransk flagg. Kring sekelskiftet var antiken den allena saliggörande förebilden. Trots det förhärskande romanska inflytandet ser man, att det »hjärtliga förhållandet till Frankrike» är »tillsatt med en kraftig dosis beundran af gamla nederländare» (66), främst hos koloristerna. Pilo hade mottagit påverkan af dem. Ett drag af Ostade framträder i Skomakarverkstaden, af Rembrandt i flere

arbeten, särskildt i Gustaf III:s kröning (67). Bredas kolorit röjer i flere af hans porträtt inflytande af Rembrandt via Reynolds. Roslins stoffmåleri erinrar om Bartolomeus van der Helst. Hörbergs färger och ljuseffekter kunna icke tänkas utan holländskt inflytande. Klassicismens, den hårda plastiska formdyrkans öfverstepräst Masreliez visar en stark färgkonst, som hade lärt af den stora holländska ljusdunkelkonstnären (68). Och Hilleström, som i sin kalla färg i allmänhet står främmande för de gamla holländarna, har i sina genrebilder och stilleben ovedersägligen emottagit intryck af nederländsk konst (69). Af Lauréus' samtida böra vi främst ihågkomma Fahlerantz, hvars stämningslandskap ofta jämförts med Ruysdael och Everdingen.

De största skatterna och de flesta taflorna i svenska konstsamlingar voro af nederländskt ursprung, och kanske som en följd däraf voro de flesta kopior, som förekommo på akademiens utställningar i början af 1800-talet, gjorda efter nederländska mästare. Den allmänhet, som köpte kopior, synes också hafva särskildt intresserat sig för denna konst.

Det förvånar heller icke att den unge Lauréus kom under en dominerande påverkan af den gamla nederländska genrekonsten. Den akademiska stilriktningen låg hvarken för hans håg eller förmåga. De heroiska, mytologiska och historiska ämnena voro alltför främmande för hans tankelif. Markerad teckning och plastisk modellering voro hans svagaste sidor, och stilkraftvets band hade han svårt att pålägga sig. I genrens enklare och tillgängligare värld fann han sig väl, men hans lyriska sinne sökte något annat än Hilleströms nyktra realism. Folklivets och

gatans humoristiska typer samt brokiga och burleska scener iakttog han med mysande förnöjelse. I romantiska drömmar föreställde han sig bivuakerande krigare, rastande jaktsällskap eller riddersmän i nattens mörker kring en stockeld i skogen. Hans känsliga målarsinne hade en utpräglad böjelse för måleriskt måleri med starka motsättningar och belysningseffekter, för hvilkas ernående han måste söka sig andra läromästare än Hilleström. Hans lynnes hela läggning, understödd af yttre omständigheter förde honom till ett intresserad studium af de gamla holländarnas genrebilder, och kopierandet gjorde honom hemmastadd i deras krets. Häri finner man förklaringen till Lauréus' särställning inom samtidens svenska konst. Medan de gamla akademikerna både teoretiskt och i sina verk predikade den »stora» konsten och antiken, medan Westin följde i deras spår som mytologiens och allegoriernas representant och Krafft, Hasselgren och Sandberg som historiemålare, blef Lauréus genremålare i ett lätt bambocciadmanér och en romantisk dyrkare af måleriska eldskenseffekter, hvilken i många af sina alster företedde starkare frändskap med museernas gamla holländare än med samtiden.

Antikentusiasmens och den »stora» konstens representanter och anhängare voro icke heller i praktiken så ensidiga som i teorien. Frisinthet och sympati visade både akademien och kritiken Lauréus' »låga» konst. Erkännande och beundran kommo honom till del för »snille och känslighet, skicklighet, friskt lif och välberäknade effekter», med ett ord för målningens konstnärliga egenskaper, men man anmärkte att hans konst icke var ideell, »att den ägde sin största effekt uti illusionen», att den måleriska effek-

ten »blir en sådan hufvudsak, att kompositionen helt och hållet synes existera blott för skenets skull, hvarigenom det väsentliga i konsten liksom måste vika för det mindre väsentliga, och därigenom blir behandladt såsom medel, hvilket är högst oriktigt» (70). Den dåvarande kritikens betraktelsesätt var rakt motsatt vår tids och uppställde motivet och det litterära innehållet som hufvudsak. Lauréus åter hade ett långt modernare, rent konstnärligt mål, fastän hans uttrycksmedel voro andra än vår tids. Tidsandan var eklektisk i Sverige likasom i hela Europa. Förnyelse och inspiration sökte konstnärerna i museerna hos flydda seklers mästare i stället för i lifvet och naturen.

Hvad Lauréus i Stockholm var i tillfälle att se af gammal nederländsk konst spelar för oss en mindre roll. Af hans egna arbeten kan man emellertid åtminstone delvis draga slutsatser beträffande de mästare, som intresserade och utöfvade inflytande på honom. Och helt säkert har han utfört långt flere kopior än dem vi känna. Det är ju i de flesta fall endast tillfälligheten som åt eftervärlden bevarat namnet på en gammal kopias upphofsman. Vi veta att Lauréus kopierat landskap med nötboskap af Paulus Potter (71), en ung herde och en flicka mjölkande en ko af Karel du Jardin (72) samt bondfolk med boskapshjord af Nicolaas P. Berchem (73), äfven de två sistnämnda således allmogescener i landskap. Efter Godfried Schaleken finnas tvänne kopior i behåll, båda återgifvande en kvinna med ljus i en fönsteröppning med alla de obligatoriska aksessoarerna: husgerådsartiklar, fågelbur, katt etc. (74). Dessutom finnes i Finska konstföreningens samlingar af Lauréus En gammal kvinna med slända, kopia efter Giuseppe Nogari, en veneziansk 1700-talsmålare, som var

uppskattad för sina karaktärshufvud i nederländsk stil. Men såsom redan är sagdt har han säkert kopierat också andra nederländska målningar än de ofvan nämnda, eftersom hans äldsta biografer enstämmigt orda om hans flitiga kopierande af dem. Enbart de kungliga samlingarna räknade under Lauréus' studietid flere taflor af Ostade, Bega, Sorgh, Metsu, Dou, Teniers, de Hooch, Mieris och Wouwermans. På tal om de utländska taflor från äldre tid, hvilka kunnat utöfva inflytande på Lauréus, bör kanske slutligen nämnas Claude-Joseph Vernets hamn- och strandbilder med sjömän och fiskare, hvilka ofta äro nattstycken med månljus och stockeldar. Sex bilder af den på denna tid högt skattade franska målaren, som dog 1789, funnos i de kungliga samlingarna. Redan i Lauréus' tidigaste genremålningar framträder det nederländska inflytandet. Den ena kopian efter Schalcken är daterad 1806, och på samma års utställning exponerade han två egna kompositioner med eldsken: En flicka med ett ljus och En gumma insomnad vid sin spinnrock, äfven dessa, såsom det tyckes, i nederländsk stil.

När 1600-talets konstnärer i Holland skildrade borgares och bönders seder och lif var det med verklighetsintresse och en själfmedveten stolthet öfver landet och de förhållanden, i hvilka de lefde. Hemmet och hvarje minsta föremål därinne hade sin betydelse och bar vittnesbörd om den inbringande världshandeln och det fria borgerskapets oberoende och trefnad. Marken och den feta boskapen vittnade om ägarens välstånd. Böndernas kirmesser och kroglivet hade den uppsluppna glädjens smittande egenskaper. Likasom skyttegillenas porträttfigurer präglas af frihetshjältarnas stolthet, hade kro-

garnas soldater, landsstrykare och glada sällar munnen full af mustiga historier och en bullersam äfventyrlust i blodet. Genom Hollands nyvunna frihet och makt blef till och med den hvardagliga verkligheten innehållsrik och lifvet betydelsefullt. Konstnären behöfde blott se omkring sig med öppen blick och med kärleksfull realism återgifva hvad ögat såg. Med ögats skärpa fördjupades uppfattningen, och därför är ett af de mest framträdande dragen i en stor del af den holländska genrekonsten en skarp karaktärisering och individualisering, främst i människoframställningen.

När Lauréus utbildade sin konst efter dessa mönster, hade hvarken de motiv han upptog till behandling samma aktualitet eller den kompositionsform han gaf dem sin fulla motsvarighet i den dåtida konstuppfattningen. De voro barn af hans romantiska sinne. Utan att förbise hans intresse för själfva ämnena kan man säga att hans håg för det måleriska och särskildt för belysningseffekter i icke ringa mån bestämde hans val af konstnärliga uppgifter och deras gestaltning. Det var af holländska taflor med sådana motiv han tillägnade sig det mesta af sina måleriska uttrycksmedel, och för en mottaglig och icke synnerligen stark natur låg det nära till hands att följa förebilderna äfven i kompositionssättet och dess detaljer. Det var ju lättast att tillämpa dem på likartade motiv och kompositionsformer. Hans konst blef i hög grad eklektisk. Framställningen af människor, djur och landskap i hans arbeten är, såsom vanligtvis plägar vara fallet i den eklektiska konsten, typisk och icke individuell, om också motiven och uppfattningen samtidigt i viss mån äro realistiska. Karaktären och den yttre formen äro

gifna i allmänna drag som ofta upprepa sig. I hela serier af hans verk återkommer samma typ, och i allmänhet kan sägas att hans förråd af modeller är litet. Samma gamla man, samma gamla kvinna eller unga flicka möter oss oförändrad i flere af dem, och de äro ingalunda alltid målade efter naturen utan upprepade efter tidigare bilder. Också i detta afseende fann han sin motsvarighet hos nederländare. Hos flamländska konstnärer, t. ex. David Teniers, är detta förfaringssätt regel, men äfven hos holländare som Gerard Dou och Adriaen van Ostade, för att nämna ett par exempel, är det ett genomgående drag. Och det förefaller som om just dessa, därutöfver Schalcken och dem närstående konstnärer, mest hade väckt genklang hos Lauréus. Åtminstone har han de flesta beröringspunkter med dem såväl i människouppfattningen och den allmänna karaktären, som i utförandet.

* * *

När Lauréus 1805 debuterade på sitt eget ormade, var det med en genremålning — en gumma tappande vin i en källare — bland 5 akademiska skolalster. Redan det följande årets utställningskatalog vet under namnet Lauréus att förtälja endast om genremålningar, och så är det allt framgent. Undantag från denna regel bilda endast tre af de förut relaterade porträtten, någon gång ett landskap, men då med figurstaffage, och ett par historiska ämnen eller de två i ett tidigare kapitel omnämnda religiösa målningarna, likaledes fullständigt genreartadt uppfattade.

Vi hafva redan sett huru flitigt han deltog i utställningarna med omfattande kollektioner. Hans produktions-

förmåga och arbetsamhet äro i själfva verket förvånansvärdt stora. De talrika arbeten han exponerade utgjorde ingalunda hela hans produktion. Därutöfver finnes en mängd andra och bland dem äfven betydande taflor.

Ett vanligt holländskt motiv, som ofta återkommer i Lauréus' produktion, är en enstaka figur eller tvänne i en fönsteröppning. Han varierar temat på många sätt men oftast i nära anslutning till sina förebilder, Dou, Schalcken, m. fl. Än är det en flicka i hushållsgöromål, t. ex. med ett ljus i handen, betraktande en hare och några fåglar (utställd 1810) eller en gumma som sjunger medan en flicka belyser noterna med ett ljus (1809, frk. H. Kumlin. Stockholm) eller en gammal man skärande sin fjäderpenna (utst. 1809), samma motiv som hos Dou och Ostade. En af de bästa målningarna i denna grupp är en gammal man med pipa (1814, fru Olof Wijk, Stockholm). I en enkel fönsternisch utan det ofta förekommande öfverflödet på aksessoarer ses en gammal fundersam man med långt, yfvigt, hvitt skägg och iförd en grå filthatt med breda brätten, som skugga panna och ögon. Han stoppar sin kritpipa. På fönsterbrädet synas det uppvecklade tobakspaketet och en rymlig ölstänka. Bakom honom skymtar genom fönstret en dunkel interiör och genom en öppen dörr den runda silhuetten af en gumma, aftecknande sig mot ljussken. Det hela är hållet i en brun ton (ytterväggen, interiören och gubbens kläder), ur hvilken ansiktets varma färg behagligt framträder. Gubben i dagsljus är omsorgsfullt målad i små men raska penseldrag, som jämte de väl afvägda belysningförhållandena visa en uppöfvad teknik.

I en annan målning, från 1816 (frk. E. Lindahl,

Stockholm), har Lauréus framställt en liffullare och pikantare situation. I fönstret ses denna gång en barhalsad och bararmad ung kvinna med en grönsakskorg i den ena och ett ljus i den andra handen och en gammal man, som lutad öfver hennes axel tänder sin pipa vid eldslågan. Han håller sin högra arm om den uppskrämda flickan och genom en glugg till vänster tittar en ung man i smyg på dem. Flickan och den närgångna åldrige beundrarens anlete äro belysta af ett ganska starkt rödaktigt sken från ljuset, som låter hennes röda schal och lif, den blå kjolen och mannens bruna dräkt framträda i klara färger, medan bakgrunden, där i en öppning mörkblå himmel och träd skönjas, förblir i dunkel.

Den traditionella fönsterinramningen, som spelar en så stor roll hos Lauréus — liksom i Dous konst, — är stundom bortlämnad och de små taflorna framvisa i bröstbild eller halffigur, i profil eller halvprofil en gammal man eller kvinna ätande med sked ur en spilkum eller läsande i en bok, med eller utan ljus. Gubben sitter t. ex. stödd mot sin käpp med pipa och tidning (Norrköpings museum; 1812, direktör G. Fredriksson, Stockholm). gumman åter undersöker t. ex. något föremål, som hon håller intill ljuset (grosshandlar L. Österlind, Stockholm). Också kan det vara en ung flicka med blomsterkorg (statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors) eller med en fruktkorg (1814, dr. K. E. Lindén, Helsingfors) eller håller hon i ena handen ett ljus och i den andra en strumpstickning (direktör G. Fredriksson, Stockholm) eller ett bref, som hon intresserad läser (direktör G. Fredriksson, Stockholm).

Bakgrunden är neutral eller en skisserad interiör. antydd t. ex. genom ett bord, mot hvilket figuren stöder

armarna. De gamla figurerna äro genomgående hållna i brunaktiga toner. De unga flickorna bjuda på mera omväxling genom ett rödt lif och blå kjol eller en kulört schal.

Ett par af dessa små bilder väcker ett särskildt intresse. I dem är konstnären i hög grad frigjord från det eklektiskt schablonmässiga. Den holländska konstens högt utvecklade tonmåleri har han i dem tillgodogjort sig och själfständigt utnyttjat de därifrån hämtade lärdomarna med en framgång, som öfvertygar oss om hans stora måleriska begåfning, hvilken tyvärr icke alltid kände sin egen styrka och begränsning. I synnerhet då det gällde att omsorgsfullt utföra en färdig komposition, var han blott alltför benägen att osjälfständigt följa gifna förebilder till och med in i detaljer och att lätt falla i ytligt manér. Den ursprungliga friskhet och personliga not, som vanligtvis finnes i det skisserade utkastet, men ofta går förlorad i det genomarbetade konstverket, besjalar ifrågavarande små med lätt hand utförda målningar. Den ena (direktör G. Fredriksson, Stockholm) visar en ung kvinna, som i brunviolett, uringad klädning sitter vid ett bord och läser ett bref. En hvit, under hakan tillknuten hufvudduk skuggar lätt öfre delen af det runda, fylliga ansiktet. Genom ett fönster, som utfyller största delen af bakgrunden, synas nertill svagt antydda trädkonturer och en blå flik af aftonhimmeln, hvars molnmassor i mjuka förtoningar från gult öfvergå till en tung rökfärg upptill. Figuren är belyst af en osynlig eldhärd, som på ansiktets nedre partier, halsen och händerna kastar ett varmt rödt sken, och i känsligt gifna nyanser reflekteras i dräkten och bordskifvan. Den varma hudfärgen, den brunvioletta

dräkten och bakgrundens gulbruna förtoning bilda ett på samma gång diskret och effektfullt klingande ackord. Det är något af Bredas färger omsmälta i ett fint tonmåleri. Den andra taflan (öfverintendent C. Möller, Stockholm), ett knästycke, framställer en ung flicka i nattdräkt, som lämnar skuldror och armar bara. Ansiktet är vändt mot åskådaren, medan kroppen är svängd åt sidan såsom vore den i rörelse. I ena handen håller hon ett ljus och skyddar lågan mot luftdraget med den andra. Bakgrunden är en brungrön färgton, som ger illusionen af skumrasket i ett rum. Det hela är sammansmält i en mjuk helhetston med varma ljuspartier och genomskinligt halfdunkel i skuggorna.

I taflor af det slag de hittills nämnda representera äro figurerna hufvudsaken och interiören, där sådan förekommer, endast svagt antydd och utan annan betydelse än den af en neutral fond. I andra målningar äro figurerna inkomponerade i interiören, som då bidrager till karaktäristiken och helhetsverkan. Skildringen af omgifningen är bredare och detaljrikare. Figurerna äro visserligen hufvudsak äfven här och utgöra så att säga brännpunkten i bilderna, men man har i dem, vare sig att de innehålla en eller flere personer, en rikare, mera ingående lifsskildring, scener ur borgerligt och allmogelif. Sådana äro t. ex. en tafla, hvars ämne man ofta påträffar i den gamla nederländska konsten, hos Massys, Roymersvale, Rembrandt och andra, och som framställer en man vägande dukater (1810, Ateneum, Helsingfors) och en annan med liknande motiv (1815, fru E. de Laval, Stockholm), där rekvisita — kistor, böcker, m. m. — formligen trängas om utrymmet, samt en läsande gammal man i sin studie-

kammare, också kallad »Saxo grammaticus» (1814, professor J. Reuter, Helsingfors). Den sistnämnda taflan visar en harmonisk och väl afvägd komposition, i hvilken enskildheterna flyta ihop till en stilla, tyst och nästan högtidlig stämning, som tillåter en jämförelse med många liknande målningar af t. ex. Dou, Metsu, Koninck och Mieris. I sin karmstol sitter den rynkiga gråhårsmannen allvarligt forskande, lutad öfver en tung, stor bok med styfva pergamentblad. På bordet, som är täckt af en tjock, röd duk, står en jordglob bredvid några gamla böcker, och på golvet äro hopade väldiga folianter som han skjutit åt sidan. Till vänster hänger en karta och bakom gubben står en bokhylla emot den grå väggen. Till höger synes ett draperi, och från denna sida faller ett jämnt fönsterljus in i rummet.

Allmogescener i interiörer finna vi i många bilder, t. ex. i en bondstuga med några personer, af hvilka en flicka skalar rofvor (utst. 1813), en flicka framför en öppen spis, värmande sina händer och fötter, medan en ung man står bakom henne (bokhandlar J. K. Lindstedt, Helsingfors), en gubbe, som i spisens glöd söker tände för sin pipa, och en annan drickande ur en ölstänka (1809, Ateneum, Helsingfors), eller en fähusinteriör med mjölkande kvinna (1811, Lunds universitets samlingar; 1812, bokhandlar J. K. Lindstedt, Helsingfors). En fryntlig humor hvilar öfver en gumma som somnat från sitt sällskap (utst. 1808), likaså öfver en fetlagd gumma iklädd hufva, som söfd af spinnrockens surr slumrat in med tråden i handen, medan ljuset brinner ned i staken och katten, som smugit sig upp på bordet, gör sig ett godt mål af mjölkfatets söta innehåll (friherre A. Gyllenkrook, Björns-

torp, Skåne). En omsorgsfullt utmejslad karaktärsbild med fint genomförd belysning är en interiör med spinnande gumma (1814, direktör G. Fredriksson, Stockholm). En hopsjunken och skrynklig gammal kvinna i rött lif och grå, blårandig kjol, med hvit duk på hufvudet och schallett kring axlarna spinner mödosamt sitt garn. På bordet bredvid står katten krum och lyss till hjulets surrande. Från ett stort, till hälften förtäckt fönster till vänster strömmar ett varmt dagsljus in, och till höger i bakgrunden ses en öppen spis med gryta på eld. En annan målning med synnerligen känsligt genomförd eldbelysning är en liten duk: gumma lärande en liten flicka att läsa (direktör G. Fredriksson, Stockholm). Den jovialiskt plirande kvinnan i röd jacka och hvitt förkläde, sitter vid ett bord med ett brinnande ljus. Hon håller en bok och pekar med en strumpsticka på texten; en liten ljuslockig flicka i gul klädning står bredvid henne och stafvar under det hennes finger följer pekstickan i boken. På andra sidan bordet står en stol med ett löst ditkastadt, rött kläde. Man fäster sig särskildt vid belysningseffekterna på det lösa tyget och på gummans förkläde, varmt rödaktiga på de belysta ställena och blåaktiga i skuggorna.

Ett gemensamt drag genomgår de hittills berörda arbetena. En ytligt allmängiltig människoskildring eller också vissa ofta upprepade karaktärstyper återkomma nämligen och sammanhålla dem till en grupp. Än är det penningväxlare, lärda, åldringar, än åter gummor, såsom den fryntligt jovialiska och den magra rynkiga. De äro utan tidsfärg och individualitet och kunde lika väl höra hemma i 1600-talets Holland som i Stockholm på Lauréus' egen tid.

Andra taflor äro mera baserade på egna iakttagelser och studier i den omgifvande verkligheten. En inträngande individualisering eller en markeradt nationell prägel finna vi visserligen icke heller i dem. Sådant var strängt taget främmande för tidsandan i gemen. Än mindre skola vi vänta en detaljtrogen realism. Men det personliga intresset för människor med originellt utseende och för humoristiska situationer har i alla fall skärpt karaktärsteckningen till en viss, om än ytlig individualisering, eller åtminstone ett öfverdrifvande af de lånade typerna, i några fall till ett karrikatymässigt framhåfvande af det egendomliga i dragen. Enstaka figurer äro gjorda efter naturen, hvilket var högst ovanligt i den tidens svenska konst, och scenerna äro ibland förlagda till uppgifna platser i Stockholm. I borgerliga genrescener förlänar empiriens modedräkt åt människorna en tydlig tidsstämning likasom mobilierna åt interiören.

Dragningen åt det pittoreska och egendomliga, som hade ledt Lauréus in på studiet af holländarna och som måleriskt tog sig uttryck bland annat i belysningseffekterna i så många af hans arbeten, bragte hans konst till en viss själfständighet, som framträder i en serie målningar, i hvilka inflytandet från den nederländska 1600-talskonsten visserligen här och hvar framträder, men endast som ett underordnad element. Situationen fotar i sådana fall på iakttagelser af det omgifvande lifvet, och människoskildringen bygger på studier af verkligheten. Det är scener af en godmodig, torrolig humor. Då och då igenkände samtiden i figurerna original från gatan; delvis äro motiven tagna ur folklifvet.

År 1810 exponerade Lauréus en kroginteriör, där en

man sjunger och spelar fiol (1809, Ateneum, Helsingfors). Midt i rummet sitter en gammal spelman, sjungande en känd gatuvisa och beledsagande sången med sin fiol. Tre kunder bakom ett bord till höger i bakgrunden hafva afbrutit sitt kortspel. Två hafva rest sig och betrakta illmarigt spelmannen medan den tredje i stora klunkar tömmer sin ölstänka. Till vänster framför ett fönster i fondväggen håller krögarmor i en långsup åt gubben. Lokalfärger förekomma endast i hufvudfiguren, de öfriga äro målade i samma bruna ton som interiören. Spelmannen, styft och klumpigt tecknad med störande proportionsfel, men med en för Lauréus högst ovanlig individualisering, är säkert en modellstudie. I hans stela drag har konstnären likväl icke lyckats få fram det humoristiska minspel, som tydligt nog är afsedt. Däremot äro de lätt skisserade kroggästerna lifligare och uttrycksfullare. En antydning om spelmannens visa är gifven genom ett på golvet liggande papper, där man läser refrängen: »aldrig mera får hon den igen! Hah hah haa! — File krommen» (75). På samma utställning förekommo ett par taflor, hvilka författaren icke känner, En skomakare och En trumslagare förd från krogen af sin hustru, men om hvilka en samtida anmälare (76) förtäljer att »alla figurer hafva expression, alla hafva lif, alla säga något». Och han fortsätter: »Man vet ej om hr Lauréus arbetar med lätthet, men det ser ut som han sa gjorde; med visshet ser man att han arbetar med ingifvelse». Katalogen för föregående års utställning (1809) lämnar oss upplysning om tvänne andra målningar, hvilka likaså äro författaren obekanta. I en vy af Österlånggatan i det gamla Stockholm ledes en »väl plägad» herre af sin dräng hem från källaren. Det är långt lidet på natten sa

att drängen måste lysa dem fram med lykta (utst. 1809). Den andra taflan framställde en folkscen i Storkyrkobrinken, där en man visar en camera optica för en samling af folk som strömmat till (utst. 1809). Ännu femton år efter dess framträdande entusiasmeras en författare (77), som återsåg den, att framhålla den ypperliga karaktäristiken, som låter hvarje figur »tillkännage på det tydligaste sitt stånd och sina villkor, ehuru väl sällan så många komiska originaler lära vara att träffa på en gång». Omdömet hänför sig samtidigt till en annan tafla, Kalaset hos pastorns, som uppgifves vara komponerad efter Anna Maria Lenngrens Grefvinnans besök, till hvilken bild vi ännu skola återkomma.

Det var emellertid icke blott fru Lenngrens vers som inspirerade Lauréus till att omsätta i bild allmänt kända litterära skildringar. Åtminstone till trenne taflor har han lånat motiv ur då för tiden moderna romaner och skådespel. Med scenen i Storkyrkobrinken eller Trumslagaren i minnet inser man lätt, att Fredmans epistlar och sånger för ett konstnärslynne som hans voro en glädjens och njutningens källa, hvars kryddade dryck han ofta smakade. Det faller sig sålunda helt naturligt att Bellmans utomordentliga gestalter skulle locka hans pensel.

På utställningen 1813 exponerade Lauréus ett »Försök i anledning af Fredmans epistel n:o 78, som är ett fägnespel på Fader Didriks namnsdag år 1780, sammanstämdt på Amsterdam, ett näringsställe i Hoparegränd». Taflans nuvarande förvaringsort är oss obekant, men den förekom på konstföreningens historiska utställning i Stockholm 1841, där Lauréus var representerad genom 12 af sina bästa målningar. »Bergen blåste oboe så sött — —

Lång-Anders i sin randiga rock vid basfioln stod, grön-ögd och tjock — och — grälmakar Löfberg, gammal och van, vid krogdörren stod, och blåste dulcian, arbeta med fingrarna, prutta och tjöt och näfven mot krögaren knöt, — tills — gumman gaf oss färsk öl, fyra krus och hvar sitt ljus — och skänkte oss hvar en sin sup» — denna epistelns målande skildring kunde vara skrifven enkom för Lauréus, och vi få antaga att han målat sin tafla *con amore* och i den inlagt hela sin konstnärsglädje. Vi ha så mycket mera skäl därtill, som en annan bellmantafla, Kägelspelet hos Faggens (1814. svenska ministern general Brändström, St. Petersburg), ingalunda jäfvar vår tro. Den är i själfva verket ett af målarens fullödigaste verk.

Fredmans epistel n:o 55 rörande Mollbergs kägelspel hos Faggens vid Hammarby tull en sommarafton 1770 har inspirerat flere än en svensk målare. En af de mest kända framställningarna är Per Eskilsons från 1868 (78). Utgången ur Düsseldorfskolan som denne var, har han af motivet gjort en stillsam idyll med slickade figurer i ett sirligt manér, konventionellt uppställda i teatraliska poser. Hans tafla är en nog så trogen kostymbild från stångpiskans dagar, men den saknar hvarje spår af temperament och hvarje fläkt af bellmansk anda. Huru mycket närmare den poetiska källan kommer då icke Lauréus. Hans skildring är liffull och pigg, glammande glad som slutet af dikten, då bröderna efter regnskuren under träta och skratt pokulerande fortsätta sitt afbrutna spel. Det är också denna scen Lauréus illustrerat. Sällskapet har krupit fram ur skjulet och åter samlats kring ett långt bord under »de ekar, som på gåln kring kägelbanan stå». Mollberg med pipan i mun och hatten bakfram står vid

banan och måttar med klotet, plirande och dufven. »Ölet gör hvar sena svag». Movitz har hoppat upp på bänken, gestikulerar och ropar »udda om två halfstop än». Lauréus' tolkning af episteln är en humoristisk bild af gemytligt utvårdshuslif. De präktiga typerna — magra och bleka eller rödnästa, runda och plussiga — i blå, röda och bruna rockar eller i skjortärmarna — äro lefvande karaktäriserade i brokig omväxling. I bakgrunden synas framför vårdshuset grupper af gäster bland lummiga träd och bakom dessa vikens glimmande vatten. Målaren har också försökt fånga diktens poesirika naturstämning. Förgrunden med den stora eken och landskapet till vänster med lätta ljusa skyar öfver horisonten bada i solsken. Tunga åskmoln hvila ännu öfver parken till höger, där regnbågen skymtar fram, och ett violett skimmer hvilar öfver den mäktiga himmeln.

Kalaset hos pastorns (1815, f. d. justitierådet Th. Wijkander, Stockholm) är icke, såsom i allmänhet uppgifvits (79), en illustration till Grefvinnans besök, men fru Lenngrens vers har i alla fall med all säkerhet gifvit ingredienser till den intressanta taflan. I hennes poesi trifvas idyll och satir väl tillsammans och sammanflyta ofta till en välvillig parodi, kryddad af satiren och mildrad af idyllen. Lauréus' humor är alltid godmodig, oftast jovialiskt bred och sällan skärpt till satirisk udd. Han uppfattade bäst de bredare lagrens enkelt ursprungliga situationskomik med dess burleska anstrykning. Den intellektuellt förfinade vitsen låg utom hans begränsade tolkningsförmåga. Idyllen däremot tilltalade honom, och vi hafva från stockholmstiden flere arbeten i denna genre. Kalaset hos pastorns är byggd på reminiscenser såväl

från Den glada festen som från Grefvinnans besök. Laureus har dock icke återgifvit de idylliska gratulations-scenerna i prästgårdsdikten, utan slutet däraf, då »nyckelharpan surrar och polskan går vid oafbruten bas». I prästgårdens landtligt enkla men hemtrefliga sal äro ljusen i takkronan tända och lampetterna lysa på hvar sin sida om ett gammalt kungaporträtt. Kring ett rundt bord med tända ljus och fruktkorg sitta socknens honoratiore. I högsätet »hennes nåd» grefvinnan, aristokratiskt styf i elegant ljusgrön dräkt och plymagerad hatt, med den hopslagna solfjädern mot hakan och handen på magen. Bakom hennes stol står betjänten, rak och andäktig, i blågrått livré. Bredvid sitter den rödklädda långhalsade fröken med »garnering och bjäfs kring kjortel och barm», och hennes »sköna Belinda» uppkrupen på en taburett ser fnysande omkring sig. Pastorn håller med pokalen i handen sin parentation öfver salig grefven. En äldre bonde, en riksdagsman med ordenskedja kring halsen, som fingrar på hatten, och en yngre landtjunkare se högtidligt på förnämheten. Den välmående värdinnan i »långkoft af siden», fichu och spetsmössa bjuder en välgräddad kaka; ungdomen — damerna i hvita och kulörta empireklädningar, herrarna i samma tids dräkt med krås — och den fryntliga komministern i lockig peruk svänga om i ringdans. Dansen går med fart, så att kjolarna svaja, och den tungrodda komministern stöter till den uppskrämda pigans bricka, så att koppar och fat gå i kras på golvet. De brokiga dräkterna blanda sig i ett gladt färgspel. De nyansrika och synnerligen skickligt genomförda transparenta belysningarna omväxla effektivt med interiörens skumma partier. Figurerna äro lefvande och

ypperligt, utan öfverdrift karaktäriserade, t. ex. den gamla pastorn i krystadt sirliga vändningar, den skinande belåtna pastorskan samt betjänten. Man instämmer uppriktigt i en samtida kritikers utrop: »Man erinre sig blott pastorn själf, hans fru, hennes nåd i församlingen, komministern, riksdagsmannen och den andre landtjunkaren och pigan, för hvilken de dansande störta porslinet i golfvet! Det är blott en sann konstnärsblick, som så förmår uppfatta och välja det mest karaktäristiska af den natur han vill återgifva, utan att ändå på något sätt förvilla sig in på karrikatyrens så närbelägna fält» (80). Mot slutet af citatet får man dock göra en liten reservation hvad »hennes nåd» grefvinnans person beträffar; hon är otvifvelaktigt afsektligt karrikerad i öfverensstämmelse med fru Lenngrens uddiga satir. Kalaset hos pastorns står högt öfver medelnivån i Lauréus' humoristiska och karaktärsbilder. Hans småningom mognande konstnärskap visar i den en äkta och själfständig personlighet, originell och utan jämbördig medtäflare i den samtida svenska konsten.

Samma breda berättartalang i en lifligt och raskt utförd scen möter oss i en ett år tidigare daterad större målning, Dansgillet (1814, Stockholms högskola). Den ypperliga karaktärsteckningen i kalaset hos pastorns fångar intresset så helt att vi mindre ägna uppmärksamhet åt kompositionens goda sammanhållning och figurernas lediga gruppering. I Dansgillet, som traditionen förlagt till utvårdshuset »Claes på hörnet», är icke utmejslingen af de enskilda personerna hufvudsak. Väl funna typer, som man snabbt fäster sig vid, har målaren visserligen icke heller här nekat sig nöjet att utforma, men framför allt är den figurrika kompositionen en sällskapsbild med huf-

vudafseendet fäst vid återgifvandet af människor i rörelse. Den är en karaktäristisk tidsbild af stort kulturhistoriskt värde, som kanske bättre än någon annan samtida målning illustrerar empiretidens stockholmslif. Tillställningen går af stapeln i en värdshussal med slätstrukna blågrå väggar och röda fönsterdraperier, upplyst af tre kristallkronor och spegellampetter. Talrika par svänga om i yster polska till musik af en stråkkvartett och en flöjt. Damerna äro klädda i hvita urringade empireklädningar, herrarna i knäbyxor och kulörta frackar, röda och blå. Bakom byfféns disk står en fet matrona och serverar ur den stora bålen punsch i framradade glas. En herre invid lorgnetterar kritiskt de dansande damerna. En dam, som sitter i knät på sin kavaljer, skålar med honom och en annan dam i blå dräkt och röd silkesschal sitter på en stol och fläktar kokett med solfjädern. På taflan räknar man icke färre än 46 figurer, som alla roa sig gladeligen. Någon aristokratisk societetsbal är det icke; här går tämligen ogeneradt till. Ehuru ett mästerstycke i Lauréus' produktion, lider taflan dock, såsom alla hans arbeten, af brister, som till stor del voro en följd af den klena undervisningen i akademien under de grundläggande läroåren och hvilka han under sin korta lefnad aldrig fullständigt kunde frigöra sig ifrån. Särskildt teckningen af de rödbrusiga skönhheterna, liksom ock af deras väl schablonmässiga och styfva kavaljerer lämnar åtskilligt öfrigt att önska. Den icke oäfna masseffekten, som fördelaktigt låter enstaka par framträda och andra försvinna i mängden, skämmas i rätt hög grad af att hela den dansande gruppen är förskjuten alltför långt ifrån förgrunden och sammangyttrad emot fondväggen, hvarigenom den icke

får tillräckligt svängrum. Men trots bristerna intager Lauréus' Dansgille en rangplats i tidehvarfvets svenska konst. De ljusa och klara färgerna utan spår af gammal museiton gifva en luftig och lätt stämning i öfvervägande blågrått och gulbrunt med lysande och varma ljuspartier. Lauréus' kolorit höjer sig här betydligt öfver hans samtida medtäflares och uppnår en lyrisk färgstämning, som icke heller ofta återkommer i hans egna arbeten. Ingen annan samtida målare hade kunnat gifva en så lefvande och frisk interiörskildring med människor i rörelse. Den äkta tidsstämningen, lokalfärgen och det smittande goda humöret leda osökt tankarna till Bellmans många målningar i ord af liknande danstillställningar på stockholmsvärdshus. Skildringen bär en ursprunglig och omedelbar prägel, utan den fadda idealisering, som redan på denna tid börjar framträda i den svenska konsten, men i synnerhet något senare breder sin förflackande sentimentalitet öfver genremåleriet.

En stockholmsbild, som präglas af en alltigenom annan karaktär, visar en dam och herre, som köpa frukt af en månglerska (1811, frk. B. Forsman, Helsingfors). Miljön är det gamla Stockholm mellan broarna, där i ett gathörn en månglerska sitter vid sitt bord bland korgar med frukt. Ett passerande par stannar vid fruktståndet och väljer ut några glänsande röda äpplen. De bära empiedräcker, damen halflång ytterkappa, hatt med plymer och ridikyl i handen. En lykta med två tända ljus på bordet kastar ett pittoreskt, svagt sken på den lilla gruppen. I fonden synas mellan husen den mörka aftonhimmeln och genom en dörr en upplyst butik med köpsläende kunder. Öfver taflan hvilar — trots olikheten i öfrigt — något af Per Hilleströms

anda genom de nästan petigt korrekta figurerna, som äro utförda med en för Lauréus sällsynt noggrannhet. Dammens smått filiströsa öfverklassapparition med afmätta gester motsvaras hos kavaljeren af en viss galant förbindlighet. Det är ett småstadsstilleben med doft af romantik från farfars och farmors dagar, en stämning af naiv biedermeiersk förtrolighet, som väcker genklang i dolda strängar äfven hos nutidsmänniskan.

Hemmets stilla frid och idylliska poesi i enkla patriarkaliska förhållanden äro innehållet i en grupp familjescener. Än är det den gamle husfadern, läsande bibeln för sin familj (Norrköpings museum; andra exx.: 1816, Ateneum, Helsingfors; 1817, grefve Bonde, Säfsta-holm), än familjen samlad till måltid, hvarvid den gamle läser bordsbönen (1812, statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors; 1817, Kungl. slottet, Stockholm). Den äldsta är från 1812 och de öfriga från 1816 och 1817. Figurerna och i hufvuddragen äfven kompositionen upprepa sig i dem alla med endast några mindre afvikelser. I ett anspråkslöst möbleradt rum gruppera sig kring ett bord den gamle mannen, sittande i en karmstol, och hans hustru, en krokig liten gumma, och familjens öfriga medlemmar, sonen och hans hustru med ett spädt barn i famnen, tvänne fullvuxna döttrar och en ljuslockig gosse. De lyssna alla till gubbens ord och en högtidlig andakt härskar i den lilla kretsen. Vid sitt framträdande emottogs dessa familjescener med odeladt erkännande. De recenserades i de amplaste loford, och det förefaller antagligt att det var på beställning, som Lauréus utförde så många liknande exemplar af dem. En anmälare utropar: »Hvad snille, känsla och studium kunna skänka för

resultat, visar En gubbe som läser för sin familj af hr Lauréus. Hvilken godhet öfver dessa rena ansikten! Hvilken huslig sällhet i hela taflan! Hvilken mästerlig behandling af ljusskenet! Man kan ej önska artisten för sin talent någon högre belöning, än hvad han redan synes äga — ett hjärta som röres af dylika scener. Han kan då en dag, likasom den oskuldsfulle målaren Correggio, finna i sin egen familj modeller för de bilder han förtror åt odödligheten»(81). För vår del kunna vi icke dela denna öfversvallande beundran, som är lika kritiklös som tidens recensioner i allmänhet. Lauréus' styrka låg otvivelaktigt ännu i framställningen af humoristiska situationer, originella figurer eller typer af en utpräglad karaktär. Att gifva ett naturligt och omedelbart uttryck åt den trohjärtadt enkla och naiva stämning, som han velat inlägga i de nämnda taflorna, öfversteg däremot hans krafter. Likaså ursprungligt och äkta som det medryckande humöret är t. ex. i Dansgillet, lika stelt och artificiellt är uttrycket för den ödmjuka andakten i dessa bilder. Man lägger märke till att Lauréus i allmänhet för att uttrycka allvar och högtidlighet, liksom då han vill gifva en förnämare hållning åt sina figurer, tillgriper ett medel, som på oss verkar främmande, nämligen att efter klassiskt mönster idealisera anletsdragen. Men detta blir nog så förklarligt, om man betänker att det skedde på en tid, då den akademiska antikdyrkan satt i högsätet. Och man förstår att det kanske var just därför, som publiken fann ett sådant behag i de »rena» ansiktena. Den schablonmässiga antikiseringen i några ansikten, medan figurerna för öfrigt icke hafva något klassiskt öfver sig, utan höra hemma i en borgerligt anspråkslös svensk

omgifning, fann man då för tiden på intet sätt stötande. Och den sentimentala idealiseringen hörde till tidens allmänna lyten. Dessa familjescener präglas eljes i anmärkningsvärd grad af den biedermeierkaraktär, som något senare skulle blifva så allmän. Det är ett stilla försjunkande i en betydelselös tillvaro, en kraftlös känslsamhet, den naiva poesien i hvardagslivets små tilldragelser, en sötaktig älsklighet i kompositionen. Men de skilja sig från den senare egentliga biedermeierstilen genom sitt mera summariska utförande. De sakna den minutiösa noggrannheten, den småborgerliga betoning, hvilken såsom betydelsefullt framhåfver allt det hvardagliga i lifvet och med samma intresse dröjer vid interiörens detaljer som vid motivets kärna.

Några intima kabinettbilder, som finnas från olika år af Lauréus' produktion, sakna den elegans och förfining, som af dem kunnat skapa motstycken till rokokons budoarbilder, med hvilka de hafva en aflägsen släktskap. Hans figurer verka tunga och otympligt småborgerliga landsbor i jämförelse med de aristokratiskt soignerade damerna i Lafrensens guacher. Man återfinner ej heller hos Lauréus den korrekta sirlighet, som ger Hilleströms bättre arbeten i samma genre deras behag. Den sakliga realism, som i den nederländska konsten gör liknande motiv till värdefulla sedeskildringar, är ersatt af en vag stämning, som strängt taget icke förmår gifva den hemmets förtroliga poesi man närmast skulle vänta i sådana målningar som t. ex. i *En ung dam läggande patience* (1807, Ateneum, Helsingfors) eller *En dam, som afbrutit sin morgontoalett för att försjunka i lektyr* (1808, frk. A. Vallgren, Helsingfors) eller *En ung dam i hvit empire-*

dräkt och röd schal, som sjunger till guitarr (1813, kansli-sekreterare E. K. Almqvist, Stockholm och på Rosersbergs slott, Uppland) och En dam, koafferande sig framför spegeln (utst. 1815). Mera intresse och stämning har han förmått inlägga i en tafla med tvänne unga damer, som på ett säkert gömställe i en lummig park i förtroligt samförstånd och med spjufveraktig nyfikenhet läsa ett kärleksbref (bankdirektör A. Hallin, Stockholm). En kryddande tillsats af erotiskt pikanteri ger sin särskilda prägel åt en till midjan naken kvinna, som fångar en loppa (friherre A. Gyllenkrook, Björnstorp, Skåne) och Efter badet: en naken kvinna, stödd med ena knät mot sin sparlakanssäng, och en gammal tjänarinna som sveper ett lakan om henne (Rosersbergs slott, Uppland). Då den senare var utställd 1815, väckte den Hammarskölds djupa ogillande, och han förklarade att »en så sällsynt talent som hr Lauréus' bör ej få profaneras genom producerandet af endast på kittlingen af slappa nerver beräknade budoar-bilder» (82). Vi hafva svårt att dela hans indignation inför dessa rätt oskyldiga målningar — de enda i hvilka konstnären framställt den nakna kvinnokroppen — hvilka äro så fjärran från all krass realism eller utmanande afsikt-lighet. Erotiska scener återkomma annars icke så sällan i förteckningen öfver Lauréus' arbeten. Än är det en präst i kärlekshandel (frk. D. Tavaststjerna, Helsingfors och hr E. Wånggren, Stockholm) än en sängkammarinteriör t. ex. Öfverraskningen (Universitetets ritsal, Helsingfors), i hvilken tvänne flickor gömma sin uppvaktande kavaljer bakom sängen, då deras mor oförmodadt inträder i rummet, eller en kroginteriör, i hvilken en soldat eller någon annan gäst försöker omfamna och kyssa en flicka (stats-

rådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors; direktör G. Fredriksson, justitiekanslern E. Sjöberg, godsägaren P. A. L. Larsson, Stockholm).

Af måleriskt intresse har Lauréus, som tjusats af de holländska målarnas fina ljusbehandling, komponerat de flesta af sina taflor med hänsyn till belysningseffekter. Endast i undantagsfall äro figurerna utförda i jämn dager. Dagsljuset eller ett varmt solsken faller i sådana bilder in genom fönstret och belyser hufvudfigurerna och en del af interiören, medan äfven här sidopartierna och bifigurerna förblifva i halfdager eller nästan försvinna i dunkel. Eller också har han gjort dagsljuset mjukare och nyansrikare genom att låta nedre delen af fönstret vara täckt. Men i de flesta fall söker han starkare effekter genom eldsken. Och han har pröfvat eldsbelysningens alla gradationer. Från det svaga talgljuset, som upplyser endast ett ansikte, har han genomlöpt hela skalan till allt kraftigare sken, ända till eldsvådans vulkanlika flammor, som färga himmeln karminröd och kasta ett fantastiskt skimmer öfver omnejden. Ofta har han uppställt ett komplicerat ljusproblem med två eller flere ljuskällor. Ett ljus eller en lykta, en lampa eller en krona belyser delvis eller helt figurerna från en sida, samtidigt som elden i en ugn eller den svaga glöden i spisen sprider ett matt sken öfver vissa delar af interiören och belyser figurerna från annat håll, hvarvid han gärna låter någon figur framstå som en mörk skuggbild mot ljusskenet. De olika belysningarna gifva omväxling och kraft åt kompositionen genom att draga uppmärksamheten till vissa partier, som framträda skarpare i den klara belysningen, medan de skumma träda tillbaka. De icke blott göra färgen var-

mare utan förläna den äfven ökad lif genom talrika nyanser och skiftningar och en fin halfdager i skuggorna. Oafsedt det yttre, rent måleriska behaget i dylika belysningseffekter, äro de ett utomordentligt medel att skänka situationen och kompositionen en romantisk stämning. I interiörer blir sålunda miljön förtroligare och intimare. I lyriska uppslag insvepas figurerna i en slöja af stämningsfull poesi. I humoristiska situationer understrykes åter därigenom det groteska. Aftonskymningen och nattens mörker breda öfver friluftsbilder och landskap en trolsk stämning eller en vildt fantastisk mystik, som gör de dunkla vidderna ändlösa och skogens snår, bergens klyftor och de gamla borgruinerna dubbelt hemska genom sin kontrast till stockeldens eller facklornas fladdrande sken, som upplyser figurerna i denna omgifning.

I en del taflor är belysningseffekten endast ett måleriskt medel såsom i t. ex. Dansgillet eller Kalaset hos pastorns. I andra målningar har den till uppgift att åstadkomma en romantisk stämning, och somliga förefalla att vara tillkomna så godt som uteslutande med denna eldsdensromantik som mål. Målningar, i hvilka belysningseffekten är det allt dominerande elementet, utgöras af en grupp krogbilder, smedje- och eldsvådsbilder. I de små krogbilderna är interiören knappast tecknad. Den är skissartadt antydd eller uppgår totalt i en dunkel färgton. Soldater och handtverkare — »åtskilliga karlar och kvinnfolk» såsom beteckningen i de gamla utställningskatalogerna ofta lyder — äro församlade kring ett bord i »konversation vid en butelj vin», läsa tidningar och röka tobak eller spela kort. På bordet står ett brinnande talgljus, och figurernas gruppering är gjord med en tydlig

afsikt att få dem olika belysta. Ett sådant eldskensexperiment tillika med dråpligt komiska typer ha vi i en liten duk af tidigt datum (utst. 1807) med kortspelande karlar och kvinnor (statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors). Mot den mörka bakgrunden afteckna sig sex figurer i ljusskenet. En kvinna och två män spela kort. Den ena är en jovialisk, fet, i tofsmössa klädd krögare, som fundersamt granskar sina kort tillsammans med en käring, som sticker fram sitt skrynkliga ansikte öfver hans axel. Den andra är en neger, som vräker sig med armbågarna på bordet och i spänd förväntan betraktar krögaren. Hans runda svarta hufvud med tjocka läppar och oformlig uppnäsa står silhuettartadt emot en starkt belyst kvinna och hennes granne, som med armen om hennes lif drar henne till sig. Figurerna, som delvis försvinna i mörkret, äro skissartadt målade i raska, lätta pensel-drag, och den rödaktiga belysningen är effektfullt och skickligt genomförd med växlande styrka i olika partier. Den lilla taflan är ett bevis på att Lauréus, om han också till och med ett decennium senare i en del målningar ganska slafviskt följde holländska förebilder, redan i början af sin konstnärsbana i lyckliga ögonblick uppenbarade en själfständig och temperamentfull konstnärspersonlighet med en liflig uppfattning och ett originellt målningssätt.

Bilder af smedjor, verkstäder och grufinteriörer voro, såsom ofvan nämnts, under senare hälften af 1700-talet ytterst vanliga. Bröderna Elias och Johan Fredrik Martins gravyrserier hafva att uppvisa talrika afbildningar af bergverk, grufvor och verkstäder i olika delar af Sverige. Äfven Hilleström har producerat sådana i massa. De äro att betrakta såsom topografiska bilder, tillkomna

för att tillfredsställa den patriotiska stoltheten öfver en storartad industri, i grufbilder samtidigt erinrande om de ärofulla minnen, som voro förknippade vid Falu grufvor och Dalallmogens bedrifter. Festligheter vid kungliga besök i grufvorna förläna många en i viss mening historisk hållning i förening med pomp och ståt, men konstnärligt värde sakna dessa målningar undantagslöst. I början af 1800-talet voro väl redan de flesta bruksägare rikligen försedda med sådana bilder från sina industriella verk, och tillverkningen af dem hade aftagit. Af Lauréus' hand känna vi endast en smedjeinteriör (1811, frk. S. Sundborg, Stockholm). Den återger tre starka, seniga smeder kring ett städ, hamrande det glödande järnet. Elden i ässjan lyser på deras bruna ansikten och nakna öfverkroppar, som spännas i den ansträngande rörelsen. Den lilla taflan ser icke ut att vara en beställning, utan är snarast en belysningsstudie. Däremot är Ett kungligt besök i en grufva (Kungl. slottet, Stockholm) säkert tillkommen under liknande omständigheter som Hilleströms många grufbilder, med hvilka den delar samma sorgliga egenskap att främst vara en stelt och klumpigt komponerad kulturhistorisk plansch, som icke gifver några nya värden till målarens karaktäristik. Man får af den tämligen stora duken intrycket att konstnären icke närvarit vid kronprinsens, sedermera Oskar I:s besök i grufvan, utan att målningen komponerats efter beskrifning. Grufschaktet är tecknadt som något slags cyklopiska tempelhalf. I förgrundens midt står kronprinsen, omgifven af sina bröder och uppvaktande militärer, talande till bergsmännen, som fördelade i två grupper till höger och vänster med facklor i händerna frambära sin under-

såtliga hyllning. I fonden lyser en eklärerad äreport med Karl XIII:s namnschiffer. Taflan vore knappast värd ett så vidlyftigt omnämnande, om den icke, trots den underhaltiga teckningen och den fatala kompositionen, i sina måleriska egenskaper stode så högt öfver Hilleströms liflösa och kalla eldsken.

Eldsvådstaflorna hade sina traditioner liksom gruf- och smedjebilderna. I synnerhet hade Hilleström på sin ålderdom med stor förkärlek sysselsatt sig med dylika motiv. Men Hilleströms ljusbehandling är aldrig fullödig; någon klärobsskyr i egentlig mening förekommer icke i hans konst. Hans eldsken är en kompakt, tung gul eller röd färg utan genomskinlighet, som mot skuggorna är uppblandad med svart. Lauréus däremot har i sina bästa verk åstadkommit en fullständig klärobsskyr och förmått omgjuta sina figurer med genomskinliga reflexer. Som prof på denna förmåga kunna emellertid hans eldsvådsbilder icke anföras. De följa i allt väsentligt det traditionella receptet. De innehålla icke heller, i motsats till många andra af Lauréus taflor, ett fint måleriskt färgspel. Vi få betrakta dem som försök att framkalla en fantastisk stämning genom eldslågornas fladdrande lek i nattens mörker. De bygga på de starka kontrasterna mellan de röda sprakande lågorna, det granna glödande skenet och det svarta, ogenomträngliga mörkret. Kring det brinnande huset myllrar det af små figurer, som bärga saker eller hasta till olycksplatsen med ämbaren och redskap. Bland natthimlens dunkla moln synes ofta månen öfver ett vidsträckt fjärrlandskap. En kyrka, ett torn eller en ruin i grannskapet färgas röd af eldskenet eller aftecknar sig mörk och dyster emot det

flammande skenet och rökens tjocka hvirflar (Ateneum och Universitetets ritsal, Helsingfors o. a. ställen).

Samma konstnärliga mål och medel bestämma karaktären i flere taflor — för det mesta af tidigare datum — med allmoge, rastande vid en stockeld i landskap, t. ex. Folk och kreatur vid en eld framför ett torn (Uppsala universitet) och Skärgårdsfolk vid eld på stranden (1810, Ateneum, Helsingfors). Eldskenet är utbreddt öfver nästan hela målningen, som är hållen i en brun ton utan lokalfärger. Den måleriska effekten ligger enbart i nyanseringen af det röda skenet och i motsättningarna häremot, de mörka skuggorna.

Romantikern i Lauréus sökte likväl också andra uttryck för sina stämningar och fantasier än det rena eldskensmåleriet. Tidigare hafva vi omnämnt en liten tafla, tvänne unga damer läsande ett bref, där interiören är utbytt mot den grönskande bersån i en park. Och han har komponerat talrika figurscener i landskap eller landskap med figurstaffage, huru man nu vill kalla dem allt efter den större eller mindre roll landskapet spelar. Bestämda vyer och naturafbildningar förekomma icke. Vi känna endast en landskapsmålning, som Lauréus utfört efter naturen, det redan nämnda svedjelandet (utst. 1808). Ej heller det är således ett porträttlandskap utan en eldstudie.

För tidens natursvärmeri var verkligheten prosaisk och okonstnärlig. Man sökte i landskapet framför allt känsla och stämning, såsom redan tidigare Elias Martin hade gjort. Man ville i tanken förflyttas till en fantasiens idealare värld. Påverkad af Fahlerantz och efter den typ vi känna från dennes poetiska naturmålningar kompo-

nerade Lauréus sina landskapsbilder. Ingredienserna äro mindre hämtade från de franska klassiska stilisterna än från de holländska landskapsmålarna. Skog af stora ekar eller granar på ena sidan, på den motsatta ett vidsträckt, blånande fjärrlandskap med höjder mot horisonten eller vid hafsstranden. Allt som man erinrar sig vid tanken på romantikens naturskildring är med, en stilla landskyrka på stranden af en vik, torn, ruiner, branta klippor och hålvägar. Dagens nyktra sol lyser aldrig öfver dessa fantasiers nejder. Med romantikerns kärlek till mystik skildrar Lauréus kvällens skymning och den tidiga morgonens första gryning, liksom han älskar nattens djupa mörker i skogen med månsken öfver fält och glittrande vatten. I denna värld möta vi fiskare kring en eldbrasa under ett berg på stranden af en hafsvik (t. ex. 1815, Uppsala universitet), fiskare, som draga not (utst. 1811), ljustra (utst. 1809), öfverräkna sin fångst (utst. 1809, 1811) eller hvila sig kring matsäcken (utst. 1813, svenska ministern general Brändström, St. Petersburg). På en bild i Nationalmuseum hafva skärgårdsfolk och sjöresande för natten kastat ankar i en skyddad vik (1817, Nationalmuseum, Stockholm). Vid stranden ligga en brigg och en skuta. Allmogen är samlad vid kaffet kring en stockeld vid foten af en lodrät bergvägg. Af briggens förnämre passage-rare har en sällat sig till dem. Tvänne andra stå längre borta på stranden och betrakta fjärden, som badar i månljus, och en jakt som lätt skär dess krusiga yta. På en annan bild rastar vandrande allmoge kring en stockeld i en bergsskrefva (1812, f. d. borgmästar H. Lindbäck, Göteborg). Följande taflor af samma slag må ytterligare nämnas: Ett resande sällskap som slagit läger för natten

under ett träd och tillreder sin kvällsmat, medan hästen betar (1811, Universitetets ritsal, Helsingfors; 1812, enkefriherrinnan S. Rålamb, Stockholm), herdar vid en eld i ett skogigt landskap (1811, bankdirektör A. Hallin, Stockholm) och herdar som med sin boskap sökt sin tillflykt i en ruin (utst. 1809). Eller är det ett lappläger i skogsbrynet med betande renar (utst. 1813, Ateneum, Helsingfors). Figurerna äro i allmänhet små och lätt skissartadt utförda. De lysa stundom i sina kulörta dräkter i det varma skenet från elden mot landskapets mörka väfnad af grönt och blått, som förtonar i nattens dunkel. Öfver horisonten hvilar aftonrodnadens lätta ljuston och månen bryter sig mödosamt fram genom tunga silfverkantade moln eller insveper hela det blånande fjärrlandskapet i en smältande silfvergrå ton.

Lauréus' flesta figurscener i landskap och landskap med figurstaffage får man betrakta såsom rent romantiska stämningsbilder. Endast i undantagsfall utformar sig figurgruppen till en mera realistisk genrekomposition med noggrant utförda människor och blir det hufvudsakliga i målningen, såsom i En karl sysselsatt med att fasttaga en häst (utst. 1808), där, enligt hvad målaren uttryckligen uppgifvit, mannen och en gosse i bilden äro porträtt, liksom hästen och några kunder på taflan äro målade efter naturen. En annan gång är det en gammal man och en yngre karl, hvilka hugga och samla ved i skogen (utst. 1811), den enda tafla i hvilken Lauréus målat vinterlandskap. Tre större dukar höra också hit, Svenskt landskap med åkande bondfolk, En aftonstund vid gästgifvargården och Ryttare låta sko sina hästar utanför en smedja. Svenskt landskap med åkande bondfolk (1812, National-

museum, Stockholm) visar en väg slingrande utför en bergssluttning mot en dal, bortom hvilken åter resa sig bergshöjder. Längs vägen färdas ett allmogepar i en af två hästar dragen vagn och tre vandrare, af hvilka en går bredvid de åkande. Taflan är ett försök i realistisk framställning, men karaktärslös och utan hållning. Den är likväl anmärkningsvärd i det afseendet, att den återger det löfklädda landskapet i dagsbelysning. Gråa moln sväfva på den klarblå himmeln, och eftermiddagssolen, som tränger fram mellan lätta strömoln öfver horisonten, kastar ett skarpt sken på den branta bergväggen. Denna målning var antagligen en beställning af Karl XIII hvars samling den tillhört. Åtminstone har den aldrig deltagit i någon utställning och vårt antagande är så mycket sannolikare, som taflan är daterad samma år Lauréus blef ledamot af akademien.

Månsken, lyktor och facklor sprida sitt växlande sken öfver de talrika figurerna i En aftonstund vid gästgifvargården (1813, häradshöfding P. Orre, Stockholm). Utanför gästgifvarens hus har ett förnämt herrskap med ryttars eskort stannat sin vagn för att intaga förfriskningar. På gården har samlats allmoge, som nyfiket betraktar ståten. I skilda grupper utspelas små pikanta episoder mellan drängar och pigor, hunden skäller och gästgifvarn räknar sin betalning. Den rörliga kompositionen vore både pigg och underhållande, om icke den felaktiga och styfva teckningen af hästar och människor så bjärt skulle framträda i följd af det genom sin storlek mera pretentiösa formatet och det noggranna, nästan petiga utförandet.

Lyckligare har konstnären redt sig med ett större format i Ryttare låta sko sina hästar utanför en smedja

(1814, enkefriherrinnan E. Leijonhufvud, Stockholm). Det är en wouwermandsk scen, där ej ens den hvita hästen saknas, men omsmält efter Lauréus' personliga lynne. Förgrunden upptages, förutom af ryttarna och smederna, af en grupp figurer vid en brunn, en kvinna och en man, som sitter på en sten och äter hålkaka, samt lekande barn. I smedjan arbeta hamrande smeder, belysta af elden i ässjan. Kring byggningen stå lummiga träd och mot bakgrunden till vänster utbreder sig ett vidsträckt landskap med bergshöjder mot horisonten. Mellan de mörka molnen syns månen, som kastar ett svagt sken på bergstopparna och ned i dalen. I teckningen af människorna och hästarna har målaren lyckats frigöra sig från den styfhet, som annars gärna betungar hans mera utarbetade figurer. Naturligt lediga ställningar och rörelser och en ovanligt korrekt och uttrycksfull teckning förenar sig med den måleriska brion och stämningen.

Närmast till detta slag af kompositioner, genreartade figurscener i ett romantiskt stämningslandskap, böra väl räknas tvänne i ett tidigare kapitel omnämnda religiösa målningar. Liksom den klassiska stilens patetiska ämnen var en i djupare mening andaktsfull religiös konst främmande för Lauréus' lynne. Det öfversinnliga uttryck, som ensamt äger kraft att höja den religiösa bilden öfver den materiella verklighetens värld, få vi ej vänta oss af honom. Hans tekniska förmåga var för svag härtill och hans själsläggning var ej djup nog och mäktig den inspiration, som hade kunnat upphäfva det realistiskt påtagliga i situationen samt förläna motivet en allmänt mänsklig karaktär och upphöjd stämning.

Flykten till Egypten (1812, Ateneum, Helsingfors) är

därför en högst vanlig genrebild, som återger en kvinna med ett barn i famnen ridande på en åsna och en man, som gående bredvid med fackla lyser dem fram i natten. Taflan blir så mycket trivialare som Josef ej ens närmar sig den idealiserade typen i Lauréus' penningväxlare och rökande gubbar, utan är en landtlig figur med slokande filthatt, närmast lik en ovårdad landsstrykare. Maria, hvars figur ingalunda utmärker sig genom en förädlad skönhet, har likväl antikiserade anletsdrag, en idealisering, hvarigenom Josef framstår så mycket grofvare och burleskare och som motverkar den karaktär af halft realistisk folklifsskildring, bilden annars skulle äga. — Kristi födelse förkunnas för herdarna (utst. 1815), känna vi endast genom kritiken i Svensk Litteraturtidning (83), som gifver vid handen att den i likhet med Flykten till Egypten främst måste hafva burit vittnesbörd om konstnärens begränsning och ringa disposition för det allvarliga religiösa måleriet.

Det romantiska i Lauréus' konst framträder ej blott i naturskildringen, i den starkt betonade måleriska karaktären och i pittoreska belysningar. I själfva valet af motiv och staffagefigurer visar det sig också. Röjer sig en fläkt af biedermeierkonst i flere rena genrescener, så präglas många, kanske de flesta landskapskompositionerna af romantikens äfventyrlust och längtan bort från hvardagslivets kamp och triviala sysslor eller af drömmen om en aflägsen poetisk forntid. Nattliga ryttare (utst. 1807, 1808, 1812, Uppsala universitet), jägare i skogen (1811, Universitetets ritsal, Helsingfors; 1812, f. d. borgmästar H. Lindbäck, Göteborg; 1812, enkefriherrinnan S. Rå lamb, Stockholm; 1813 och 1814, Ateneum, Helsingfors), bivuake-

rande krigare (utst. 1813. 1911 tillhörig numera aflidne dr N. P:son Sjöbring, Vexjö). ryttare i sporrsträck sprängande öfver en bro under blix och åska (utst. 1809, 1811). husarer eller kosacker, som tvinga en bonddräng att visa vägen med fackla genom ett bergspass (utst. 1811. 1813. Universitetets ritsal, Helsingfors). ryttare, som kastas ur sadeln af hästen, som blir skrämd af ovädret (utst. 1808). röfvare öfverfallande resande nattetid (artisten Th. Waenerberg, Helsingfors). smugglare i en grotta vid hafsstranden (direktör G. Fredriksson, Stockholm). röfvare, som framkomma ur en bergskula i skogen (1814, statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors). medeltida riddare vid ruiner (utst. 1815) eller medeltida riddare vid en vakteld (utst. 1813) befolka vanligen Lauréus' fantastiska landskap. Ej utan skäl framhåller en anmälare af den minnesutställning i Stockholm 1824, som anordnades efter konstnärens oväntade död, att Lauréus var en af de första, som hade framställt romantiska ämnen och nämner därvid en riddare med sina följeslagare (84). Vi böra dock minnas att Hörberg redan i slutet af 1790-talet hade målat några s. k. »ordensstycken», medeltida tempelrid-dare i ruiner. Det behöfver knappast betonas att också alla dessa Lauréus' figurscener äro belysta af eldar och fackelsken. Från stycken med jägare i hvila kring en stockeld med kopplade hundar och det fällda villebrådet stegras skildringens liflighet i ryttnarbilder med galopperande och sig stegrande hästar till dramatiska scener, där krigarna med dragna värjor och höjda pistoler tvinga den uppskrämda bondgossen att visa dem vägen och röfvarscenerna med sina talrika figurer. Undantagsvis har Lauréus valt ett för honom så ovanligt motiv som en seglande båt

i storm (utst. 1811) eller har han hängifvit sig åt den ödsliga stämningen i ett landskap utan mänskligt lif med ruiner i månsken (utst. 1807).

Såsom tidigare blifvit sagdt har Lauréus i några fall funnit uppslag till målerisk framställning i sin tids skönlitteratur. År 1810 exponerade han trenne sådana målningar, hvilka i anseende till sina litterära motiv höra till de mest utpräglade exponenterna för hans romantiska svärmeri. Ämnena hade han lånat ur då för tiden mycket populära tyska romaner och skådespel, som kort förut hade utkommit i svensk öfversättning, men som numera äro totalt bortglömda och svåråtkomliga. Själfva taflorna äro oss obekanta, men vi erhålla en föreställning om dem ur katalogens text och en samtida anmälares uttalanden (85).

»Dödgräfvaren och synen» är en scen ur Zschockes roman »Mazarino, den stora rövvaranföraren i Lothringen och Elsass», del. II sid. 37. I utställningskatalogen läser man »Mazarino hade vid en by i Gregorienthal ihjälskjutit sin förmente fiende och förföljare, slavoniern Demeter, som på samma ställe sedan blef begravvad. Men då denne icke dess mindre flere gånger visade sig för honom, beslöt han att undersöka grafven. Han gick därför till dödgräfvaren en natt och öfvertalade denne att öppna grafven, hvilket äfven skedde. Mazarino nedsteg nu i den öppna griften med en lykta i handen, lyste den döde i ansiktet och igenkände i hans förställda ansiktsdrag den skjutna slavoniern. I detsamma ropar en röst: Lämna de döda i fred!»

En annan scen är hämtad ur samma författares Rid-dar Kuno von Kyburgs lefnadssaga del. II sid. 94. Katalogen lämnar oss ingen beskrifning af bilden, men tid-

ningskritiken ger vid handen att den visade riddaren med följe ridande genom natten. Särskildt prisar författaren en af de ridande figurerna som förträfflig.

Den tredje taflan återger sjätte scenen i 4:de akten af Kotzebues Johanna af Montfaucon, där Filip räddar riddar Adelbert ur fängelset genom en underjordisk gång. Kritiken fann »figurer och kläder hafva något tycke af stelt, men eldskenet på den lägre stående mannens bröst och ansiktet mycket väl träffadt».

Likasom Lauréus i de tre senast nämnda taflorna, sökte romantikens konstnärer både i Frankrike och Tyskland ur den poetiskt svärmiska eller fantastiska skönlitteraturen med begärlighet ämnen till målerisk framställning. Ossian, Shakespeare, Dante och Walter Scott studerades med samma ifver som Plutarkos af klassicisterna. Medeltidens riddarsagor och folkvisan hade bland dem flitiga illustratörer. Man behöfver blott erinra sig Delacroix' Dante i underjorden och många andra af hans taflor, eller något yngre tyska konstnärer, sådana som Steinle, Schwind, Richter och Lessing för att denna utpräglade böjelse hos romantikens konstnärer skall klart framstå. Vid romantikens första framträdande i Sverige var det fäderneslandets historia och de fornnordiska myterna, hvarpå intresset framför allt koncentrerades. Först något senare begynte de svenska konstnärerna allmännare upptaga motiv af nyssnämnda slag. Det är därför så mycket mera anmärkningsvärdt att Lauréus, som en spontan, ensam företeelse i sin konst representerar en likartad känslö- och idéströmning som tidens europeiska romantiker. Denna egenskap liksom de öfriga romantiska dragen i Lauréus' konst berättiga oss att

beteckna honom som en af upphofsmännen till den romantiska riktningen i Sverige, om den också till en början hufvudsakligen sträfvade mot andra mål än han.

Vi behöfva icke närmare ingå på de oroligheter i den svenska konstvärlden, som under 1800-talets andra decennium framkallades af oppositionen emot den akademiska undervisningen (86). Genom att Ling, Atterbom och Hammarsköld indrogos i striden blef den en kamp mellan den unga romantiska riktningen och den akademiskt klassicistiska. Vi hafva fullt skäl att antaga att Lauréus stod på sidan om de nog så heta drabbningarna, hvilka dock mera levererades i ord än i konsten. Han skötte, såsom tidigare nämnts, den sista tiden före sin utresa en lärartjänst i akademiens skola. Men å andra sidan förenade honom vänskapsband med oppositionens ledare bland konstnärerna, Fogelberg, Sandberg och John Breda, och hans sympatier för rörelsens konstnärliga mål kunna vi ej betvifla. Väl förstår man att de ungas stridande krafter i tidningsprässen och i broschyrer skulle vara lifligt anslagna af Lauréus' liksom af Fahlerantz' konst, och Hammarskölds uttalanden visa tydligt att han räknade honom till riktningens bundsförvanter. På akademiens exposition 1816 saknades flere konstnärer, bland dem Lauréus, som dittills hade varit en af de flitigaste utställarna, hvilket gaf Hammarsköld anledning att avsluta sin recension i Litteraturtidningen med följande mot akademien riktade spetsiga reflexion: »större delen af allmänheten sökte med ifriga blickar arbeten af herrar Breda, far och son, Limnell, Fahlerantz, Lauréus, Sandberg och Fogelberg samt deltog lifligt i den saknad, som akademien skulle känna, ifall arbeten af dessa herrar, hvilka under

de senare åren utgjort expositionernas prydnader, hädan-
 efter skulle komma att uteblifva» (87). Men Lauréus, som
 var ledamot af akademien, nämnes aldrig bland de otrogna
 inom dess krets, och han blef heller aldrig upptagen som
 medlem i Götiska förbundet. Han behandlas med er-
 kännande och beundran af bägge de stridande parterna,
 och såsom Estlander säger: »vid denna ut- och invändning
 af medaljen voro Fahlerantz och Lauréus nära på de enda,
 som i hvarterdera fallet behöllo samma relief».

Som ett offer åt göterna får väl anses tillkomsten af
 tvänne målningar med historiska ämnen, hvilka Lauréus
 exponerade 1815. Gustaf Vasas räddning i halmlasset
 framställer bonden Sven Nilsson upphunnen i skogen af
 danskarna. Antastad af en krigare visar han på hästens
 blödande fot, medan flere soldater undersöka blodspåren
 i snön. Scenen är upplyst af facklor. Taflan, som Lau-
 réus själf har stuckit i koppar och som äfven reprodu-
 cerats i en litografi af A. Hård, blef snabbt populär, och
 entusiasmen i fru Ehrenströms beundrande skildring (88)
 delades af många. Ett nyktrare omdöme visar Hammar-
 sköld, som förklarar att »här kunde den historiska värdig-
 heten icke skadas af konstnärens muntra bambocciad-
 manér».

Engelbrekt mördas af Måns Bengtsson (Roserbergs
 slott, Uppland), som från utställningen inköptes af Karl
 XIII, är ett fullständigt misslyckadt försök i högre dra-
 matisk historiemålning. Nationalhjälten, i gråviolett
 kostym och lång röd mantel, öfverraskas af Måns
 Bengtsson och två hans följeslagare vid en eldbrasa i
 skogen. Med ansiktet riktadt mot himmeln försöker han
 med sin vandringsstaf afvärja yxhugget, som mördaren

med bägge händerna måttar mot hans hufvud. Under ett träd bredvid stå Engelbrekts son och hustru — i empire-dräkt — förskräckt gestikulerande med armarna. Den mycket mörknade taflan borde helst förbigås med tystnad, om den ej vore af betydelse som ett bevis på att Lauréus å sin sida ej förblef alldeles opåverkad af göternas inflytande på konstlivet.

På Götiska förbundets utställning 1818 räknades Lauréus som en af de främsta. Han hade där visserligen endast en tafla, en af de förut nämnda familjescenerna, men den skördade så mycket mera beröm, och från akademiens utställning samma år var han helt borta. I göternas triumf deltog han dock icke och möjligen skulle han, likasom Fahlerantz och K. F. v. Breda, hafva sändt något arbete till akademien, men han var redan fjärran från stridsplatsen, och dess buller nådde ej hans öra. I Paris arbetade han för ett annat mål än göternas asagubbar och förde en daglig kamp emot inre fiender, sina egna konstnärliga brister.

VI.

RESAN TILL PARIS.

DRAG UR DEN FRANSKA MÅLAR- KONSTEN.

GUÉRINS ATELJÉ.

LAURÉUS' STUDIER I PARIS.

I sällskap med Margareta Thynelius anträdde Alexander Lauréus stipendieresan till Paris den 1 september 1817. I en utförlig dagbok (89) har han upptecknat rese-routen och skildrat sina intryck från de nya trakterna. Vår tids snabba kommunikationsmedel gör det möjligt att undanstöka hela resan från Stockholm till Paris inom två dygn, medan Lauréus nådde sitt mål först efter jämnt tvänne månader. Talrika och långa uppehåll bestämdes ej allenast af turistintresse eller afsikten att studera konst å de främmande orterna. Resans besvärigheter voro mångahanda och förorsakade ofta opåräknade dröjsmål. För oss moderna resenärer, som i en bekväm boggievagn ila förbi den ena staden efter den andra, kan det hafva sitt intresse att följa det resande konstnärsparet på deras färd för 100 år sedan och taga del af deras intryck.

Med postvagn och skjutshästar bar det af genom Nyköping, Norrköping och Linköping till Ystad, dit de anlände efter 10 dygns resa, afbruten af smärre uppehåll och natthvila.

I Norrköping besökte de »en kyrka, där en ung student predikade för ett halft dussin gamla gummor» och besågo Hörbergs altartafla, nattvarden, »där han föreställer lamp- och månsken genom utskärningar i duken, som gör ganska godt, allenast den öfriga effekten vore bättre observerad». I Linköpings domkyrka väckte en gammal tafla, »likt ett skåp, af David Hemskerck» hans uppmärksamhet. Det var första gången vår konstnär besökte södra Sverige och han fröjdade sig åt de vackra utsikterna från de småländska backarna, medan det skånska slättlandet verkade tröttande och »röken af torfven som man allmänt bränner i brist på ved var obehaglig för näsan». Motvind vållade ett opåräknadt uppehåll i Ystad, hvarunder intet annat var att göra än att promenera till hafsstranden för att »med kikaren i handen söka upptäcka någon postjakt vid horisonten». Staden hade nämligen inga andra sevärdheter än en kyrka, »som icke var vacker samt full med fula gamla monumenter i sämsta smak — prästen, som predikade, var i samma smak». Först efter fem dygn kunde resan fortsättas. Efter en natts seglats syntes pommerska kusten, men på grund af motvind måste ankar kastas två mil från Stralsund; i en mindre båt begaf man sig så till staden. Nu nödgades resenärerna åter vänta i sex dygn på effekterna, som kvarblifvit på postjakten, förrän resan kunde fortsättas. Ovan vid resoråkade Lauréus ut för ett skepparhärbarge, där kammaren var »en fuktig, illaluktande håla», i hvilken han första natten »ganska litet tordes sofva», då han »ej en gång hade sina pistoler, som blifvit på fartyget». I Stralsund liksom i Ystad uppskattade han alls icke kyrkorna, »som voro fullproppade med de allra fulaste gamla träbilder och

skräp i otalig mängd». Under sina promenader i staden gjorde han den iakttagelsen att »garnisonen var alldeles lik ryssar, hela uniformen efterapad, och mesta delen af dessa soldater hade ett ofördelaktigt utseende, om jag ej bedrager mig».

Den 26 september inträffade de resande i Hamburg, där de stannade fem dygn. Några flamländska altartaflor väckte Lauréus' intresse. En afton gick han på »spektakel» och såg Henrik IV och som efterspel Medea, som spelades af madam Schröder. Vidare bevistade han en konstauktion på Börsen, där de flesta gamla taflorna försåldes till pris ej öfverstigande några skilling. Från Hamburg fortsattes resan med båt till Harbourg. »Farten gick genom trånga kanaler med lågt land på ömse sidor, mera med skjutande än med seglet», och så vidare i postvagn genom dagar och nätter »under skakande och kall höstblåst» till Nienbourg och Osnabrück, där uppehåll gjordes för att hvila, men »kammaren var så otät för vinden, att man ej kunde uppehålla sig annorstädes än i sängen». Härifrån gick resan till Amsterdam utan afbrott genom dagar och nätter, till en början med hjuldon, som i Naarden utbyttes mot en »skuyten». Vägen var vacker men kölden bitande. Ressällskapet utgjordes af en handlande från Amsterdam, »som tycktes vara en hederlig man», »en gubbe med stor näsa, som läste sina böner helt ogenerad i kajutan på skuyten som i postvagnen, samt talade emellanåt och svarade på frågor utan att låta hindra sig».

I Amsterdam dröjde Lauréus 12 dagar. Han gjorde bekantskap med svenska konsuln Hasselgren och en herr Laurin, till hvilken han hade rekommendationsbref från professor Sparrgren i Stockholm. Stadens sevärdheter

ägnade han uppmärksamhet och studerade speciellt dess konstsamlingar.

Måltiderna synas hafva spelat en betydande roll för Lauréus och han uttalar sig ofta om anrättningarna. Sitt första middagsmål i Amsterdam skildrar han med följande ord: »Till middag åt man fisk och fisksoppa, likasom i går vid värdshusbordet, där en hop holländare med hattarna på hufvudet äfven gjorde sin måltid. Äfven här vankas potatis i hvart mål, liksom i Tyskland.»

L'église neuve fann han vara den vackraste kyrka han dittills sett; i synnerhet beundrade han dess gamla glas-målningar. I Trippenhuis tillbragte han en hel dag, så att han blef utan mat. Hans uttalanden om den gamla holländska konsten, som han nu fick grundligt studera, äro förvånansvärdt knappa och gifva icke någon uttömmande redogörelse för hans intryck, men de visa i alla fall hvad han särskildt fäste sig vid. Om Rembrandts Nattvakten och Syndikerna, som han kallar »några borgmästare kring ett bord», har han intet annat att säga, än att de äro förträffliga. Vidare nämner han Rembrandts Herodias dotter med Pauli (sic!) hufvud, van der Helst. Du Jardin, »en hop historiska taflor och porträtt, men de äro ej af särdeles värde». Ett blomsterstycke af van Huysum, »en hop blommor i en vas eller skål med bildhuggeri mot en fond, föreställande en ljus skog på afstånd, hvilket gör en god effekt», var den bästa blomstermålning han hade sett. Landskap och djurstycken af Berchem »äfven af en van Bergen, som dock ej går upp mot Berchem» och af Ruysdael, mariner af Backhuysen och Van de Velde väckte hans uppmärksamhet. Sina annotationer fortsätter han med följande ord: »Det fjärde rummet innehåller ändte-

ligen blott tableaux de genre samt mindre historiestycken af holländska och flamländska mästare. Här äro flere af Teniers, ganska vackra, tvänne af Brekelenkamp, den ena en fiskare, som talar med en gubbe (!) vid en spinnrock, den andra i samma smak. Af van der Werff äro här flere mycket fini målade, af Schalcken tvänne som ej äro särdeles. Så mycket mera briljerar ett stycke af Gerard Dou, föreställande en skolmästare, omgifven af flere unga personer och barn. Tvänne ljus och en lykta upplysa scenen, och är det det bästa eldstycke jag sett, vida öfverträffande Schalcken. Också är denna tafla väl soignerad uti ett enkom därtill gjordt skåp af mahogny med glasdörr, som bevisar att man sätter värde därpå. — Af Jan Steen är här isynnerhet en ganska vacker tafla, föreställande en hop barn, som erhålla små skänker af sina föräldrar om julen. Det finns uti denna tafla mycken expression. Af Wouwermans äro här många af hans första — äfven af Lingelbach».

I Brentanos privatsamling, som Lauréus fick se genom den ofvannämnda Laurins förmedling, fanns ett helt rum med målningar af samtida mästare, af hvilka han framhåller endast en duk »i Berchems genre af Ommeganck i Paris».

Innan Lauréus lämnade Amsterdam var han inviterad på middag hos Laurin, »där svenska ministern samt konsuln utom några andra herrar voro, och satt man till bords från klockan 5 till 8, fördrifvande tiden med att äta en hel hop dessert och lappri. Men goda viner uppmuntrade en emellanåt. Kaffe dracks strax på maten, och man lagade sig hem klockan $\frac{1}{2}$ 10». Lauréus var nödsakad att för den fina tillställningen lägga sig till »svarta

underkläder», nämligen silkesstrumpor, skor och knäspännen, samt eau de cologne.

Från Amsterdam gick färden genom Utrecht till Antwerpen, dit de resande anlände den 22 oktober. Till en början bestod sällskapet »blott af en liten hygglig flicka samt en liten karlfigur, som satt och frös i en liten svart frack». Senare utgjordes »sällskapet i vagnen af tre stycken trekantiga hattar med nattmössor, ena lustiga figurer, någon sorts präster eller dylikt».

I Antwerpen uppsökte Lauréus djurmålaren Ommeganck och fick se ett par taflor, som denne höll på med. I Jesuitkyrkan och Nôtre Dame besåg han Rubens och Seghers målningar. Af mästarna i museet nämner han Rubens, van Dyck och Jordaens. Han försummade ej heller att uppsöka Rubens hus och den stora mästarens grafkapell i Jakobskyrkan med den berömda altartaflan, i hvilken helgonen bära Rubens egna och hans anhörigas anletsdrag.

Via Bryssel, där de dröjde två dagar, Mons, Cambrai, St. Quéntin och Noyon, dit de anlände den 29 oktober, fortsattes resan till Paris.

Dagboken slutar i Noyon. Vi få antaga att för vägen från Noyon till Paris åtgick ett eller två dygns färd i det tempo som den tidigare delen hade tillryggalagts. Någon af de sista dagarna i oktober anlände Lauréus således till den franska hufvudstaden. I Paris funnos vid denna tidpunkt inga svenska kamrater, som hade kunnat hjälpa Lauréus att vinna fotfäste i storstadens främmande förhållanden. Följande vår anlände arkitekten Alexander Hambré, som dog i Paris vid jultiden samma år, och 1819 fick Lauréus sällskap i arkitekten Axel Nyström och den unga gardeskaptenen, baron Michael Gustaf Anckar-

svärd. Fogelberg, som Lauréus senare kamperade tillsammans med i Rom, kom till Paris först efter hans afresa hösten 1820. Af svenska ministern, grefve Löwenhjelm rönt han vänlighet, och denne köpte äfven af honom åtminstone en mindre tafla (90). Vidare stiftade han bekantskap med och fick råd och anvisningar af en skandinav, danske godsägaren och kammarjunkaren Tønnes Christian Bruun de Neergaard, som i årtal uppehöll sig i Paris och där tillfredsställde sina konstnärliga och vetenskapliga intressen genom författarverksamhet på olika områden och genom att skaffa sig betydande samlingar af konstsaker och naturvetenskapliga föremål. I bref till Fahlerantz skrifver Lauréus: »Neergaard har visst gjort mig mycket nytta och nöje i diverse små saker, hvilket är af stort värde för en främmande som jag utan bekantskaper, men beträffande hans konstkännedom vet jag ej hvad man skall tänka. Beständigt ser man honom midt bland sina goda ritningar komma fram med den eländigaste kopia eller något af lika värde. Han är en ifrig anhängare af David, den han anser för den största artist, som i senare tider funnits. Största delen af connoisseurs äro sig lika både hos oss och annorstädes» (91).

Vi veta icke närmare huru Lauréus inrättade sitt lif och hvar han till en början fann bostad, m. m. dylikt. Af det ofvan citerade brefvet, som är dateradt den 31 maj 1819, framgår att han stod nästan utan bekantskaper. Han hade då nyss flyttat till Rue d'Angivilles N:o 12 près du Louvre. I hans tidigare bostad »var dagern högst elak för målning», och han nämner, att han på hela tiden »ej kunnat göra det minsta som duger». Vidare förtäljer han, att han sedan ankomsten till Paris ej hade varit

rest därifrån och ej heller kunde tänka på någon resa förrän han fått se den stora expositionen, som skulle öppnas i augusti. Lauréus hade anländt till Paris för sent om hösten för att få se salongen 1817. Det följande året förekom ingen salong, och han väntade naturligtvis med stort intresse på 1819 års stora exposition.

Om vi också icke känna till detaljer ur konstnärens lif i världsstaden, så veta vi i alla fall det viktigaste, som rör hans studier. Han arbetade alla dagar i Pierre Guérins ateljé med teckning och målning efter modell. Flere aktstudier i kol, krita eller i oljefärg finnas i behåll från denna tid, t. ex. hos direktör G. Fredriksson i Stockholm. En dylik, utförd med kol och hvit krita på brunt papper, återgifver en liggande naken man, perspektiviskt tecknad; den har förutom signaturen följande anteckning: »En vacker ställning, som en fransysk artist en gång ställde och som var gillad af hr Guérin». Hos samma ägare finnas tvänne aktstudier i oljefärg, en sittande halffigur och en stående naken smed, som med ena handen håller ett järn på ett städ, medan den andra handen med hammaren är lyft öfver hufvudet till slag. Båda figurerna äro i svängda ställningar, och anatomien är noggrant studerad.

Dessa studiebilder visa huru grundligt Lauréus tog sitt arbete. Efter att hafva kommit in i den franska mästarens elevateljé hade han tydligen gjort samma erfarenhet, som Fogelberg, Nyström och andra af hans jämnåriga kamrater gjorde i Paris, nämligen att den underbyggnad de erhållit i Stockholm var alltför lös och att det gällde »att kasta ifrån sig den lilla kunskap han medförde hemifrån» (92). Hans arbetstid gick också hufvudsakligen till akademistudier och till teckningar

och skisser efter naturen på egen hand. Slutförda taflor från den två och ett halft år långa parisvistelsen finnas ytterst få.

Akademimåhningarna äro grundväsentligt olika Lauréus' tidigare taflor och utkast. Hans gamla manér med lätt, skissartad penselföring och vårdslösad teckning finner man ej ett spår af. Teckningen är sträng och bestämd. Modelleringen är hård och noggrant genomförd. Färgen är kall och torr. Det är icke Lauréus sådan vi lärt känna honom i Stockholm, utan Guérins elev, som slafviskt följer sin lärares undervisning och därmed den franska klassicismens strängt plastiska stil. Att han icke med själ och öfvertygelse omfattade Guérins konst och arbetsmetod, som ju öfverensstämmer med hela den davidska skolans, framgår af laveringar, teckningar och oljefärgsstudier, som han utfört på egen hand. Två teckningar, en sadlad häst och två betande mulor (statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors), daterade så sent som den 14 och 15 oktober 1819, Montmartre, äro studier efter naturen, men utförda på samma sätt som hans skisser från Stockholms-tiden. I en vy från Vincennes i sepialavering (direktör G. Fredriksson, Stockholm), daterad 1 juni 1819, söka vi likaså förgäfvast ett mera utprägladt inflytande från den franska konsten. Samma är förhållandet med tvänne akvarellerade teckningar med talrika figurer. Den ena är en interiör af en katolsk kyrka, där äldre och yngre män och kvinnor knäböjande försjunka i bön (direktör G. Fredriksson, Stockholm). Den andra framställer en folkscen med gatumannlare och bär påskriften: »vid Marché des Innocents» (Göteborgs museum). Det var den berömde lärarens auktoritet han underordnade sig

i akademistudierna, medan han samtidigt bevarade sitt eget personliga konstnärliga uttryckssätt. Men Guérins hårda skola lämnade honom icke oberörd. Han vann en större säkerhet i teckningen, som förut hade varit den svagaste punkten i hans konst. Den flyktiga penselföringen fick härigenom sitt berättigande, blef koncisare och mera uttrycksfull.

I det redan nämnda brevet till Fahlerantz skildrar Lauréus sina studier och sina intryck af Guérin och den franska konsten på följande sätt:

»Jag går ännu på Guérins ateljé och ritar efter modell från klockan 7 om morgonen till 12. Det kostar tid och pengar, hvarför jag snart måste tänka på att draga mig ur det spelet, helst det kanske kan vara mindre nödvändigt för mig. För en historiemålare är det en annan sak. Alla eleverna där äro eljes emot mig ganska beskedliga. De arbeta med mycken ifver och ovanligt stilla, hvilket allt ej är enligt den beskrifning jag förr erhållit om deras ateljéer. Detta bidrager emellertid att hålla mig kvar i det längsta. Guérin själf är äfven i flere afseenden motsatsen till det vi vanligen föreställa oss om fransoserna. Han eger ett litet, enkom för sig inrättadt hus med tvänne stora ateljéer — den öfre för sig själf, den nedre för modellskola — dit vägen går öfver gården genom en allé af rara växter och träd. Han bor där helt allena med sin gamla portvakt och tar sällan emot främmande. Han har mycket kunskaper såsom modellprofessor, vill att naturen skall följas i allt och tål ej att någon vill affektera att rita antikt etc., ty hans princip är, att man bör först kunna göra så godt som naturen och sedan bättre, om man kan. Huruvida det är riktigt kan jag ej döma. Hans egna

taflor kan jag dock aldrig finna behagliga, och han tycks ej alltid själf följa det han lär, förmodligen af den gamla orsaken, att det alltid är mycket lättare att prata om en sak än att göra den.»

»Alla artisterna här äro i allmänhet mycket flitiga. De unga äro hvarje morgon klockan 7 på ateljén hos sina mästare, där de på det viset hålla ut i många år. Däraf händer att ibland dem finnas många, som med mycken färdighet både teckna och måla sin modellfigur, ofta med mycket god kulör; men att sammansätta en tafla går för dem i proportion mycket trögare. Orsaken torde kanhända vara att de slutligen så vänja sig vid att beständigt apa efter sin modell, att de ej mera kunna göra något utan densamma. Och att stapla upp modeller för att därefter kopiera sin tafla kan dock aldrig blifva något godt utaf. Detta tror jag äfven är orsaken, hvarför största delen franska taflor äro något fadda och emotstötande, ehuru man ofta ej kan disputerä, att de ej äro bra målade. Äfven kunde det förmodas vara en orsak till att de så sällan lyckas i landskap, ty där blir det ännu svårare att sätta modellen för sig i kammaren. Jag såg i fjol somras en, som satt vid sin chevalet ute på backen vid Mont Martre för att kopiera landskapet. Samma tafla kände jag sedan igen på en liten exposition i vintras af ett sällskap, som kallar sig Les Amis des Arts och gör mycket godt för konsterna. Beträffande taflan kan jag ej säga annat, än att den utvisade mycken möda och besvär. Här finnas många landskapsmålare, som äro i stort rop, såsom Bertin, Bourgeois, Tiénon, med många flere, men ännu härtills har jag ej annat sett af dem, än hvad vår vän Cederholm skulle åstadkomma, om han

med färdighet kunde handtera penseln. Likväl har jag ännu sett för litet för att våga påstå, att här alldeles ej finnes någon sådan, som duger i denna genre. Expositio-
nen skall väl ändtligen i det närmaste visa hvad, som kan finnas. — — Neergaard talade stort om en af deras första och största landskapsmålare, som nyligen dött och hetat Valenciennes. Han visade mig på att gå och se på de saker, som såldes på auktion efter denne. Något flat blef jag dock att där ej finna annat än några porte-
feuller med ganska torrt och magert ritade vyer efter naturen samt några taflor och påbörjade dukar, som mycket liknade de forna månskensstyckena af vår Le-
moine.»

»En artist, som är mycket i ropet och det med skäl, är den unge Vernet, son till den bekanta hästmålaren, hvilken också ännu målar och ritar beständigt, men som nu på senare tider blifvit något maniéré och nästan för mycket sysselsätter sig med karrikatyrrer. Den först-
nämnde målar äfven hästar, men äfven i nästan allt genre och äfven i historien, men mest lär han hålla sig till ba-
taljer och soldatscener i modern smak. Han är beständigt öfverhopad af prinsar och officerare m. m., hvarför det skall vara mera besvärligt än nöjsamt att gå till honom. Nyligen såg jag af honom en liten tafla, nyss målad, före-
ställande Molière som läser upp något af sina arbeten för en gammalpiga. I det hela hade den något tycke af Hil-
lerströms bättre arbeten, utom att den var mycket bättre tecknad och med en otrolig raskhet och fermité i penseln målad, alldeles icke hvad man kallar fini, men färgerna på sina ställen något starka och skarpa, såsom Molières röda strumpor, m. m. Det är troligt att denna kanske

ej var af Vernets bästa arbeten, men vid expositionen får man se mera af honom.»

»Gérards stora tafla Henrik IV:s intåg i Paris tror jag mig förr hafva nämnt om, att den i mitt tycke är den bästa tafla, som i Frankrike på senare tider blifvit gjord. Jag har väl ej sett på långt när dem alla, som ha blifvit tillverkade, men det är mycket, som man ibland kan sluta till resten, då man sett en liten del. Denna tafla har något tycke af Rubens, ehuru den ej är målad med så transparenta och briljanta färger som dennes. Men tidens kostymer göra äfven mycket till. Hans porträtt måste jag likväl tillstå äro till en del i samma genre som dem man ser i Stockholm af hans hand. — Mera törs jag nu ej säga därom så länge, och jag har visst redan talat mycket för mycket om herrarna härstädes, såframt jag ej vore säker på, att Bror ej låter komma längre än oss emellan allt, som ej är till beröm för härvarande artister, ty som häremellan stundom är korrespondens, så kunde jag få betala mina kritiker.»

»En annan artist, hvars arbeten i min smak äro af mycket värde, är Prudhon. Åtminstone äro de taflor jag härtills sett af honom ganska vackra. De föreställa mest zephyrer och amourer och dylika luftfigurer, men de äro likväl med en god och stark effekt mycket behagligt målade, samt konturerna på hans figurer äro särdeles försvinnande och motsatsen till skarpa, så att man nästan kunde säga, att de äro målade utan konturer, hvilket här är en särdeles stor raritet. Hans fonder af landskap, m. m. äro så oändligen lätt och transparent målade, att ryktet öfverallt artisterna emellan påstår, att han nyttjar någon

fernissa bland sina färger, som är en hemlighet, uppfunnen af honom själf.»

»Genom Neergaard känner jag här tvänne artister, som på beställning af hertigen af Orleans måla hvar sin tafla ur svenska historien. Den ena heter Hersent, han målar den scen, då Gustaf I, mycket gammal, tar afsked af de församlade ständerna, och hans tafla torde kunna bli bra nog, fast han gjort stora misstag i kostymerna. Jag skulle visa honom huru dalkarlar se ut, m. m. Den andra heter Dufau och målar Gustafs tal till dalkarlarna vid Mora. Den taflan blir högst besynnerlig och mycket stötande på galenskap, är för öfrigt mycket i Leipziger bataljmålarens manér [Gustaf Erik Hasselgren]. De äro ingendera artister af någon stor betydenhet, hvarför jag också ej vill uppehålla med beskrifning af deras öfriga något torra produkter.»

Dessa Lauréus' reflexioner kunna icke betraktas såsom uttömmande för hans uppfattning af tidens franska konst, och flere gånger framhåller han, att han ännu hade sett så litet. Vid deras nedskrifvande hade han dock redan vistats ett och ett halft år i Paris, och de äro i alla fall nog så karaktäristiska. Horace Vernet och Prudhon vunno hans beundran. Gérards Henrik IV:s intåg i Paris anser han vara »den bästa tafla som på senare tider blifvit gjord i Frankrike». Det tidigare citerade uttalandet om Neergaards beundran för David och Lauréus' ord om Guérin visa, att han stod oförstående inför den davidska skolans klassicism. Hvad vi förut veta om konstnären och hans förhållande till klassicismen i Sverige gör denna hans ståndpunkt helt naturlig. Likaså förstår man, att

han skulle beundra Prudhons måleri med dess lätta, transparenta toner.

Minst hade han uppsökt och studerat den yngsta franska målarkonsten. Géricault hade visserligen 1812 och 1814 väckt stort uppseende och på salongen 1819 exponerade han Medusas skeppsbrott, men en djupare förståelse hade han ännu icke funnit hos andra än ett fåtal och ej heller ett allmännare erkännande. Den våldsamma lidelsen, kraften och rörelsen voro dessutom främmande för den mera kallblodiga nordbon. Delacroix var ännu elev hos Guérin, i hvars skola han hade inträdt 1817, samma år som vår landsman. Den franska romantiska riktningen, som, stridbar och stark, snart skulle åstadkomma så mycken oro och tilltvinga sig erkännande, låg ännu i sin linda.

Lauréus' ställning till den konst, som han fick lära känna i Paris, är af allt att döma ungefär densamma som hans kamrater från hemlandet intogo och för hvilken Georg Nordensvan redogör i *Svensk konst och svenska konstnärer* (sid. 91—93). Det var de gamla mästarna i Louvren, som framför allt studerades, och de moderna klassicistiska målningarna besågos, såsom Anckarsvärd uttrycker sig, »för att rätta det begrepp man hemma gjort sig om dem». I allmänhet visade ingen af dem förmåga att rätt förstå den moderna konsten. Wetterling ger en släng åt Gérard, David, Girodet, Guérin m. fl. och fortsätter: »Det förstås, att många undantag måste göras bland de franska konstnärerna, ty där finnas de som likt Lauréus höjt sig öfver den rådande smaken och närmat sig det sanna och rätta i behandlingen af sina ämnen» (93). Han framhåller således uttryckligen, att Lau-

réus stod utanför tidens moderna klassicistiska konstriktning, och i likhet med denne ansåg han Vernet vara en af tidens största målare. Vernets manuella skicklighet och mångsidighet duperade nordborna, men de fingo ej ögonen öppna för ytligheten i hans konst. Bland Louvrens skatter var det den holländska och flamländska konsten, som de mest fördjupade sig i.

Den gamla nederländska konsten utöfvade öfverhufvud ett stort inflytande på dem af tidens franska målare, som icke helt uppgingo i klassicismen, ehuru de skilda riktningarnas representanter sökte sig olika förebilder. Romantikerna beundrade de flamländska koloristerna, främst Rubens, hvilken äfven deras omedelbara föregångare Gros ägnade sin hyllning i lika hög grad som åt venetianarna. Girodet, som »förvillade sig långt från estetikens Rom» (94) framhöll med värme Teniers och andra holländare, såsom Terborch, van Goyen m. fl. I allmänhet hade de konstnärer, hvilkas stilkaraktär utgjorde en blandning af den davidska gruppens ultraklassicism och traditionerna från det XVIII:de seklet, mycket påbrå från den nederländska konsten såsom fallet var med t. ex. Vincent och Regnault samt flere andra, hvilka varit deras elever eller annars emottagit direkt påverkan af dem. De flesta äro konstnärer, som numera icke skattas högt, men som samtiden skänkte ett ogrumladt erkännande, som voro eftersökta af samlare, blefvo premierade och i regeringen hade en mäktig köpare och beskyddare. Garnier, som räknades till konstnärerna af första rangen, berömdes för skickliga ljuseffekter. Mérimée uppskattades för sin spirituella uppfinningsförmåga och pittoreska komposition. Gérard, Granet, Hersent och ännu yngre

målare såsom Horace Vernet insöpo i sin ungdom samma atmosfär.

Dessutom funnos konstnärer, som stodo alldeles utom den davidska maktsfären, och som hade sökt förebilder i äldre utländsk konst. Medan Falconet bildade sig efter den engelska konsten och hade studerat för Reynolds, anknöto de flesta af dem, till följd af naturlig böjelse eller ihållande studier, till den nederländska konsten, hvars målningssätt de ofta efterbildade (95). Främst af dem äro att nämna de öfverlevande från XVIII:e seklet, Demarne, Taunay och Drolling. Demarne, som var högst populär och beundrad för sin spirituella och fina observation, imiterade flamländare, sådana han såg dem, d. v. s. mörknade af tidens patina. Han delade sin talang mellan landtliga scener i Isak van Ostades manér, landskap påminnande om van Goyen samt djurbilder. En del kritiker tillvitade honom inkorrekt teckning och en alltför emaljartad kolorit.

Lika uppburen var Drolling för sin klärobskyr, sin smidiga och mjuka penselföring och för färgens genomskinlighet och harmoniska effekt. Demarnes och Drollings rival Taunay var en af de konstnärer amatörerna mest hade skämt bort och beundrat för hans ljusbehandling och varma toner och hans måleriska komposition. Man tvekade icke att jämföra hans bästa taflor med Karel du Jardin.

Dessa målare voro visserligen gamla, när Lauréus vistades i Paris, men deras stora anseende, som fördunklats af den davidska skolan, var åter i stigande och deras stjärnor lyste lika klara som förut i de konservativas ögon. För dem, som i likhet med våra nordbor icke upp-

gingo i den moderna antikdyrkan eller förstodo de nya koloristiska ansatserna, voro de stora mästare och värdiga förebilder, som närmat sig det »sanna och rätta i behandlingen af sina ämnen». Härmed afsågs att de voro naivt och osökt naturliga i motsats till det uppstyltade och teatraliska hos de moderna.

Den 1808 aflidna Hubert Robert hade målat italienska allmogescener i ruiner och soldatscener i van der Meulens stil. Af yngre konstnärer voro t. ex. Swebach, »sin tids Wouwerman», Grobon, »en äkta holländare», landskaps- och genremålaren Roehn, Maurin, som målade genrebilder starkt erinrande om Teniers, davideleven Couder, en imitator af Gerard Dou, alla senfödda dyrkare af nederländarna, till hvilka de stundom manifesterade sin kärlek i rena pastischer.

Genremåleriet, som hade haft en stor utbredning under XVIII:e seklet, aftog anmärkningsvärdt snabbt mot slutet af Ludvig XVI:s regering till följd af antikmaniens mäktiga framträdande. Under revolutionen, som öppnade utställningarna för konstnärernas lägre flertal och gjorde konsten tillgänglig för den stora mängden, återuppblomstrade genrekonsten omedelbart, likväl utan att nå sin tidigare nivå. Mot slutet af 1800-talets första decennium undanträngdes den åter af de historiska anekdoterna, så nära besläktade med den rena genren, men bibehöll en aktningvärd rangplats. (96).

Tidens militära anda gjorde scener ur krigarlivet synnerligen omtyckta. Icke långt efter följde sedebilder ur stadslivet, små tilldragelser från gatan, handtverkar-scener, hvilka dock märkbart aftogo under empiren. Isynnerhet försvunno de folkliga dryckesscenerna, inte-

riörer från krogar och rökstugor. Liknande scener ur landtlifvet, som hade kommit på modet genom Demarne, Drolling, Taunay, m. fl. blefvo däremot allt vanligare. Talrika voro landtliga interiörer, landsvägar med resande eller boskap, marknadsbilder och fiskare. Å andra sidan uppkom genom krigen böjelsen för utländska typer och genrescener. En god plats upptogo slutligen pikanta och pittoreska eller älskliga ämnen. Charlataners och tjufvars upptåg var en specialitet, som odlades af Taunay och Demarne. Tilldragelser ur barnalifvet studerades framför allt af madame Chaudet.

Landskapsmåleriet förde en mindre bemärkt och betydelselös tillvaro under den nyklassiska tiden. Det var i så hög grad eklektiskt, att nästan alla dess utöfvare imiterade någon redan i en förfluten epok häfdvunnen stil (97). Claude Joseph Vernets skola lefde ännu kvar i t. ex. Hue, Boguet och Bourgeois, som Lauréus uttalar sig så ringaktande om. Den klassicistiska konstriktningen närmade naturligtvis landskapet till Poussins typ, som hade sina främsta representanter i Valenciennes, »landskapets David», och Bertin, hvilka Lauréus lika så litet fann värda ett större erkännande. I norra och östra Frankrike motvägdes Vernets inflytande af påverkan från flamländarna och de italieniserande holländarna, särskildt af Berchem. Denna riktning lefde ännu kvar vid sidan af det antikt klassiska landskapet, starkare och mera erkänd än den vernetska. Så var t. ex. den af Lauréus tidigare omnämnda belgiern Ommeganck högt ärad, och han jämfölls med de flamländska och holländska mästarna. Den ofvan nämnda Grobon hör också hit

liksom Taunay och Demarne, ehuru dessa voro mera genre- än landskapsmålare.

Af det ofvan sagda torde framgå att Lauréus, som icke trufdes i den klassiska atmosfären, i alla fall i Paris fann en mångfaldig och rik konst efter sitt sinne — en konst, som stod honom nära i tiden och samtidigt dyrkade samma gudar som han, de gamla nederländarna. Han fann motiv som voro besläktade med hans egen själsläggning och den konst han själf hade skapat. Han såg taflor, hvilkas konstnärliga egenskaper voro just de han beundrade. Det brottstycke af hans egna intryck, som ingår i det citerade brevet till Fahlerantz, säger oss delvis, hvad han fann godt och hvad han ringaktade. Det anger tydligt nog hans smak, som bör hafva dragits till just den krets af målare, hvars främsta representanter voro Demarne, Taunay och Drolling. Han nämner visserligen icke någon af dem i brevet, i hvilket han ju främst uttalar sig om mera berömda, af Fahlerantz kända konstnärer, såsom Gérard, Prudhon och Vernet samt landskapsmålare, hvilka voro af speciellt intresse för denne. Uttalandet om Gérard anger också att han redan i ett tidigare, för oss obekant bref åtminstone delvis skildrat sina personliga intryck af fransk konst. Att de nämnda målarna och andra, deras själsfränder, skulle förblifvit honom främmande under hans treåriga vistelse i Paris förefaller oss oantagligt. Därtill voro de alltför allmänt kända, och de deltog dessutom i salongen 1819. Genom Neergaard kände han Hersent och Dufau. Den sistnämnda var en obetydlig davidelev, som uppgick i ultraklassicismen; Lauréus fann ju också hans tafla »stötande på galenskap». Men äfven till Demarne hade Neergaard relationer (98) och det vore

förfvånande om ej redan denne, som gaf Lauréus goda råd och anvisningar, skulle hafva gjort vår konstnär uppmärksam på Demarne.

Att Lauréus ansåg modellstudier mindre nödvändiga för sig än för t. ex. en historiemålare är i sin mån betecknande för hans konståskådning. En direkt naturefterbildning var icke målet för hans sträfvanden. För honom var en taflas rent måleriska effekter allt fortfarande hufvudsaken.

Sitt eget målningssätt — att icke göra flere öfvermålningar och med fina penslar fördrifva penseldragen, utan att anlägga färgen bredt, pastöst i dagrarna och lätt, transparent i skuggorna — återfann han i Paris hos flere målare såsom Gros, Gérard, Horace Vernet och andra af mera koloristisk läggning. Studiet af deras verk skänkte hans egen hand mera styrka och säkerhet.

De ifriga akademistudierna under Guérins ledning, gjorde en betydande insats i hans utveckling, om också han icke omfattade sin lärares metoder med odelad sympati. Det tog tid att tillägna sig och smälta allt det nya han fick se. Då härtill kommer arbetet i Guérins ateljé, så förstår man att Lauréus målade så ytterst få taflor under vistelsen i Paris, och att han betraktade dem han utfört såsom odugliga. Frukterna af studierna i Paris mognade först senare i Rom.

I fyra taflor, målade i Paris, återfinna vi icke blott samma konstnärliga uttrycksmedel och karaktär som förut, men också gamla motiv. Dessa bilder — Gumma och flicka sjungande ur en bok i en fönsteröppning (1818, frk. H. Kumlin, Stockholm), Lappläger (bankir J. Håkansson, Stockholm) samt tvänne motstycken, En ung kvinna

med ett brinnande ljus och en ung kvinna med en brinnande lykta, hvardera i fönsterinramning (1818, Nationalmuseum, Stockholm) — visa oss således intet nytt. Början till assimileringen af det egna och det i Paris inhämtade framträder i En bondkvinna, som säljer vindrufvor åt två savoyardgossar (1819, Nationalmuseum, Stockholm). Det är en scen från gatulifvet i Paris. Utanför en port står en åsna, lastad med vindrufvor i stora korgar och därinvid en allmogekvinna, som väger drufklasar åt två väntande gossar. Den ena bär på ryggen en trälåda med ett murmeldjur och håller hatten framsträckt för att mottaga frukterna i denna. Den andra, som har mask för ansiktet, en trumma på armen och ett stränginstrument på ryggen, räknar pengarna i sin hand. I bakgrunden syns en vattenbärare och i portgången tvänne äldre kvinnor. I kompositionens och figurernas friare realism gör sig det nya gällande, medan färgerna och målningen i öfrigt öfverensstämman med Lauréus' äldre arbeten.

I sammanhang med de ofvannämnda teckningarna från Montmartre, får man ställa tvänne skisserade dukar, en stallsinteriör med en häst och en gatubild med en åsna och några figurer (direktör G. Fredriksson, Stockholm). De endast i brun undermålning skisserade figurerna kunde väl hafva varit målade i Stockholm. Djuren äro däremot rent realistiska naturstudier med en säkerhet i det lätta och flytande utförandet, som frapperar och påminner om en långt senare tids konst, den som i våra nordiska länder inföll först på 1880-talet. Förmiddagssolens starka ljus hvilar öfver åsnan och en halmhög på marken, som är målad i en lysande, klargul färg, med friska

lediga penseldrag. Det är hvarken Lauréus' gamla uppfattning eller en anslutning till nederländarna, utan ett friskt naturstudium under inflytande af tidens moderna franska konst. Lauréus uttalar sig ringaktande om de franska konstnärernas naturefterapning. Den lilla duken med åsnan verkar säkert på mången, trots att målaren i den följt samma förkättrade grundsats, mera frisk och äkta än åtskilliga af hans taflor, hvilka han själf ställde mycket högre.

Den 25 augusti firades årligen i Vincennes-parken folkfester till Ludvig den heliges minne, vid hvilka bröd och vin utdelades åt allmänheten. En dylik St. Louisfest, antagligen år 1819, har gifvit Lauréus motiv till tvänne taflor, de bästa han målade i Paris. De tillhöra öfverhufvud det mest fullödiga han någonsin åstadkommit (Universitetets ritsal, Helsingfors). Konstnärens personliga stil, stegrad genom nyvunnen säkerhet i teckning och penselföring, firar i dem sin kanske största triumf i omedelbar uttrycksfullhet och liflig rörelse. Oberörd af Guérin och den davidska riktningen har han, helt sig själf, gått till sitt verk. En solig sommardag vimlar i den lummiga parken en orolig människomassa kring tillfälligt uppbyggda estrader, från hvilka vin och bröd utdelas. Den ena duken återgifver vinutskänkningen, den andra utdelandet af bröd. Människorna trängas och knuffas, kvinnor och män, unga och gamla, arbetare och småborgare, bland hvilka ridande militär med dragna sablar försöker att upprätthålla ordning. Öfver den stora ställningen med vintunnor, från hvilka den eftersökta drycken utdelas, svajar ett hvitt standar med det bourbonska vapnet. Unga män klättra upp för estradens sidor och andra

hasa sig ned från den. Betjäningen gestikulerar och skriker, likaså den törstande hopen. — Lauréus har lyckligt behärskat kompositionen, fränsedt några proportionsfel i en del figurer. Den rörliga massan är effektfullt återgifven. Talrika enskilda figurer och grupper uppvisa i sina karaktäristiska ställningar och sin förvånande rörlighet friska observationer. Humoristiska ansikten med dråpliga miner sticka fram här och hvar. Det är samma goda humör som i några tidigare taflor, t. ex. Kägelspelet hos Faggens eller Kalaset hos pastorns. Den lätt skisserande penseln är förd med uttrycksfull säkerhet. I få drag är ett ansikte eller en karaktärsfigur gifven, summariskt och likväl uttömmande, hvad några enstaka figurer vidkommer med en bitande karaktäristik, som leder tanken till Daumier. Belysningseffekterna i det känsligt mjuka landskapet och öfver folkhopen gifva kompositionen ökad liffullhet och omväxling. Färgskalan är hvarken Lauréus' gamla eller den moderna franska. Den ljusa, lätta koloriten hade han lärt af de målare, hvilka fasthöllo vid traditionerna från det XVIII:de seklets franska konst. Landskapets diskreta grågröna löfverk med gulaktiga solbelysta partier och brunaktiga skuggor förtonar mot en lätt ljusblå himmel. Folkmassan är hållen i en mattbrun färg med här och där insatt rödt, grönt, blått och hvitt i dräkterna.

I Paris trufdes Lauréus förträffligt. Både lifvet i den franska hufvudstaden och dess konst yppade för honom ständigt nya källor till studium och glädje. Förståelse och uppmuntran saknade han icke heller. »Jag är här redan mera känd af konstvärlden än jag blef i Stockholm på alla de åren, jag var där», skref han till Fahlerantz (99).

Landsmännen framhöllo honom som den bästa representeranten bland utlänningarna för ett »kvickt» målningssätt, som de karakteriserade med epitetet »effektgenren» (100). I någon parisexposition deltog han dock icke; det erkännande, som kom honom till del, fick han i konstnärskretsarna genom ateljéumgänge.

Snart nalkades den tid, — augusti 1820, — då Lauréus' trenne stipendieår voro till ända. Den 30 mars är hans ansökan om förnyadt understöd daterad, och den 19 juli beviljade konungen rese pensionens förlängning med tre år »för att hofmålaren, professor Alexander Lauréus måtte få fortsätta sitt konststudium uti Italien, dit han från Frankrike ärnade begifva sig». (101).

VII.

LAURÉUS I ROM.

HANS SISTA

KONSTNÄRLIGA PRODUKTION.

Den 17 april 1820 lämnade Lauréus Paris tillsammans med Margareta Thynelius och M. G. Anckarsvärd, som, också han, lockades af det beprisade skönhetslandet. Resan till Rom skildrar Lauréus i ett bref till Fahlcrantz (102). Gynnade af ett härligt sommarväder njöte de af den vackra naturen i Frankrike och särskildt af utsikterna öfver de vidsträckt vinbergen i Bourgogne. »Vid Chalons hade man det stora nöjet att på ofantligt afstånd upptäcka alperna, som lika moln visa sig och försvinna allt efter solstrålarnas brytning.» I Lyon rastade de ett par dagar för att bese staden. »Det som här mest frapperade var stadens vackra läge, genomskjuten af sina tvänne stora floder samt omgifven af klippor och berg finnes där allt för en landskapsmålare.» Sin berättelse fortsätter han: »Nu kommer jag till den delen af resan, som efter mitt tycke var det intressantaste af allt och som jag måste regrettera att Bror icke sett, framför både Italien och alltsammans, nämligen vägen från Lyon och till Turin. Det vackra började redan vid Lyon, men det stora och förvånande först på andra dagsresan därifrån vid inträdet i Savoyen samt sedan hela passagen öfver

Alperna. Vägen bar beständigt småningom uppföre, och vi hade utsikten med de förenämnda bergen med Mont Blanc framför oss allt tydligare och högre. Det första ovanliga skådespel, som möttes var ett ställe, kalladt La Gorge de la Chaille. Vägen åtföljde branten af bergen till en förfärlig höjd, som lodräta formerade emellan sig en précipice eller snarare en afgrund, i botten hvaraf en ström kastade sig från klippa till klippa och emellanåt försvann. Öfver hufvudet hängde ofantliga hotande klippor. Vi gingo till fots hela denna väg och försökte att i hast göra några teckningar fast under beständigt regn och igenom själfva regnmolnen, som där hvila sig mot bergens sidor, ibland höja sig och förorsaka tusende ovanliga effekter och fenomen. Den, som vill läsa en sann beskrifning af detta och följande ställen, finner den hos Rousseau, som beskriver denna väg. Åter ett annat märkvärdigt ställe kort efter detta är Passage des Échelles, emedan resande där förr nödgats klifva upp för berget på stegar. Nyligen har man där sprängt ett hvalf midt igenom berget samt gjort en bekväm väg. Vi gingo till fots den gamla vägen och hade denna möda rikligen ersatt genom utsikter af de förunderligaste och förfärligaste, men tillika de mest pittoreska klippor och branter. Vagnen mötte åter vid utgången af grottan. Ett stycke därefter mötte vi det besynnerliga vattenfall, som ifrån ett skyhögt, lodrätt berg kastar sig i båge, så att man skall kunna passera torr emellan berget och fallet, hvilket vi dock nu ej hade tid att försöka. Mera besynnerligt är detta än egentligen vackert för målning. Om aftonen anländes till den lilla staden Chamberg, som har det mest pittoreska läge man kan upptänka, emellan de ofantligt höga bergen. Sommarn

var där i sitt flor, alla träd och växter i blom samt vinrankorna utslagna. Men ett par hundra alnar i höjden började vintern, och granarna voro fulla med snö, som nyss fallit. Ännu högre upp voro de ofantliga spetsarna betäckta med evig snö och gåfvo de vackraste former och kontraster. Molnen mot sidorna af bergen gifva skuggor och effekter, alldeles förvånande. Det var klockan 2 eller 3 på morgonen som vandringen efter vanligheten åter började. Solen gick upp, när vi kommo utom staden, hvilket icke minskade landskapets behag. Nedanför dessa berg och snögubbar voro de täckaste ställen med den rikaste variation af löfskogar, ruiner af gamla slott på de lägre höjderna, strömmarnas vattenfall, etc. etc. Vårt beständiga utrop var: skall ej Fahlerantz komma hit!— Vi fortsatte vägen ännu i två och en half dagars tid genom dalen Maurienne, som blef allt trängre och dystrare samt ödsligare ju högre man kom. Slutligen är den ej bredare emellan de branta bergen än att vägen och en ström, som oftast åtföljer den, få rum. Träd och växter minskade småningom. Den ovanligt rena och friska luften i dessa berg bidrager ej litet till det nöje man där har, och jag tänkte med saknad på att snart måsta byta detta emot Italiens kvalm.»

Den 1 maj anlände de resande till Lans le bourg, där de hade Mont Cenis framför sig »lik en teaterdekoration». »En sådan ofantlig hvit massa med sina skarpa brytningar och pikar samt de stora blåaktiga skuggor, som däraf formeras, hade jag önskat få se målad af Brors pensel. Jag har aldrig sett någonting sådant måladt, men däraf borde kunna bli någonting vackert.»

Hvilket starkt intryck den schweiziska alpnaturen

gjorde på våra nordiska konstnärer framgår af Lauréus' bestämda försäkran, att den vida öfvergick hvad han någonsin kunnat föreställa sig. Färden nedåt italienska sidan gick med fart, så att »det fordrades godt hufvud, som man säger, för att se utföre åt sidan». »Mest vände man sina blickar åt andra sidan, fast de där mötte blott liksom en lodrät mur af berg.» Snart kommo de till »det platta Piemont, där landet var jämnt som ett bord, träden i rätta rader midt uti säden samt vinrankorna i festoner från det ena trädet till det andra, såsom i den sirligaste teaterdekoration». »Ett härligt landskap för magen men föga för penseln.» Genom Turin, där de dröjde ett par dagar, Alexandria, Piacenza, Parma, Reggio, Modena och Bologna, »märkvärdiga och vackra städer, af hvilka vi ej mycket kunde se, emedan i dem föga uppehåll gjordes», fortsattes resan till Florens, där Anckarsvärd stannade, »intagen af sällskapet hos svenska ministern».

Tio dagar använde Lauréus för att studera Florens' konstskatter och begaf sig sedan vidare till Rom, »oaktadt alla nu (den 22 maj) kommo därifrån af fruktan för hettan och sjukdomar». »Också ficks ej ressällskap af flere än en liten, tjocker handlande, oaktadt vagnen var för sex personer invändigt utom flere utanför. På fem dagar gick den resan för sig, lyckligen och väl, och inga röfware syntes, fastän den lilla handlanden stoppade sitt guld i sina stöflar samt bäfvade när någonting rördes på afstånd.»

»Ju mera man aflägsnade sig från Florens, ju fulare och ödsligare blef landet. — Vi kommo nu in på de slätter och ödemarker, som omgifva Rom på denna sidan. Inga hus, inga människor, ingen uppodling, en och annan get-

herde var det enda man mötte. Ändtligen ett monument, kalladt Neros graf, ännu några sandbackar och man såg några tornspetsar och domen af St. Per, som dock med möda kunde urskiljas, emedan några andra i samma fason i dimman af den tjocka luften tycktes vara lika stora.»

»Slutligen voro vi i den märkvärdiga staden (den 27 maj 1820), som ännu icke tycktes visa någonting märkvärdigt. Den största gatan, som en resande strax möter, oaktadt mycket omtalad för sin rörelse etc., kan ej förliknas vid annat än de obetydligaste i Paris. Men det är åt en annan sida som Rom har märkvärdigheter af helt annat slag.»

Lauréus fortsätter brefvet med att skildra sina första intryck af Rom. De voro långt ifrån fördelaktiga. »Landet häromkring, skrifver han, är onekligen vackert i visst afseende, men mera skriker man därom. Att himmeln är annorlunda, som många påstå, kan jag alldeles icke finna. Man ser mycken variation af effekter af moln etc., i synnerhet om hösten, men man ser detsamma hemma, om man vill. Det som man ej har i Sverige, äro de vackra och pittoreska husen, de som bönderna bygga af en slump, ej de som arkitekterna bråkat sina hjärnor med, men ännu mera de förträffliga ruinerna. Däremot träffas lättare hos oss stora och vackra träd, hvilka här äro mindre och glesare. De så mycket beprisade orange-, oliv- och lagerträden förtjäna knappt nämnas annorlunda än i rang med äppelträd och stickelbärsbuskar. Likväl borde jag kanske icke döma om allt detta, så länge jag ej sett de utropade ställena, Tivoli och Frascati, m. fl.»

»En månad gick nu snart förbi, innan jag fick rum, passande för arbete, men till hvilket ändamål de ändå äro

dåliga. Det är mycket ondt om sådant nuförtiden, och hade jag förut vetat detta samt mycket annat, så hade jag visserligen stannat kvar i Paris, hvilket varit klokare i flere afseenden. Men då man beständigt hör talas om Italien såsom ett paradys, och där man till på köpet skall både lefva och få allting för intet, så kan man väl ej annat än bli litet nyfiken samt tro att åtminstone något af detta prat måste ha grund. Först af erfarenheten får man se att här icke är bättre än annorstädes, och beträffande billigheten, så lefver man här icke för ett öre billigare än i Paris. Nu började också den tiden, som i Rom är ganska besvärlig, nämligen hettan. Juli, augusti och halfva september voro värst, med en kontinuerligt brännande sol utan den minsta molnfläck. Intet kunde man gå ut och intet kunde man företaga inne. Mycket folk voro sjuka och däribland Byström. Hettan slutades ändtligen med starka åskor och regn. Därpå blef det liksom sommar på nytt och med en tempererad och behaglig luft. Jag har ännu sett ganska liten del af Roms märkvärdigheter, hvaribland de vackra ruinerna väl förtjäna rummet bland de första. Af konstsamlingar finnes ett stort förråd men spridda, och det kostar tid och pengar att se dem. Till de publika samlingarna har man i Paris mycket lättare tillgång, utan ett runstyckes afgift. Men om allt detta kan visst Hasselgren ge mycket bättre beskrifningar än jag.»

I Rom fanns före Lauréus en hel koloni af landsmän, hvilkas högkvarter var Byströms präktiga Villa Malta på Monte Pincio, i närmaste grannskap till den franska akademien, som var inrymd i Villa Medici. Hjalmar Möerner, L. H. Roos, L. J. von Röök, Gustaf Söderberg och tecknaren K. J. Lindström utgjorde stamtruppen. Snart

anlände äfven Anckarsvärd från Florens samt Fogelberg och Nyström från Paris. Lauréus, som gick miste om Fahlcrantz' sällskap, »som hade varit efterlängtadt i många afseenden», då denne emot förmodan stannade hemma i Sverige, gladdde sig särskildt åt Fogelbergs ankomst 1821. De två vännerna bodde också en tid (1822—23) tillsammans.

I det ofvan citerade brefvet skildrar Lauréus den svenska konstnärskolonien, som utgjorde hans närmaste umgänge, om också icke han, såsom flere andra af dess medlemmar, bodde hos Byström. »Af landsmän är här en spritt ny landskapsmålare, Gustaf Söderberg, som studerar sin genre med mycken ifver och är rätt flitig och arbetsam. Han gjorde en resa förliden sommar till Neapel och Sicilien i sällskap med en fransk landskapsmålare, Michallon, om hvilken jag en gång lär nämnt från Paris. Herr Söderberg har där ritat en mängd vyer efter naturen, eller efter fransosen. Äfven här har han beständigt varit ute med sin färglåda och palett och målat vyer, alldeles efter det nya sättet, att måla allt efter naturen och intet af egen fantasi. Grefve Mörner har ock varit här länge. Nära ett års tid har han hållit på med att rita och i koppar etsa 20 stycken plåtar, föreställande karnevalen härstädes, en hop upptåg och maskeradkarikatyler. De äro nu nyligen färdiga och han tänker hålla denna samling till salu, som kanhända torde få åtgång. Han har äfven länge sedan börjat med att måla en batalj, där vår konung är hufvudfiguren till häst med en hop herrar. Taflan är ännu blott anlagd och det värsta återstår. Den lär vara ämnad att presenteras för H:s Majestät. Grefve M. är en mycket hederlig man och den af alla lands-

män, som jag har haft största nöjet utaf. Dessa båda herrar hafva talent, men efter hvad jag förnummit så lär deras beröm ännu vara något öfverdrifvet af tjänstfärdiga, som ibland äro tillreds att lättsinnigt berömma eller tadla utan att alls förstå saken samt utan att betänka hvad de skrifva eller tala. I sommar lär Byström i sällskap med en eller bägge dessa herrar begifva sig hem genom Paris. Jag behöfver ej påminna att allt detta om dessa herrar är oss emellan, ty eljes kunde jag bli misstänkt och få olägenhet. Om deras allvar är att vilja blifva artister, såsom det tyckes, så torde de någongång ängra att hafva utbytt sina andra goda utsikter för framtiden emot så magra som en artist har. Ännu en ny landskapsmålare, Bror känner väl von Röök, som också är här. Han har äfven nu börjat studera landskap med våld och tröstar sig med att någon gång hafva hört att Claude Lorrain var fyrtio år, när han började. Således ännu allt hopp kvar att bli den andra Claude. Byström lefver som en herre, åker i vagn, har drängar, etc. Han har äfven många goda och bekvämt inrättade ateljéer och får beständigt nya vackra statyer färdiga. Herr Roos är sig lik, utom att han nu går med pipskäggs och mustascher. Han har stor familj att underhålla, utom pilten, hundar och fåglar och dufvor och sköldpaddor och hin håle vet allt hvad för kräk. Han vill resa till Paris för att köpa sig en papegoja, emedan de äro för dyra här. Han fördrifver eljes tiden med att kopiera gamla porträtt etc., och dessemellan målar han sitt eget behagliga konterfej i spegeln samt sin Kalles. Baron Anckarsvärd är alltjämt i Florens, något särdeles nöje måtte där kvarhålla honom så envist.»

Resande landsmän, turister och konstdilettanter gjorde längre och kortare besök, uppsökte konstnärerna på deras ateljéer samt deltog i deras glada aftonstunder på Café Greco och osterior. Somliga voro enligt efterlämnade konstnärsbref »tråkiga och dumma», andra erhöilo epitetet »hyggliga landsmän». Till de sistnämnda räknades bl. a. en kammarherre Heikensköld, som i sällskap med den unge J. F. M. Hisinger från Finland sommarn 1822 uppehöll sig i Rom. Hisinger skrifver i sin resejournal: »den 28 juni 1822 besökte jag vår finska landsman Lauréus, som hade en vacker samling af taflor och skisser i olja, hvilka han gjort under sin femåriga sejour i Paris och Rom» (103). I likhet med många af de resenärer, hvilkas kassa tillät förvärfvandet af ett eller annat konstverk, köpte han af Lauréus en mindre målning, föreställande en sofvande röfvare.

Lauréus' förhållande till landsmännen och de talrika främmande konstnärerna i Rom får sin belysning af ett och annat uttalande i hans egna och kamraternas bref. Den 21 maj 1822 skrifver han till Fahlerantz (104): »Här äro några förnäma herrar svenskar, som skola rita landskap, säges det, men dem har jag aldrig sett». De förnäma herrarna voro två unga officerare, baron Adlercreutz och löjtnant af Forselles, hvilka redan en tid hade uppehållit sig i Rom och hvilka i alla fall enligt Fogelberg hörde till »de hyggliga landsmännen». Något senare skrifver Fogelberg till Anckarsvärd om sin vän och arbetskamrat: »Lauréus arbetar för sig själf och umgås med ingen, han springer för kapten [v. Uhlen] som för busen». Förklaringen till skräcken för »busen» ger Lauréus själf: »Här är en besynnerlig kapten och amatör af konsten, som Bror

(Fahlerantz) lär känna. efter han har en vacker ritning af Bror. Men han tyckes vilja här nyttja samma sätt att handtera artister, som han lärer vara van vid sina korpraller. På befallningen att lämna till honom mina taflor, den ena efter den andra till kopiering, vågade jag en gång neka, hvaraf han blifvit så uppbragt emot mig, att han ej lär försumma något tillfälle att på sitt sätt rekommendera mig, som jag har märkt.» Den 2 november 1822 skrifver Fogelberg (105): »Lauréus gör efter vanligheten vackra taflor, vi bo ännu tillsammans». De delade bostad ända till inemot sommaren 1823. Nyström skrifver till Claes Livijn: »År 1823 kl. 1 på morgonen. Nu är det nytt år. Med Fågeln och Lauréus har jag hälsat det, fyllda glas i hand. Det förstås att fäderneslandet och mina vänner voro min första tanke» (106). Nyström och Fogelberg undveko afsiktligt Byström och hans närmaste vänner. Mörner, som de gärna träffade, »hörde likväl i det hufvudsakligaste till dennes umgängeskrets, hvarest äfven Arfvidsson och Röök i egenskap af beundrare för det mesta dväljdes». Lauréus var säkert mindre deciderad i sina sympatier än Nyström. Han stod på bästa fot med Byström och Mörner, däremot gaf han i brefven till Fahlerantz luft åt sina mindre varma känslor för v. Röök och andra af Villa Maltas gäster.

»De utländska artisterna här — skrifver Lauréus d. 22 dec. 1820 — känner jag ännu ej, och har ej heller gifvit mig tid att springa och uppvakta sådana, som alltid är besvärligt, i synnerhet då man är allena. En tysk landskapsmålare [Josef Rebell] bor hos Byström, som skall vara mycket i ropet enligt herrar landsmäns utsago. Han målar vyer efter naturen häromkring, som han i hast

penslar till med spanskgröna träd och cinnober-blommor. Han anlägger aldrig sina taflor, utan gör genast färdigt från ena hörnet till det andra utan att sedan mera röra därvid, hvilket skall vara bevis på stor talent. Byström har nyligen fått färdiga af honom tvänne taflor efter beställning, föreställande vyer från hans trädgård. De äro i samma genre ungefär som vår forna Bellangers eller Cederholms, men under dessa båda. Han målar allt precis som det är på stället och midt om dagen. Om där växer kålhufvud i förgrunden i naturen, så gör han dem på sin tafla, men icke med det fini och esprit, som äfven ibland kan ge värde åt sådana saker, utan så ungefär som Bellanger. Men det betalas, och han har åtgång och behöfver således icke göra bättre. En viss landsman utlät sig en gång till Brors beröm, att om Fahlerantz kommit hit så hade han visst kunnat bli likaså snäll som denne. Om så varit, så är det rätt väl att resan ej blef utaf.»

»Det är de tyska artisterna, som Byström mest är bekant med. Jag känner dem ej, men efter anledningar och berättelser lära de alla hålla sig vid den genre, som en viss altartafla, och en del lära gå än längre samt förgylla sina taflor för att göra dem rätt ,köstliche och hübsche‘.»

Det är »nazarenerna» och deras likatänkande landsmän, som brefskrifvaren åsyftar. Icke heller senare väckte de och deras konst Lauréus' sympati.

Ännu så sent som den 21 maj 1822 skrifver Lauréus i sitt andra bref till Fahlerantz: »På hela den tiden, sedan jag sist skref, har jag ej sett här annat än några historietaflor exponerade och af ganska klen värde. Man har sällan tillfälle att se goda taflor, ty de samlingar, där så-

dana finnas, äro ej så lätt tillgängliga. De högtförförnämde samlingarna på Kapitolium och på Vatikan i sitt värde».

Man får dock icke draga den slutsatsen, att Lauréus lefde i skymundan. Rom var som ett enda »trefligt, lugnt och ogeneradt konstnärshem» enligt Nyström. Alla kände hvarandra något. Så länge Canova lefde var hans ateljé en samlingsplats, där konstnärerna möttes i beundran för mästaren. Thorvaldsen var en annan likadan centralfigur. Mera än med de exklusiva nazarenerna umgingos svenskarna med bröderna Frans och Johannes Riepenhausen, landskapsmålaren Josef Rebell och några andra tyskar (107). Af italienare nämnas skulptören Carlo Finelli, målarna Landi och Camuccini, hvilken sistnämnde var intendent för de Vatikanska samlingarna. Villa Maltas nära grannskap till den franska akademien sammanförde lätt våra nordbor med den talrika konstnärsskaran i Villa Medici. Särskildt Lauréus, Anckarsvärd, Nyström och Fogelberg, som kommit till Italien direkt från Paris, trufdes väl bland fransmännen. De återfunno bland dem gamla akademikamrater och vunno nya vänner och själsfränder. Hösten 1822 kom Guérin till Rom som direktor för franska akademien. Nyström berättar att han och Fogelberg spisade middag tillsammans med trettio franska ungdomar, och Fogelberg glömmar icke att i sina bref till Anckarsvärd, efter dennas hemresa, hälsa från vännerna Lauréus, Leopold Robert och Victor Schnetz. Förutom bland landsmännen var det således bland de franska målarna Lauréus hade sin närmare bekant-skapskrets. Vi böra särskildt ihågkomma de två nämnda, hvilka i likhet med den tyska målaren Frans Catel i sina

konstnärliga sträfvanden hade många direkta beröringspunkter med Lauréus.

Såsom vi ofvan erfarit, voro Lauréus' första intryck af Rom långt ifrån de bästa. I sin ensamhet beklagade han bittert att Fahlerantz påtänkta romresa icke blef af, och han väntade otåligt på Anckarsvärd, som dröjde i Florens, samt på Fogelbergs ankomst från Paris. Icke blott ensamheten tyngde hans sinne. Allting var mer eller mindre på tok. »Färger äro här sämre och dyrare än i Stockholm», skref han till Fahlerantz (108), »och man har mycket göra att få till sitt nödvändiga behof, samt måste hjälpa sig utan somliga eller af sämre sort. Taflor ser det äfven smått ut med. Tiderna äro numera ej desamma som då Hasselgren var här, under krigstiderna, då inga engelsmän samt andra främmande kunde komma hit. Nog säljas här gamla taflor hvar onsdag på ett torg tillika med matvaror etc., och för att göra dem glänsande smörjar man dem med strutto, som är detsamma som fläskflott på svenska, men jag har ännu ej sett en bland dem, som jag ville ha till skänks. Om Bror kommit hit så hade Bror säkert fått sina taflor, föreställande vyer härifrån mycket bättre betalade än hemma. Men då hade också en längre tids vistande här varit af nöden samt ännu därtill en konst, som här brukas, nämligen att muta och ligga inne med en viss sort folk, som beständigt stå på lur efter resande och äro tillreds med sin tjänst, antingen som lärda och visa märkvärdigheter eller som konnässörer och föra till artisterna eller ock skaffa h-r eller andra nöjen, allt efter omständigheterna. Denna konst lär hjälpa mera än talent.» Han ångrade att han hade lämnat Paris, och missträknungen lade bäska ord i hans mun.

Först småningom fann han sig till rätta, blef upplifvad af kamraterna från Paris, knöt nya bekantskaper och upptäckte det trifsamma och pittoreska i omgifningen, som snart fängslade hans sinne. Att han också fick uppmuntran hemifrån bevisa flere omständigheter. Genom Fahlcrantz erhöll han 1820 af kammarherre J. F. v. Schinckel, beställning på tvänne taflor, på tal om hvilka han nämner att han hade »några stycken med italienska ämnen färdiga, allt i min gamla genre». Öfverste von Gerdten och Fogelberg förmedlade en beställning till grefve Gustaf Trolle-Bondes konstsamling på Säfstaholm. När kronprins Oskar gästade Rom 1822 besökte han med Byström som ciceron flere svenska, tyska och italienska konstnärers ateljéer. Fogelberg erhöll ingen beställning, men af Lauréus tillförsäkrade sig den höga gästen ett af hans bästa arbeten till gåfva åt hertigen af Leuchtenberg i München.

Af ett bref från Mörner till Anckarsvärd (20. IV. 1822) framgår, att Lauréus hade för afsikt att våren 1822 sända hem till exponering några af sina nya arbeten. Mörner skrifver nämligen: »Lauréi exposition tror jag är uppskjuten till nästa vår». Han ville visa de hemmavarande hvad han åstadkommit under sin femåriga utrikesvistelse, enär han nu stod inför eventualiteten att om ett år antingen återvända hem eller anhålla om prolongation af sitt reseunderstöd. Han rådför sig i bref med Fahlcrantz »såsom den enda vän jag har att i det fallet kunna säkrast vända mig till». »Anckarsvärd har äfven lofvat göra allt sitt till, samt har nyligen gifvit godt hopp. Tiden löper så oändeligen fort, och rätt som det är, har jag blott ett år kvar, samt vore tvungen att i vidrigt fall i nästa vår

vända hem, hvilket icke vore alldeles enligt min plan, ty jag skulle ännu ha mycket att göra dessförinnan. Min tanke hade varit att ännu få dröja här något samt sedan ännu en gång besöka Frankrike och Holland.» Han deltog numera ifrigt, fastän på sitt stillsamma, halft tillbakadragna vis, i det romerska konstnärslivet, och med outtröttlig flit uppgick han i själfständigt arbete, för hvilket han hade funnit en tallös mängd af tacksamma motiv efter sitt sinne, men det oaktadt hägrade för honom tanken att ännu en gång få återvända till Paris.

Rom och dess omgifningar erbjödo måleriska scenerier och folklivet pittoreska och omväxlande motiv samt karaktäristiska typer, hvilka, såsom man skulle tycka, hade bort helt fånga hans intresse och tillfredsställa hans stora arbetslust. Konstnärerna i Rom omfattade visserligen för det mesta de klassicistiska idealen eller studerade något för grundligt Rafael och den prerafaelitiska målarkonsten, men också den unga romantiska riktningen hade sina representanter, hvilka allt mera började göra sig gällande. Bland de sistnämnda och andra af klassicismen oberoende konstnärer funnos sådana, hvilka särskildt i valet af ämnen hade gemensamma intressen och beröringspunkter med Lauréus. Hvad han däremot kan hafva saknat var en konst och konstnärskamrater, med hvilka han i afseende å uppfattning och konstnärlig stil skulle känt en djupare och mera omfattande samhörighet.

Lauréus' ansökan om förlängd pension för ytterligare tre år är daterad Rom den 13 november 1822. Akademien i Stockholm gaf sitt välvilliga förord, »grundadt på öfvertygelsen om den fulländning i konsten, som en artist af redan så väl känd skicklighet bör kunna uppnå, därest

han finge under fortsatt utrikesvistande förlänga sina konstnärstudier». Den kungliga resolutionen af den 19 februari 1823, hvilken genom akademien delgafs Lauréus först i maj, biföll dock endast till pensionens förlängning med ett år eller till den 1 september 1824. Den för Lauréus nedslående utgången omöjliggjorde alla hans planer på resa till Frankrike och Holland, men ett år kunde han ännu sorgfritt stanna i Rom.

Såsom redan nämnts funnos i den internationella artistkolonien i Rom, särskildt bland fransmännen, konstnärer, hvilkas intressen och sträfvanden delvis sammangingo eller voro likartade med Lauréus'. Främst af dem böra vi ihågkomma hans personliga vänner Leopold Robert och Victor Schnetz. Ingendera hade utgått från den konstnärskrets, som i Paris väckt största genklangen hos Lauréus. De voro elever af David, men ej heller denne hade såsom lärare ställt sig afvisande gentemot genremåleriet. Tvärtom yttrade han åt en grupp af sina elever, Granet, Vermey, Révoil och Fleury-Richard, hvilka i detta afseende voro honom otrogna: »Det är mycket bättre att göra goda genremålningar än medelmåttiga historietaflor» (109). Schnetz och Robert hade, hvar för sig, utan något rompris begifvit sig till den efterlängttade staden för att under flitiga studier obemärkt fullkomna sin talang. Båda väckte stor uppmärksamhet vid sitt framträdande på salongen i Paris, den förre 1819 och särskildt 1822, den senare också 1822, men framför allt 1824. De räknades till den nya romantiska falangen, men intogo en plats för sig. Schnetz, som senare ägnade sig åt religiösa och historiska framställningar, började sin konstnärsbana med hvardagliga ämnen ur det italienska folklivet.

Man berömde hans kolorit såsom mycket bättre än den som vanligen utmärkte Davids elever, utan att den därför gick till sådana öfverdrifter, för hvilka man beskyllde de unga romantikerna. Hans kompositioner voro tilldragande utan att vara bisarra. Moderna ämnen förstod han att behandla originellt och naturligt, så att de fingo ett nyhetens behag, samtidigt som »en viss renhet i teckningen», d. v. s. en utpräglad klassicistisk formgifning, förrådde hans utbildning i Davids ateljé (110).

Den några år yngre Leopold Robert slog igenom först 1824. Själf trodde han att han leddes af en omedelbar naturkänsla. I ett bref, i hvilket han ger uttryck åt sin beundran för det vackra, det egenartade och det smakfulla i den italienska omgifningen och folklifvet, tillägger han: »man har endast att kopiera» (111). Hans teatraliska folklifsbilder, såsom Återkomsten från pilgrimsfärden till Madonna dell'arco (1827) eller Skördefolkets hemkomst (1830), hvilka äro exponenter för hans mognade stil, sakna dock hvarje spår af omedelbarhet och enkel naturlighet. Kompositionen följer strängt akademiska regler. Gester och rörelser äro direkt lånade från antikmuseernas marmorvärld, och det hela uppgår i en tom, sentimental idealisering. Samtidens beundran återklingar i E. J. Delécluze's ord, att »ingen af Davids elever hade bättre än han omsatt i praktiken hvad mästaren åsyftat med yttrandet, att taga ämnen från historikerna och prosaförfattarna för att själf vara mäktig att idealisera dem på sitt eget sätt» (112). Eftervärlden ser däremot blacken om Roberts fot just däri, att davidskolan lyser fram såväl i helheten som i hvarje detalj. Hans första romerska arbeten voro kyrkointeriörer med figurer såsom Proces-

sion i S. S. Cosma e Damiano, men han öfvergaf sådana motiv för att börja måla rena genretaflor med ämnen ur det romerska hvardagslivet. I början af 1820-talet, medan Robert och Lauréus hade beröring med hvarandra, präglades hans konst ännu af sökande. Den var mindre uppstyld och i öfverensstämmelse med motiven anspråkslösare och samtidigt mera blodfull, om också typiskt stiliserande i klassicistisk anda. Liksom en del af Schnetz' arbeten, bl. a. Små vintjufvar, voro Roberts, såsom En gammal spåkvinna, En ung andlig, Bedjande röfvere, En röfvers död, En munk som låter barn kyssa relik, Romerska herdar, Röfvarfamilj, eller Gatumusikanter framför en madonnabild, besläktade med Alexander Lauréus' målningar. I stil och uppfattning stod Lauréus dem icke så alldeles nära, i det han ju skänkte sin beundran åt den franska konst, hvilken lefde på sidan om klassicismen, men hans motivval öfverensstämde ofta med de franska vännernas.

Den redan nämnda Granet, som förrän han inträdde i Davids ateljé hade varit elev af landskapsmålaren Constantin, uppehöll sig i Rom från 1802 till 1819. Här målade han landskap med arkitektur i Hubert-Roberts genre och framför allt figurinteriörer från kloster, kyrkor och ruiner. Hans religiösa, historiska och genrescener karaktäriseras främst af pittoreska effekter i klärobskyr och perspektiv. På salongen 1819 i Paris fick Lauréus se tvänne romerska kyrkointeriörer af Granets hand, af hvilka i synnerhet den ena, Capucinerna, af kritiken emottogs med nästan odeladt bifall. (113).

Det är troligt att bland de unga tyskarna en eller annan följde samma riktning som de senast omnämnda konst-

närerna, fastän vi icke närmare känna dem, undanskynda som de blifvit af starkare begåfningar, af nazarenerna och andra, hvilka gåfvo tiden dess lösen. I Dresden målade ju Kersting redan 1811 och 1812 interiörscener i holländsk stil (114), och några år senare upptogo de tyska romantikerna med förkärlek liknande ämnen. På Lauréus' tid i Rom befolkade Fritz Catel sina i Kochs art stiliserade landskap med italienskt landtfolk, och han utarbetade stundom staffagegrupperna till rena genrescener. En interiörscen af hans hand, signerad 1824, är den kända konstnärsbilden med kronprins Ludvig af Bayern i den spanska vinstugan i Rom.

Lauréus hade använt sina parisår till studier. Fliktigt och uthålligt hade han arbetat som akademielev för att öfvervinna sina svagheter, för att lära sig att teckna riktigare och uppnå större färdighet i sitt måleri. Han lämnade Guérins ateljé ofantligt mycket starkare och säkrare i tekniskt kunnande, än han kommit dit. Den förhärskande påverkan af den gamla holländska konsten i rent formellt afseende, som gjort sig gällande i flertalet af hans arbeten och som stundom hade ledt nästan till imitation och manér, öfvervann han. Den personliga teknik och måleriska uppfattning, som hade framträdt i hans bästa målningar, mognade under intrycken af den franska konsten. Den likartade konst han i Paris hade kommit i beröring med bragte honom till själfständighet och klart medvetande om sitt mål.

Först i Rom var han färdig att helt genomföra sin frigörelse och skörda frukterna af studierna i Paris. Hans eget medvetande om ett genombrott i sin utveckling belyses af att han i början af vistelsen i Rom skref till Fahl-

crantz och bad denne »ej låta någon se eller revidera» några hemsända äldre målningar, »ty där är intet som förtjänar ses». Särskildt hans tillägg om ett par dukar »allt i min gamla genre» visar att han numera ville måla på ett annat sätt än förut och icke vidare satte värde på sitt tidigare manér.

Samma böjelse för det måleriska i motiv och komposition, som genomgående utmärker Lauréus' tidigare konst, gör sig gällande äfven i hans romerska arbeten. Däremot hade den chargerade, något karikatyrartade teckningen i hans äldre själfständiga målningar fått vika för en mera objektiv uppfattning, som ofta förstod att bevara en frisk ursprunglighet i skildringen, trots en viss generaliserande, halfrealistisk typbehandling. I sin uppfattning stod han fortfarande närmast den i föregående kapitel karaktäriserade grupp franska målare, som han lärt känna främst genom Demarnes, Taunays och Drolings arbeten. För Roberts och Schnetz' klassicistiska idealisering förblef han i det hela främmande, om han också icke kunde undgå att röna inflytande af tidens allmänna benägenhet för idealistiskt förskönande.

Hans kolorit utvecklade sig ännu delvis i den riktning han inslagit med de två målningarna från St. Louis-festen i Paris, i en dämpad, varmt gråaktig färgskala. Såsom förut lämnade han ofta den bruna undermålningen skissartadt kvar i skuggpartier, men anlade dagrarna i klara färger. Eller utförde han hela taflan i en saftig och liflig kolorit med stundom djupa och varma toner, stundom klara och lysande, alltid i en bred och kraftig penselföring. Efterklangen af det holländska måleriet i hans äldre röd- eller gulaktiga entoniga dukar försvann

helt och hållet, liksom äfven det tunga, blå mörkret i hans landskap och andra utebilder. I behandlingen af ljuseffekter hade han vunnit en stor fulländning. Eldsljuset omväxlade han ofta med dagsljus. Halfdagern i ruinerna och solljusets starka glans eller dess fint silande strålar genom de brustna hvalfven förstod han att återgifva med samma liffullhet och genomskinliga klärobskyr som eldslågans svaga sken.

Granet var en med Lauréus likartad konstnärsnatur genom kärleken till pittoreska ljuseffekter. Något direkt inflytande från denne, som var endast några år äldre, kan icke påvisas samt förefaller också mindre troligt, enär Granet lämnade Rom året förrän Lauréus anlände dit från Paris. Granet framställde medeltida tilldragelser i sina interiörer, skildrade små genreartade, historiska anekdoter med de romerska ruinerna som ram eller målade högtidliga religiösa stämningsbilder. Hans människoskildring är därför i det väsentligaste en annan än Lauréus'. Detta oaktadt voro de i sin måleriska läggning i så måtto besläktade, att hvardera valde sina motiv och formade sina kompositioner, rent konstnärligt sedt, med afseende hufvudsakligen fäst vid pittoreska belysningseffekter.

I valet af motiv är Lauréus' romerska produktion en direkt fortsättning på den bana han från första början hade inslagit, blott att genrescenerna nu äro tagna ur det lif han mötte vid hvarje steg i den eviga staden. Motiven äro från gator och gränder, osterior, ruiner och kyrkor eller kloster, befolkade med italiensk allmoge och munkar i alldagliga sysselsättningar eller stilla andakt. Under utflykter till Roms omgifningar mötte han den enkla landtbefolkningen, och mera romantiska ämnen

stodo att finna bland bergsbornas fribytarskaror. Samma lif och liknande motiv inspirerade Hjalmar Mörner till hans flyktiga, men konstnärligt liffulla teckningar och skisser från Rom, fastän han med sitt rörigare temperament mera än Lauréus fann behag i stojande upptåg och karnevalsäfventyr.

Det var således här, liksom i Stockholm och Paris, i främsta rummet folklifvet, som lockade Lauréus, och dess sydländska brokighet samt mångfald af pittoreska scener och karaktäristiska typer erbjödo honom osökta och ypperliga uppslag. Figurrika kompositioner omväxla med ensamma karaktärstyper, såsom t. ex. En fiskförsäljare (direktör G. Fredriksson, Stockholm), en trasig stackare, som troget sitter vid sin korg på torget, bjuder ut sin vara och lockande håller en glänsande fisk i handen. Taflans motstycke är en tiggare, som i en tarvflig kammare sitter på sin säng och stödd mot vandringsstafven ser begrundande ut i rummet (direktör G. Fredriksson, Stockholm). Båda äro osignerade, men höra otvifvelaktigt till konstnärens första arbeten från denna period. Modelleringen är säker, men hård samt påminner starkare än i andra arbeten om modellstudierna från Guérins ateljé. I friska, klara färger med saftiga, lysande glansdagar har Lauréus återgifvit sina modeller i jämnt dagsljus. Penselföringen är bred, nästan vårdslös. Ett enda kraftigt drag har t. ex. format ett ärmveck, halfva skjortärmen, från axeln ända till nedanom armbågen. Präglad af samma karaktär, men mindre hårdt och mera rent måleriskt utförd, är en solbränd trasbank (1822, dr. Axel Hellstenius, Stockholm), som läskar sig med rödvin. Föرنöjd fattar han glaset för att föra det till sina läppar, medan han med andra handen håller

den omspunna fiascon mot knät. Den lifliga färgbehandlingen i den grå slängkappan, som hänger öfver ena axeln, den hvita, öppna skjortan, som lämnar det solbrända bröstet blottadt, samt de rödbruna lappade byxorna liksom den starka, men naturliga hudfärgen äro i allt karaktäristiska för Lauréus' sista period, samtidigt som de lifligt erinra om några af hans äldsta målningar t. ex. styfmoderns porträtt eller andra, i hvilka det holländska inflytandet icke gör sig gällande. En eldskensstudie åter är en i nationaldräkt klädd Tivoliflicka vid sin sömnad (1823, dr. Sandell, Stockholm). Den friskt karaktäriserade taflan ådagalägger på ett utmärkt sätt målarens utvecklade teknik. Ljuseffekten är här icke åstadkommen genom en konventionell klärobskyr, hvori de belysta partierna genom skuggornas förtonande plastiskt framhäfvas mot den skumma bakgrunden, utan rent måleriskt genom lokalfärgernas nyansering och valörer enligt direkt naturiakttagelse.

En munk i en till vinkällare förvandlad ruin (1823, Ateneum, Helsingfors) visar samma utveckling och teknik i en fin, grå färgskala ännu bättre än den sistnämnda taflan, hvars färger äro mörka och tunga. Ljusverkan, som här beror på solens varma sken i ruinen, på solstrålarnas lätta lek på väggarnas och pelarnas förvittrade murytor, hvalfbågarnas och vinklarnas mjuka skuggor och flyktigt växlande reflexer, är tolkad med en lätthet och naturlighet, som konstnären i sina äldre arbeten aldrig hade uppnått.

Följande bilder återgifva typiska scener ur det syd-ländskt fria gatulifvet i Rom: En publik skrifvare (1822, 2 något afvikande exemplar. major F. Mannerskantz.

Värnanäs, och Stockholms högskola), En cocomeraio eller vattenmelonförsäljare (1820, dr. A. Pettersson, Uppsala) och En giuncatore eller surmjölksförsäljare (1821, Akademiska föreningen, Lund). »Escrivano publico, Lettere, Memoriale e Scritture» står på den också för analfabeter lätt igenkännliga skylten vid skrivarens bord, där han sitter på Piazza Montanara och tillhandagår sina kunder, hvilka för tillfället utgöras af tvänne kvinnor, dikterande ett bref. På den ena af de två varianterna, den i Stockholms högskola, ses till höger i förgrunden en karl och en kvinna, hvilka betrakta scenen. På den andra äro de åter utbytta mot tvänne rökande pojkar, som sitta på grönsakskorgar, medan till vänster längre mot bakgrunden syns en grönsaksmånglerska framför en kyrka, hvars tornspira aftecknar sig mot himmeln. — I ett gathörn, bakom sitt bord med vattenmeloner och andra frukter står il cocomeraio och köpslår med ett arbetarpar. Kvinnan, i nationaldräkt, känner pröfvande på frukten, som han räcker henne, och en liten flicka, som försiktigt håller i moderns förkläde, ser intresserad på läckerheterna. Det är afton och i fonden af det i mörker försvinnande gatuperspektivet ses en dunkel himmel med månbelysta moln, medan scenen i förgrunden upplyses af en oljelampas fladdrande låga. Ljuseffekterna i den fritt komponerade, men väl afvägda figurgruppen äro ypperligt observerade och visa känsliga valörer, t. ex. i mannens hvita skjorta med gulaktiga ljuspartier eller i den friska hudfärgen. De lysande röda frukterna mot grönsakerna och kvinnans brokiga dräkt bilda ett friskt men väl sammanstämdt färgackord. Rörelsen är lyckligt träffad, särskildt i den lilla flickge-

stalten, hvars otvungna naturlighet framträder sällsynt uttrycksfullt.

I den 1821 signerade *Il giuncatore* har Lauréus, påverkad af sina franska kamrater, eftersträfvat en mera bunden pyramidalkomposition. Taflan har därför också förlorat mycket af den oafsiktliga naturlighet, som utgör förutsättningen för hans bästa genrebilders konstnärliga verkan. De enskilda figurernas rörelser och ansikten hafva stelnat i en uttryckslös idealisering, som illa passar ett motiv som detta, en *campagnabo*, sittande på en bänk med en stor korg och en kruka framför sig, serverande surmjölk åt två barn, åtföljda af sin mor, som på ena armen bär ett lindebarn. Belysningen är dagsljus.

En flärdlöst enkel komposition, som endast bygger på naturens otvungna ordning och i naiv ursprunglighet har träffat idyllens intima stämning, är däremot *Il vignaruolo* eller vingårdsmannens familj (1822, kammarherre R. Montgomery-Cederhjelm, Segersjö). Utanför en bondstuga, omslingrad af vinrankor, sitter en ung kvinna på en pall och jollrar med ett barn i gångstol, som stapplande närmar sig henne. Bredvid sitter en kvinna som flätar vidjor samt på marken en lekande flicka. En gammal man i stugans dörröppning och en yngre, som rökande lutar sig mot en tunna under ett träd, betrakta modern och barnet. Bortom stugknuten synas i fjärran »ruinerna af ett Minervatempel» och *campagnans* blånande himmel. Den jämförelsevis stora taflan i klara, friska färger är ytterst omsorgsfullt utförd, utan att tekniken likväl blifvit tung eller förlorat något af sin liflighet, hvilket är så mycket mera anmärkningsvärdt som målningen utgör resultatet af ihärdiga föregående studier. I Norr-

köpings konstmuseum bevaras en mindre, skisserad duk med samma komposition. och advokat. F. Morsing i Stockholm äger af det lilla barnet allena en oljefärgsstudie på papp, som är signerad och daterad 1821. Denna detaljfigur är icke ett löst utkast utan en fint observerad och kärleksfullt utarbetad modellstudie, som i sin realistiska hållning väl återgifver det i blotta linnet klädda barnet. med rödblommiga kinder och knubbiga armar och ben.

Delvis samma karaktär som i Vingårdsmannens familj möta vi i en oljefärgsskiss på papper till en interiörscen, En munk samtalande med två kvinnor (statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors). Det är en brun undermålning med endast angifna ljuseffekter och flyktigt insatta färger i figurerna, men den flott skisserade teckningen är träffande uttrycksfull, t. ex. i den sittande, hopsjunkna gamla munken, eller den unga kvinnan, som lutad mot en byrå står försjunken i lyssnande.

Lauréus' kärlek till måleriska belysningar hade under hans tidigare konstnärsbana nog så ensidigt resulterat i framställningen af pittoreska eldskenseffekter. Hans då ännu ytterst begränsade teknik och bristande förmåga att behärska andra uttrycksmedel, än dem han lärt af sina direkta förebilder, hade säkert medverkat till att han höll sig inom en så trång ram. Det framgår också af hans ganska misslyckade försök att återgifva solljuset i Svenskt landskap med åkande bondfolk (1812). Redan af de hittills nämnda italienska målningarna finna vi, att han med sin senare förvärfvade teknik i Rom också förstod att i sin konst utveckla nya måleriska egenskaper och rikta den med måleriska motiv af nya och omväxlande slag. Särskildt den nämnda taflan med en Munk i en till

vinkällare förvandlad ruin, visar detta. Hans fulländade tolkning af solljusets varma flöde, skiftande växlingar och skimrande reflexer i skuggpartier framträder ännu rikare och med mångfaldigare ljusverkningar i Interiör från en hvalfgång i Marcellusteaterns ruiner (1820, enkefriherrinnan Louise Liljencrantz, Stockholm) och Boning i hvalf under Tarpejiska klippan (1821, Nationalmuseum, Stockholm). I bägge befinner sig ljuskällan i bakgrunden, så att figurerna och föremålen äro till största delen belysta bakifrån. I den förstnämnda har konstnären dessutom återgifvit den utdragna hvalfgången i ett skickligt genomfördt och effektfullt perspektiv.

På Lauréus tid torde hvalfkamrarna under Tarpejiska klippan hafva tjänat som härbärke för den fattiga landtbefolkningen och dess kreatur under stadsresor. Det är en bild ur detta fattigmanskvarter konstnären gifvit i sin målning. På den utbredda halmen på golfvet sitter en bondkvinna med sin gosse, åt hvilken hon ger en bägare vin att dricka. Ett stycke ifrån står en man i skuggan af en pelare och röker. I en vrå sitter en äldre kvinna och spinner. Men figurerna äro egentligen en bisak i denna tafla. Konstnärens intresse har tydligt nog varit koncentreradt på det varma solljuset, som faller in genom fondmurens fönster och halföppna dörr. Starkt och bländande lyser det på kvinnan och barnet, på delar af halmen och fönsterkanten. Förgrundens väggar äro i djupare skugga och i takets ojämna hvalfytor blandas skuggor och ljusreflexer i ett känsligt växlande spel.

En hvalfgång i den antika Marcellusteaterns ruiner har af arbetare inredts till boning och verkstad. Bänkar och bord, byttor, redskap och kärl i en brokig oordning

utgöra mobilierna. Till höger i förgrunden ses en spis med gryta på glöd. Vid en pall sitta två män ifrigt sysselsatta med kortspel. En tredje står och följer gestikulerande och rådgifvande med spelet. Hvalfgången, som är perspektiviskt återgifven, så att den ena hvalfbågen aftecknar sig bakom den andra, öppnar sig emot en gata i bakgrunden, hvarifrån ljuset faller in. Intet direkt solljus kommer in i den halfskumma gången utan en reflexbelysning från en bländande ljus husvägg på andra sidan gatan. De successiva öfvergångarna från det starka skenet på murytorna närmast öppningen till de allt svagare belysta partierna af interiören mot förgrunden, afbrutna af hvalfbågarnas djupare skuggor, hafva erbjudit konstnären tillfälle att utveckla hela sin förmåga i tolkningen af ljusfenomen. Ett varmt och mättadt ljus fyller hvalföppningen i fonden. Rika växlingar i de grå murytornas genomskinliga halfdagrar göra mellanpartierna måleriskt lifliga, medan skuggorna hvila tyngre kring förgrundens föremål. Det skiftande spelet af ljus och skugga på figurerna och mobiliernas talrika små ytor fyller bilden med lif. De komplicerade ljusreflexerna omspinna allt, de äro kompositionens egentliga innehåll, människofigurerna och föremålen endast underlag för deras lek.

I interiörer från osterior har Lauréus likasom i redan nämnda taflor framställt folklifsscener i dagsljus eller eldsbelysning. Än är det en bergsbo, som betalar räkningen åt värdinnan (Lauréus-utställningen 1824) eller kortspelande arbetare (bokhandlar J. K. Lindstedt, Helsingfors), än drickande och samtalande allmoge (Cygnaeus' galleri, Helsingfors; Ateneum, Helsingfors) eller en gatusångare, som med sin sång till gitarr underhåller gästerna

(källarmästar A. Hallner, Stockholm). De flesta äro lätta skisser, ofta lifliga och glada. Somliga skildra scener med talrika figurer. I andra är det endast två eller tre personer. Också ett par utförda målningar med motiv från osterior finnas.

Il pecoraio (1822, direktör G. Fredriksson, Stockholm; statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors) visar en gammal fåraherde i lång slängkappa och med staf i hand, som på stående fot tömmer ett glas vin i en enkel osteria. Han står invid ett bord, där en man stoppande sin pipa sitter i samspråk med en ung kvinna. I bakgrunden ses en stor vintunna och diverse andra föremål. Belysningen är dagsljus.

Den tafla, som kronprins Oskar under sitt besök i Rom 1822 köpte och som redan då var färdig, är en stor osteriainteriör (hertig Nikolai Leuchtenberg, St. Petersburg). I en större lokal, delad af hvalfbågar, är talrik allmoge församlad i skilda, lifliga grupper. Till höger i bilden befinner sig en större grupp kring ett bord. En sittande man serverar vin åt en stående ung kvinna, som en annan kvinna noga följer med sina blickar. Trenne fåraherdar stå på hvardera sidan om dem. Till vänster i förgrunden kring en kolpanna sitta en rökande man och tvänne kvinnor, af hvilka den ena håller ett spädt barn i sin famn, medan en liten gosse står vid hennes sida. En stående man deltar i deras samtal. Genom en hvalfbåge synas i bakre delen af lokalen gäster kring ett bord och mot fondväggen en hylla med flaskor och glas, öfver hvilken hänger en madonnabild med en brinnande lampa. Den aflägsnare delen af osterian är starkt upplyst af en taklampa. Förgrundsgrupperna belysas af den låga kol-

pannan och en bordslampa. Genom ett öppet hvalf ses i fjärran natthimmel med måne och ljuskantade moln, mot hvilka S. Angelos borg tecknar sin mörka silhuett. Som vi se hade Lauréus icke heller i detta fall enbart velat gifva en liffull och rörlig folklifsbild, utan han har komponerat taflan i högre grad med perspektivets och de olikartade belysningarnas effekt som mål. Med återgifvandet af dagsljusets mångfaldiga brytningar och reflexer briljerade han i Hvalfgång i Marcellusteatern. Alla möjligheter att åstadkomma kontrastverkan och växlande effekter genom eldsken har han utnyttjat i den stora osteriabilden. I starkt eller svagt ljus eller ock i skenet från flere olika ljuskällor samtidigt framträda figurgrupperna, medan skumma skuggor breda sig öfver delar af interiören. Nattmörkret ute med det svaga månskenet ökar ytterligare rikedomerna af ljusfenomen.

Mindre anlagd på klärobskyrbehandling är en större halffärdig målning med motiv från Roms tätt bebodda fattigkvarter (statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors). Taflan återger ett långt solbelyst gatuperspektiv med kyrkor, ruiner och hus, uppfyllt af det brokigaste folklif. I förgrunden ses en talrik människoskara, samlad kring en kvacksalfvare, som uppställt sitt apotek mot en kyrkvägg. Kvacksalfvaren själf, utstofferad i frack och hög hatt samt med stora brillor på näsan, står gestikulerande på en provisorisk disk, ifrigt prisande sina undergörande läkemedel. Hans biträde, en yngre man, köpslår med tvänne kvinnor, af hvilka den ena granskar en droppflaska och den andra, en gammal gumma, trycker ena handen mot sin värkande tand, medan hon räcker fram pengarna för medicinen. Vid kyrkdörren försöker en munk

att mäkla fred mellan trenne trätande män. Bland mängden står en präst i samtal med några kvinnor och pekar föraktfullt på kvacksalfvaren. Midt på gatan ses en frukt-försäljare, som ridande på sin åsna har stannat inför spektaklet, och en pojkspjufver, som skickligt stjälar äpplen från hans korg. Också längre bort i gatuperspektivet äro talrika figurer, en grupp präster, utförande en religiös ceremoni utanför en kyrkdörr, och en knäböjande man, som korsar sig framför en madonnabild, en vaktpost i sin skyllerkur, tidningsläsare, m. m. Längst i fjärran ses tvänne män, bärande en kista på bår, vika in på en tvärgata. Man fäster sig vid det illusoriskt återgifna perspektivet, den genomskinliga luften och den klara blå himmeln, men ljuset spelar i denna komposition en underordnad roll. Man har ett bestämdt intryck af att konstnären framför allt intresserat sig för den humoristiska blandningen af dråpliga typer och karaktärsfigurer samt för det lätta lynnet och den ogenerade friheten i det sydländska gatulifvet. Målningen är af ett särskildt intresse genom dess ofullbordade tillstånd, hvilket måhända bestyrker en uppgift, att den vore Lauréus' sista arbete. Den är utförd på papper med klara färger och utan föregående undermålning. När Lauréus utförde en målning på duk, anlade han först en brun undermålning, som omsorgsfullt utarbetades i en mörkare ton, hvarefter han pålade den slutliga färgen, kompakt täckande i dagrarna och utspädd, genomskinlig i skuggorna. I den nu ifrågavarande taflan äro några figurer alldeles omålade, endast ytterst omsorgsfullt och detaljeradt tecknade i sepia med en fin, spetsig pensel.

I Stockholm hade Lauréus — af romantisk böjelse och för att blifva i tillfälle att komponera pittoreska ljuseffekter i kontrast till nattmörkret i skog och bland berg, eller till månsken — upptagit sådana motiv som ryttare i bergspass om natten, smugglare i en grotta på hafsstranden eller liknande samt också några rena rövvarscener. Rövvarromantiken låg i luften och hade blifvit en omtyckt genre i skönlitteraturen. I Rom kom Lauréus rövvaräfventyren in på lifvet eller åtminstone rövvarna själfva. Icke långt före hans ankomst till Rom hade ett rövvarband injagat skräck i hela staden, trotsat den romerska polisen, hållit stånd emot de påfliga karabiniererna och tillfångatagit Pius VII:s minister, kardinal Consalvi. Ett korståg emot dem predikades. Sonnino, deras tillflyktsort, bestormades och tvåhundra bergsbor, män och kvinnor, alla rövfare och deras anförvanter dömdes till fängelse, anförarna insattes i S. Angelo, de öfriga i Diocletiani termer. En del kvinnor fick röra sig fritt i staden, och flere af dem gjorde modelltjänst. Fogelberg omtalar i bref två ryktbara modeller, som svenskarna använde, Maria Grazia och Teresina, desamma hvilka ständigt återkomma i Schnetz' och Roberts taflor. Liksom de två fransoserna, inspirerades också Lauréus af den nämnda tilldragelsen och de tallösa rövvarhistorierna, som voro i omlopp, till flere kompositioner med motiv ur rövvarnas lif och äfventyrliga bragder.

Daterad 1821 är en mindre duk, på hvilken en ung rövfare med svärdet vid sidan soffer på sin utbredda slängkappa under ett träd (Fagerviks herrgård). Som motstykke till denna målade Lauréus tvänne rövfare, hvilka med gevär i hand hålla vakt vid en sofvande

kvinna (Cygnaeus' galleri, Helsingfors). Två större taflor, antagligen bägge målade 1823, äro Rövare hos en herdefamilj i en grotta (1823, Nationalmuseum, Stockholm) och Rövvarscen (samma ställe). En herdefamilj, bestående af en gubbe, en ung man och en ung kvinna med två barn, sitter kring en brasa i en grotta, där de sökt skydd för den annalkande natten. Tvänne rövare inkomma i grottöppningen. Den främste lägger hotande handen på dolkfästet och pekar utåt, i det han ställer en fråga till den uppskrämda gubben. Bakom rövvarna syns ett blånande bergslandskap, öfver hvilket den djupblå himmeln hvälfver sig och en svag aftonbelysning sprider sitt rödgula sken. Den andra taflan framställer i en ödslig bergsklyfta ett rövvarband om sex man, af hvilka två släpa med sig tvänne unga kvinnor, som skrika och göra häftigt motstånd, en bär de rånades packning och en en brinnande fackla. Den upprörda scenen och de starka kontrasterna af ljus och mörker prägla särskildt den sistnämnda taflan med en äkta romantisk stämning, besläktad med rövvarromanernas spännande intriger och öfverdrifna skildringar, som förflyttar betraktaren till en helt annan värld än den idealiserade ädle rövarens i Roberts konst. I andra taflor har Lauréus målat allmoge, som flytt undan rövare till en grotta eller rövare i en grotta, som hålla gevären beredda för att försvara sig mot angripande karabinierer (båda hos frk. L. Reuter, Helsingfors).

När ett antal af Lauréus' arbeten efter hans död voro samlade till en utställning i Stockholm, gjorde en anmälare i Argus (115) den reflexionen, att »Lauréus' pensel, som i Fäderneslandet företrädesvis sysselsattes

och lyckades vid framställandet af burleska uppträden och karaktärer ur vart eget hvardagslif samt i frambringandet af stora effekter i klärobskyr och eldsbelysning, hade i Rom äfven användts för kompositioner af en högre genre». De åsyftade taflorna voro två religiösa genrebilder, Ave Maria i en portgång i Trastevere (1820, Akademiska föreningen, Lund) samt Kapucinermunken och barnen (1821, Prins Oskar Bernadotte). Också tidigare hade ju Lauréus utfört ett par religiösa målningar, Flykten till Egypten och Herdarnas bebådelse, men utan att lyckas i någondera inlägga religiös känsla eller ens högre allvarlig stämning. Såsom förut nämnts fördömde äfven den samtida kritiken den senare »såsom fallande i det burleska». De religiösa eller med dem besläktade kompositioner, som han målade i Rom, voro väsentligen annorlunda fattade. Visserligen äro icke heller de kyrkliga målningar eller andaktsbilder i egentlig mening. De äro i likhet med många af Granets eller Schnetz' taflor och några af Lauréus' egna äldre dukar, t. ex. Den gamla läsande bibeln för sin familj, rena genrebilder med allmoge eller munkar, men återgifva scener med religiös eller allvarlig stämning.

I synnerhet på den tid, då påfvemakten härskade i Rom, fick staden sin prägel icke blott af det familjära folklifvet utan i lika hög grad af det talrika prästerskapet och klostrens ordensbröder och systrar. På hvarje icke-katolik måste de kringvandrande tiggarmunkarna, de öfverallt uppsatta madonna- och helgonbilderna samt de ofta förekommande religiösa ceremonierna hafva gjort ett starkt och egenartadt intryck. Lauréus' religiösa genrebilder äro på samma sätt som hans andra främst

uppfattade såsom pittoreska scener ur det lif han ständigt såg omkring sig, med perspektiveffekter och målerisk klärobskyr. Själfva motiven frammanade osökt en allvarligare stämning, och i några har konstnären verkligen lyckats uttrycka en oskrymtad, innerlig känsla.

Den 1820 daterade Ave Maria visar uti en med kors-hvalf öfvertäckt portgång i Trastevere äldre och yngre män samt kvinnor med små barn, under aftonringningen samlade till andakt vid ett altare, på hvilket fyra ljus äro tända framför en madonnabild. Belysningen kommer från ljusen på altarbordet. Intrycket af den fria grupperingen och de uttrycksfulla ställningarna förtages dock i viss mån af ansiktenas schematiska idealisering, en svaghet som konstnären nu som i sina äldre arbeten på grund af tidens sed lätt föll offer för vid tolkandet af en upphöjd eller högtidlig stämning.

Taflan, på hvilken en tiggarmunk låter barnen kyssa madonnabilden på sin sparbössa, framställer ett högt, hvälfdt rum i någon gammal ruin. Genom öppningen i fonden ses i fjärran en bergskedja och solig sommarhimmel med spridda moln. Vid ett bord till höger sitter en ung man och stoppar sin pipa, till vänster spinner hans unga hustru. Emellan dem ses emot öppningen tiggarmunken, som framåtböjd räcker sparbössan med madonnabilden åt en liten gosse och flicka att kyssa. Till höger om öppningen i skuggan af väggen sitter på golfvet en större gosse och äter vindrufvor. Solen faller in genom den höga hvalfporten starkt belysande interiörens vänstra del med modern och de två små barnen. Munkens nedåtböjda hjässa, hvita lockar och skuldror träffas af det varma ljuset, mot hvilket hans gestalt annars aftecknar sig i skugga.

Likartade målningar äro En interiör från S. Pietro in vincoli med pilgrimer (Uppsala universitets samlingar), En bedjande kapuciner munk som med radbandet i handen sitter i sin cell lutad öfver bibeln (Lauréus-utställningen 1824) eller Porträtt af chartreuseklostrets prior, Lorenzo da Genova, som sitter vid ett bord med krucifix och bibel. (Lauréus-utställningen 1824) samt Munk i ruin efter caesarernas palats (1821, Kungliga slottet, Stockholm). Ruinen är öde och halft igenrasad. Gräs växer på murar och golf. Slingerväxter klättra upp längs pelare. Den stickande förmiddagssolen belyser en förvitttrad vägg, där ett ensamt stort krucifix hänger. Under korset sitter på en sten en gammal, hvitskäggig munk mediterande med händerna knäppta i famnen. Känslan af ensamhet, af öde öfvergifvenhet har konstnären på ett nästan gripande sätt frammanat i den stilla bilden, där den tryckande solens strålar leka med skimrande stenflisor och idylliska växter bland de sista lämningarna af ett palats, som uppgifves hafva varit Augustus' bibliotek. Den allvarliga, filosoferande munken skall hafva varit chartreuse-klostrets prior, samma broder Lorenzo da Genova, hvars porträtt Lauréus hade målat. Fru Ehrenström berättar (116) med anledning af porträttet, att då Lauréus i klostrets närhet satt och målade, kom den gamla munken ofta till honom och förde med sig vin, frukter och grönsaker. Hvar gång Lauréus erbjöd honom betalning nekade han ödmjukt att emottaga något. En dag frågade målaren slutligen, på hvilket sätt han kunde visa sin erkänsla för all vänlighet. Munken lät honom förstå, att han gerna ville blifva afmålad, men att han icke direkt vågat anhålla därom. Förtjust började Lau-

réus måla porträttet och fullbordade det inom få seanser. Munken ville då i sin tur betala målningen, men konstnären refuserade alla anbud samt förbehöll sig endast att få göra en replik af taflan. Efter denna episod kallade klosterbröderna honom allmänt »le suédois généreux».

De 12 taflor Lauréus hade sändt till exponering i Stockholm anlände till hemlandet hösten 1823. Hans kamrater togo dem i betraktande hos Fahlerantz och fröjdade sig åt de stora framsteg de uppvisade samt de rika framtidslöften de ingåfvo. Akademiens exposition följande nyår skulle få ett stort plus genom Lauréus' vackra kollektion.

Kort därpå fördystrades vännernas glädje af en smärtsam sorg. I slutet af november ingick från Rom underrättelse om att Lauréus hade aflidit den 21 oktober efter en kort febersjukdom. I sin bästa ålder, 40 år gammal, med sinnet fullt af arbetslust och rik på skaparkraft bortrycktes han af döden, oväntadt och hastigt. Bestörta och sörjande stodo vännerna i Rom vid den graf de redde åt honom på protestanternas kyrkogård utanför staden, där en slät, enkelt huggen carrarahäll utmärker hans sista hvilostad.

Det häftiga feberanfallet, som inom 12 dagar bröt Lauréus' motståndskraft, föranledde olika rykten om dödsorsaken. »Än skyldes på oskickliga läkare, än på vida värre. Att Lauréus' hastiga framsteg på konstens bana väckte jalousie de métier hos en och annan italiensk målare lär äga sin riktighet» (117). Den svenska tecknaren Lindström kringspridde en karikatyr, framställande Lauréus' skugga, af sin vedersakare — i tydliga porträtt — ledsagad till kyrkogården, hvilket må anföras som ett ut-

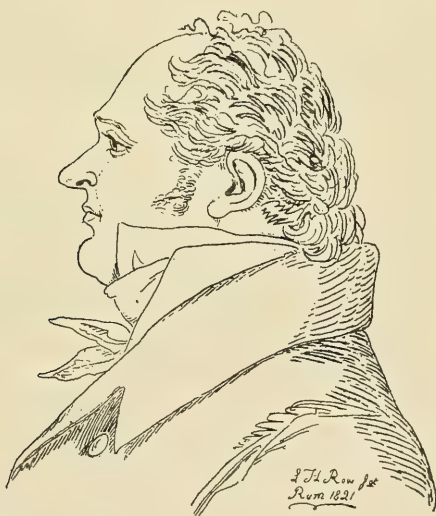
tryck för landsmännens upprörda sinnesstämning. Brefven till de hemmavarande visa klart deras uppriktiga saknad. När följande vår ett påfligt edikt förbjöd all utskänkning af vin i osteriorna annat än till mat, ledde förargelsen både Mörners och Fogelbergs tankar på Lauréus. Så skrifver Fogelberg (118) till Anckarsvärd: »Då numera de härliga osteriascenerna sedan hans frånfälle för oss alla försvunnit, anse vi detta som en ödets skickelse, då ingen mera är, som såsom han förstod att njuta och afmåla detta paradiset's lustgård».

En del af konstnärens efterlämnade skisser försåldes på stället, andra lades undan för hemmavarande vänners räkning för att samla medel till hemresa åt fru Lauréus — såsom Margareta Thynelius nu kallades i breffen. Byström, Mörner och Fogelberg ställde sig i förbindelse med konstnärerna i Stockholm, särskildt Fahlerantz, som åtog sig hennes angelägenheter. För att befordra penninginsamlingen och hedra Lauréus' minne anordnade Fahlerantz, Sandberg, Westin, Hasselgren, Linnell och Forsell i Byströms ateljé vid Öfre Bangränden en separatutställning af Lauréus' från Rom anlända 12 taflor och ett stort antal af hans äldre målningar, inalles 65 arbeten.

Utställningen, som öppnades den 14 februari 1824, gestaltade sig till en vacker hedersbevisning för den aflidne konstnärens minne både från de närmare vännernas och allmänhetens sida. I tidningarna ingingo utförliga skildringar och karaktäristiker af Lauréus' konst, och Argus (119) beskriver den anslående minnesdekorationen. I fonden af expositionsrummet höjde sig, omgifven af sorgpopplar, en pyramid — en kopia af Cesti pyramid i Rom invid protestanternas begravningsplats — på hvilken

öfverst var upphängd en frisk lagerkrans mellan tvänne antika tårflaskor. Framför pyramiden stod en grekisk grafvård, på hvars fot satt en bevingad genius, försänkt i betraktelser och lutad öfver en urna. Vid hans fötter låg en omvänd fackla. På grafvården öfver geniens hufvud voro följande rader inristade:

»En genius kom från solens trakt och tände
en eld, som jordens töcknar öfvervann;
men i dess låga, när den skönast brann,
han uppsteg och till himlen återvände.»

Noter.

(1) H. G. Porthans bref till M. Calonius utgifna af W. Lagus, 12. 10. 1795 och 26. 5. 1796.

(2) Se K. Leino, Alexander Lauréus, s. 8; Consist. acad. prot. ¹⁸/₁₀ 1777 m. fl.

(3) Se uppsatsen om Geitel i Finsk Biografisk Handbok och Finlands minnesvärda män I, s. 479.

(4) Jmfr J. R. Forsman, K. Fr. Mennander ja hänen aikansa, s. 167—73 o. Leino s. 9.

(5) Jmfr Leino s. 15.

(6) Jmfr Leino s. 10 o. Consist. acad. protokoll ¹⁹/₈ 1801.

(7) Jmfr Leino s. 17 o. 18.

(8) E. D. Clarke, Travels XI s. 292—93.

(9) Jmfr Leino s. 16.

(10) Jmfr Finsk Biografisk Handbok o. Finskt Museum 1900 s. 8.

(11) Om Nordberg och Schultz se Finskt Museum 1898 s. 12 o. 1900 s. 9, Finlands minnesvärda män I, s. 259.

(12) H. G. Porthans bref till M. Calonius, 31. 7. 1797.

(13) Jmfr Finskt Museum 1898 s. 12.

(14) Porthans bref till Calonius 24. 4. 1798.

(15) Om Hedberg se uppsatsen i Finsk Biografisk Handbok o. Finlands minnesvärda män I, s. 259.

(16) Porthans bref till Calonius 23. 7. 1798.

(17) Porthans bref till Calonius 18. 4. 1799.

(18) I K. Leinos biografi öfver Alexander Lauréus ingår en utförlig släkthistoria.

(19) Om Gabriel Lauraeus' lefnadshistoria se H. Råbergh. Teologins historia vid Åbo universitet, s. 103 o. följ.

(20) Jmfr Leino s. 16.

(21) Porthans bref till Calonius 3. 4. 1800.

(22) Meddelande af E. Aspelin-Haapkylä i Finskt Museum 1895 s. 92.

(23) Meddelande till förf. af titulärrådinnan Rosalie Lauraeus i Åbo, som äfven upplyst förf. om att Z. Topelius' Pastorsvalet i Aulango är byggd på förhållandena i Lojo efter målarens faders, prosten Lauraeus fränfälle.

(24) Byström 1804, Hasselgren 1803 och 1804, Lauréus 1805, Fogelberg 1805, J. v. Breda 1806, Westin 1806, Sandberg 1806, 1807 o. 1809.

(25) För öfversikten af den svenska konsten och förhållandena inom konstakademien i detta kapitel hafva hufvudsakligen följande litterära källor anlitats: G. Nordensvan, Svensk konst och svenska konstnärer, L. Looström, Den svenska konstakademien, C. R. Nyblom, Minn esskrift i Kongl. akademien för de fria konsterna och J. Böttiger, Bengt Erland Fogelberg.

(26) Bref dateradt 31. 5. 1819 till K. J. Fahlerantz. Nordiska Museet, Stockholm.

(27) Kongl. Målare o. Bildhuggareakademiens Dagbok 22 sept. 1804: »4:o Herr Direktören och Riddaren Pasch berättade, det han såsom prisämne för målning till detta års prixjugering utsatt den händelsen utur Mose I Bok, då Hagar flyktig ifrån sin Herres och Husbondes Patriarchen Abrahams hus råkar ut för vattubrist i öknen; och då hon väntade se sin son Ismael försmägta af törst, blef Hon tröstad af en ängel, som för henne uppenbarades».

(28) Originallet 1805 i Konungens Museum.

(29) Originallet 1805 i v. Gerdtens samling.

(30) Svensk Litteraturtidning 1815 n:o 25.

(31) Meddelande af fru E. Waern, f. Malmberg.

(32) Se Aug. Hahr, Taflor och skulpturer i Uppsala universitets-hus, 1906, s. 9.

(33) Rör. originallet, se Leino s. 56.

(34) Se Leino s. 56.

(35) Leino uppgifver i sin bok (s. 46 o. 54) att denna kopia hade varit beställd för Åbo domkapitels räkning till dess sessions-sal och att Lauréus skulle erhållit beställningen under sitt besök i Åbo 1806. Detta lösa antagande faller på katalogens öfver Åbo historiska museum uppgift, att kopian blifvit för museets räkning inköpt i Köln och att den tidigare tillhört Oskar I:s samling. Tvänne andra kopior af Terserus' porträtt, hvars original sedan 1840 är i Uppsala Nat. o. Folk, H. 75, N:o 2.

universitets ägo (se Hahrs katalog), finnas i Vestmanland-Dala nations-lokal i Uppsala och på Gripsholm. Hvem som utfört dessa kopior är förf. obekant.

(36) J. v. Breda 1809 o. 1810, Sandberg 1807 o. 1809.

(37) Se Looström, Den svenska konstakademien. s. 387. Förf. meddelar icke ämnet för täflingen.

(38) Åbo Tidning (n:o 52) 2. 7. 1806: »*Ankomne resande*: — — — Artisten Alexander Lauréus från Stockholm, hos Reg. Pastoren Lauräus».

(39) År 1807 exponerade Lauréus »Några åländska fiskare vid en eldbrasa, som tillaga sitt arbete». Taflan förutsätter ingalunda att L. skulle besökt Åland, såsom Leino i sin bok tar för gifvet. Någon fordran på naturtrohet vare sig i landskap eller komposition ställde samtiden icke. Man behöfver endast erinra sig att Fahlerantz har målat många landskap och stadsvyer från Italien och Frankrike. t. ex. Pau, utan att han någonsin varit utom Sveriges gränser. Lauréus hade dessutom både vid detta och tidigare tillfällen i Åbo, likasom ofta i Stockholm, sett åländska skeppare och fiskare. Han har också målat lappar och lappläger, fastän han knappast besökt Lappland. Hans kompositioner med lappläger förete icke heller lappska landskap eller ens i högre grad lappens karakteristiska ansiktstyp.

(40) Som vittnesbörd om Lauréus' karaktär kan anföras en mening ur ett bref från B. E. Fogelberg i Rom till M. G. Anckarsvärd i Stockholm (4. 7. 1822) »— — — Lauréus arbetar som förut för sig själf och umgås med ingen». (Akademiens för de fria konsterna arkiv. Stockholm.) Detta vittnesbörd om Lauréus i Rom kan säkert också tillämpas på honom under hans vistelse i Stockholm.

(41) Se C. Eichhorn, Svenska studier II, s. 55.

(42) Afbildadt i Thomas Gainsborough by lord Ronald Sutherland Gower F. S. A. London 1903. The British Artists Serie. s. 83.

(43) Se Leino s. 57.

(44) Konstakademiens arkiv, Stockholm.

(45) Rektor och mångsidig skriftställare, sedermera kansliråd och kyrkoherde.

(46) Silfverstolpes anmärkningar till utställningen 1809.

(47) Se Leino sid. 70 och följ.

(48) Mantalslängd för Jakobs församling 1810. Kvarteret Torsken, nr 51, Kanslirådet Joh. E. Noréns hus. Agréen vid Kongl. Målar o.

Bidrag t. känned. af Finl.

Bildhuggarakademien Alexander Lauréus — 26 år — uppgifven behållen inkomst 200: — släktingen Jungfru Marg. Charl. Thynelius — 23 år.

(49) Enligt samstämmiga meddelanden till förf. af arkivforskare i Stockholm.

(50) Se Granskaren 17. 11. 1820 o. Leino s. 125.

(51) Leino s. 125.

(52) Uppgift härom bl. a. i bref fr. Byström till Fahlerantz 22. 1. 1824 Nordiska museets arkiv, Stockholm.

(53) Leino s. 125 o. 71.

(54) Tillhörig dr. A. Hellstenius i Stockholm, som gifvit förf. meddelande om Lauréus' och Skogmans vänskapsförhållande.

(55) Meddelande af öfverstelöjtnant G. Silfversvärd i Stockholm.

(56) Hj. Mörner skrifver i bref från Rom (21. I. 1824) efter Lauréus' död till G. M. Anekarsvärd på tal om fru Lauréus' angelägenheter: »Äfven önskade hon att den bokbindaren [Asklund] som jag nu ej minnes namnet på men som du känner till, blefve genom Fahlerantz anmodad att alla de effecter tillhörande Lauréus, som nämnda bokbindare har i förvar, ej blifva vidrörda förrän enkan själf till Stockholm anländer, under dessa saker förstås endast dem som Lauréus kvarlemnadt vid sin utresa, äfven skall hos nämnda bokbindare finnas 50 Riksdaler B:co hvilka han uppburit för Laurei räkning.» Konstakademiens arkiv, Stockholm.

(57) Se Svensk litteraturtidning 1816 s. 389.

(58) Jmfr Leino s. 132, 133.

(59) Handlingar rör. Kungl. akademien för de fria konsterna. Svenska riksarkivet. Jmfr Leino s. 145.

(60 a) Kungl. bref till Akademien för de fria konsterna n:r 83, Akademiens arkiv, Stockholm.

(60 b) Den förra afbildad i Ord och Bild 1898; den senare finnes i Nationalmuseum, Stockholm, och är reproducerad i J. Roosvals Svenskt konstgalleri.

(61) Afbildad i Roosvals Svenskt konstgalleri.

(62) Den förra i Nationalmuseum, Stockholm. Se Sirén, C. G. Pilo.

(63) På Skokloster.

(64) I Uppsala universitetshus.

(65) I Nationalmuseum, Stockholm.

(66) Uttryck af dr J. Roosval i Svenskt konstgalleri, s. XI.

(67) Jmfr J. Kruses uppsats Om måleri och skulptur i Sverige till början af 1800-talet. Ord och Bild, årg. VII, s. 397.

(68) Jmfr J. Roosval, Svenskt konstgalleri, s. X, som anför som bevis bl. a. altartaflan i Römfontuna kyrka i Västmanland.

(69) Jmfr Sirén, Pehr Hilleström d. ä., s. 133 o. följ.

(70) Klytia 1813.

(71) Kopian i Uppsala universitets samling.

(72) Kopian tillhör statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors, originalet i Nationalmuseum, Stockholm, nr. 485.

(73) Kopian tillhör statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors, originalet i Nationalmuseum, Stockholm, nr. 315.

(74) I Finska konstföreningens samlingar.

(75) Filikromen är namnet på en i bokform utgifven samling visor från slutet af 1700-talet.

(76) Journal för Litteraturen och Theatern 1810, s. 547.

(77) Journal för Handel, Slöjd och Konst 1824, n:r 20.

(78) I Nationalmuseum, Stockholm; afbildad i Roosvals Svenskt konstgalleri s. 148.

(79) Antagligen efter Soaréutställningens i Stockholm 18²⁷/₁₁ 47 katalog.

(80) Argus 1824, s. 55.

(81) Stockholms Posten n:r 135, d. 16 Juni 1818.

(82) Svensk Litteraturtidning 1815, s. 388.

(83) Se kapitel III, s. 30.

(84) Journal för Handel, Slöjd och Konst 1824, n:r 20.

(85) Journal för Litteraturen och Theatern 1810, s. 546—547.

(86) Noggranna redogörelser för denna oppositionsrörelse och Göternas kamp för den nordiska mytologiens användning för konstnärlig behandling ingå i C. G. Estlander, De bildande konsternas historia, J. Böttiger, B. E. Fogelberg och G. Nordensvan, Svensk konst och svenska konstnärer.

(87) Svensk Litteraturtidning 1816, s. 389.

(88) Notices sur la Littérature et les Beaux-Arts, s. 93, 94.

(89) I Nordiska Museets arkiv, Stockholm.

(90) Ett utkast till Dampporträtt, nu i Ateneum, Helsingfors.

(91) Bref till K. J. Fahlerantz, 31. 5. 1819. Nordiska Museets arkiv, Stockholm.

- (92) Jmfr. Nordensvan, Svensk konst och svenska konstnärer s. 96.
- (93) Nordensvan, anförda arbete, s. 93.
- (94) F. Benoit, L'art pançais sous la révolution et l'empire, s. 320.
- (95) Jmfr Benoit, anförda arbete, s. 346—347, R. Muther, Ein Jahrhundert französischer Malerei, s. 16.
- (96) Jmfr. Benoit, anförda arbete, s. 390—391, E. J. Delécluze, Louis David, son école et son temps, s. 244.
- (97) Jmfr. Benoit, anförda arbete, s. 355 o. följ.
- (98) Jmfr Benoit, anförda arbete, s. 347 not 3.
- (99) Se uppsatsen om Lauréus i Finsk Biografisk Handbok.
- (100) Jmfr Nordensvan, anförda arbete, s. 95.
- (101) Kungl. bref. Konstakademiens arkiv, Stockholm.
- (102) Bref dat. Rom 22 december 1820, i direktör G. Fredrikssons ägo, Stockholm.
- (103) Arkivet på Fagervik i Finland.
- (104) Bref i Nordiska museets arkiv, Stockholm.
- (105) Till Anckarsvärd. Konstakademiens arkiv, Stockholm.
- (106) Nyströms bref hos professorskan E. Kronberg, Stockholm.
- (107) Jmfr Fogelbergs bref till Anckarsvärd. Konstakademiens arkiv, Stockholm.
- (108) 22. XII. 1820.
- (109) Delécluze, anförda arbete, s. 244.
- (110) Delécluze, anförda arbete. s. 391.
- (111) 1821. Se Charles Blanc, École française. III. L. Robert, s. 6.
- (112) Delécluze, anförda arbete, s. 392.
- (113) L. Rosenthal, La peinture romantique, s. 83.
- (114) Jmfr H. v. Tschudi, Ein Jahrhundert deutscher Kunst.
- (115) Argus 1824, s. 55,
- (116) Notices sur la Littérature et les Beaux-Arts, s. 102—103.
- (117) Dagens Nyheter 1867 nr. 709.
- (118) Bref till M. G. Anckarsvärd d. 16 maj 1824. Konstakademiens arkiv, Stockholm.
- (119) Argus 1824, s. 51—52.

BILAGOR.

I. Lauréus' dagbok från resan till Paris.

Sanger platz.

Martens N:o .

d: 1 Sept.	Rd:r	B:co
fört utanför Lilljeholm	1	6
1½ mil Fittia kl. 8.....	2	20
2 » Telge kl. 10.....	1	22
1½ » Pilkrog kl. 1	1	3
Caffe	—	12
2 mil Åby.....	1	2
nattqv: caffe etc:.....	—	36
Sept. d: 2		
2 mil förbi Swärdsbro til		
2½ mil Nyköping	2	24
1 bout: Sig: dricka		2,8 .
1¾ Jäder	1	38
nattqv:.....	—	28
d: 3:die		
1⅛ Wreta	—	28
1½ Krokek	—	32
förbi Åby till		
3 fierd: Norrköping.....	1	10
nattqvart: caffe, 2 gong: färsk lax och		
ölost, drickspengar.....	2	—

Från Novik: kl. $\frac{1}{2}$ 11 til d: 4 sept:

$1\frac{1}{4}$ Brink	1	10
$1\frac{1}{8}$ Kumla	—	28
$1\frac{5}{8}$ Linköping kl: 4	—	42
på apotheket: Rahb: pr: d. r.....	—	16
2:ne Bref til Stockholm.....	—	7,6· ·
nattqvarter, med caffe m. m.....	1	28

d: 5 sept:

1 Bankeberg	—	33,6· ·
$1\frac{7}{8}$ Mjölby	1	—
Svagdricka		2
$\frac{3}{4}$ Dala	—	19
$1\frac{1}{4}$ Hester	—	32
caffe därstädes	—	13 6· ·
Passerade gränsen mellan Småland och Östergöthland til		
2 Sätthälla	1	3
nattqvart: därstädes, wäl logerat.....	—	32
Stallkarlen	—	2

Summa 27 20,2·|·

d: 6 Sept:

$2\frac{1}{8}$ Bona	1	7
Bröd	—	5,6· ·
$1\frac{7}{8}$ Ekesjö stad	1	2
caffe	—	16
$\frac{3}{4}$ Broarp	—	26,8· ·
$1\frac{1}{4}$ Möklamo	—	34
nattqvarter därstädes+Caffe 1 mark		
smör	1	5,6· ·

Bidrag t. känned. af Fial.

d: 7 Sept. Söndag:

2 Komstad	1	4
1 ¹ / ₈ Wrickestad	—	28
1 ¹ / ₄ Starhult	—	32
1 Boo	—	25
Caffe	—	10,8·
1 ¹ / ₄ Matkull	—	32
nattqv: därstädes caffe etc:	—	29
$\frac{1}{2}$ mark ost	—	12
<hr/>		
Summa . 9		39,4·

d: 8 Sept:

27 ⁷ / ₈ Alfvestad	1	26
2 Gattåsa	1	2
1 ³ / ₄ Dihult	—	44,8·
1 ¹ / ₄ Elmhult	—	35
Dåligt nattqv: öhlost etc:.....	—	24
Wäntpengar	—	16

d: 9 —

2 Marklunda i Skåne	1	2
1 ⁵ / ₈ Broby	—	41
Mat	—	24
hollkarl	—	2
1 ¹ / ₈ Zwiinge	—	30
caffe	—	8
2 ¹ / ₄ Nöbbelöj	1	10
Dåligt nattqv: caffe etc:.....	1	—

d: 10 Sept:

1 ¹ / ₄ förbi Degerberga til		
1 ¹ / ₂ Brösarp	1	22
hollkarl: mjölk	—	3
<hr/>		
Summa 12		1,8·

1½ Tranås	—	38
caffe dåligt.....	—	10 8·
2 förbi Herrestad til		
½ Ystad kl: 8 om aftonen	1	32
Summa	2	32 8·

Åtgodt til hela resan från Stockholm til Ystad, sammanräknadt skjuts för 2:ne hästar, nattqvarter, caffe, mjölk etc: 51 Rd: 44 r. 10· Banco. Hade mycket vackert väder under hela resan. Ombytet af hästar gick fort för sig i Sörmland och Östergöthland, men ända ifrån Linköping och hela vägen til Ystad måste man wänta ibland ett par timmar hwid hvart ombyte af ordsak att där icke finnes någon såkallade holl-hästar. I Norrköping besågo vi vattenfallen samt kommo in i en kyrcka där en ung student predikade (förmodel: för första gongen) för ett halft dussin gamla gummor. Jag hade där tillfälle att betragta Hörbergs altartafla, förest: Nattvarden, där han föreställer lamp och månsken genom utskärningar i duken, som gör ganska godt, allenast den öfriga effekten wore bättre observerad. — i denna tafla finnes åtskilliga ställen som äro mycket bra, i synnerhet en af apostlarne som står til wänster, äfvenså fonden uti taflan — som det war söckendag så kunde man icke komma inn i någon af de andra kyrckorna. —

I Linköpings Domkyrka är en gammal tafla likt ett skåp som förtjenar uppmärksamhet af Martin Hemskerck; men som det var något skummt i kyrckan då jag var där emot qvällen, så kunde jag ej rätt betragta denna tafla, som säkert lærer wara tagen i Tyskland. —

I Småland är mycket wackert, men vägarne äro något

svåra i anseende til de myckna backarne som på somliga ställen äro rätt branta, hvilket dock ersättes genom de wackra utsigter man därifrån har öfver sjöar och berg. —

Äfven början af Skåne är rätt behagligt, med ek och bok skogar; men när man kommer in i det egentliga Skåne, ser man ej annat än sand, emellan åkrarne som mäst äro utan tegar och diken, omgifna med ofantligt långa stengärdesgårdar. Detta blir ännu mera tröttande genom de elake vägarne som äro både gropige och stenige. Kyrckorna i Skåne äro af en egen facon och like hvarandra, men aldeles olike de öfrige Svenske bondkyrckor, förmodel: äro de efter Danska bygningssättet. Äfven husen af korswircke och ler eller tegel äro på sitt eget skånska vis, samt mästadeles bygde för folk och fä under ett och samma tak. — Byarne äro stora och med stenlagde gator — när man kommer resande ungefär midt i Skåne, ser man hafvet på långt holl likt Chaos. Röken af torfven man alment bränner i Skåne, i brist af ved, är obehaglig för näsan, när man är owan därwid.

Med ett ord, så snart man kommer inn i dette Landskap, är man liksom uti ett annat land än Sverige. —

Den 10 sept. om qvällen kommo vi til Ystad, och togo qvarter därstädes på Gästgifvargården vid Torget. Som en Postjagt seglat utaf dagen förut och det blåste emot för de andre att komma hit, war man tvungen att ligga här tils lägenhet gafs att komma öfver. Andra promenader war här icke att göra än ner til hafsstranden med kikaren i handen för att söka uptäcka någon Postjakt i horisonten. Jag lät här göra mig en tröja af Skånsk klipping som kostade 9 Rd:r 24 s. R: Gälds, som gjorde mig stor nytta

sedermåra i Tyskland och Holland — man åt här ganska bra, men ej portjonsvis, utan vid almåna bordet — jag var åfven til kyrrekan som år icke wacker samt full med fula gamla monumenter i sāmsta smak, pråsten som predikade war i samma smak. — Åndtelligē om Lördag d: 13 syntes en Postjakt som anlānde wid middagstid, man måste åndock wānta här ånda tils måndag d: 15 sent om qvållen, då vi åndtelligē seglade härifrån med knapp wind för Postjagten, ehuru samme wind hade varit god för en Åbo Sump — för mat och Rum dessa dagar måste jag betala 24 Rd:r R. G:ds — en liten matsåk inberåknad för sjöresan —

Hela natten seglades under lagom och behaglig blåst, om morgonen wid dager syntes Pomerska landet och på f: m: d: 16 kommo wi til ett ställe som kallades Borhöft, en liten by, här utanför måste man ankra, 2 mil från Stralsund, för motvind. Med en Pomersk fiskar båt seglade wi, i sålskap med konsulen Pettersen från Bourdeaux och hans Fru, til Staden dit wi komo i skymningen. Herr Captenen Pren på Postjakten recommenderade Logie åt mig hos sin swårmor en Fru Stiernberg på Skeppareherberget, när vi kommo dit funno wi en fugtig och illa lugtande håla som skulle wara kammare, man måste dock finna sig därwid sålänge och åfbida morgonen, ehuru jag ganska litet tordes sofwa, ej heller hade jag mine pistoler engong, som blefvo på fartyget med mina andra saker. — Men jag årfor hvad man sedermera sade mig; att man ej bör lita på Skeppare recommendationer. Morgonen därpå d: 17 gick vi ut i kring Staden och råkade på ett ganska godt wårdshus, Der Stadt Stockholm, hvar-

est jag öfverenskom om en hygglig kammare, samt flyttade genast ifrån Fru Stiernberg —

Här i Stralsund måste man nu åter vänta på postjagten, i anseende til alla saker som blifvit om bord, och dagelligen promenerade man ner til stranden för att titta efter den samma, först om Lördagen d: 20 fick man ändteligen detta makliga fartyg i sigte, men det hant dock icke til stranden för än Söndagen d: 21 på morgonen, då man ändtelligen fick sina effekter därifrån, sedan detta fartyg på det wiset förordsaket en dryg kostnad, med wäntning både i Ystad och här i Stralsund, utom en dryg fragt af 11 Rd: Pomersk som det kostade mig; men man kan ej weta sådant förrän man försökt, och hade jag wetat det, så hade jag håldre rest öfver Köpenhamn, och det hade säkert ej kostat mer, men resan hade säkert warit mycket intressantare.

Staden Stralsund ligger ej obehagligt, och däromkring äro små nätta promenader, fästnings wercken äro aldeles förstörda. Staden invändigt är ej wacker — kyrckor äro här flere, Nikolai-kyrcka wid Torget är mycket stor men fullproppad med de aldra fulaste gamla träbilder och skräp i otalig mängd, samt dessutom full med damm och smuts, utwändigt är den ej ful, utan en stor och imponerande byggnad med 2:ne torn tätt inwid hvarandra som Upsala Domkyrcka — Maria kyrcka är däremot i litet bättre skick, och temligen wacker inwändigt — garnisonen härstädes är aldeles lik Ryssar, hela uniformen efterapad, och mästa delen af dessa soldater hade ett ofördelagtigt utseende, om jag ej bedrager mig. Då jag en gong promenerade längs wallen kom jag på ett ställe där en hop af dem arbetade, desse roade sig nu att kasta stora stenar

och tegel på hvarandra öfver vägen, om det war alfvare eller lek kunde jag ej så noga erfara; men jag war nödsakad att wända om och skynda därifrån emedan flere stenar slogo ned på vägen och flere foro öfver hufvudet — jag hade ett recom: bref från de Ron hvaraf jag icke kunde betiena mig emedan det war i kofferten på Postjagten. —

Jag träffade i dag här en forman från Hamburg som hade egen god wagn med ett par hästar med honom kom jag öfverens om 20 Rd:r Hamb. för att komma til Hamburg komodare än på den högst dåliga Postwagnen som går härifrån.

Reste d: 22 Sept: om morg: kl: 8 från Stralsund, passerade Richtenberg — språkade där med en Borgare — genom Tribsees til natten 8 m. uti en by Wergendorf, dåligt nattläger men temel. vack: ställe 1 D: 4 —

Den 23 begåfvo oss på vägen kl: 8 och kommo om e: m: til Gustrow, en temlig stad, med ett gammalt slott, var äfwen uti kyrckan, som är ful, mörk och full med gamle träbilder — Åto til afton soppa och braten samt tilbr: natten på Deutsches haus et snuskhål kostade 1 Dal: 12 R

d: 24.

Om morg: kl: 5 beg: på vägen och kom kl: 5 e: m: til ett Wärdshus ungef: 1 mil från Schwerin — där åts soppa samt togs nattqvarter. Ett ganska snygt ställe och kostade 1 Rd: 8 —

d: 25.

Begafs ut kl: 6 på f: m: vägarne litet bättre, här såg man de rätta tyska böndernas boningar under ett tak med folk och fä — Kommo vid mid: tid til Wittenburg en så kallad Flichken som passerades förbi och hästarne

fordrades wid en krog utanför nämde by der weissen Ross — på e: m: togo litet caffe på ett annat ställe som kost: 9 sk: kl: 6 kommo wi fram til post och wärdshuset Buchen, där nattqvarter togs som med en måltid mat om qvällen samt caffe morg: därpå kostade 1 Thal: 4 r —

d: 26 —

begaf man sig åter i tid ut kl: 6 på morgonen samt kom til Reinbeck ett slott för Amtmannen, samt Wärdshus, snygt, där passerades genom en port i från Mecklenberg in uti Hollstein, hvarest betales några ser: i bro pengar — på Wärdsh: tog jag 2 glas win kost 4 | och gäller de stralsundska och mecklenburgska 4 r styckena ej här mer än 3 r: — mycket wackert och med stora trädgårdar häromkring ända fram til Hamburg dit wi kommo kl: 5 e: m: Hela denna vägen, från Stralsund til Hamburg war mycket elak och gropig så att man ej kunde köra fortare om man än welat, Pomern i synnerhet består af idel ofantliga sandhedar, somliga upbrukade andre aldeles öde — i Mecklenbourg war på sina ställen wackert nog; där bokskogar woro. —

I Hambourg körde jag inn på Wärdshuset der Waisen Schwan, Herlein, vid Altensteinwege, som är ett bra ställe nog — jag betalte min kusk de öfverenskomna 20 Rdr courant, för resan, gick litet omkring i Staden m: m: åt en god afton samt gick til sängs. — Om aftonen gick en stark åska. —

Lörd: d: [27. —

War och sökte swenska Consulen och Charge d' aff: H:rr Hjort — samt H. Chapeau Rouge med hvilcken jag hade wäxel på 100 R: från Stats. cont. i Stockholm: —

Sönd: d: 28 och månd: d: 29. war härstädes helgedag — jag war i nya Michaelis kyrckan som är ganska wacker dock uti gammal fransk smak. samt där finnes ei några konststycken. — Prästerna här nyttia ännu som fordom stora Ringkragar, åhörarene woro ganska få — på e: m: war jag på Spechtalet hvarest gafs först Henric d: IV ungdomsår, och därpå Medea, en melodram, som speltes wäl af en madame Schröder, en af Tysklands förste artister — de andra act: spelade äfven rätt bra så mycket jag kunde förstå tyska språket — men Theater Salongen samt decorationerna woro dåliga och utan smak. —

Petri kyrcka är den älsta kyrcka i Hamburg och har Ansgarius där varit den första Biskop, hvars portrait här wisas, mycket gammalt och troligen målat efter naturen. — Altartaflan här är målad för par år sedan af en härvarande Målare Bendixen, uti en grå, kall och torr stil, anat: mycket affekterad men likväl manquerad teckning. — Här sågs äfven ett par gamla flamandska taflor föreställande apostl: Petrus och Paulus, på en duk, men jag kunde ej få uplysning om mästarens namn — Äfven en tafla förest: upståndelsen, til wänster om altaret förtjenar mycken upmärksamhet.

Uti — — kyrcka är en altartafla som måtte vara en copia eft. Raph: förest: Christ: då han säger: låten b: komma til mig — den såg ganska wäl ut på holl, ty nära kunde jag ej komma emedan där war gudstjenst. —

Tisd: d: 30 —

war hos Consul Hjort och fick anwisning på pengar för min växel, dock med afdrag af 1 Rd:r förmodel: för herr Consulens beswär. — Var på Börsen hvarest såldes en hop gamla taflor som dock icke woro mycket wärda, och

de fläste stego ej heller öfver några schilling. — Som här war mycket dyrt att uppeholla sig och dessutom intet sådeles märkvärdigt att se så lagade jag mig i ordning til afresan. —

Onsd: den 1:ta October 1817. —

På f: m: betalte mitt logie med mat som kostade för 5 dygn 31 mark 12 r: courant, för 2:ne personer, som var något ansenligt — kl. 1 gingo wi ned til det så kallade Baumhaus där båten lägger till, som far till Harbourg, farten gick genom trånga kanaler med lågt land på ömse sidor, mera med skjutande än med seglet, kl: 6 woro vi framme i Harbourg och väntade där ännu på Wärdshuset i par timmar förän Postvagnen blef färdig, 2:ne Platser med några skålp: öfvervigt af begge kostade 6 R: 11 ggrosch: 3 pf: til Nienbourg hvarpå fick ett tryckt betyg. — Hela natten restes nu under skakande, några gonger stannades vid häst ombyten, då man alltid måste betala 2 ggr: för person åt Wagenmeister, och dito åt Postillon. —

d: 2 oct: restes hela dagen tils sent på aftonen kl: 11 då man kom fram til Nienbourg, där man fick hvila öfver natten til kl: 7 andra morgonen på dåligt Wärdsh:

Fred: d: 3 Oct.

Om morgonen betaltes åter för 2:ne platser till Osnabruck 6,9 ggr: 1 pf: hvarefter man åter begaf sig på resan — som fortsattes hela natten och följande dagen.

Lörd: 4 oct:

Kommo wi wid middagstiden fram til Osnabruck, och som Postvagnen skulle fara vidare ett par timmar der- efter, beslöt jag att dröja därstädes til nästa post, ehuru stället ej lofvade mycket, men 2:ne och en half natters wakande under skakande ouphörligt gjorde det nödvän-

digt, äfven hade wäderleken nu sedan wi kommo til Hamburg ändrat sig, och kall höst blåst gjorde resan ännu beswärligare — wi togo qvarter på der Berg Etna hos Merhoff, där man hade bra nog mat wid almena bordet, men kammaren som vi fingo war så otät för winden att man ej kunde uppeholla sig annorstädes än i sängen, dock måste man berga sig så godt man kunde. —

Sönd: d: 5.

Låg til innemot middag, samt gick på e: m: litet omkring i Staden, det blåste mycket kalt. Osnabruck är en liten ganska vacker stad, och omgifven med små trädgårdar med klipta häckar i stället för plank, men det kalla wädret gjorde att man ganska litet kunde draga nöje däraf — här är 5 à 6 kyrkor, som se förfallna ut utvändigt, inn kunde jag ej komma emedan de alltid woro lästa, och tycktes wara ganska litet besökta. — Ett kloster ligger äfwen utom staden — Slottet eller fordna biskopliga palatset är en ganska wacker och stor byggnad — lemnade kläder til tvätt.

Månd: d: 6.

Träffade här en liten fransos, som hade gjort sällskap på postvagnen, denne wisade oss uti sitt Logie en hel hop fransyska granlåter och handelswaror. — Vi åto som wanligt potatis och drucko surt dricka ur stora glas. —

Tisd: d: 7. —

På f: m: fick jag höra att postvagnen skulle fara utaf i dag kl: 3. Således måste man göra sig i hast färdig til afresan — betalte för 2:ne platser til Narden, som ligger 2 mil hitom Amsterdam 3 luis d'or — betalte Värden för wistandet här med 4 Rd:r, samt nödgades packa in wåta kläder i från tvätterskan, kl: $\frac{1}{2}$ 4 restes utaf, och wi

hade nu något bättre sällskap i Postvagnen än förut, neml. en Lieutenant med dess Fru — resan gick nu genom Ippenbuchren hela natten. — Reine passerades.

Onsd: d: 8.

Wid middagstid kommo wi til Bentheim, en by som ligger på en höid med ett mycket gammalt slott det wi besågo. Utsigten därifrån är mycket widsträkt, men sielfva slottet är mäst ruineradt, som skall hafwa skedt af Fransoserna 1793 — det skal vara bygt 40 år före Chr: föd: — där syntes ännu lämningar efter ett bibliothek samt tafvelsamling. Detta stället hade jag gärna önskat rita utaf men tiden tillät ej, utan så snart wi ätit middag i hast måste man begifva sig på resan. På slättet war hannowersk wagt, samt arrestanter förvarades uti kyrckan samt på flere ställen — nu passerades Holländska gränsen — Delden en stor by — och restes hela natten utan att det minsta få sofva.

Thorsdag: d: 9 Oct.

Vid middagstid kommo wi fram til Dewenter, en vacker stad, wäl befast med vallar och grafvar — här åt man litet kall mat samt begaf sig åter på resan. Floden Yssel, en gren af Renströmmen, öfverfors tätt utanför Staden på en brö af båtar. — Här lämnade äfven herr Lieutnanten med sin fru oss så att wi nu fick sitta på första platsen, hvilket dock ej mycket wille hjelpa trötheten. — Vägarne bli också härifrån helt förändrade i från högst elake til de alra bästa och slätaste man kan begära, och i anseende därtill kör ej Postvagnen nu mera fot för fot utan i smått traf, ej heller behöfver man här frugta att den skall stielpa i hvart ögnablick, som man på de elake tyske vägarne med skäl kan frugta för, emedan den

Holländska Postvagnen som går från Osnabruck är på Holländska sättet mycket smal och hög — hela natten kördes dock under ofta stadnande och fodrande, då wagnen alltid kördes in uti ett hus eller lider, som man öppnade på gifvet tecken af Postillonen med sitt horn — nu kör också Postillonen med tömar fram ifrån wagnen, ej ridande på vänstra hästen som de tyska. —

Fred: d: 10.

Om morgonen kl: 6 kommo wi fram til Naarden där Trecksknegten straxt var färdig at föra oss vidare. För 2:ne rum i ruffen på Schuyten betaltes 10 stuyvers

för kofferten.....	3 stuyvers
åt såkallade jäger.....	4 duyten
Transporten land väg öfver Muyden	6 stuyvers
2:ne gong bropengar	1 »
Från Muyden til Amsterd: 2 rum	
i ruffen	16 »
för kofferten	6 »
Sakernas transport til qvarteret i	
Amsterdam	5 »

Hela resan från Naarden, s:ma 2 guld: 7 stuyv: 4 duy: 4

Denna vägen var mycket vacker, men kölden samt 3:ne natters wakande gjorde att man ganska litet kunde njuta däraf — på f: m: kl: 10 kommo vi til Amsterdam och togo qvarter hos en Herr Groen på Warmoestraat by de Oudenbreysteig N:o 138 — recommendation utaf en handlande från Amsterd: Herr — som gjort oss sällskap från Bentheim, och som tyckes wara en ganska hederlig mann. Den andra reskamraten en gubbe med stor näsa läste sina böner helt ogenerad i kajutan på skuyten som i

Postvagnen, samt talade emellanåt och svarade på frågor utan att låta hindra sig — vi åto middag samt gingo straxt til sängs för at ändteligen få sofva — kammaren jag fick var liten men hade en god säng. —

Lörd: d: 11 oct:

Tog en god port: caffe med smör & bröd, gick så ut på f: m: och sökte up Swenske Consulen H:r Hasselgren som jag träffade på sitt Contoir, Hans Secreterare gaf mig adressen på H:r Laurin — Til middag åt man fisk och fisksoppa äfven som i går wid Wärdshus bordet där en hop Holländare med hattarne på hufvudet äfven gjorde sin måltid. — Äfven här wanckas potatis i hvart mål, liksom i Tyskland — på e: m: gick wi litet omkring.

Sönd: d: 12.

Var jag och besökte på f: m: der Alte Kirk hvarest några målade fönster äro märkvärdiga. — Der neure kirk eller l'eglise neuwe är en mycket vacker kyrcka. Där är uti Choret Amiral Ruyters Grafvård af hvit marmor, där han föreställes liggande död i harnesk med flere figurer och genier, samt 2:ne hafsgudar, blåsande i snäckor, som äro mycket väl gjorde — äfven til vänster om Choret Amiral won Golens grafvård, måtte wara af samma mästare, föröfrigt är denna kyrcka den wackraste jag härtils sett — äfven är där en glas målning på ett helt fönster. — Det bästa orgelverk jag hört finnes här äfwen, det war på e: m: och folk af alla slag samlade sig til gudstiensten, jag war äfven i en annan kyrcka men där war ej något anmärkningsvärdt. —

Månd: 13:

På f: m: gick jag til H:r Laurin med recomendationsbrevet från Prof: Sparrgren, han emottog mig mycket

väl samt lofvade dagen därpå låta wisa mig Museum — war äfven uti Polisen med mitt pass — gick vidare på e: m: ikring. —

Tisd: d: 14. —

Gick på f: m: kl: 12 til Laurin som sände en H:r Wernet. informatorn för hans barn med mig til Museum uti Trip-penhuys, där tilbragte vi hela f: m: ända til på e: m: så att jag blef utan mat. Här är en hop af de första flamandska taflor — uti stora rummet på nedre botten äro de stora, såsom Nattvakten af Rembrant, en förträffelig tafla. En hop herrar kring ett bord wid ett freds slut i Munster, af wan Helst, anses för den första tafla i Museum. den är åtminstone den största, och onekeligen bra målad — Af Rembrant, äfven några Borgmestare kring ett bord är förträffelig. — Af Du Jardin en i samma smak, men denne är mera kall och tyckes icke wara i hans genre. En dito ännu wan der Helst. Dessutom en stor hop portraiter, af hvilcka de fleste äro goda. En trappa up är åter en stor Sal, där en hop historiska taflor och portraiter finnas, men de äro ei af särdeles värde, utom en af Rembrant förest: Herodis dotter med Pauli hufvud — Men nu kommer man in i de mindre rummen som inneholla de mäst pretiösa taflor af flamandska skolan, första rummet är upfyllt med Djur och blomsterstycken, bland hvilka sednare i synnerhet en af wan Huysum förest: en hop blommor i en gulbrun wase eller skål med bildhuggeri. är det första blomsterstycke jag härtils sedt. fonden föreställer en ljus skog på afstånd, hvilket gör en god effekt, i detta rum är desutom flere andra wan Huysum, samt flere med djur och frugter af Hondekoetter. — I det andra rummet äro flere Landskapsstycken och djurstycken

af Berchem, äfven af en wan Bergen som dock ej gå up emot Berchem. — Af Ruysdael ett större Landskap med vattenfall, samt wackra sjö och stormstycken af Backhuysen, i synnerhet 2:ne mindre — Äfwen af Adrian wan der Velde ett wackert djur stycke. — Det 3:dje Rummet inneholler äfwen Sjö och Landskapsstycken waribland en stor tafla förest: hamnen utanför Amsterdam, af G: wan der Velde, är förträffelig. — Det 4:de Rummet inneholler ändtelligen blott Tableaux de genre samt mindre Historie stycken af holländska och Flamandska Mästare, och äro här flere af Teniers, ganska vackra, 2:ne af Breckenkamp, den ena en fiskare som talar wid en gubbe wid en spinnrock, den andra äfven i samma smak. — Af wan der Werf äro här flere mycket fini målade stycken, af Schalken 2:ne som ej äro särdeles; men så mycket mera brillerar et stycke af Gerard Douw, förest: en skolmästare omgifven af flere unga personer och barn. 2:ne ljus och en lyckta uplysa schenen, och är det bästa eldstycke jag sedt wida öfverträffande Schalken, också är denna tafla wäl soignerad uti ett enkom därtill gjordt skåp af mahogny med glasdörr, som bewisar att man sätter värde därpå. — Af Jean Sten är här i synnerhet en ganska wacker tafla förest: en hop barn, som ärholla små skäncker af sina föräldrar om juhlen, och finnes uti denna tafla isynnerhet mycken expression. —

En Diana och Endymion af Lairesse är ganska bra — af Wouwerman äro här många af hans första — äfven af Lingelbach. —

Onsd: d: 15 Oct: Amsterdam. —

I dag hade jag tillfälle genom H:r Laurin att få se en af de första samlingar härstädes tillhörande H:r Brentano.

— Åtföljd af H:r Wernet tillbragte jag där en god del af f: m: Sedan jag först warit och besökt H:r Coudere & Brahtz samt upburit af honom 300 floriner på mitt credit-bref. — Brentanos samling innefattar en hop af de första Taflor i flere Rumm, utaf hvilcka det första innehöll blott af lefvande mästare, ibland hvilcka alla jag fäste största upmärksamhet på ett stycke i Berchems genre af H:r Ommegank i Paris — af de andra woro äfven flere goda små stycken samt ett som förest: Herr Brentanos hela familie med flere andra personer, figurerna af omkring något mer än qvarters höjd, är bra målad. — Samme familie war äfven målad i stort, men denna tyckte jag mindre om. Uti ett annat rum war blott italienska Taflor, en af Rafael, en liten Madonna af Corregio, förträffelig, äfven en dylik i stort af Titien, utomdess war där taflor af Caravaggio, Guido, m: fl: — De öfre rummen inneholla blott flamandska taflor, bland hvilcka en utaf de wackraste Teniers, en större komposition med wacker effekt. — Af A. wan der Velde finnes här ett mästerstycke i Berchems genre, men som nästan öfverträffar dennes — Ett Rum inneholler blott gamla taflor ifrån konstens början, en af Holbein uti skåp facon är märkvärdig. Med ett ord här finnas de mäst walda af holländska af nederländska skolan. Ett stort historiestycke förest: Delila som klipper håren af Simson, med flere figurer wid Ljus af Schalcken, skulle man tro i första påseendet wara en god Italiensk tafla. — Här finnes äfven en Ruysdael som är ännu vackrare än den i Trippenhuis, samt en af van Everdingen, ett wattufall med granskog ikring. —

Då jag på f: m: var hos Laurin böd han mig til middag tils om fredag, hvarföre jag nu var nödsakad att här

lägga mig til svarta underkläder och skor, hvilket jag på e: m: bestyrde om, då wi gingo omkring i Staden. —

Torsd: d: 16 Oct: Amsterdam. —

På f: m: gick jag med L: åter på Museum i Trippen-huis, där wi tillbragte f: m: —

På e: m: köpte jag mig 1 par fina swarta Byxor som kostade 16 floriner

Ett par silkesstrumpor 5 »

Ett par skor..... 3 » 6 stuivers

Ett par knäspännen..... — 5 »

För hela habiten Summa 24 floriner 11 stuivers

Fred: d: 17 oct:

På f: m: sprang jag litet i kring i staden, köpte en flaska Eaude Cologne à 15 stuivers — samt gick ännu en gong ut med L: f: m: och köpte $\frac{1}{4}$ yoz för 6 stu: 4 diu-ter kl: 4 gick jag nu enligt bjudningen i förgårs til middag hos Laurin, där Swenske Ministern som Consulen utom några andra herrar woro, och satt man till bords från kl: 5 til kl: 8 fördrifvande tiden med att äta en hel hop desert och lappri. Men goda viner upmuntrade en emellanåt — Caffé draks straxt på maten, och man lagade sig hemm kl: $\frac{1}{2}$ 10. —

Lörd: d: 18 oct. Amsterdam.

På f: m: war jag och hörde åt om Postvagnen til Antwerpen, emedan tiden nu lider til att man måste täncka på att komma vidare, i synnerhet som kylan här börjar bli rätt obehaglig, jag war äfven utom Harlemer Porten och besåg Frechschniterna som gå en gong i timmen häri-från til Harlem och sedan vidare på E: m: war jag isamma ärende och besåg Postvagnen wid Bottermarkt, som går til Antwerpen hvarje dag kl: 5 e: m: —

Äfven köpte jag mig en knif för 1½ florin, som är bra att ha i fickan.

Sönd: d: 19. —

I dag blåste här mycket kalt — gick litet omkring på f: m: wäfensom på e: m: träffade icke Laurin hemma. — Men ute träffade jag på f: m: 2:ne af hans Contorister med hvilcka jag war och besåg som hastigast en Theater.

Månd: d: 20. Amsterdam. —

På f: m: war jag hos Laurin för att taga afsked. Han underrättade mig om att man borde wäxla ifrån sig alt Holländskt mynt til Franskt, för att fortsätta resan at Antwerpen. Han sände äfven herr Vernet med mig til en Wäxlare hvarest jag fick alla mina peningar förbytta til Napoleons d'orer eller 20 franc stycken utgörande en summa af omkr: 1,000, francs eller 51 stycken. — Lämnade bref på Posten til Eva Lovisa och P— som betaltes med 10 stuivers. — På e: m: gick til Botermarkt och bestälte platser i Diligencen tils i morgon til Antwerpen, som kostade 33 gulden 16 Stui: för 2:ne platser, samt för kofferten 3 gulden, tilsammans 36 *guld: 16 stuivers* hos hr Gerritsen & Zoonen, op de Botermarkt N:o 60 —

Tisd: d: 21 oct: — Amsterdam. —

På f: m: war jag hos Hr Coudère & Brahtz för att taga afsked. — Sedan uppe på Theatrum Anat: och besåg Rembrants Tafla som förest några medici som dissequera. en bra målad tafla fast olik alt annat jag sedt af Rembrant — lagade mig i ordning til afresan, samt sedan wi ätit middag betalte jag wärden för logie och mat med 32 floriner 8 stuivers, togo afsked af vårt beskedliga Wärd-folk och begäfvo oss til Diligencen. Åt karlen som drog kofferten och sakerna til Bottermarkt 8 stuivers — wi

satte oss uti wagnen precis kl: 5. och kommo kl: 10. til Utrekt, som det var mörkt så kunde man ganska litet skönja af de wackra Holländska lustgårdar man hade på ömse sidor af vägen, i vagnen var eljest godt rum och man fick sitta temligen commod. — Här i Utrekt fick jag adress på det såkallade Zutphensche Posthuis, til nattqvarter, som ligger ett stycke ifrån där Diligencen stannade, och är ett dyrt ställe, en H:r Louis Vermeulen söker där att preia resande.

Onsd: d: 22 Oct: —

Steg upp kl: 6 om morg: betalte 3 gulden 8 stuivers för nattqvart: samt Caffé med litet bröd och smör samt lemnade h:r Vermeulen — kl: 7 reste wi från Utrekt i en mycket god Wagn. Sällskapet bestod blott af en liten hygglig flicka samt en liten karlfigur som satt och frös i en liten svart frack. Vädret war wackert fast natten varit bra kall och rimfrost låg ännu öfver marcken — kl: 8 foro wi öfver floden Rein i färja. Kl: 9 passerades genom Wianen en liten med murar befast stad — kl: 12 kommo wi til Gorcum, där wi dröjde en timme hvarefter resan fortsattes et litet stycke utom Staden där Diligencen stannade wid stranden af floden Wahl, en gren af Rehnströmmen; där var straxt en båt tilreds som emottog oss med våra effekter, samt wi seglade öfver floden som war upfylld med holländska fartyg och båtar af alla slag. På afstånd såg man den andra lilla Staden Worekum med Slottet Löfvenstein, bekant i historien af Grotii fångenskap. När wi kommo öfver floden war straxt åter en Diligence til reds så att man genast fick fortsätta resan — kl: 4 kom man til floden, Meuse eller Mosel, som ej war synnerligt bred och passerades i färja — $\frac{1}{4}$ timme därefter

foro wi förbi Gertruidenburg en liten mycket wäl befast stad. — Nu började Tallskog och backar åter at wisa sig och landet begynte blifva högre — kl: 7 om aftonen kommo wi til Breda där man dröjde en timme wid wagns ombytet på wärdshuset invid Posthuset, där förtärdes litet smör & bröd samt 3 glas dricka, kostade 1 gulden — åt postillon 8 stuiv: — kl: 8 fortsattes resan åter. Sällskapet i Wagnen bestod af 3 st: 3 kantiga hattar med nattmössor, ena lustiga figurer, måtte varit någon sort präster eller dylikt — kl: $1\frac{1}{2}$ om morgonen kommo wi til Antwerpen, på samma ställe där Wagnen stannade fingo wi en kammare som wäl war wacker men ganska kall, och man gick til sängs. —

Thorsdag: d: 23 oct: Antwerpen.

Steg upp kl: 11 på f: m: i anseende til reströthet och köld uti rummet. — Ombytte genast rum och fick en kammare nere på gården som kunde eldas, fast där ej fants något spiell. — Sedan gick jag litet ut och det första jag blef warse war den stora prägtiga kyrckan Notre Dame, det första mina ögon mötte där inne war Nedtagningen af korset af Rubens. — Den andra taflan som är pendant därtill förest korsfäst: är på logt när ej så vacker, jag såg mig omkring i hast och geek hem för att äta middag som serverades på förnämt wis med många rätter och desert, vid almäna bordet sedan de andra ätit, och wi hade blott en fransos i sällskap som war eller åtminstone wille synas mycket förnäm och artig. På e: m: gick vi åter i Notre dame kyrcka och hörde på mässan eller Vêpres, som förrättades med en prägtig musik af röster och Instrumenter — Gick äfwen litet omkring i staden på aftonen.

Fredag d: 24. Antwerpen.

På morg: sökte jag upp Grosshandl: Plitt, til hvilcken jag hade bref från Bohm. Där war jag en stund och blef mycket wäl emottagen. Sedan besökte jag djurmålaren Ommeganck, där jag såg ett par taflor som han höll på med. Uti jesuiter kyrkan war jag, som är liten och prägtig med marmor af alla couleurer. Äfven några vackra taflor af Rubens och Pater Seghers woro qvar, men flere andra woro borta och blott rummet hvar de setat syntes qvar i wäggen. Kom hem och åt middag. — Gick sedan ut igen och besåg Museum som ligger innom en liten wacker trädgård där en colosal byst af Rubens står på en kulle. I Museumet finnes blott Historie taflor, i synnerhet af Rubens, van Dyk och Jordaens äro de förnämste. — Jag gick äfven som hastigast och besåg Rubens graf Capell uti Jacobi kyreka där altartaflan förest: en helig Famille hvarest alla figurer äro portraiter af Rub: släkt. — Jag gick därifrån och sökte upp Rubens straat och besåg hans hus hvar efter jag gick hem och köpte plats i wagnen til i morgon bittida til Bryssel som kostade för 2 pers: 10 francs och 8 sous, betalte för logie och mat 32 francs som var nog dyrt.

Lörd: d: 25 oct: 1817 Bryssel.

Om morg: kl: 7, sedan man druckit caffe satte wi oss uti wagnen. Wädret war wackert och äfven wägen, men som wagnen war temmeligen full packad med damer och herrar så kunde man ej mycket få se omkring sig. Kl: 9 woro wi i Malines, där hästar ombyttes, hvarefter resan åter genast fortsattes, och kl: 12 war man framme i Bryssel, där jag fick rum på samma ställe som wagnen stannade. Middag åts vid table d'hote, för ganska billigt pris neml:

2 francs person, med många rätter och desert. Också war bordet fullt med folk fast än det war bra stort. På e: m: geck omkring åt kongl: Trägården och Slottet m: m:. Äfven besågo wi Museum som består af hela öfra wänningen i gamla slottet och är uppfyllt med en stor mängd taflor, dem jag dock ej fick tid at noga betragta emed: det redan blef skumt på qvällen. detta Museum är öppet alla dar för intet, i Antwerpen betales 1 gulden person wid inträdet. — Wid hemkomsten tog jag en bout: win. emed: det war kalt och gick ännu litet omkring. —

Sönd: d: 26 oct: Bryssel.

På morgonen war jag på Posten för att höra om jag skulle hafva något bref, men där fans intet. — Äfven war jag i en mindre kyrcka där nära invid, hvarest hölts mäsas med prägtig musik, som i Antwerpen. — Uti den stora kyrckan St. Gudule kunde jag ej komma, emed: den redan war igenläst då jag kom dit på e: m: — Köpte plats tils i afton kl: 9 uti diligencen til Cambrai som kostade för 2, 38 francs hos en herr Hensschen & Comp: — betalte logie och mat med 14 franc — kl: 9 reste wi utaf, uti wagnen war beqvämt och godt rum emed: flere platser woro obesatte, hela natten fortsattes resan och

Månd: d: 27 oct:

Kl: 6 på morg: kommo vi til Mons. — Caffé dracks som kostade 2 franc, medan wagn ombyttes. Den wi nu fingo war något sämre, och wi reste kl: 7 vidare, då det först började bli dager, så att jag såg ganska litet utaf staden Mons — kl: 10, kommo wi til Franska gränssen där kofferten och alla effekter wisiterades. — Kl: 12 kommo wi til porten af Walenciennes, där åter wisiterades på det nogaste. En hop soldater excercerade utanför

Stadsmurarne — litet längre fram upwistes Passen, och wi intågade i Staden, som tyckes wara ganska vacker. Åt H:rr Conducteurer 2 franc och de tycktes knapt nöjda ändå. — Middagsbordet war här i ordning dukat och wi åto temligen wäl för 4 franc, neml: 2d:o, person. — Kl: 2 satte man sig i wagnen igen. — Ett stycke utom staden wisiterades än en gong vid ett slags tullkontor, hvarefter resan fortsattes til kl: 7 på aftonen då man inträffade i Cambrai, där man war tvungen hvila öfver til andra dagen kl: 2 hos en wärdinna som hade ett mindre fördelaktigt utseende.

Tisd: d: 28 oct: Cambrai.

Här måste man lämna sitt pass hos polisen, samt fick i utbyte ett franskt pass som kostade 2 franc, til Paris, jag köpte plats i Diligencen hos Mad: Montigny Coffin, wärdinnan, som kostade för 2:ne pers: fram til Paris 70 francs. — Nattqvarteret, caffe om morg: med smör & bröd samt en knapp och dålig middag med $\frac{1}{2}$ bout: win kostade 10 francs. — Kl: 2 stego wi i wagnen igen i sällskap med en Engelsman med 3:ne stycken sina döttrar och en Herr son, som fick sitta utanföre i cabrioleten. — Om aftonen kommo wi til St: Quintin, där wagn ombyttes, som och wi fingo en dåligare, resan fortsattes hela natten.

Onsd: d: 29 oct:

Om morgonen kl: 6 kommo wi til Noyon, ett smutsigt hål, där wagn åter ombyttes som blef ännu sämre och trång för 9 personer.

Nordiska museet, Stockholm.

II. Bref till K. J. Fahlcrantz.

Paris d: 31 maii 1819.

Min kära Bror! i följe af den heder mig i sednaste skrifvelsen wederfarits, får jag således genast begagna tillåtelsen och rättigheten att nyttia denna vänskaps titel, samt tillika betyga min upriktigaste och warmaste tacksamhet för denna ära, hvileken på detta vis erhollen wissnerligen är ännu större än om dett skett vid glas och balar, där vist mycket godt kan ske, men likväl kan man ibland anse hvad som skrifves för ännu mera contant. Huru mycket jag anser mig hedrad af Brors vänskap samt huru jag önskar wara denna heder wärdig etc: etc: etc: därom alt vil jag nu ej försöka göra några orationer, som skulle borttaga papper och tid, hälst jag anser bättre att låta tiden bevisa alt sådant. — Det var i första dagarna af innev: mai månad som jag hade det stora nöjet att erhålla ofvannämnda bref af d: 23 sistl: Februari, men Nyström har gjort en stor krokväg som uppehollit honom så länge. Det skulle wara rätt ledsamt om i genom glömskan af att utsätta min adress, jag gått miste om något bref, på det sådant ej mer måtte hända får jag nu börja med min nuvarande adress som är *Rue d'Angivillers N:o 12 prés du Louvre*. äfven är det lika säkert att sätta inunder bref *à la Legation de Suede*, som är ännu nästan bättre ihändelse jag skulle komma att flytta; men att utsätta intetdera såsom w: G: beständigt gör oagtdt flere påminelser, det gör att af 10 bref ett kommer riktigt fram, ty Postverket i paris är ej på samma fot som i Stockholm. — Jag har nyss flyttat, ty oagtdt rummen eljest woro mycket bra där jag bodde förut, war likväl

dagen högst elak för målning, hvilket war mig en stor olycka ty jag har på hela året ej kunnat gjort det minsta som duger. I Paris är ont om rumm med god dager, i synnerhet när man måste göra så stort afseende på penningen. Jag har sedan hitkomsten ej varit rest härifrån och kan ej heller ännu tänka på någon afresa, ty jag måste väl åtminstone först se den stora expositionen som börjas i Augusti. —

Jag har hört af H:r Hof Arkitekten att Fogelberg snart tänker sig ut och förmodligen hit, om det är sant så blefve det för mig ett stort nöje att en gong få råka någon af gamla vänner. Att få det nöjet träffa min Bror sielf utom Sverige lärer man knapt ha något hopp om. —

Oendellig tack föra alla nyheter, den minsta sak blir alltid af stort intresse då man så sällan får weta något från hemorten, isynnerhet hvad beträffar konsterna har jag ej att wänta något från annat holl än min Bror, ty won G— på landet wet sällan något sådant.

Bredas så förtidiga och oväntade bortgong förordsakade mig mycken sorg, som den gjort åt många andra, men i synnerhet måtte det varit kännbart för hans Famille. Konsten har wissierligen äfven därigenom gjort en stor förlust, ty utom alt annat, hvem är där nu som med lika säkerhet kan skilja det som är godt från det som icke duger, samt någorlunda holla stängen emot att icke uselheten och charlataneriet aldeles tar öfverhand. Det är säkert att secler torde gå förbi innan Sverige åter får se någon sådan artist i sin genre. Likväl gjordes på honom så litet afseende och man söker till och med förgäfves något af hans hand där det i synnerhet först borde märckas. Att Kron Prinsen så mycket intresserar sig för konsterna

är fägnande att höra, det behöfs äfven. — Länge lärer det således ännu dröja innan Bror John kommer ut, efter Han först tänker sluta sin Fars påbegynta arbeten. — Om Ragnar L: behagar allmänhet ännu mindre än altartaflan, så måste det stå oendel: fint till med behaget. — Men hvad kommer åt Kr: som målar battailler, det måtte vara i brist på arbete och på speculation för H: M:t —

Det är ganska ledsamt hvad man nu hör från alla holl angående penning bristen i Sverige, men det kunde ändå gå ann om alting i propotion då äfven kunde fås för bättre pris. Här fins nog containter, men att få något deraf är swårt, och til dagl: behöfver fordras onekeligen mera än hos oss. —

Jag går ännu på Guérins attelier och ritar efter modellen från kl: 7 om morgonen til 12, det kostar tid och penningar, hvarföre jag snart måste tänka på att dra mig ur det spelet, hälst det kanske kan vara mindre nödvändigt för mig. För en Historie målare är det en annan sak. Alla Eleverna där äro eljest emot mig ganska beskedliga; de arbeta med mycke ifver och owanligt stilla, hvilcket alt ej är enligt den beskrifning jag förr erhållit om deras atteliers, detta bidrager emellertid att holla mig qvar i det längsta. Guerin sielf är äfven i flere afseenden motsatsen til det wi wanligen föreställa oss om Fransoserna. Han äger ett litet enkom för sig inrättadt hus med 2:ne stora attelier, den öfre för sig sielf, den nedre för modellskola, dit vägen går öfver gården genom en allée af rara växter och träd. Han bor där helt allena med sin gamla portvakt och tar sällan emot främmande. Han har mycket kunskaper såsom modell professor, vill att naturen skal följas i alt och tål ej att

någon vill affectera att rita antikt etc: ty hans princip är, att man bör först kunna göra så godt som naturen, och sedan bättre om man kan, huruvida det är riktigt kan jag ej dömma. Hans egna taflor kan jag dock aldrig finna behagliga, och han tycks ej alltid sjelf följa det han lärar, förmod: af den gamla ordsak att, det är alltid mycket lättare att prata om en sak än att göra den. Nyligen har han begynt en stor tafla som skall föreställa St: Louis som holler sin domstol under ett träd wid winnennes, och det är ett ännu aldeles olik hans wanliga, och jag är nyfiken att se den taflan något awancerad, portraiter målar han ej. — Alla artisterna här äro i allmänhet mycket flitige. De unge äro hvarje morgon kl: 7 på atteliern hos sinn mästare där de på det wiset holla ut i många år; deraf händer att i bland dem finnas många som med mycken färdighet både teckna och måla sin modellfigur, ofta med mycket god couleur; men att sammansätta en tafla gå för dem i proportion mycket trögare, ordsaken torde kanhända wara att de sluteligen så vänja sig wid att beständigt apa efter sin modell, att de ej mera kunna göra något utan densamma, och att stapla up modeller för att derefter copiera sin tafla kan dock aldrig bli något godt utaf. Detta tror jag äfven är ordsaken hvarföre största delen franska taflor äro något fadda och emotstötande, ehuru man ofta ej kan disputera att de ej äro bra målade. Äfven kunde det förmodas wara en ordsak till att de så sällan lyckas i landskap, ty där blir det ännu svårare att sätta modellen för sig i kammaren. Jag såg i fiol somras en som satt vid sin chevalet ute på backen vid Mont Martre för att copiera landskapet, samma tafla kände jag sedan igen på en liten exposition i wintras

af ett sällskap, som kallar sig *Les Amis des Arts*, och gör mycket godt för konsterne, beträffande taflan kan jag ej säga annat än att den utvisade mycken möda och besvär. Här finns många Landskapsmålare som äro i stort rop, såsom Bertin, Bourgeois, Tiénon m: många flere, men ännu härtils har jag ej annat sett af dem än hvad vår vän Cederholm skulle åstadkomma om han med färdighet kunde handtera penseln, likväl har jag ännu sett för litet för att wåga påstå att här aldeles ej finnes någon sådan som duger i denna genre. Expositionen skall wäl ändteligen i det närmaste wisa, hvad som kan finnas — — Nergard talade stort om en af deras första och största landskapsmålare som nyligen dött och hetat Walenciennes. Han visade mig på att gå se på de saker som såldes på auktion efter denne och som därför exponerades förut; något flat blef jag dock att där ej finna annat än några porte feuiller med ganska torrt och magert ritade wuer efter naturen samt några taflor och påbörjade dukar som mycket liknade de fordna månskens styckena af vår Lemoine. Det är möjligt att han ej hade qvar något af sina goda arbeten; men det såg likväl ut som han skulle gjort sin mästa reputation därmed att han skrifvit en tjock lunta om perspektiven, med hwilket arbete det äfven ser något osannoligt ut att en god målare kunde nöta sin tid. Äfven hade han hopsamlat snäckor, stenar, upstoppade markattor och foglar etc: etc: — Nergård har vist gjort mig mycket nytta och nöje i diverse små saker, hwilket är af stort värde för en främmande som jag utan bekantskaper men beträffande hans konstkännedom wet jag ej hwad man skall tänka. Beständigt ser man honom mitt bland sina goda ritningar komma fram med den

eländigaste copia eller något af lika värde. Han är en ifrig anhängare af David, den han anser för den största artist som i sednare tider funnits. Största delen af connoisseurs äro sig lika både hos oss och annorstädes. — En artist som är mycket i ropet och det med skäl, är den unga Wernet, son til den bekante hästmålaren, hvileken också ännu målar och ritar beständigt, men som nu på sednare tider blifvit något manieré och nästan för mycket sysselsätter sig med caricaturer. Den förstnämde målar äfven hästar, men äfven i nästan alt genre och äfven i historien, men mäst lärer han holla sig wid batailler och soldatscener i modern smak, som jag härtils blott känner af en betydlig hop kopparstick, och äfven af hans egenhändiga lithographier som äro ritade med en otrolig lätthet och tackt. Han är beständigt öfverhopad af prinsar och officerare m: m: hvarföre det skal wara mera beswärligt än nöjsamt att gå til honom. Nyligen såg jag af honom en liten tafla nyss målad, förest: Molière som läser upp något af sina arbeten för en gammal piga. I det hela hade den något tycke af Hilleströms bättre arbeten, utom att den war mycket bättre tecknad och med en otrolig raskhet och fermité i penseln målad, aldeles icke hvad man kallar fini men färgerna på sina ställen något starka och skarpa, såsom Molières röda strumpor m: m: det är ock troligt att denne ej kanske war af Wernets bästa arbeten, men vid exposition får man se mera af honom.

Gérards stora tafla Henri d: 4 intog i Paris, tror jag mig förr hafva nämnt om, att den i mitt tycke är den bästa tafla i frankriket på sednare tider blifvit gjord, jag har väl ej sett på långt när dem alla som har blifvit tillverckade, men det är mycket som man ibland kan sluta

till resten då man sedt en liten del. Denna tafla har något tycke af Rubens ehuru den ej är målad med så transparenta och brillanta färger som dennes. Men tidens costumer göra äfven mycket till. Hans portraiter måste jag likväl tillstå äro til en del i samma genre som dem man ser i Stockholm af hans hand. Mera törs jag nu ej säga derom så länge. och jag har wist redan talt mycket för mycket om herrarne härstädes. så framt jag ej wore säker på att Bror ej låter komma längre än oss emellan alt som ej är til beröm för härvarande artister. ty som häremellan stundom är correspondense så kunde jag få betala mina critiquer, i synnerhet som jag tror att i Stockholm finnas dem som gärna skulle önska mig någon ledsamhet, jag vet t: ex: ej hvarföre den ofannämde bataille målaren wid Leipsig roar sig med att tala om mig och sprida ut diwerse saker. När jag engong kommer härifrån kan jag säga mina tankar för hwem som helst utan frugtan för påfölgd. — — En annan artist hvars arbeten i min smak äro af mycket värde är Prudhon. åtminstone äro de taflor jag härtils sett af honom ganska wackra. De föreställa mäst Zephirer och amourer och dylika luft figurer. men de äro likväl med en god och stark effect mycket behagligt målade samt contourerna på hans figurer äro särdeles försvinnande och motsatsen til skarpa, så att man nästan kunde säga att de äro målade utan contourer, hvilcket här är en särdeles stor raritet. Hans fonder af Landskap m: m: äro så oändeligen lätt och transparent målade, att rygtet öfver alt artisterna emellan påstår, att han nyttiar någon fernissa bland sina färger som är en hemlighet uppfunnen af honom sielf. Aldeles på samma vis som man talade om Breda hos oss;

om han nyttjade något sådant bland sina färger torde Bror bättre kunna dömma om än jag, men jag tror åtminstone att detta ej war hufvudsaken, och att bredastalang bestod i annat än i fernissan. — — Genom Nergård känner jag här 2:ne artister som på bestälning för Hert: af Orleans måla hvar sin tafla ur Swenska historien. Den ena heter Hersent, han målar den scen då Gustaf d: 1. mycket gammal tar afsked af de församlade ständerna. och hans tafla torde kunna bli bra nog fast han gjort stora misstag i costumerna. Jag skulle wisa honom huru dalkarlar se ut, m: m: Den andre heter Dufaux målar Gustafs tal til Dalkarlarne vid Mora, och den taflan blir högst besynnerlig och mycket stötande på galenskap, är föröfrigt mycket i Leipsiger bataille målarens maner. De äro ingendera artister af någon stor betydenhet hvarföre jag också ej vill uppeholla med beskrifning af deras öfriga något torra producter.

Men jag bör ej glömma att göra reda för commissiönerna som i det hela gå något trögt oagtadt jag icke sielf alltid rår därför. — Angående färger har jag swårt att swara något bestämt om ännu. ty jag har härtills nöjt mig med de samma jag förut warit wand wid, och som äfven här äro de mäst brukliga och kanske de säkraste. Man köper alla färger här färdig rifna och preparerade i blåsor ganska goda ty en stor mängd färghandlare täfla om att holla dem goda för att icke komma ur crediten. och detta gör en stor lättnad för artisterna. Jag skall med första tillfälle sända prof på en färg som jag aldrig hört omtalas i Swerige, men som här alment nyttjas och tyckes böra kunna hafva åtminstone til en del de brun-gula och brungröna egenskaper Bror nämner. ehuru jag

ej kan säga det säkert emedan jag ännu nyttjat den ganska litet, den kallas Bitume, är brun och mycket transparent samt så mörk att den är helt swart när den nyttjas tjockt, den är seg och tyckes wara preparerad med stark linoljefernissa och torksaker. Det värsta är att den anses för osäker och skall swartna med tiden, hvarföre flere artister förkasta dess nyttjande, David har aldeles förbudit nyttjandet därpå i sin attelier. Med första resande jag får uti skal jag sända prof derpå, kan och hända Bror förut känner denna färg. Äfven nyttjas här en annan swartbrun d:o som heter Momi eller Mumi, men den tyckes ej wara så klar som den förra, derpå skal alt prof medfölja. Skulle Bror wilja hafva af de wanliga kända färgerna så anhåller jag om upsats på sorterna och quantiteten, då jag skal bjuda til att söka de bästa som kunna fås, emedan man bör förmoda att här få dem bättre än hos oss, ehuru jag ej märkt någon betydlig skillnad, kanske för det jag köpt dem preparerade som sagt är. En hög gul färg heter Jaune de Crôme, lærer wara god i sin sort, men föga lærer Bror behöfva en så grann färg, den är ej transparent. — Jag tänkte nog i början, då jag såg brokanter och quaier fullradare med böcker til godt pris, att man åtminstone här kunde lägga sig til bibliothek med obetydligt pengar, jag hade då ej nogare undersökt dessa böcker men sedermera har jag märkt att jag äfven däruti mycket bedragit mig, ty alla dessa böcker äro sådana att jag ej wille hafva en stor del af dem til skänks, och det är ej så lätt att träffa på något som duger för underpris, ty alt sådan beholler här någorlunda sitt värde, några gamla uplagor af deras äldre auctorer och poeter är det enda man ibland kan få för godt köp, emedan af sådant

dagelligen utkommer nya uplagor som göra att de gamla förlora värdet ehuru de i det hela kunna wara lika goda. Skulle Bror willa ha något sådant så måste jag veta det mera bestämt, om det skal wara Molière eller Racine eller d:o d:o. — Andra goda böcker äro där sällsynta. Jag har til ex. sökt förgäfwes någon wie des peintres för godt pris, den af d'argenwille kostar i 8:wo 60 à 70 francs och in 4:to kostar den öfver 100 — den af Wasari kostar likaledes, och är dessutom på Italienska. Jag har ej fått spaning på om någon sådan bok finnes af nyare tilwerkning, men jag har all anledning att förmoda att det ej finnes någon som kan sättas framför desse gamle, så framt jag därom kan få vidare uplysning skal jag låta weta. Den begärta Essai sur le Paysage har jag köpt, den kostar 4 francs, äfven som Burtius bok som kostar 15 d:o, enligt medföljande räkningar. Jag har fått löfte om deras afsändande med första genom en H:r Skog, sön sänder böcker til Stockholm. Det är svårt att träffa på någon lägenhet. — Jag har äfven köpt ett häfte med gamla, 58 ätsade landskaper af Herrman Swanewelt för 10 francs, skulle det hända att Bror äger dessa förut så skal jag beholla dem för egen räkning. En liten upsats på hvad Bror i den vägen äger skulle göra mig säker för frugtan att köpa sådant som förut finnes. På ett annat ställe wet jag til salu ett tiockt häfte superba gamla Engelska etsningar efter Gasp: Poussin och Claude Lorrain efter landskaper som finnas i England men det kostar 80 francs — — Jo jag har äfven gjort början til tafvelsamling. Ett litet Landskap för 5 francs, samt ett d:o något större Italienskt, samma pris; om de ej äro af Ruisdael så kosta de ej heller så mycket — men jag måste

ännu en gong fråga om Bror will betala 30, 40, 60, 70 francs för temligen bra taflor? åtminstone i min smak. jag har i bland träffat på en och annan sådan som jag dock ej haft mod att köpa utan mera bestämda ordres. — Att penslarne kommit fram är ändteligen wäl. jag skal söka skaffa fler om det är möjligt men den penselfabrikören är en ewig sölare, och man får springa hos honom många gonger för att erholla 3 à 4 stycken. Jag har ej fått spänning på om någon annan finnes som gör dem lika bra: hos färghandlarne finnes nog penslar men de äro ej fullt så bra. — Enligt brors föreskrift i brefvet uttog jag d: 22 innev: Mai hos grefve Löfvenhjelm Trehundradetjugo. (320), francs, hvilka penningar jag nu önskade kunna enligt Brors önskan och til nöjes kunna använda, huru mycket det gör i svenskt mynt kan Bror lättare sielf uträkna än jag som nu ej känner precist kursen på Sverige. Till grefven lämnade jag mitt qvittance på summan. —

Med Brors tillåtelse så skulle jag nu beswära med mina egna angelägenheter. Att jag för innev: år fått tillökningen på pensionen det har jag länge sedan fått weta, äfven som detta året nu åter igen är snart förbi. och tiden lider at snart åter tänka på en ny inlaga för det tredie året. Det är mig af största nödvändighet att ej gå miste om denna tilökning hvarförutan jag omöjligen kan bärga mig; jag får därföre be Bror wara så god och da någon af höga wederbörande deras Excell: råkas derom göra en påminnelse. Jag wille tro att de enligt sina löften icke äro emot saken, men det beror mycket på att blott komma ihog. — Det förswårar min sak att många i Stockholm af enfaldighet och litet kännedom af werlden, jag

vill ej tro af elakhet, tro och påstå att jag bör kunna förtiena uppehållet med egna arbeten. — Äfven Nyström har mycket större pension än jag med hela tilökningen, ty han får af kungen apart och har dessutom haft 300 Rd: H: B: i respengar då mig bestods med stor möda 100. — Om Schenberg råkas så anholder jag til honom om min hälsning med påminnelse om Hans löfte att komma ihog inlagen wid den tid Han därtill finner lämpeligast. Detta år slutas med augusti månad och 1 Sept: börjar det tredie året — i händelse H:r De Ron skulle råkas så skulle jag be Bror blått fråga om han fått mitt bref af de första dagarne i April med betyget, samt om han har något att påminna vidare? — Betygerna skola hädanefter icke manquera. —

Jag har hört att Rosendal på Djurg: brunnit och att där har varit många af mina gamla kluddrier som således förmodeligen äfven gått i rök, det skulle oendeligen fägna mig. —

Jag har gjort illa att jag ej varit hos Holterman, men det är icke aldeles mitt fel ty jag har sökt honom 3:ne gonger förgäfves. Jag hoppas ursäkt att detta bref är slarfvigt och illa skrifvit, men jag anser bättre att låta det gå af i dag som det är än att skrifva om det hvilcket skulle göra ett längre uppskof. — Jag har fått löfte att få det med Cabinets posten. Jag hoppas Bror icke glömmer att wid första tilfälle åter hedra mig med några ord. Och har äran med största vänskap wara Brors ödmjuka tjenare.

Alexand: Lauréus.

Nordiska Museet, Stockholm.

III. Bref till K. J. Fahlcrantz.

Min bästa Broder!

Sedan jag sidst skref Bror til från Paris här jag både sett och erfarit mycket, men äfven haft många besvärigheter att utstå, hvilket alltid åtföljer långa resor. Bland de ganska få egentligen nöjsamma stunder jag kunnat hafva får jag vist räkna den då jag hade nöjet erhålla Brors bref af d: 25 sidstl: Oct: som hitanlände d: 23 november. — Jag var wisserligen redan prevenerad på att Bror ej skulle ge sig på resan, men aldeles säker därpå blef jag först af brefvet. Jag får altså gratulera att hemma i ro få arbeta, som äfven är en förmon, och säkert blir det några vackra taflor mera i resans ställe, fastän den ej heller skulle gjort ont. — Den som är hemma kan svårligen föreställa sig hvad man på resor och främmande ställen blir hindrad och distraherad från arbetet af tusende händelser och ordsaker, och när man ändtelligen kommer på ett ställe, innan man åter blir i ordning, samt får tilsammans alla små behof som man i början ej vet hvarken hvar det finnes eller huru det heter, och när man därtill har smått om mynt. Til många besvärigheter får jag gratulera den som ger sig ut. Om jag om sådant ej nämt förut, så var det för att icke anföra något som kunde vara emot beslutet att resa — svårligen kan jag dock tro att man kunnat vara så obillig att neka resemedel om alfvaret verckligen varit med begäran, denna hade ej kunnat bli afslagen. — För mig var det ganska ledsamt att den ej blef af, ty jag går då miste om nöjet och förmonen af Brors sällskap här, som varit mig efterlängtadt i många afseenden. Men detta kan då ej hjälpas, och jag är glad

Bidrag t. känned. af Fial.

att åtminstone Fogelberg kommer, som nu är i Paris. som jag ser af Brors sednare bref af d: 17 nov: som jag äfven just nu bekom med alla inneliggande samt tentia vexeln som numera ej behöfves. Mycken tack äfven för detta bref. Det var rätt beklagligt och ledsamt om Brors Systers sjukdom, jag hoppas det blitt bättre redan längesedan hvar til jag redan af brefvet har god anledning. Det är äfven en ganska oangenäm sak att vår packlår icke ännu anländt. Anckarsvärd som ännu vistas i Florens skref mig til derom för par månader sedan, och lofvade då genast äfven skrifva til Matheus. Det vore ändå väl om ordsaken ej vore annan än den att den blifvit afsänd en annan väg än de andra sakerna, men Matheus borde väl åtminstone svara något derom — När den då en gång må komma, så ber jag Bror än en gong att ej tillåta *någon se eller revidera i de mina därvarande effecter*, utan Ask-lund må genast gömma altsammans, ty där är intet som förtjenar ses. — Jag blir Bror mycket förbunden för bestälningen af de 2:ne taflorna för H:r Schinckel; de skola bli enligt åstundan och så goda jag kan åstadkomma. Jag har väl nu några styck: färdiga, förest: Italienska ämnen alt i min gamla genre; men som de ej passa efter det gifna måttet och formatet så skall jag göra ett par andra. Om Bror sedan tillåter så skall jag sända både dem och de andra jag kan få färdiga directe til Bror, anholdandes om äran för dem att få vara i Brors förvar så länge. Skulle någon af dem träffa afnämare vore det så mycket bättre. Nog har Ö: J: engong tilbjudit sig att emottaga hvad jag kunde hafva att sända hem, men gör Bror mig den tjensten så anser jag det mycket bättre. Jag ville dock ej förordsaka mycket besvär, hvilket jag

dock frugtar att detta torde hafva med sig. — Mycken tack för alla underrättelser om exposition m: m: som gjorde mig mycket nöje, ty ingen annan berättar mig något sådant. Sandbergs tafla har jag äfven hört mycket berömas af v: G: — Jag ber om min hälsning til Auctoren! — Jag gratulerar Bror att få göra om sin stora tafla, för pengarnes skuld, om den betalas väl, men platsen blir icke mycket förmonlig bland några gl. tanter som als icke förstå eller sätta värde på sådana saker, och minst då de äro från vårt land. — Bror bör vara säkert öfvertygad att af hvad som till mig skrifves ej blir androm meddelat än högst til ex: sådana där aldeles likgiltiga och almenna nyheter, om sådana finnas: men aldrig har jag ännu för någon berättadt om brefvens vidare innehåll, tankar och reflexioner etc.: ännu mindre har jag visat dem. Hade ej i brevet helsningar til Byström varit, samt namnet i sigillet, så had vist ingen vetat från hvem det var. — För Brors växel på 100 Rd:r H: B:co har jag fått pengar genom Byström neml: 99 Romerske Scudi, som är nog litet, men här får man vara nöjd med hvad man får, det har jag redan några gonger fått erfara med mina kvartaler — om växeln varit på Paris så hade man kanske fått litet mera, ty på Hamburg skall vara föga commerce och icke en gong växel cours neml. härifrån. — Man bör få omkr: 560, francs för 100 Rd:r Ham: B:co efter den cours då jag var i Paris, och som högst obetydligt i bland förändras, nu betalar man här 107 å alrahögst 110, franska sols för 100. Bajocchi som är en Scudo, däraf kan Bror se huru mycket man här får contribuera åt köpmän. Det som af vår förra räkn: hos mig åter står af Brors peng: är 18 francs 10 sols, som i Romersk mynt blir ungefär

3 Scudi 45 Bajocchi, således har jag nu att göra redo för summa *102 Scudi 45 Bajocchi*. ny räkning. — Men hvad jag skal kunna köpa för desse pengar blir en annan fråga. Af penslarna skal jag skaffa efter begäran. Men färger är här sämre och dyrare än i Stockholm och man har mycket göra at få til sitt nödvändiga behof, samt måste hjälpa sig utan somliga eller af sämre sort. Taflor ser det äfven smått ut med; tiderna äro numera ej de samma som då Hasselgren var här, under krigstiderna då inga engelsmän samt andra främmande kunde komma hit. — Nog säljas här gl. taflor hvar onsdag på ett torg tillika med matvaror etc.: och för att göra dem glänsande smörjer man dem med Strutto, som är detsamma som fläskflott på svenska; men jag har ännu ej sett en bland dem som jag ville ha til skänks. Äfvenså af kopparstick har jag sett gl. kyrckor i profil och perspectif och mera dylikt — jag skal emellertid försöka om jag kan hitta på något längre fram på våren och sommaren, ty nu är det resandes tid här då alt sådant holles dyrare. — Om Bror kommit hit så hade Bror säkert fått fina taflor förest: vuer härifrån mycket bättre betalte än hemma, ty landskapsmålare skola här förtjäna pengar i det resande gärna köpa sådana taflor och betala dem rätt groft ibland; men då hade också en lägre tids vistande här varit af nöden, samt ännu dertil en konst som här brukas; men som jag tror Bror knapt skulle gått in på, neml: att muta och ligga inne med en viss sort folk, som beständigt stå på lur efter resande och äro tilreds med sin tjenst, antingen som lärde och visa märkvärdigheter, eller som connoiseurer och föra til artisterne eller och skaffa h-r eller andra nöjen alt efter omständigheterna. Denna konst

lärer ofta hjälpa mer än talent. — Beträffande landet häromkring samt det öfriga jag sett af Italien, så är det onekeligen vackert i visst afseende, men mera skriker man därom, man ser oftast en vidare horisont än i vissa tragter af hembygden, som härleder sig af att marckens couperingar äro i en mycket större skala, sedan har man alltid vackra berg i lointain, som saknas hos oss. Att himmelen här är annorlunda, som många påstå, kan jag aldeles icke finna, man ser mycken variation af effecter af moln etc: i synnerhet höstetid; men man ser detsamma äfven hemma ibland, om man vill. Det som man ej har i Sverige äro de vackra och pittoreska husen och fabriquerne, de som bönderna etc.: bygga af en slump, ej de som architecterna bråkat sina hjernor med, men ännu mer här i Rom, de förträfflige Ruinerne. Däremot träffas lättare hos oss stora och vackra träd, hvilcka här i almänhet äro mindre och glesare, som måtte vara en följd af hettan. ty längre ned samt på Sicilien skola nästan inga trän finnas. De så mycket beprisade Orange, Olive och Lager träden förtjena knapt nämnas annorlunda än i rang med äppelträn och stickelbärsbuskar. Likväl borde jag kanske icke dömma om alt detta så länge jag ej sett de utropade ställena Tivoli och Fraskati m: fl: — men med Brors tillåtelse skal jag nu gå i ordning från början och nämna några ord om resan. Den 17 aprill om morgonen lämnade vi Paris, det var redan innemot full sommar i det härliga men platta norra Frankriket. Egentligen det vackra i naturen började först småningom omkring vid staden Auxerres, där landet började bli mera varieradt utaf höjder och dälдер alt mer och mer, och kort därpå gåfvo de vidsträckta vinbergen uti Bourgogne rätt vackra och egna

utsigter, de likna våra dalberg, men i stället för granskog äro de på samma vis öfverhöljda med vinstockar. Vid Chalons hade man det stora nöjet att på ofantligt afstånd upptäcka Alperne, som like moln visa sig och försvinna alt efter solstrålarnes brytning. Vi anlände til Lyon d: 24, där par dagar användes til Stadens beseende. Där är en Academie och ett Museum, hvilket sednare dock ej är särdeles betydligt. En hop taflor af äldre franska scholan. Men det som här mäst frapperade oss är stadens vackra läge, genomskuren af sina 2:ne stora floder samt omgifven af klippor och berg, finnes där alt för en landskapsmålare, äfven ruiner och pittoreska fabriquer och bygnader, L'île Barbe, en holme i Saone, är ett ställe som alla franska artister rita utaf — men nu kommer jag til den delen af resan som efter mitt tycke var det intresanteste af alt, och som jag måst regretera att Bror icke sett, framför både Italien och alt sammans, neml: vägen från Lyon och til Turin. Det vackra började redan vid Lyon, men det stora och förvånande först på andra dagsresan därfraån vid inträdet i Savoyen, samt sedan hela passagen öfver Alperne därstädes. Vägen bar beständigt smånin-gom upføre, och vi hade utsikten af de förenämde bergen med mont blanc framføre oss alt tydligare och högre. Det första ovanliga skådespel som möttes var ett ställe kallat, la gorge de la chaille. Vägen åtföljde branten af bergen til en förfärlig höjd, som lodräta formerade emellan sig en precipice eller snarare en afgrund, i botnen hvaraf en ström kastade sig från klippa til klippa och emellanåt försvann. Öfver hufvudet hängde ofantliga hotande klippor. Vi gingo til fots hela denna väg och försökte att i hast göra några teckningar, fast under bestän-

digt regn och i genom sielfva regnmolnen som där hvila sig mot bergens sidor, ibland höja sig och förordsaka tusende ovanliga effecter och fenomen. Den som vil läsa en sann beskrifning om detta och följande ställen, finner den hos Rousseau som beskriver denna väg. Åter ett annat märkvärdigt ställe kort efter detta är, *Pasage des echelles*, emedan resande där förr nödgats klifva up för berget på stegar. Men nyligen har man där sprängt ett hvalf mitt igenom berget samt gjort en beqväm väg. Vi gingo til fots den gamle vägen och hade denna möda rikeligen ersatt genom utsigter af de förunderligaste och förfärligaste men tillika de mäst pittoreska klippor och branter, vagnen möttes åter vid utgongen af grottan. Ett stycke därefter mötte vi det besynnerliga vattenfall som ifrån ett skyhögt lodrätt berg kastar sig i båge så att man skal kunna passera torr emellan berget och fallet, hvilket vi dock nu ej hade tid att försöka. Mera besynnerligt är detta än egentligen vackert för målning. Om aftonen anländes til den lilla staden *Chamberg*, som har det mäst pittoreska läge man kan uptäncka, emellan de ofantligt höga bergen. Sommaren var där i sitt flor, alla träd och växter i blomma samt vinranckorne utslagne, men ett par hundra alnar i höjden började vintern, och granarne fulla med snög som nyss fallit, ännu högre upp de ofantlige spetsarne med evig snög betäckte och som gifva de vackraste former och contraster, molnen mot sidorne af bergen gifva skuggor och effecter aldeles förvånande. Det var kl: 2 eller 3 på morgonen som vandringen åter börjades efter vanligheten, solen gick opp när vi kommo utom staden hvilcket icke minskade landskapets behag. Nedanföör desse berg och snöggubbar de täckaste ställen

med den rikaste variation af löfskogar, ruiner af gl: slott på de lägre höjder, strömmarnes vattenfall etc. etc. vårt beständiga utrop var: skal ej Fahlerantz komma hit! — vi fortsatte vägen ännu i 2 $\frac{1}{2}$ dagars tid genom dalen Maurienne, som blef alt trängre och dystrare samt ödsligare ju högre man kom, och sluteligen är den ej bredare emellan de branta bergen än att vägen och en ström, som oftast åtföljer den, få rum. Träd och växter minskades småningom. Den ovanligt rena och friska luften i dessa berg bidrager ej litet til det nöje man där har, och jag tänckte med saknad på att snart måsta byta detta emot Italiens qvalm. Vi anlände ändtel: d: 1 maj om morgonen til byen Lans le bourg, som är den sidste vid foten af Mont Cenis, som vi nu hade framföre oss likt en theater decoration. En sådan ofantlig hvit massa med sina skarpa brytningar och pika samt de stora blåagtiga skuggor, som däraf formeras, hade jag önskat att få se målad af Brors pensel, jag har aldrig sett någonting sådant målat, men deraf borde kunna bli någonting vackert. Vi had bakom oss ett lika stort berg som var ännu vackrare. Efter en god fruckost til dagens heder begåfwo vi oss up före med tilhielp af åsnor och bönder, vägen gick i sick sack för några år sedan förträffeligen murad och god. Vi hunno om par timmar vintren samt snart högsta stället, snögen var där ännu omkring 2 alnar vid sidan af vägen, men höll nu på att smälta. Öfverst är liksom en dal hvaruti ett värdshus och ett kloster vid en liten insjö ännu tilfrusen. Hvarcken träd eller buskar, men blott litet gräs skal där växa om sommaren. Åt alla sidor skjuta de ofantliga spitsarne af de besynnerligaste och vackraste former i höjden. Bror har väl någongong, så

väl som jag erfarit hurusom då man läst eller hört beskrifningar om märkvärdigheter, man stundom gör sig en idé om dem i inbilningen vida öfverträffande och större än verkligheten sedan befinnes, och hvaraf man ibland blir nästan litet flat när man någongong får se föremålet. Men med desse alpiske berg förhöll det sig icke så, jag fant dem mycket öfver hvad jag någonsin kunnat föreställa mig. Vi rastade litet däruppe och besågo i hast klostret. Om det gick långsamt uppföre så bar det så mycket fortare utföre, och vagnen rullade i traf på af Fransoserne murade goda vägar i sick sack som på andra sidan, men att se utföre åt sidan fordrades godt hufvud, som man säger, helst vände man sina blickar åt andra sidan fast de där mötte blott liksom en lodrät mur af berg. Man kade emellanåt utsigt af Italien. Om qvällen anländes til lilla staden Susa, som ligger förträffeligen vid foten af berget, men ännu ganska högt. den är omgifven af de vackraste träd och skogar, strömmar, bråddjup, vattenfall och ruiner etc.: samt vackra fabriquer i Italiensk stil. — Dagen derpå om morgonen hade vi ännu vackert, men snart kommo vi in i det platta Piemont. Landet jämt som ett bord, träden i räta rader mitt uti säden samt vinranckorne i festoner från ena trädet til det andra såsom i den sirligaste theaterdecoration. Ett härligt landskap för magen, men föga för penseln. Vi anlände nu til Turin en vacker stad vid den stora Po strömmen, på hvars andra sida höjder med vackra byggnader och kloster, från promenaden längs stranden af floden har man en förträffelig utsigt af Schvits i lointain, liksom i himmelen mellan molnen. Vi rastade där åter par dagar men sågo intet märkvärdigt för konsterna.

En tafvelsamling skal H:s Maj:t ha men den är i de rum han sjelf bebor och sällan tillgänglig. — Resan fortsattes vidare genom Alexandria, Piacenza, Parma, Reggio, Modena och Bologna, märkvärdige och vackra städer, men af hvilcka vi ej mycket kunde få se emed: i dem föga uppeholl gjordes. Landet stundom något varieradt, men ändå icke annat att säga om än utmärkt bördigt. Men efter Bologna fingo vi åter en pittoresk natur uti Apenninerne, som nu räckte i 2 dagar att öfver stiga. De äro dock hvarcken så höge eller så majestätiske och rikt omväxlande som Alperne. De äro mäst af en grå leragtig stensort eller lafva, faseligen monotona och ödsliga, samt til det mästa helt kala. Snög visade sig äfven där på afstånd och högre upp. Af Salv: Rosa ser man ofta landskaper i denna stil. Vi kommo ändtel: öfver dem och utföre til Florens d: 12 maj. Vi hade där mycket saker i konstvägen att bese; men hvarom jag nu måste upskjuta til en annan gong, Naturen däromkring är ganska vacker — vår Baron blef så intagen af sällskapet där hos Svenska ministern att han beslöt stanna qvar; men jag som ej hade hvarcken tid eller pengar att depensera onödigtvis, måste fortsätta resan efter 10 dagars uppeholl därstädes, och oagtadt alla nu kommo ifrån Rom af frugtan för hettan och sjukdomar. Också ficks ej resesälskap af flere än en liten tjocker handlande, oagtadt vagnen var för 6 personer invändigt utom flere utanföre. På 5 dagar gick den resan för sig lyckl: och väl, och inga röfvare syntes fastän den lille handlanden stoppade sitt guld i sina stöflor samt bäfvade när någonting rördes på afstånd. Ju mer man aflägsnades från Florens ju fulare och ödsligare blef landet bestående til det mästa af kala opittoreska berg samt

sädesfelt. Omkring Sjön Bolsena åter vackert i en egen stil, lämningar efter volcaniska utbrott, sönderbrakade klippor, grottor och hålor, vackra träd och ruiner. Vägen åtföljde sjöstranden. — Men detta räckte ej länge, ju mera man nalkades Rom ju fulare och ödsligare, kala bergsknallar med en och annan ruin af gl: slott öfverst. Ett sådant, Radicofani, må jag nämna för stället ovanliga fulhet, beläget på en hiskelig brant klippa om gifvet med ofantliga stenrösen, liksom i bitar sönderslagne berg, men en stor och fri utsigt. Ännu öfver någre sandberg öfverväxte med buskor och snår, hvaribland i synnerhet ett mycket stort, öfverväxt med buskor med gula blommor som om hela berget varit målat med märgel, detta tyckte den lille handlanden vara det vackraste som han någonsin sett. Vi kommo nu på de slätter och ödemarker som omgifva Rom på denna sidan. Inga hus, inga menniskor, ingen upodling, en och annan getherde var det enda man mötte, luften är öfveralt så elak och osund att inga menniskor där kunna uppeholla sig. Ändteligen ett monument, kalladt Neros Graf, ännu några sand backar och man såg några tornspitsar och domen af St: Pehr, som dock med möda kunde urskiljas, emedan några andra i samma façon i dimman af den tjocka luften tycktes vara lika stora. Ändtel: voro vi i den märkvärdiga staden som ännu icke tycktes visa någonting märkvärdigt. Och den största gatan därstädes, som en resande straxt möter, oagtadt mycket omtald för sin rörelse etc.: kan ej förliknas utan vid de obetydligaste i Paris. Men det är åt en annan sida som Rom har märkvärdigheter af helt annat slag. — En månad gick nu snart förbi innan jag fick mig rumm passande för arbete, men til hvilket ändamål de ändå

äro dålige, det är mycket ont om sådant nuförtiden, och hade jag vetat detta samt mycket annat förut, så hade jag visserligen stannat qvar i Paris, hvileket varit klokare i flere afseenden; men då man beständigt hör talas om Italien såsom ett Paradis och där man til på köpet skal både lefva och få alting för intet, så kan man väl ej annat på slutet än bli litet nyfiken samt tro att åtminstone något af detta prat måste ha grund. Först af erfarenheten får man se att här är icke bättre än annorstädes, och beträffande billigheten, så lefver man här icke för ett öre billigare än i Paris. Nu började också den tiden som i Rom är ganska besvärlig, isynnerhet för främmande neml: hettan, som särdeles i år var värre än på länge enligt de härvarandes utsago. Julii, Augusti och halfva September var i synnerhet värst och med en continuerligt brännande sol utan den minsta molnfläck. Intet kunde man gå ut och intet kunde man företaga inne. Mycket folk voro sjuka och däribland Byström. Hettan slutades ändteligen med starka åskor och regn och därpå blef det liksom sommar på nytt och med en tempererad och behaglig luft. Jag har ännu sett ganska liten del af Roms märkvärdigheter, hvaribland de vackra Ruinerna väl förtjena rummet bland de förste. Af konstsamlingar finnes ett stort förråd men spridde, och det kostar tid och pengar att se dem. Til de publique samlingar har man i Paris mycket lättare tilgong, utan ett runstyckes afgift. Men om allt detta kan vist Hasselgren ge mycket bättre beskrifningar än jag. — Artisterna här känner jag ännu ej, och har ej heller gifvit mig tid att springa och upvagta sådane, som alltid är besvärligt isynnerhet då man är allena. En tysk landskapsmålare bor hos Byström, som skal vara

mycket i ropet enligt Hr Landsmäns utsago. Skäl förtjena mycket pengar och får 80 å 100 Louis d'or för en lagom tafla af omkr: 6 quarters bredd, han skal på förra året då här varit mycket utlänningar förtjent öfver 5.000 Scudi. Han målar vuer efter naturen häromkring, som han i hast penslar til med spansk gröna träd och cinober blommor. Han anlägger aldrig sina taflor utan gör genast färdigt från ena hörnet til det andra utan att sedan mera röra dervid, hvilcket skal vara bewis på stor talent. Byström har nyligen fått färdige af honom 2:ne st: taflor efter beställning, förest: vuer ifrån hans trädgård. De äro i samma genre ungefär som vår fordne Bellangers eller Cederholms, men under desse båda. Han målar alt precist som det är på stället och mitt om dagen, om där växer kålhufvud i förgrund i naturen så gör han dem på sin tafla, men icke med det fini och esprit som äfven kan ge värde åt sådana saker i bland, utan så ungefär som Bellanger. Men det betalas och han har åtgong och behöfver således icke göra bättre. En viss landsman utlät sig engong til Brors beröm, att: om Fahlerantz kommit hit så hade han vist kunnat bli likså snäll som denne. Om så varit så är dett rätt väl att resan ej blef utaf. — Men af landsmän är här också nu en spritt ny Landskapsmålare neml: Fendrik Söderberg, som studerar sin genre med mycken ifver och är rätt flitig och arbetsam. Han gjorde en resa förleden sommar til Neapel och Sicilien i sällskap med en fransk landsk: målare, Michallon, om hvilken jag en gong lärer nämt från Paris. Hr Söderberg har där ritat en mängd vuer efter naturen, eller efter fransosen. Äfven här har han beständ: varit ute med sin färglåda och palette och målat vuer efter naturen en

hel hop, neml: esquisser, aldeles efter det nya sättet att måla alt efter naturen och intet af egen fantasie. — Han ritar rätt bra. I sommar lärer han bege sig hem då Bror väl får se hans arbeten. Han har kanske god början til talent, och om han så fortfarer som han börjat, så torde det kanske bli något utaf; men jag är rädd före att han redan tror sig vara den förste på jorden i sin genre. Jag har ej ännu sett någon färdig tafla af honom, men nu holler han på med ett par stycken. — Gref: Mörner har och varit här länge. Nära ett års tid han har hollit på med att rita och i koppar etsa 20 st: plåtar förest: af Carnavalen härstädes, en hop uptåger och masqueradecaricaturer, de äro nu nyligen färdige och han täncker holla denna samling til salu, som kanhända torde få åtgong. Han har äfven längesen börjat med att måla en bataille, där vår konung är hufvudfiguren til häst med en hop herrar, taflan är ännu blott anlagd, och det värsta återstår ännu, den lærer vara ämnad att presenteras H:s Maj:te. — Gref: M: är en mycket hederlig man och den af alla landsmän som jag haft största nöjet utaf. Desse båda H:r hafva talent, men efter hvad jag förnummit så lærer deras beröm ännu vara något öfverdrifvet, af tjenstfärdige som ibland äro tilreds att lättsinnigt berömma eller tadla, utan att als förstå saken, samt utan att betäncka hvad de skrifva eller tala. I sommar lærer Bystr: i sällskap med en eller bägge desse H:r begifva sig hemm genom Paris. Jag behöfver ej påminna att alt detta om dessa H:r är oss emellan, ty eljest kunde jag bli misstänkt och få olägenhet. Om deras alfvare är att vilja bli artister, såsom det tyckes, så torde de någongong ångra att hafva utbytt sina andra goda utsigter för framtiden emot så magra som en artist

har. Ännu en ny landsk: målare, Bror känner väl f. Rööken som också är här. han har äfven nu börjat studera landskap med våld, och tröstar sig med att någon gong hafva hört att Claude Lorrain var 40 år när han började. Således ännu alt hopp qvar att bli den andra Claude. — En gong var jag med honom hos en äldre landskapsmålare här, men som ej gör annat än copior, han hade några sådana mycket fint gjorda med prickor och pensel spitsen efter Cl. Lorrain, och sade sig få för en sådan af ungef: en svensk alns bredd 100 louis d'or. — Byström lefver som en herre, åker i vagn, har drängar etc. Han har äfven många goda och bekvämt inrättade attelier och får beständigt nya vackra statuer färdige. — Om H:r G: ändteligen genom sitt kältande nu fått några på sin sida, så lär det ändå bli svårt nog för honom att bibehålla crediten i längden, ty när den andre har att visa fram arbeten, så har han, förmodel: som förr — intet. — Nu går här och ett rygte från Paris att statuen skall vara miserabel, om det har grund vet jag ej, ej heller från hvem det kommit. H:r Ros är sig lik, utom att han nu går med pipskägg och moustacher, han har stor famille att underholla, utom pilten, hundar och foglar och dufvor och sköldpaddor och hin håle vet alt hvad för kräk, han vil resa til Paris för att köpa sig en papegoja, emedan de äro för dyra här. Han fördrifver eljest tiden med att copiera gl: portraiter etc. och dessemellan målar han sitt eget behagliga contrefait i spegeln samt sin Calles. Det är de tyske artisterna som Bystr: mäst är bekant med. jag känner dem ej, men efter anledningar och berättelser lära de alla holla sig vid den genre, som en viss altartafla, och en del lära gå än längre samt förgylla sina taflor

för att göra dem rätt »köstliche och hübsche» — Baron Anckarsvärd är altjämt i Florens, Han har ibland kommit i hog mig med bref i hvileka han alltid lofvar om 14 dar vara här, något särdeles nöje måtte där qvarhålla honom så envist. Om han nu ej kommer hit snart enl: sitt sednaste löfte, så lärer han väl skrifva, och då skal jag sända Brors bref til honom, efter därmed ej är mera brådtom. Om Salmson vil åtaga sig beswäret att springa hos penselmakaren i Paris, så kan han vist hvar gong få af honom några st: om sänder. Om han vill hälsa från mig och Rom så torde det och litet hjälpa. Detta kunde löna mödan, ty så goda penslar lära ej någonstads stå att fås. Om äfven jag hade hopp om att framdeles få par dussin med af dem så vore det en härlig sak. Men Salmson bör komma ihog att ej taga af den alra minsta sorten, som gubben alltid til först kommer fram med. Adress: *M:r Dagneau, Rue de la Juiverie N:o 23.* — Nog tror jag att Fogelberg lär finna Pari något emotstötande i början så har jag och funnit det, men ju längre man är där ju mera finner man sig där — Skulptur samlingen borde väl vara god, ty där finnes ju en hop af de raraste antiker af första rangen — Den 1 nästk: jan: skrifver jag til de Ron och han svarar förm: straxt såsom förr, om Bror då ville vara så god att på en liten lapp teckna ett, *ja*, om Bror fått detta bref, samt om något hörts utaf packlådan, detta skulle betaga mig inquietude om desse saker — jag behöfver väl ej nämna huru mycket nöje Bror åter gör mig med ett större bref som jag dock ej törs begära så snart, utan när tid och tillfälle medgifva, som dock ej måtte dröja så länge som förra gongen. Med Commissiönerna skal jag bjuda til så godt jag kan, penslar skal jag

skaffa, äfven åt Hasselgren, som jag ber om min hälsning til, men att få lägenhet lærer ej bli lätt. Äfven til unga Breda ber jag om hälsning, skal han ej söka pension och komma ut? — Jag har ej på länge kommit mig til att skrifva til w: G: af ordsak att jag ej vet hvad jag skal svara på hans flere bref fulla med jämmer och låt och sedan långa förteckningar på omöjliga commissioner utan pengar. — Byström ber hälsa! — — hvad gör H:r Forsell nu för stora saker? — Lycka til godt nytt år! samt all möjelig sällhet och välgong! — med uprigtigaste vänskap & högaktning. —

Rom d: 22 december 1820. Al: L—

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

IV. Bref till K. J. Fahlcrantz.

Kongl: Landskaps Målaren

Herr Professor Carl Johan Fahlcrantz

Stockholm.

Rom d: 21, maj 1822.

Min bästa Broder!

Jag är rätt missnöjd med mig sjelf för det jag i så lång tid försummat att skrifva Bror till samt tacka för sednaste välkomna af d: 9 sistl: nov: — Svårt lærer det bli för mig att kunna urskulda mig, hvarföre också jag hoppas mäst på Brors ädelmod att förlåta — jag har äfven på hela tiden ej haft något tillfälle att få något brev öfversändt och direkte på posten har jag ej velat för att icke förordsaka Bror en kostnad för ingenting, ty på länge har jag hvarken sett eller erfarit något nytt i konstvägen

eller eljest som kunde intressera, hvarom tomheten äfven i detta brev kan intyga. Äfven har jag beständig uppskjutit att skrifva i väntan att kunna få något uträttadt af Brors commissioner, för att åtminstone där ha något ämne, men äfven detta har slagit felt. — Jag skrifer nu til Bar: Anckarsvärd och betjenar mig af tilfället att i hans bref sända dessa rader. — Jag tackar Bror rätt uprigtigt för alla nyheter hemifrån, som alltid på det högsta intressera mig, jag är blott ledsen att själf vara skulden til att jag kanske länge torde få vänta på vidare fortsättning deraf, i händelse att Bror på detta sätt ville straffa min försummelse, hvilket jag ber och hoppas att Bror icke måtte göra. Det säges nu att der lär vara exposition i Stockholm, och derom vore särdeles intressant att något få höra. — På hela den tiden sedan jag sidst skref har jag ej sett här annat än några Historie taflor exponerade, och af ganska kleno värde. Museum på Vatikan har nyligen blifvit ansevärd förökt med en helt ny salon med antiqua statuer etc. Den är prägtig och kostbar af marmor och mosaik, men föröfrigt efter dålig och slarvagtig ritning bygd och inredd. Flere gamla rum där förr tafvelsamlingen var äro nu äfven med antiker och fragmenter upfylde, hvaraf man har en så förfärlig myckenhet att man dervid må både ledsna och tröttna. Däremot har man sällan tilfälle att se goda taflor, ty de samlingar där sådane finnas äro ej så lätt tilgängliga. De högtförnäma samlingarne på Capitolium och på Vatican i sitt värde. — Jag ber Bror mycket om ursäkt att jag nu i brist af annat återigen besväras och uppehåller med mina egna affairer, men jag är öfvertygad att Bror af vänskap för mig fördrager det som är för mig nödvändigt.

Jag vore neml: mycket intresserad af att höra Brors tankar angående om jag ännu en gong skulle kunna ha något hopp om att få en pension prolongation till. Tiden löper så oändeligen fort, och rätt som det är har jag blott ett år qvar, samt vore tvungen att i vidrigt fall i nästa vår vända hem, hvilket icke vore aldeles enligt med min plan, ty jag skulle ännu ha mycket att göra dessförinnan. Jag vill derföre i tid derom rådgöra med Bror såsom den ende vän jag har att i det fallet säkrast kunna vända mig till. Bar: Anckarsvärd har äfven lofvat göra alt sitt till och har nyligen gifvit mig godt hopp. Min tanke hade varit att ännu få dröja här något samt sedan ännu en gong besöka Frankriket och Holland. Temligen säkert kunde jag lofva att där skaffa Bror taflor etc.: om så skulle åstundas, och hvari jag nu skulle tiltro mig mera erfarenhet än förra gongen. — Öfver Intendentens, med fleres, tankar i denna sak känner jag ej men han torde besinna och finna att knappa 3 års vistande i Italien vore för litet, då man en gong kommit så långt. Det lärer vist påminnas att jag ej ännu sändt något arbete hem; men jag har nu taflor färdige som jag önskade att redan vore hemma; men en så ofantlig väg är stor kostnad och äfven risqué vid, hvarvid jag ej rätt vet huru jag bör bete mig. Samt sedan att få ramar m: m: til dem innan de kunna visas, en kostnad som jag ej har fond til. — I anledning af H:r Schinckel yttrade begäran har jag gjordt 2:ne taflor hvaraf på den ena ännu återstår något arbete, Herr Bar: Anckarsvärd torde kunna beskrifva dem med mycket annat, så att nu jag ej därmed behöfver besvära. Brors begäran om esquisse skal vist intet glömmas vid tilfälle af någon afsändning hvartil jag dock ej ännu

kan precis bestämma tiden. — Med de små penslarne hänger så ihop, att det paquet med 12 dussin var för Brors räkning från mig, men de andra lära varit från Byström och Grefven åt Hasselgren. Om Bror vill ha flere af den sorten så låt mig veta det. Utaf Rossinis Ruin vuer äro nu några och femtio utkomna. — v: G: har äfven til mig i flere breflappar brummat på artisternes grufliga dyrhet i så gräseligt svåra tider, oagtadt jag aldrig gifvit minsta anledning til någon fråga om priser, och aldrig engong svarat det minsta på hans epistlar derom, men rätt oförmodat skrifver han i det sednaste att priserna böra ökas, och derom har han endast med gref: Bonde ordat. Det är rätt besynnerligt. — Här är en besynnerlig Capten och amatör af konsten, som Bror lär känna efter han har en vacker ritning af Bror, men han tycktes wilja här nytja samma sätt att handtera artister som han lärer vara van vid sina Corpraler, och på befallningen att lämna til honom mina taflor den ena efter den andra til copiering vågade jag en gong neka, hvaraf han blifvit så upbragt emot mig att han ej lär försumma något tillfälle att på sitt sätt recommendera mig, som jag har märkt. Här äro några förnäma H:r Svenskar som skola rita Landskap säges det; men dem har jag aldrig sett. H:r Söderberg lärer väl nu vid expositionen visa något af sin så mycket berömda talent. Med H:r Cammar-junkarens Landskaps studering tyckes det gå mer än långsamt oagtadt ihärdigt arbete. — Med beständig högaktning och tilgifvenhet Brors

ödmiuke tjenare A. Lauréus.

Nordiska Museet, Stockholm.

BESKRIFVANDE FÖRTECKNING.

Efterföljande förteckning öfver Alexander Lauréus' målnin-
gar, som på intet vis framträder med anspråk på fullständighet, är
till största delen uppgjord år 1911, hvarför en eller annan tafla
sedan dess kan hafva bytt egare utan att det varit författaren
möjligt att korrigera sin uppgift. Där icke annorlunda uppgifves
är bilden utförd i oljefärg.

I.

Arbeten målade före stipendiiresan.

1. **Porträtt af konstnärens fader prosten Alexander Lauraeus** Brb., halfprofil åt h., grått hår, grå rock, prästkrage, grågrön fond. D. 36×30 .
Cygnaeus' galleri, Helsingfors.

2. **Apollo och Dafne.** Studie. Akademiens utställning 1803.

3. **David med Goliats hufvud.** Kopia eft. Guido Reni. A. u. 1804.

4. **Hagar i öknen blir tröstad af ängeln.** Prisämne, med hvilket Lauréus vann den stora guldmedaljen. A. u. 1805.

5. **Lot och hans döttrar.** A. u. 1805.

6. **Tvänne evangelister.** Kopia eft. Rubens. A. u. 1805.

7. **Maria med Jesusbarnet och Johannes.** Kopia eft. Rafael Mengs. A. u. 1805.

8. **Striden vid Issus i Cilicien.** Eft. Curtius' historia om Alexander Magni bedrifter, 3 bok. 11 kap. Skiss, bistrelavering. A. u. 1805.

9. **En gumma tappande vin i en källare.** A. u. 1805.

10. **Själffporträtt.** Brösbild, halfprofil åt höger. Klädd i brun väst med krås och i skjortärmarna håller han h. handen innanför västens knäppning samt en palett och penslar i vänstra handen. D. $59 \times 51,5$.

Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

11. **Konung Oidipus.** I ett landskap på en sten sitter den blinde Oidipus. Vid hans sida knäböjer Polyneikes och på andra sidan står uppskränd och tryckt emot honom Antigone. Antika dräkter. D. 86×72.

Bokhandlar J. K. Lindstedt, Helsingfors.

12. **Antikt motiv.** En ung hvitklädd kvinna, som lyfter på sin slöja, omgifven af flere unga män med facklor, hvilkas anförare på det högsta tyckes upprörd vid anblicken af den unga kvinnan. D. stora dimensioner.

Fru E. Waern, Björkås.

13. **Porträtt af riksmarsken, greve J. de la Gardie.** Kopia. D. 74×56.

Kungliga Slottet, Stockholm.

14. **Porträtt af öfverstekammarjunkaren, friherre C. Bonde.** Kopia efter K. F. v. Breda, flere exemplar.

15. **Porträtt af prinskardinalen Johan Albert Vasa.** Kopia. D. 60×51.

Uppsala universitet.

16. **Konung Karl VIII Knutsson.** Kopia.

17. **Porträtt af biskop Joh. Terserus.** Kopia efter David Klöcker von Ehrenstrahl. D. 57×46.

Åbo stads historiska museum.

18. **Kvinna med ljus.** I fönsteröppning med draperi ung kvinna med ljus i handen. Katt, fågelbur. Kopia eft. G. Schalcken. D. 36×27.

Ateneum, Helsingfors.

19. **Kvinna med ljus.** I fönsteröppning ung kvinna med ljus i handen. Fågelbur, död fågel, ämbar, etc. I bgr. ett par människor. Kopia eft. G. Schalcken. Dat.: Anno 1806. D. 35,5×27.

Ateneum, Helsingfors.

20. **En herde och en ung flicka mjölkande en ko.** Kopia eft. K. du Jardin (nr 485 i Nationalmuseum, Stockholm).

Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

Bidrag t. känned. af Finl.

21. **Allmogescen.** Ung herde och en flicka som mjölkar en ko. Kopia eft. N. P. Berchem (n:r 315 i Nationalmuseum, Stockholm).
Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

22. **Landskap med nötboskap.** Kopia eft. P. Potter.
Uppsala universitet.

23. **Gumma med slända.** Kopia eft. Guiseppe Nogari. D. 52 × 32.
Ateneum, Helsingfors.

24. **Ett sovande fruntimmer.** A. u. 1806.

25. **En flicka med ett ljus.** A. u. 1806.

26. **Gumma som somnat vid sin spinnrock.** I ett tarfligt rum sitter en gumma, i grå klädning och hufva, sovande på en stol. Spinnrocken står framför henne. På ett bord t. v. ett brinnande ljus och ett mjölkfat, ur hvilket en katt dricker. D. 30 × 25,5.
Friherre A. Gyllenkrook, Björnstorp.

27. **Ung kvinna, som fångar en loppa.** Knästycke, en face. Ung kvinna i linnet, naken till midjan, har fångat en loppa, som hon dödar mot en byråskifva, hvarpå ett brinnande ljus. Sign.: A. L. D. 30 × 25,5.
Friherre A. Gyllenkrook, Björnstorp.

28. **Porträtt af målarens styfmoder, Maria Juliana, f. Winqvist och hennes två söner.** Knästycke. Pastorskan Lauraeus i hvit empirodräkt, stående, vänd åt h., håller i den mindre gossen, som sitter på en balustrad och sträcker handen efter ett äpple, som den äldre gossen räcker honom. Landskapsfond med molntäckt himmel. Dat. 1806. D. 140 × 114.

Ateneum, Helsingfors.

29. **Porträtt af prosten Alexander Lauraeus.** Brösthild, halfprofil åt h., grått hår, svart prästdräkt. Brun fond. D. 70 × 62.

Åbo stads historiska museum.

30. **Porträtt af sekreteraren Josephe Caillou de Villeneuve.** A. u. 1807.

31. **Allmoge vid en stockeld.** Vid foten af ett berg med granskog 3 män och 2 kvinnor kring en stockeld. En dricker ur en kanna. På baksidan: Lauraeus 1806. D. $29,5 \times 25$.

Bokhandlar J. K. Lindstedt, Helsingfors.

32. **Ett fruntimmer lekande med en liten fågel.** A. u. 1807.

33. **Två unga damer, som läsa ett bref.** Knästycke. I en park stå tvänne unga damer, i hvita empireklädningar, med hufvudena lutade mot hvarandra och läsa tillsammans ett bref vid skenet af ett ljus, som den ena håller. D. $36 \times 26,8$. A. u. 1807.

Bankdirektör A. Hallin, Stockholm.

34. **Gumma som sjunger under det hon rör i grytan.** A. u. 1807.

35. **En gubbe, som lär en gosse att röka tobak.** A. u. 1807.

36. **Kortspelare på en krog.** Kring ett rundt bord, hvarpå brinnande ljus, äro 4 män och 2 kvinnor samlade till kortspel. Bakom en fet äldre man med tofsmössa och pipa står en gammal kvinna med duk på hufvudet lutad öfver hans axel. Midt emot sitter en neger. Bakom honom sitter en man med ölstop i handen och med andra armen om en yngre kvinnas lif. Bredvid står en gammal man med fiol. D. $29 \times 23,5$.

Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

37. **Kortspelare.** I en stuga kring ett bord sitta 3 kortspelare män och en halfklädd kvinna. Två af männen röka, den tredje håller sin arm om kvinnans skuldror. En annan kvinna lutar sig öfver en af karlarna. Bredvid en stående man. På bordet ölstänka och ljus. Papp. 27×21 .

Kassör F. Ottergren, Stockholm.

38. **Soldater som röka tobak och dricka på en krog.** A. u. 1807.

39. **Dalkarlar vid en eldbrasa i skogen koka sin mat.** A. u. 1807.

Bidrag t. känned. af Finl.

40. **Landskap med slottsruiner i månsken.** A. u. 1807.

41. **Utsikt från Mälsåker.**

(*Förut i Eichhorns samling.*)

42. **Kärleksscen.** En soldat försöker omfamna och kyssa en flicka, som med ett ljus i handen sitter vid ett bord, hvarpå ölstånka och fat med mat. Flickan är klädd i empiredräkt, rödt lif, hvit kjol, röd schal. Sign.: A. Lauréus 1807. D. 38,5 × 31,5.

Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

43. **Samma komposition.** D. 38,5 × 31,5.

Justitiekansler E. Sjöberg, Stockholm.

44. **Ung dam, som lägger patience.** Vid ett bord, hvarpå brinnande ljus, sitter en ung dam och lägger patience. Djupt urringad blå empireklädning, röda hårrosetter. Bakom henne en kakelugn med brasa. Sign.; A. Lauréus pinx. 1807. D. 34,5 × 27,3.

Ateneum, Helsingfors.

45. **Porträtt af ståthållaren J. A. v. Gerdten.** Helfigur. I landskap under ett träd står von Gerdten lutad mot sin ridhäst. Han är klädd i trekantig hatt, blå uniformsrock, sämskskinnsbyxor och knästöflar. Den h. handen med tyglarna håller han i sidan, den vänstra hvilar på hästryggen. En liten hvit hund står väntande bredvid. T. v. fjärrlandskap med höjder vid horisonten. D. 60 × 50.

Landshöfding A. Malmborgs arfvingar.

46. **Kärleken och troheten.** En ung flicka i hvit empiredräkt sittande i en lund med en uppslagen bok bredvid sig. Bredvid henne leker en amorin med en hund. D. 68 × 57.

Fru E. Waern, Björkås.

47. **Kärleken och troheten.** Studie till föregående. T. 19,5 × 15.

Frk. N. Bruncrona, Uppsala.

48. **Ett gammalt fruntimmer, som somnat från sitt sällskap.**
A. u. 1808.

49. **En gosse som blåser flöjt och en gubbe, som ackompanjerar på luta.** A. u. 1808.

50. **Eldsvåda i en bondgård om natten.** A. u. 1808.

51. **Ett svedjeland.** Efter naturen gjord i Dalarna.
A. u. 1808.

52. **Landskap med dalkarlar.** A. u. 1808.

53. **En karl fasttagande en häst.** »Mannen, som lockar hästen såväl som en gosse äro verkliga porträtter; och de hundar, som synas på taflan, äro äfven målade efter naturen.» A. u. 1808.

54. **Hvit häst.** D. 53×40 .

1912 i *Bukowskis konsthandel, Stockholm.*

55. **Tvänne ridande om natten ledsagade af en tredje med fackla.** A. u. 1808.

56. **Några ridande om natten, af hvilka en blifvit kastad ur sadeln af hästen, som blifvit skrämd för åskan.** A. u. 1808.

57. **Landskap med ett torn, månsken, nere t. h. fyra soldater vid en stockeld.** 38×30 . A. u. 1808.

Göteborgs museum.

58. **En ung läsande dam.** Vid ett bord framför sin säng sitter en ung halfklädd dam och läser i en bok, som ligger på bordet. Nästan en face. Linnet nerskrunnet från h. axeln och blotande halfva bröstet, brun kjol. Sign.: A. Lauréus 1808. D. $34 \times 27,5$.
A. u. 1809.

Frk. A. Vallgren, Helsingfors.

59. **Gossporträtt** af sedermera kaptenen Otto Sebastian von Unge. Under bilden läses: „Otto Sebastian von Unge. Ritad af herr Alexander Lauréus d. 25 aug. 1808, af den mest fullkomliga likhet. Antecknad af F. O. v. U.”

Mölnatorp i Västmanland.

Bidrag t. känned. af Finl.

60. **Ryttare i åskväder.** Landskap med en borg i midten. T. v. träd, mot h. två ryttare, hvilkas hästar skrämmas af en blix t. v. på den molniga himmeln. T. 16,5 × 22.

Friherre Knorring, Göteborg.

61. **Damporträtt.** A. u. 1809.

62. **Eldsvåda** om natten vid en kvarn. En brinnande bondgård, bredvid den en kvarn. Människor som släcka och bärga saker. I fgr. människor, som hasta till brandstället. T. h. vidsträckt berglandskap. Natthimmel med måne bland moln. Sign.: A. Lauréus f. D. 44 × 52. A. u. 1809.

Universitetets ritsal, Helsingfors.

63. **Eldsvåda.** Bakom en kyrkoruin och på sidan om den brinnande byggnader. I fgr. människor, som skynda till brandstället. Natt, månsken. D. 39 × 27. A. u. 1809.

Bokhandlar J. K. Lindstedt, Helsingfors.

64. **En flicka med ett ljus i handen, stadd i hushållsgöromål.** A. u. 1809.

65. **En gumma som sjunger och en ung flicka, som lyser på noterna med ett ljus.** A. u. 1809.

66. **En gammal man hvässande sin fjäderpenna.** A. u. 1809.

67. **En pråm med talrika passagerare och kreatur.** Nattstykke upplyst af fackla. A. u. 1809.

68. **Tvänne ljustrande karlar.** Nattstykke. A. u. 1809.

69. **Några fiskare efter slutadt fiske sysselsatta vid sin ökstock.** Nattstykke, eldeffekt. A. u. 1809.

70. **En båt med bondfolk, passagerare samt allehanda landtmannaprodukter.** A. u. 1809.

Nat. o. Folk, H. 75, N:o 2.

71. Några herdar, som med sin boskap sökt skydd för natten i en ruin. A. u. 1809.

72. Ett bergigt landskap med ryttare, som vattna sina hästar. A. u. 1809.

73. Ryttare vid ett värdshus likvidera värden och göra sig i ordning till afresa. A. u. 1809.

74. Tvänne ryttare, i lifgardets uniform, förfriska sig på en krog. A. u. 1809.

75. Läsande flicka. Knästycke, halfprofil åt h. En ung sittande flicka läser i en stor bok, som ligger på ett bord. Hon följer med h. handens pekfinger texten. Brun dräkt, hvit krage. T. 16,5×13,5. *Kapten Schönberg, Åbo.*

76. Gubbe, som tar eld till sin pipa och en annan som dricker. Interiör med öppen ugn t. v. En gammal gubbe tar med en sticka eld till sin pipa. Bakom honom står en yngre man och dricker ur en ölstånka. Sign.: A. Lauréus 1809. D. 38×31.

Ateneum, Helsingfors.

77. Fiolspelare på krogen. Kroginteriör. På en stol bland tunnor och bord sitter en spelman, som sjunger och ackompanjerar sig på fiol. Vid ett bord tre män, som afbrutit sitt kortspel för att höra på gubben. En af dem dricker ur ölstånka. I bgr. värdinnan, som fyller i ett glas. Spelmannen i blå kläder. De öfriga figurerna liksom interiören bruna. På golvet en papperslapp, hvarpå läses: „Aldrig mera får hon den igen! Hah, Hah, haa!—File krommen”. Sign.: A. Lauréus, målat 1809. D. 52×44.

Ateneum, Helsingfors.

78. Eldsvåda. En brinnande bondgård, vid hvilken ses människor och boskap. Bakom gården t. h. ett berg. T. v. hafsvik och fjärrlandskap med natthimmel och månsken. Bortom viken en kyrka. Sign.: A. Lauréus 1809. D. 52,5×44.

Ateneum, Helsingfors.

Bidrag t. känded. af Finl.

79. **En väl plägad man, hvilken sent på kvällen hemföljes af sin dräng med lykta.** Fonden en vy af Österlånggatan. A. u. 1809.

80. **En man, som visar en camera optica för en samling af folk.** Scenen Storkyrkobrinken. A. u. 1809.

81. **Ryttare, som tvinga en bonde att visa sig vägen med fackla.** Nattstykke. A. u. 1810.

82. **Bergigt landskap med figurer.** A. u. 1810.

83. **En flicka, med ett ljus i handen, betraktande en skjuten hare och några fåglar.** A. u. 1810.

84. **En trumslagare, förd från krogen af sin hustru.** A. u. 1810.

85. **En skomakare.** A. u. 1810.

86. **En dalkarl, som sågar ved vid lykta.** A. u. 1810.

87. **Scen ur skådespelet Johanna Montfaucon.** Philip räddar riddaren Adelbert ur fängelset genom en underjordisk gång, (4 akt. 6 scen). A. u. 1810.

88. **Scen ur Kuno von Kyburgs lefnadshistoria, (II del. sid. 94).** A. u. 1810.

89. **Grafgräfvarens syn.** „En scen ur Rövvaranföaren Mazarinos lefverne. Mazarino hade vid en by Gregorienthal ihjälslagit sin förmente fiende och förföljare, slavoniern Demeter, som på samma ställe sedan blef begravven; men som denne icke dessmindre skall flere gånger visat sig för honom, beslöt han att undersöka dess graf; gick därför till dödgräfvaren om en natt, och öfvertalade denne att öppna grafven, hvilket skedde, hvarpå Mazarino, med en lykta i handen, nedsteg, lyste den döde i ansiktet, och igenkände i hans förställda ansiktsdrag den skjutne slavoniern, då i detsamma en röst ropade: 'Lämnna de döda i fred!' ” (II del. sid. 37). A. u. 1810.

90. **Folk och kreatur vid eld framför ett torn.** T. h. framför ett fyrkantigt torn sitta kring en stockeld 2 män och 2 kvinnor Bredvid dem boskap. T. v. träd och natthimmel med måne bland moln. T. $25 \times 18,8$.
Uppsala universitet.

91. **Skärgårdsfolk vid eld på stranden.** En skärgårdsbåt angjord vid stranden under ett berg. På stranden en stockeld och en man, som samlar bränsle. T. v. mot berget en man, som kastar vatten. I båten en stående kvinna med ämbar i handen och två sittande män. T. h. fjärrlandskap och natthimmel. Sign.: A. Lauréus 1810. D. $31,5 \times 38,6$.

Ateneum, Helsingfors.

92. **Man som äter** med sked från ett stenfat, som han håller i v. handen. Brb. i profil åt h. Röd blus med ljusblå sjömanskrage, vit mössa. T. $16,3 \times 12,2$.

Fru L. Castrén, Helsingfors.

93. **Gubbe.** Bröstdild i halfprofil åt h. Hufvudet ngt böjdt åt v. Brun mantel. Skiss. T. $16,2 \times 13$.

Grosshandlar P. S. Mathison, Stockholm.

94. **Gubbe, som röker och läser tidning.** Midjestycke. Vid ett bord, hvarpå ett brinnande ljus och en skål, sitter en gubbe, som röker pipa och läser tidning. Röd mössa, pincenez. D. $26,5 \times 22,5$.

Norrköpings museum.

95. **Gumma med ljus.** Halffigur. Hon sitter vid ett bord med armarna på bordet. I v. handen har hon ett brinnande ljus, intill hvilket hon med h. handen håller ett föremål, som hon noga betraktar. Vit duk virad om hufvudet, brun dräkt. Papp. $15,2 \times 12,8$.

Grosshandlar E. Österlind, Stockholm.

96. **Flicka värmande sig framför en spis och en ung man bakom henne.** Framför en öppen spis t. h. i fgr sitter på en stol en ung flicka och värmer sina händer och bara fötter. Den gula kjolen är uppdragen ofvanom knäna. Flickan har fläta, rödt listestycke, hvita ärmor, rödt hårband. Bakom henne står en man,

Bidrag t. känned. af Finl.

i filthatt och grön väst, med en käpp i ena handen. På golvet en katt. Sign.: A. Lauréus p. D. 25×12. A. u. 1811.

Bokhandlar J. K. Lindstedt, Helsingfors.

97. **Gumma, som lär en flicka att läsa.** Vid ett litet bord, hvarpå ett brinnande ljus, sitter en krokig gumma och håller i famnen en bok för en flicka, som står bredvid henne. Gumman pekar med en sticka i boken och flickan följer stafvande texten med fingret. Den gamla har hvit hufvudduk, röd tröja och hvitt förkläde, flickan gul klädning. Till h. om bordet en stol, hvarpå ett löst rött tyg. D. 11,8×18,5. A. u. 1811.

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

98. **Man, som väger dukater.** Knästycke, halfprofil. Vid ett bord sitter i en karmstol en gammal man med mössa på hufvudet och väger och räknar dukater. I v. handen håller han vågen i h. handen en penningpåse. På bordet böcker, papper, m. m. På en stol bredvid står en kassakista. Sign.: Alex. Lauréus pinxit 1810. D. 38,4×31. *Ateneum, Helsingfors.*

99. **En dam och en herre köpande frukt af en månglerska.** I ett gathörn i gamla Stockholm sitter en fruktmånglerska vid sitt bord, hvarpå en lykta med brinnande ljus. En dam och en herre köpa af henne äpplen. Herren och damen i bruna empiredräkter. Månglerskan i hufvudduk, rött liststycke och blått förkläde. I fonden mellan byggnaderna mörk natthimmel, och genom en öppen dörr ses en man i en upplyst butik köpslå med en kvinna. Sign.: A. Lauréus 1810. D. 38,5×31. A. u. 1811.

Frk. B. Forsman, Helsingfors.

100. **Konversation vid en butelj vin.** Eldskensstycke. A. u. 1811.

101. **Några husarer på en krog, som röka tobak och spela kort vid ljus i sällskap med krögarn.** A. u. 1811.

102. **Krogseen.** Tre män rökande pipa och drickande vin. En har en tidning i handen. T. 18×23.

Fru Alyhr, Stockholm.

103. **Eldsvåda.** A. u. 1811.

104. **Fiskare, som draga not i en hafsvik, på hvars andra sida en stad synes.** A. u. 1811.

105. **Fiskare, som samla och öfverräkna sin fångst.** Facklor och månsken. A. u. 1811.

106. **Bondpigor, som hemdrifva boskap.** Oväder med regn och åska. A. u. 1811.

107. **En äldre och en yngre man hugga ved i skogen.** Vinterstycke. A. u. 1811.

108. **Ridande kosacker, som tvinga en bonde att visa sig vägen i en bergig trakt.** Fackelsken. A. u. 1811.

109. **Ryttare i oväder med åska och blixt.** A. u. 1811.

110. **En seglande båt i storm.** A. u. 1811.

111. **Smedja.** Två smeder hamra järnet, som en tredje håller på städet. Männen med nakna öfverkroppar. På väggarna verktyg. Sign.: A. Lauréus f. 1811. D. 38,5×31.

Frk, S. Sundborg, Stockholm.

112. **Fähusinteriör.** I ett fähus mjölkar en på knä liggande flicka en ko, under det hon samtalar med en i den öppna dörren, i fondväggen, stående dräng, som i handen håller en spade. Flickan vänder ryggen åt åskådaren. På en bänk lykta med brinnande ljus, balja, m. m. Sign.: A. Lauréus f. 1811. D. 31,5×38,5.

Akademiska föreningen, Lund.

113. **Herdar med boskap vid stockeld.** T. v. i ett skogsbryn 2 herdar och en gammal gumma vid en eld. I midten kor och får. T. h. fjärrlandskap med sjö. Natthimmel med fullmåne bland moln. Sign.: Alexander Lauréus 1811. D. 31,5×38,5.

Bankdirektör A. Hallin, Stockholm.

Bidrag t. känned. af Finl.

114. **Jaktsällskap vid stockeld.** T. v. stora träd, under hvilka 5 jägare lägrat sig kring en eld. En sitter på en sten och värmer sin hand öfver elden, en dricker ur ett krus, en ligger på marken. Hundar. T. h. fjärrlandskap med natthimmel, som ljusnar mot horisonten. Sign.: Alex. Lauréus 1811. D. 38 × 31.

Universitetets ritsal, Helsingfors.

115. **Rökande husarer på en krog.** Kring ett bord, hvarpå brinnande ljus, sitta och stå 4 män i lifregementets husaruniform. Männen röka och läsa tidning. Sign.: A. Lauréus 1811. D. 39 × 32.

Frk. L. von Essen, Stockholm.

116. **Rastande sällskap, som kokar kvällsmat vid en eld.** På stranden vid foten af ett berg, framför hvilket ett stort träd, rastar ett resande sällskap vid en stockeld. På elden en gryta. En gumma rör i grytan, bredvid henne en kvinna med ett litet barn i famnen och ett annat barn vid sin sida. På marken ligga två män. Bakom kvinnorna står en gammal man. En häst lastad med korg, etc. T. v. mot bgr. haf och natthimmel med måne bland moln. Sign.: Alex. Lauréus 1811. D. 38,5 × 31.

Universitetets ritsal, Helsingfors.

117. **Krogscen.** Vid ett dukadt bord t. v. i rummet sitter en man och äter. En annan stående försöker bakifrån omfamna flickan, som serverar honom. Genom en dörr i fondväggen ses andra kroggäster. Sign.: A. Lauréus f. 1811. T. 38,3 × 30,6.

Godsegare P. A. L. Larsson, Stockholm.

118. **Krogsällskap, hvaribland en soldat.** Vid ljussken. D. 30,5 × 25,5.

Östergötlands museum.

119. **Pastorn i kärlekshandel.** Pastorn räcker en sedel åt en flicka, som sitter i en soffa, och sticker med andra handen plånboken i sin barmficka. Flickan i uringadt rödt lif och hvit kjol. Pastorn i svart prästrock och brun slängkappa. På väggen spegellampett med brinnande ljus. D. 52 × 42.

Frk. D. Tavaststjerna, Helsingfors.

120. **Pastorn i kärlekshandel.** En ung flicka, i hvit empire-dräkt och röd schal, sitter i en soffa. En präst, som står böjd emot henne, klappar henne under hakan. På en stol bredvid prästens hatt och käpp. D. 27×22.

Handlande E. Wångren, Stockholm.

121. **Blomsterflicka.** Knästycke, halfprofil åt v., ansiktet en face. Hon håller med v. handen en blomsterkorg, i h. handen en blomma. Djupt urringadt lif, som skrunnit ner från h. axeln, grön kjol. Fonden blå himmel med rökfärgade moln, t. v. träd. T. 21×16.

Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

122. **Ett sällskap, som spelar kort.** Sign.: A. Lauréus 1812. T. 15,7×21,5.

Kristiania nationalgalleri.

123. **Landskap med ryttare vid fackelsken.** Framför en gotisk kyrkoruin rida 3 ryttare, af hvilka en håller en fackla. En ryttare pekar med handen framåt vägen. Männen äro klädda i rustningar och hjälmar. Hästarna galoppa och stegra sig. T. v. om ruinen granskog. Natthimmel med månsken. Sign.: A. Lauréus f. 1812. D. 44×52.

Uppsala universitet.

124. **Ett sällskap, som hvilar öfver natten kring en stockeld.** T. h. ett stort träd framför ett berg. I skydd af trädet och berget har ett sällskap af 3 män och 2 kvinnor slagit sig ner för natten och uppgjort en stockeld. Ena kvinnan har ett spädt barn i knät. Bredvid betar en häst. T. v. mot bgr. fjärrlandskap med tung natthimmel och en lätt rodnad vid horisonten. Sign.: A. Lauréus f. 1812. D. 38,5×31,5.

Enkefriherrinnan S. Rålamb, Stockholm.

125. **Jägare vid en stockeld.** T. v. ett berg, vid hvars fot sex jägare lägrat sig kring en eld. En af dem dricker, en stoppar sin pipa, en rör i elden. T. h. fjärrlandskap. Natthimmel med måne bland moln. Sign.: A. Lauréus f. 1812. D. 38,5×31,5.

Enkefriherrinnan S. Rålamb, Stockholm.

Bidrag t. känned. af Fial.

126. **Allmoge vid en eld i ett bergigt landskap.** Två sittande män, en stående ung man, en sittande barbant yngling, som drar intill sig en flicka, två sittande kvinnor med ett barn emellan sig. T. h. stora björkar, t. v. natthimmel med fullmåne bland moln. Sign.: A. Lauréus f. 1812. D. 38×30.

Borgmästar H. Lindbäck, Göteborg.

127. **Jägare vid en stockeld.** Framför en eld i brynet af en ekskog rastar ett jaktsällskap. T. h. en man stående i profil mot elden. Sex andra män lägrade i en halfkrets, belysta af elden. Två hundar. T. v. fjärrlandskap i skymning. Sign.: A. Lauréus f. 1812. D. 38×30.

Borgmästar H. Lindbäck, Göteborg.

128. **Fiskare vid eld på stranden.** T. h. ett berg, t. v. hafsvik och fjärrlandskap. Vid stranden en båt. Vid bergets fot 3 män vid en stockeld, af hvilka en håller en fackla. Närmare båten en fjärde man ordnande fiskbragderna. D. 30×37.

General P. H. E. Brändström, St. Petersburg.

129. **Fähusinteriör** med öppen dörr t. v., hvarigenom landskap och himmel synas. En kvinna på knä mjölkar en ko. Bakom henne står en karl, rökande pipa. På en pall t. h. en lykta med brinnande ljus. Sign.: A. Lauréus 1812. D. 51,5×43,8.

Bokhandlar J. K. Lindstedt, Helsingfors.

130. **Gammal man.** Midjestycke, halfprofil åt h. Sittande gammal man med armarna i kors öfver bröstet stöder sig mot en käpp. Yfvigt hvitt skägg och hvitt lockigt hår, skinnmössa på hufvudet, brun rock. Sign.: Lauréus 1812. T. 17,5×12,5.

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

131. **Bordsbön.** Interiör af ett enkelt rum. En gammal stående man läser till bords för familjen. Kring bordet sitta en gammal kvinna, en yngre man, en yngre kvinna med ett spädt barn i famnen och ett barn. Sign.: A. Lauréus 1812. D. 44×52.

Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

132. **Flykten till Egypten.** Maria med Jesusbarnet ridande på en åsna. Josef gående bredvid bärande en fackla. T. v. ett Nat. o. Folk, H. 75, N:o 2.

stort träd, t. h. fjärrlandskap. Natthimmel. Sign.: A. Lauréus 1812. D. 38,6 × 31,3. *Ateneum, Helsingfors.*

133. **Landskap med åkande bondfolk.** T. v. en hög klippa. Mot h. en dæld och bortom denna höga berg. Förbi klipporna leder en väg, på hvilken kommer från v. en med två hästar förspänd vagn, i hvilken åka en man och en kvinna. Bredvid vagnen går en vandrare. På afstånd ses tvänne andra. Sign.: A. Lauréus f. 1812. D. 53 × 45. *Nationalmuseum, Stockholm.*

134. **Musikunderhållning på fader Didriks namnsdag 1780.** Försök i anledning af Fredmans epistel n:r 78. A. u. 1813.

135. **En aftonstund vid gästgifvargården.** T. h. en värdshusbyggnad, framför hvilken ett resande herrskap med täckvagn och förridare stannar för att byta hästar. Ur vagnsfönstret ser en dam ut. Vid värdshustrappan en officer, som gör upp med värden. Soldater och tjänare leda fram hästar. T. h. i fgr. allmoge, tunnor m. m. T. v. fjärrlandskap med natthimmel och månsken. Fackelsken. Sign.: A. Lauréus 1812. D. 65 × 79. *Grefvinnan E. Frölich, Ljungby.*

136. **Replik af föregående.** Sign.: A. Lauréus 1813. D. 65 × 79. *Häradshöfding P. Orre, Stockholm.*

137. **Nattligt öfverfall.** Ett resande sällskap öfverfalles af en hop röfvare. Fackelsken. D. 52 × 35. *Artisten Th. Waenerberg, Helsingfors.*

138. **Ett dryckessällskap.** A. u. 1813.

139. **En ung dam som spelar guitarr.** Vid ett bord, hvarpå ett brinnande ljus och ett nothäfte, sitter en ung dam, i hvit uringad empiredräkt och med röd schal kring axlarna och spelar guitarr. I fonden t. v. ett stort draperi, t. h. en pelare. Sign.: A. Lauréus 1813. Oval. T. 27,5 × 23. A. u. 1813.

Kanslissekreterare E. K. Almqvist, Stockholm.

Bidrag t. känded. af Finl.

140. **Samma komposition** som n:r 139. D. $29,5 \times 24,6$.

Rosersbergs slott.

141. **En gammal man uti sin studiekammare.** Vid ljussken. A. u. 1813.

142. **En bondstuguinteriör med en flicka, som skalar rofvor, jämte ett par andra personer.** Eldskensstycke. A. u. 1813.

143. **Gubbe.** Bröstdild i nästan hel profil åt h. Svart kalott, pälskrage, grått hår, skägg och mustascher. Gråbrun fond. D. $26 \times 18,5$.
Konsul B. Sederholm, Malmö.

144. **Skärgårdsfolk vid eld på stranden.** I fgr. en klippstrand, vid hvilken en båt är angjord. På stranden kokar en kvinna mat öfver en stockeld. Bredvid henne en gosse. På landgången går en man med fackla. I båten 2 kvinnor och 2 män, kor, tunnor, vedlast. Ett stycke från stranden ligger en annan båt, i hvilken en man. Natthimmel med ljusning öfver horisonten. Människornas kläder röda och blå. Sign.: A. Lauréus 1813. D. $31 \times 38,5$.
Grosshandlar S. P. Mathison, Stockholm.

145. **En flicka i hushållsgöromål, som håller en lykta och bär en korg med grönsaker.** A. u. 1813.

146. **Jägare vid stockeld.** T. v. ett berg. I midten ett jakt-sällskap kring en eld. T. v. om elden 3 sittande män, t. h. 3 sittande och en stående. Hundar. T. h. ett fjärrlandskap. Natthimmel med rodnad öfver horisonten. Sign.: A. Lauréus 1813. D. $38,8 \times 56,6$.
Ateneum, Helsingfors.

147. **Lapplägar.** Lappar kring en stockeld framför sin kåta i ett skogsbyn. T. h. om elden en sittande man med korg i famnen, bakom och t. v. om elden en kvinna med ett barn på knät och 3 män, en stående man och en stående kvinna. T. h. en renhjörd och en kvinna som mjölkar en renko. T. v. mot bgr. fjärrlandskap med natthimmel och månsken. D. $38,8 \times 56,6$. Motstycke till föregående.
Ateneum, Helsingfors.

148. **Gubbe, som röker.** Halffigur i profil åt h. Sittande gubbe stöder sig mot en käpp och håller en kritpipa i v. handen. Stort skägg, mössa på hufvudet, brun väst, blå skjortärmar. Papp. $17 \times 13,5$.
Hr A. Boehm, Helsingfors.

149. **Läsande gubbe,** vänd i halfprofil åt h. Halffigur. Vid ett bord sitter en gubbe med armbågarna på bordet och läser i en bok, som han håller med v. handen. I h. handen ett brinnande ljus. Brun rock med kapuschong på hufvudet. Sign.: A. L. 1813. T. $16,5 \times 13$.
Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

150. **En bondflicka med ett ljus i handen.** Brb. i halfprofil åt v. Sign.: A. Lauréus 1813. T. $18,5 \times 13$. A. u. 1813.
J. L. Runebergs hem, Borgå.

151. **Läsande gubbe.** Brb. i halfprofil åt h. Sign.: A. Lauréus 1813. T. $18,5 \times 13$.
J. L. Runebergs hem, Borgå.

152. **Eldsvåda.** T. v. en brinnande gård vid foten af ett berg, t. h. klippor och mot bgr. utsikt öfver haf. Talrika figurer. Dat.: 1813. D. 49×45 .
Ateneum, Helsingfors.

153. **En fältvakt vid eld.** Natt. Kostymen från riddartiden. A. u. 1813.

154. **Historieradt porträtt af ryttmästaren vid Lifregementsbrigadens husarkår G. C. F. Fredenheim.** A. u. 1813.

155. **Husarer.** I midten husaröfverste i stor paraduniform (Lifregementets husarers uniform), belyst af lägereld, beredd att bestiga sin häst. T. h. mot bgr. en husar hållande en häst, som skrapar med v. framfoten, och längre bort tält. T. v. mot bgr. en husar. Sign.: A. Lauréus. D. $20,7 \times 25,8$.

1911 tillhörig afl. dr. N. P:son Sjöbring, Vexjö.

156. **Flicka som läser ett bref.** Knästycke, en face. Hon sitter vid ett bord. På hufvudet hvit duk, som är knuten under hakan. Lågt uringad brunviolett klädning. Fonden upptill

Bidrag t. känned. af Finl.

rökfärgadt moln, nertill blå himmel och antydda löfmassor.
T. 17,3×13,5. *Direktör G. Fredriksson, Stockholm.*

157. Ung flicka med ljus. Knästycke, halfprofil åt h. Hon är klädd i nattlinne. Kroppen är svängd såsom i rörelse. Skuldror och armar bara. I v. handen håller hon ett ljus, hvars låga hon skyddar mot luftdrag med h. handen. Brungrön fond.
T. 17,3×13,5.

Öfverintendent C. Möller, Stockholm.

158. Ung flicka med ljus i v. handen och strumpstickning i h. handen. Knästycke, en face. Blå kjol, uringad hvit blus, rödt liststycke. Håret i fläta öfver v. axeln, blått hårband. Sign.: A. Lauréus. T. 17×12,5. *Direktör G. Fredriksson, Stockholm.*

159. Porträtt af ung dam. Brösbild, halfprofil åt v. Röd schal, hvitt lif. Fonden antydt landskap. D. skiss. 22,5×18. Anteckning på baksidan: 1:sta försök. Lauréus.

Ateneum, Helsingfors.

160. Läsande gumma. Halffigur i profil åt h. Hon stöder armarna mot ett bord och har i h. handen ett brinnande ljus, håller med v. handen en bok. Hvit duk på hufvudet, rödbrun dräkt. Sign.: A. Lauréus 1813. T. 17,3×13,3.

Dr K. E. Lindén, Helsingfors.

161. Husarer, som tvinga en bonddräng att visa sig vägen med fackla. I ett skogigt bergspass rida 4 husarer, af hvilka den främsta med dragen sabel och den andra med pistol i handen tvinga en bondgosse att visa sig vägen. Gossen bär en fackla i v. handen och pekar framåt vägen med den h., i hvilken han håller sin mössa. Han är klädd i skjorta och knäbyxor samt är barbent. Natt. Sign.: A. Lauréus 1813. D. 52×44.

Universitetets ritst., Helsingfors.

162. Kungligt besök i en grufva. I fgr. af ett grufschakt med höga hvalf står kronprins Oskar, omgifven af sina bröder och uppvaktning, talande till grufarbetarena, som äro
Nat. o. Folk, H. 75, N:o 2.

samlade i tvänne grupper t. h. och v. Arbetarena bära facklor. I bgr. framför en öppning en eklärerad äreport med Karl XIII:s monogram, buret af två lejon. D. 60×80 .

Kungliga slottet, Stockholm.

163. **Jägare vid stockeld.** Bredvid en eld framför en borg-ruin med ett stort rundt torn hafva 5 jägare lägrat sig kring en sten. En ligger på magen och ser in i elden, 2 sitta, 2 stå. Från h. kommer till sällskapet en man med 3 kopplade hundar. I bgr. t. h. fjärrlandskap med natthimmel, som ljusnar vid horisonten. Sign.: A. Lauréus 1814. D. $65 \times 84,5$.

Ateneum, Helsingfors.

164. **Ryttare i ett bergspass.** Tre krigare färdas öfver en bro i ett bergspass. Främst en ridande, som med fackla visar vägen åt de andra. Efter följa en till fots, som leder sin häst vid betset, och en officer till häst. Landskapet t. v. berg, t. h. ett träd och fjärrlandskap. Sign.: A. Lauréus 1814. D. $31,5 \times 38,5$.

Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

165. **Röfvarseen.** Från en hålväg i ett berg t. h. framkommer ett röfvarband bestående af talrika personer. Seende försiktigt omkring sig smyga de öfver bergspasset in i skogen t. v. Alla bära bössor, några facklor. Sign.: A. Lauréus 1814. D. $31 \times 38,5$.

Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

166. **Ryttare i bergslandskap.** På en bergshöjd hålla två ryttare, af hvilka den ena med handen visar ut öfver dalsänkan t. v. Framför dem rida tre ryttare längs bergssluttningen, af hvilka en håller en fackla. Öfver landskapet t. v. natthimmel med ljusning mot horisonten. T. h. träd och berg. T. 15×20 .

Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

167. **Några forntida riddare kring en eld i ett bergigt landskap.** A. u. 1815.

168. **Ryttare utanför en smedja låta sko sina hästar.** T. h. en smedja utanför hvilken 4 ryttare hålla. En af dem har en

Bidrag t. känned. af Finl.

fackla. En har stigit ned från hästen, som skos af två smeder. T. v. i fgr. allmoge och lekande barn vid en brunn. I smedjan hamrande smeder kring ett städ. Bredvid byggnaden träd. Mot fonden t. v. fjärrlandskap i månsken. Natthimmel med måne bland moln. Sign.: A. Lauréus 1814. D. $64 \times 82,5$.

Enkefriherrinnan E. Leijonhufvud, Stockholm.

169. **Studie** till samma komposition. Sign.: A. L. D. 27×33 .

Bokhandlar J. K. Lindstedt, Helsingfors.

170. **Dansgillet.** Interiör af en värdshussal, upplyst med tre kisrtallkronor samt lampetter, (enligt traditionen det gamla utvärdhuset »Clas på hörnet»). Talrika dansande par. Damerna i uringade hvita empireklädningar, herrarna i kulörta frackar och knäbyxor. T. v. vid en disk står en fet kvinna och serverar ur en stor bål. I fgr. ett par, sittande på en stol, damen i knät på kavaljeren, och bredvid dem en annan dam på en stol. T. h. musikanterna: fiolkvartett och flöjt. Sign. på disken: A. Lauréus 1814. D. $51 \times 66,5$.

Stockholms högskola.

171. **Kägelspelet hos Faggens.** T. h. framför ett skjul under stora ekar ett långt bord, kring hvilket är samladt ett rökande och drickande sällskap. På bordet flaskor, glas och ölstop. T. v. kägelbanan, där en man som bäst mättar ett klot. I bgr. värdshus, framför hvilket bord och stolar och en grupp figurer. T. v. i bgr. bakom värdshuset träd, sjö och himmel. Himmeln mot horisonten ljus med lätta moln, upptill och t. h. mörka åskmoln. Männen dels i skjortärmarna, dels i blå, röda eller bruna rockar. Sign.: A. Lauréus 1814. D. $51,3 \times 66,5$.

General P. H. E. Brändström, St. Petersburg.

172. **En gubbe som stoppar sin pipa.** Midjebild, en face. I en fönsteröppning en gammal gubbe med yfvigt hvitt skägg, grå filthatt på hufvudet. På fönsterbrädet tobakspaketet och en ölstånka. I fonden ses genom en dörr en gumma i profil. Dagsljus. Sign.: A. Lauréus f. 1814. D. $33,5 \times 27$.

Fru Olof Wijk, Stockholm.

173. **Saxo grammaticus.** En gammal lärd sitter i en stor karmstol vid ett bord, hvarpa jordglob och böcker. Han bläddrar i en stor foliant. På golvet böcker. Mot fondväggen bokhylla, t. v. karta. Sign.: A. LAURAEUS pinx. MDCCCXIV. D. 38,5 / 31,4.
Professor J. Reuter, Helsingfors.

174. **Gumma, som spinner.** I ett tarfligt rum med fönster t. v. sitter en krokig gumma och spinner. Randig blågrå kjol, röd jacka och hvit fichy, hvit duk på hufvudet. På ett bord en katt. På golvet kvast, så, borste. I bgr. öppen ugn med gryta på eld. Sign. nere t. h. på en borste: A. Lauréus 1814. D. 46 × 36.

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

175. **Efter badet.** En naken ung kvinna står vid sin säng och en gammal kvinna sveper ett lakan om henne. Genom en dörr i fonden synes badrummet. I taket krona med tända ljus. Sign.: Alex. Lauréus. D. 38,5 × 31. *Rosersberg slott.*

176. **En flicka, som läser utanskriften på en biljett, hvilken en gumma lämnat henne.** Eldsken. A. u. 1815.

177. **Ett ungt fruntimmer framför spegeln ordnar sitt hår.** Eldsken. A. u. 1815.

178. **Bonddans om julen i Finland.** Interiör af en bondstuga. Flere par dansa på golvet. Andra sitta kring väggarna. T. v. vid ett bord spelman. T. 17,5 × 23,5. A. u. 1815.

Universitetets ritsal, Helsingfors.

179. **Porträtt af ung militär** (greife Hj. Mörner). Halffigur, en face. Sitter vid ett bord. H. handen med kolstift på papperen på bordet, v. handen stödd mot knät. Blicken riktad mot betraktaren. Blå uniformsrock. Teckning med färgkriter. 14,5 × 11.

Ateneum, Helsingfors.

180. **Kristi födelse förkunnas för herdarna.** 66 / 75 (Bukowskis katalog). A. u. 1815.

Bidrag t. känned. af Finl.

181. **Engelbrekt mördas af Måns Bengtsson.** Vid en stockeld i skogen öfverraskas Engelbrekt af Måns Bengtsson och hans två följeslagare, hvilka störta fram från v.. Måns Bengtsson med en yxa, som han med båda händerna håller lyftad till hugg. Engelbrekt står lugn och försöker afvärja slaget med sin staf. Ett stycke åt h. stå Engelbrekts hustru och gosse under ett träd. Hustrun, i empireklädning, slår ut armarna af förskräckelse. Gossen sträcker sig mot henne. Engelbrekt klädd i grå dräkt och lång röd mantel. T. v. fjärrlandskap med sjö och segelfartyg. Natt. Belysning fr. stockelden. D. 44,5 × 52,5. A. u. 1815.

Rosersberg slott.

182. **Gustaf Vasas räddning i halmlasset.** Efter denna målning etsning af Lauréus. — På en skogsväg, om vintern, upphinnes Sven Nilsson, som har Gustaf Vasa gömd i sitt halmlass, af danska krigare, hvilka vid fackelsken undersöka spåren i snön och lasset samt utfråga bonden. Sign.: A. Lauréus 1815. A. u. 1815.

183. **Man, som räknar dukater.** Interiör med fönster i fonden och draperi, lågt skåp, på hvilket böcker ligga. I fgr. sitter i en karmstol vid en öppen sekretär en gammal man och räknar dukater. Knästycke, halfprofil åt v. I v. handen håller han en penningpåse. Blå sammetsmössa med skinnbräm, brun rock, röd kappa öfver v. axeln. På bordskifvan penningpåsar, mynt, papper. Sign.: A. Lauréus 1815. T. 38,5 × 30,5.

Fru E. de Laval, Stockholm.

184. **Kalaset hos pastorns.** Interiör af en stor sal med två fönster i fondväggen och en öppen ugn emellan dem. På väggen t. h. ett stort porträtt och tända lampetter, i taket en krona med tända ljus. T. h. i fgr. kring ett rundt bord sitta pastorn med pokal i handen, en äldre förnäm dam och en yngre, samt två landtmän. Värdinnan hämtar till bordet en kaka, och längre bort t. v. ses pigan bära kaffebrickan. Bakom den äldre damens stol står en betjänt. Längre bort i rummet t. v. dansar ungdomen, och en prästman stöter till pigans bricka, så att servisen faller

i golfvet. Empiredräkter i olika färger. Sign.: A. Lauréus 1815.
D. 49,5 × 65,5.

F. d. justitierådet Th. Wijkander, Stockholm.

185. **Skärgårdsfolk vid eld på stranden.** T. v. ett träd och bakom det ett berg. Vid bergets fot på stranden af en hafsvik kring en eld 5 män, af hvilka en står, 3 sitta och en ligger på magen. En med byxorna uppkafade till knäna och ärmarna till armbågarna rör med en käpp i elden. På elden en gryta. Vid stranden en båt, hvori 2 personer. Ute på viken ligger förankradt ett segelfartyg med 2 master. Bortom viken t. h. fjärrlandskap med natthimmel och måne bland moln. Sign.: A. Lauréus 1815.
D. 51 × 66,2. *Uppsala universitet.*

186. **Smugglare i en grotta på hafsstranden.** T. h. ett berg, vid hvars fot ett smugglarband slagit läger kring en stockeld emellan klipporna. De äro 12 personer, sittande och stående i olika grupper. T. v. en hafsvik, där 2 skepp ligga förankrade. Månsken. D. 20 × 25,7.

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

187. **Sängkammarinteriör.** Tvänne unga flickor, i empiredräkt, och deras älskare öfverraskas af en gumma med ljus i handen, som inträder genom en dörr t. h. Den ena flickan döljer sitt ansikte med handen. På bord brinnande ljus och sykorg. Därinvid en kullstjälpt stol och en manshatt på golfvet. I bgr. en stor säng med förhängen, bakom hvilken en man gömmer sig. Skiss. T. 17,5 × 23. *Universitetets ritsal, Helsingfors.*

188. **Kärleksscen.** Vid ett bord, hvarpå brinnande ljus och glas, sitter en ung flicka, klädd i urringad vit emparedräkt och spetsmössa. En soldat försöker omfamna och kyssa henne. Längre t. h. en annan soldat, som stoppar sin pipa och skrattar åt kamraten. T. v. står krogvärdin och fyller i ett glas. D. 11,8 × 18,5. *Direktör G. Fredriksson, Stockholm.*

189. **Värdshusflicka som läser ett bref.** Hon sitter vid ett bord och läser ett bref i skenet af ljuset, som står på bordet, och

Bidrag t. känned. af Finl.

af brasan i kakelugnen. Röd uringad dräkt och bara armar. I bgr. t. v. synes genom en öppna dörr två kunder i källarsalen, som skåla med hvarandra. T. 39×31 .

Stockholms högskola.

190. **Flicka med fruktkorg.** Knästycke, en face, ansiktet i halfprofil åt h. I h. handen håller hon ett ljus. V. handen hvilar på en fruktkorg, som står på en barriär framför henne. Rött uringadt lif, v. skuldran bar. Sign.: A. Lauréus 1814. T. $17,3 \times 13,9$.
D:r K. E. Lindén, Helsingfors.

191. **Porträtt af Ulrika Emerentia De Frése, f. Askund.** Brösbild. Ansiktet i halfprofil åt h. Hvitt uringadt sidenlif, röd schal. Hufvudet ngt böjdt åt h. brunt hår med pannlockar. Fonden blågrå med nedtill antydt landskap. D. 52×44 .

Öfverstelöjtnant G. Silfversvärd, Stockholm.

192. **Flicka, som med ett ljus bjuder eld åt en man med pipa.** Knästycke. I ett grönsaksstånd står en ung flicka, klädd i blå kjol, rödt uringadt lif och röd schal. Hon håller i vänstra handen ett brinnande ljus, på hvilket en gammal man, som lutar sig öfver hennes axel, tänder sin pipa. Han har yfvigt skägg, stor skinnmössa och brun dräkt. Hans högra hand hvilar på flickans axel. I en glugg t. v. synes en yngre man, som i smyg ser på dem. Sign.: A. Lauréus 1816. D. 32×26 .

Frk. E. Lindahl, Stockholm.

193. **Gammal man läser Bibeln för familjen.** I ett enkelt rum med fönster t. h. är familjen församlad kring ett bord, hvar på röd duk. I en karmstol bakom bordet sitter en gammal man och läser högt ur bibeln. Omkring sitta 7 personer, af hvilka 4 kvinnor och en af dem har ett spädt barn i famnen. Bakom henne står en man, lutad mot stolkarmen. D. $18 \times 22,6$.

Norrköpings museum.

194. **Gammal jude läsande Bibeln för sin familj.** I ett rum, som är belyst af skenet från en brasa och ett ljus, befinna sig 8 personer samlade kring ett bord. Af dem sitter t. v. nära brasan

en kvinna med ett barn på knät. Bakom henne står en ung man stödd mot en stolkarm. Den gamla sitter t. h. med boken framför sig på bordet. Bakom honom står en yngre kvinna och bredvid sitter en gammal gumma. Sign.: A. Lauréus 1816. D. 44,5 / 52,5.

Ateneum, Helsingfors.

195. **Samma komposition** som nr 194. Sign.: A. Lauréus 1817. D. 66 × 76.

Grefve Bonde, Säfstaholm.

196. **Bordsscen.** I ett enkelt rum med fönster i fondväggen är familjen församlad till måltid. Kring det dukade bordet sitta en gammal man, en gammal kvinna, en yngre kvinna med ett spädt barn i famnen samt stå en yngre man, en yngre kvinna och en gosse, alla med händerna knäppta till bön. Genom en dörr inkommer en ung kvinna bärande ett fat. Sign.: A. Lauréus 1817. T. 25 × 32,5.

Kungliga slottet, Stockholm.

197. **Resande vid en strandeld.** T. h. i fgr. 8 personer samlade till kaffedrickning kring en stockeld vid foten af en lodrät bergvägg. T. v. det månbelysta hafvet och klippor. Två män stå och betrakta utsikten. Vid stranden ligga en brigg och en skuta. Natthimmel och månsken. Sign.: A. Lauréus 1817. D. 60 × 80.

Nationalmuseum, Stockholm.

II

Målningar utförda i Paris och Rom.

198. **Interiör från en bondgård i Nordtyskland.** Studie. Lauréus-utställningen 1824.

199. **Ung kvinna med ett brinnande ljus.** Knästycke. I en fönsteröppning står en ung kvinna med bara armar och blottad barm samt rödt liststycke. Hon har ett brinnande ljus i v. handen och lutar sig framåt för att fatta en fågelbur, som hänger t. v. utanför fönstret. Bakom henne mot v. en äldre skäggig man

Bidrag t. känned. af Finl.

med mössa och pipa. Han håller upp fönstergardinen. Sign.: A. Lauréus peint à Paris 1818. D. 33×25.

Nationalmuseum, Stockholm.

200. **Ung kvinna med en tänd lykta.** Motstykke till föregående. Knästycke. I en fönsteröppning står en ung kvinna med bara armar och blottad barm, framåtlutad och blickand utåt v. I h. handen håller hon en brinnande lykta, med den v. förklädet, hvari grönsaker. På fönsterbrädet rotfrukter samt kökskärl. Vid en spisel inne i rummet syssla en man och en kvinna. Sign.: Alex. Lauréus peint à Paris 1818. D. 33×25.

Nationalmuseum, Stockholm.

201. **Gumma, som sjunger och en flicka, som med ljus lyser på noterna.** Knästycke. I en fönsteröppning en gammal rynkig gumma med hatt på hufvudet, brillor på näsan och strumpstickning i handen, som sjunger ur en bok, som ligger på bord framför henne. En yngre flicka står bredvid henne och upplyser boken med ett brinnande ljus, som hon håller i handen. På bordet kaffepanna. I fönsterbågen hänger en fågelbur. Sign.: A. Lauréus 1818. D. 38×29.

Frk. H. Kumlin, Stockholm.

202. **Lappläger.** I ett skogsbyn 2 lappkåtor och framför dem flere personer, män, kvinnor och barn, lägrade kring en stockeld. Betande renar och en kvinna, som mjölkar en renko. T. v. fjärrlandskap med natthimmel och månsken. T. h. skog. Sign.: A. Lauréus 1818. D. 63×92.

Bankir J. Håkansson, Stockholm.

203. **Savoyardgossar.** Utanför en port stå en åsna, lastad med vindrufvor i stora korgar, och en allmogekvinna, som väger drufklasar åt två väntande gossar. Den ena bär på ryggen en trälåda med ett murmeldjur och håller hatten framsträckt för att emottaga frukterna i denna. Den andra, som har mask för ansiktet, en trumma på armen och ett stränginstrument på ryggen, räknar pengarna i sin hand. I bgr. en vattenbärare och i Nat. o. Folk, H. 75, N:o 2.

portgången tvänne äldre kvinnor. Sign.: A. Lauréus à Paris 1819. D. 55×46. *Nationalmuseum, Stockholm.*

204. **Aktstudie.** Halffigur. Sittande naken man. V. armen upplyft, hufvudet vändt åt h. och nedåtböjdt. [D. 32×28,5.

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

205. **Aktstudie.** Smed. En naken man, som med h. handen håller ett glödgadt järn på städet och med v. handen lyfter hammaren öfver hufvudet till slag. Han står bredbent med svängd kropp. D. 65×47. *Direktör G. Fredriksson, Stockholm.*

206. **Aktstudie.** Stående kvinnlig naken modell sedd från ryggen. *Bokhandlar J. K. Lindstedt, Helsingfors.*

207. **Tvänne metande gossar.** På en strand tvänne gossar, af hvilka den ena, sittande, med metspö dragit upp en fisk. Den andra kommer till honom med en pärtkorg i handen. Gossarna, barhufvade och barfota samt klädda i skjorta och byxor. Mot bgr. kuperadt landskap med vatten. Skiss. D. 22×17,3.

Uppsala universitet.

208. **Åsna** sadlad, står på gatan invid en halmhög utanför porten till ett magasin. I portöppningen sittande kvinna, som stickar, stående man och ett barn, som leker på golfvet. Hund. Figurerna och interiören skisserade. Åsnan, halmen och gatan utförda. D. 24×32. *Direktör G. Fredriksson, Stockholm.*

209. **Stallsinteriör med häst.** En häst, som står och äter ur sin krubba. T. h. mot bgr. en trappa till vinden, nedför hvilken en man kommer, bärande hö under armen. Skiss. D. 24×32.

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

210. **Jupiter och Mercurius hos Filemon och Baucis.** Jupiter med staf i v. handen sitter vid ett bord. Bredvid honom står Mercurius. På knä inför dem Filemon och Baucis med händerna knäppta för bröstet. På bordet antik kanna och korg med blommor. På golfvet framför bordet en svan. Skiss. D. 34×46.

Bokhandlar J. K. Lindstedt, Helsingfors.

Bidrag t. känned. af Finl.

211. **St. Louisfesten i Paris I.** En talrik människomassa i Vincennesparken samlad kring en estrad t. v. bland träden, från hvilken utminuterar vin. I folkhopen ridande militär, som försöker upprätthålla ordning. Öfver estraden ett standar med bourbonska vapnet. På estraden vintunnor, soldater och män. Af den påträngande folkhopen klättra några män uppför estradens brädvägg. Bgr. lummig park med stora löfträn. D. $32,5 \times 40$.

Universitetets ritsal, Helsingfors.

212. **St. Louisfesten i Paris II.** Kompositionen såsom föregående, men estraden t. h. och utdelas från den bröd. Stora tomma korgar på marken vid estraden. Män hafva klättrat upp i träden. I bgr. t. v. synes estraden med vinutskänknings. D. 32×40 .

Universitetets ritsal, Helsingfors.

213. **Folkscen.** På en öppen plats sitter t. v. i fgr. en gatumånglare med korg på ryggen och skär ett bröd. Han är klädd i filthatt, brun rock, gröna byxor och blå damasker. Framför honom 2 hundar och en stående piprökande man i rödrandig toppmössa och ljusblå blus. Bakom honom en stående man i filthatt och blå rock, lutad mot en mur. I bgr. t. v. invid en husvägg med fönster en stående man, en stående kvinna, en sittande kvinna, alla sedda från ryggen. Påskrift: Vid Marché des Innocents. Akvarellerad teckning på papper. 19×27 .

Göteborgs museum.

214. **Interiör af en bondstuga i Gorge de la Chaille.** Sign.: A. Lauréus Gorge de la Chaille 28. 4. 1820. $29 \times 36,8$. Sepialavering.

Konsulinnan Settervall, Stockholm.

215. **Ave Maria** i en portgång i Trastevere i Rom. Uti en med korshvalf öfvertäckt portgång i Trastevere äro under Ave Maria-ringningen äldre och yngre män samt kvinnor med små barn samlade till andakt vid ett altare, på hvilket fyra ljus äro tända framför en madonnabild. Belysningen kommer från ljusen på altarbordet. Sign.: A. Lauréus Roma 1820. D. 60×50 .

Akademiska föreningen, Lund.

216. **Interiör af en hvalfgång i Marcellusteaterns ruiner.** I gangen, hvaruti äro placerade några bord, stolar och byttor, m. m. befinna sig tre män, af hvilka tvänne spela kort och den tredje åser spelet. Hvalfvet öppnar sig mot en gata i bgr., hvarifrån ljuset kommer. T. h. i fgr. en spis med eld. Sign.: A. Lauréus Roma 1820. D. 50 × 70.

Enkefriherrinnan L. Liljencrantz, Stockholm.

217. **Samma komposition.** Studie till föregående. D. 22 × 34.

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

218. **Il cocomeraio** eller italiensk vattenmelonförsäljare. I ett gathörn står en fruktförsäljare bakom sin disk, hvarpå klufna vattenmeloner och en korg med mindre frukter samt en hög oljelampa. Han är klädd i skjorta, som är öppen på bröstet, och med uppvikta armar, samt byxor och filthatt. Med v. handen räcker han en vattenmelon åt en kvinna i nationaldräkt, som är i sällskap med en man och en liten flicka. Flickan, som håller i hennes förkläde, bär en liten korg. Scenen är upplyst af oljelampan. Sign.: Alessandro Lauréus Roma 1820. D. 47 × 37.

Dr Alfred Pettersson, Uppsala.

219. **I giuncatore** eller italiensk mjölkförsäljare. En campagnabo, sittande på en bänk, med en stor korg och en kanna framför sig utskänker mjölk åt två barn, åtföljda af deras mor, som på h. armen bär ett lindebarn. Bakom mjölkförsäljaren synes en man med en korg på ryggen. Nationaldräkter. Sign.: A. Lauréus Roma 1821. D. 45 × 35.

Akademiska föreningen, Lund.

220. **Boning i hvalf under Tarpejiska klippan i Rom.** En oregelbunden hvalfkammare. På halmen på golfvet sitter en bondkvinna, som håller en vinflaska i h. handen och med en bägare i den v. ger en gosse, som sitter bredvid henne, dricka. Mot en murpelare vid dörren i fondväggen står en man, i slängkappa och filthatt, med staf i handen och röker pipa. T. h. mot muren en äldre kvinna med slända. Genom fönstret och dörren belyses

Bidrag t. känned. af Finl.

af solljus kvinnan och barnet på golfvet. Sign.: A. Lauréus Roma 1821. D. 68×86 .
Nationalmuseum, Stockholm.

221. **Sofvande röfvare.** En röfvare sofvande på sin på marken utbredda slängkappa under ett träd. Svärd vid sidan. Sign. på baksidan: Lauréus pinxit Roma 1821. D. 26×34 .

Fagerviks herrgård.

222. **Röfvarscen.** Motstycke till föregående. Under ett träd ligger en sofvande kvinna i nationaldräkt. Bredvid henne står på marken en vattenbehållare. T. v. två röfvare med gevär, hvilka bevaka henne. D. 26×34 .

Cygnæus'galleri, Helsingfors.

223. **Kapucinermunken och barnen.** Ett högt hväldt rum i en ruin, med port i fonden, hvarigenom synes ett bergigt landskap i solsken. Vid ett bord t. h. en ung man, stoppande sin pipa, t. v. spinner hustrun. Emellan dem ses mot porten munken, som framåtböjd räcker en sparbössa med madonnabild åt en liten gosse och flicka att kyssa. Sign.: A. Lauréus Roma 1821. D.

Prins Oscar Bernadotte.

224. **Munk i ruin efter caesarernas palats.** Interiör af en öpen ruin, på hvars hvalfbågar och murar växa gräs och bladväxter. I fgr. t. h. framför en solbelyst vägg med ett krucifix sitter en ensam gammal munk med händerna knäppta i famnen, försjunken i betraktelser. Sign.: A. Lauréus Roma 1821. D. 74×59 .

Kungliga slottet, Stockholm.

225. **Del af ruinerna efter caesarernas palats.** Samma bild som nr 224, men utan munken.

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

226. **Barnet i gångstol från Il Vignaruolo.** Halfprofil, hufvudet vändt åt h. Barnet i blotta linnet. Sign.: A. Lauréus Roma 1821. Papp. $31,8 \times 25,2$.

Advokat F. Morssing, Stockholm.

227. **Il Vignaruolo** eller vingårdsmannens familj. Utanför en italiensk bondstuga sitter en kvinna i nationaldräkt på en pall och jollrar med ett barn i gångstol, som stapplande närmar sig henne. Bredvid sitter en annan kvinna, som flätar vidjor, samt på marken en lekande flicka. En gammal man i stugans dörröppning och en yngre, som rökande lutar sig mot en tunna under ett träd, betrakta modern och barnet. T. v. i bgr. synas i fjärran »ruinerna af ett Minervatempel” och blå himmel. Sign.: A. Lauréus Roma 1822. D. 65×93.

Kammarherre R. Montgomery-Cederhjelm, Segersjö.

228. **Samma komposition**, skiss. D. 29×42,3.

Norrköpings museum.

229. **Publik skrifvare i Rom.** Framför ingången till ett hus sitter en man vid sitt bord, som bär skylten: „Escrivano publico, Lettre, Memoriale e Scritture”, och skrifver efter diktamen af en flicka, som sitter bredvid. Bakom henne med handen på stolkarmen står en annan kvinna i nationaldräkt. T. h. 2 rökande pojkar på grönsakskorgar. Längst t. v. en grönsaksmånglerska. Sign.: A. Lauréus Roma 1822. D. 56×67.

Major F. Mannerskantz, Värnanäs.

230. **Samma komposition**, förutom att gruppen i fgr. utgöres af 2 karlar, som betrakta de skrifvande. Skiss på papper. 27,5×33.

Stockholms högskola.

231. **Sölbränd trashank med hvitt hår och skägg** sittande vid ett bord, hvarpå ett dricksglas med rödvin, som han fattar med h. handen. I v. handen håller han en omspunnen fiasco, som hvi-lar mot famnen. Hatten bredvid på golfvet. Hvit skjorta och blottadt bröst, grå rock öfver v. axeln, bruna, trasiga och lappade byxor. Sign.: A. Lauréus Roma 1822. D. 65×52.

Dr Axel Hellstenius, Stockholm.

232. **Il pecorajo.** Osteriainteriör. Vid ett bord, hvarpå en vinflaska och glas, sitta emot hvarandra en man, stoppande sin

Bidrag t. känned. af Finl.

pipa, och en kvinna i nationaldräkt. Bredvid dem står en färherde, en äldre man i filthatt och mantel, drickande vin. I bgr. ett stort vinfat. Sign.: A. Lauréus dipinse in Roma 1822. D. 63×49.

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

233 Samma komposition. D. 63,5×50.

Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

234. Romersk osteria. I en af hvalfbågar delad lokal, som upplyses af lampor, befinna sig romerska arbetare och kvinnor i olika grupper kring några bord. Vid det t. v. sitter en ung man och skänker i vin åt en framför honom stående flicka. Bredvid honom står en äldre man, som dricker. Vid bordet sitter ytterligare en äldre kvinna och stå två män. T. h. i fgr. ett annat bord, vid hvilket sitta en rökande man och två kvinnor, af hvilka den ena har ett barn på knät. Ett annat barn står vid hennes sida. Därbakom står en man iklädd slängkappa. Mot bgr. under det bortre hvalfvet ses en tredje grupp kring ett bord. Bakgrunden är upplyst af taklampa. Förgrundsgrupperna belysas af kolpanna och bordslampa. Genom ett öppet hvalf ses i fjärran natt-himmel med måne, mot hvilka S. Angelos borg aftecknar sig silhuettartadt. Sign.: A. Lauréus Roma 1822. D. 63×93.

Hertig Nikolai Nikolajevitch Leuchtenberg, St. Petersburg.

235. Romersk osteria. Samma som föregående. Å dukens baksida skrifvet med bläck: Lauréus. Beställt 1823. D. 63×93.

Säfstaholm.

236. Romersk osteria. Samma som föregående. Sign.: A. Lauréus. D. 63×93.

Ryttmästar R. Bäckström, Tunarp.

237. Munk i en till vinkällare förvandlad ruin. En munk i hvit dräkt, med en vinkorg i h. handen, står midt på golfvet i ett rum i en ruin med höga hvalf. På golfvet och på hylla tunnor och andra vinkärl. Sign.: A. Lauréus Roma 1823. D. 63×53.

Ateneum, Helsingfors.

238. **Tivoliflicka.** I ett rum sitter en tivoliflicka och syr vid ett bord, hvarpå brinnande lampa. Nationaldräkt. På bordet tyg och sytillbehör. Sign.: A. Lauréus Roma 1823. D. 47×36 .

Dr Sandell, Stockholm.

239. **Röfware hos en herdefamilj i en grotta.** Herdefamilj, bestående af en gubbe, en ung man och en ung kvinna med två barn, sitter kring en eld i en grotta. I grottöppningen t. v. inkomma två röfware, den främste lägger h. handen på dolkfästet och pekar med den v. utåt, i det han ställer en fråga till den gamla herden. Sign.: A. Lauréus Roma 1823. D. 86×73 .

Nationalmuseum, Stockholm

240. **Röfvarscen.** Bergsklyfta vid fackelsken. Två af de sex röfvarna släpa med sig två unga kvinnor, en håller en brinnande fackla, den sista i raden bär en packe. I bgr. synes mellan de höga fjällväggarna en skynt af den månbelysta natthimmeln. D. 96×74 .

Nationalmuseum, Stockholm.

241. **Samma komposition.** Skiss. På baksidan: Lauréus fec. Rom 1823. D. $47,5 \times 35,5$. *Grefve Gustaf Sparre, Mariedal.*

242. **Samma komposition.** Skiss. D. $27,5 \times 29,2$.

Grosshandlar M. Jonsson, Stockholm.

243. **Italiensk fiskförsäljare.** En man, sedd i halfprofil åt h., i trasig brun skinnjacka, röd väst, blå knäbyxor och filthatt, sitter invid en stor korg, ur hvilken han lyfter upp en fisk med v. handen. H. handen hvilar i famnen. Bredvid korgen på marken lerkruka. D. $43 \times 28,5$. *Direktör G. Fredriksson, Stockholm.*

244. **Romersk tiggare.** Motstycke till föregående. En gammal man, i profil åt v., sitter på en bädd, mot hvilken han stöder h. handen. I v. handen staf. Filthatt på hufvudet, hvit rock och hvita byxor af groft säcktyg, brun framtill öppen mantel. Han ser ut i rummet. D. $43 \times 28,5$.

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

Bidrag t. känned. af Fial.

245. **Interiör af S. Pietro in vincoli i Rom** med vallfärdande allmoge, i tur drickande ur vigvattenskålen framför altaret, hvarpå ljusen äro tända. T. v. vid ingången sitter en munk med kapuschong öfver hufvudet och håller en sparbössa. En bortgående kvinna lägger en slant i sparbössan. Skiss. D. $24 \times 39,2$.

Uppsala universitet.

246. **Kyrkointeriör.** Utsikt genom midtelskeppet och koret. Genom korskrankets öppna dörr synès altaret. D. $56 \times 49,5$.

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

247. **Munk samtalande med två kvinnor.** Interiör af ett enkelt möbleradt rum. En gammal munk, i profil åt h., sitter på en stol samtalande med två kvinnor, af hvilka en äldre, en face, sittande, och en yngre, i profil åt v., stående lutad mot en byrå, lyssna till honom. T. h. på golvet en kolpanna med en gryta och på en stol en katt. På baksidan: Alex. Lauréus Rom. Skiss på papper . $27,5 \times 32,8$.

Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

248. **Munkar som finna ett lik.** Omnämnd af fru Ehrenström i Notices sur la Littérature et les Beaux-Arts en Suede.

249. **Porträtt af Chartreuseklostrets prior,** broder Lorenzo da Genova. Omnämnd af fru Ehrenström i Notices etc.

250. **En kapucinermunk** sitter vid ett bord, hvarpå Bibeln. Han håller en rosenkrans och synes bedja. Lauréus-utställningen 1824.

251. **Nunna som lär en flicka läsa.** T. 23×17 .

Grosshandlar Zeibel, Stockholm.

252. **Osteria.** Vid ett bord i förgrunden sitter en ung man och skrifver (t. v.), rätt fram vid bordet sitter en bondkvinna och betraktar honom. T. h. står en man i hatt och slängkappa och dricker. D. 25×19 .

Göteborgs museum.

253. **Romersk osteria.** En osteria med bord kring väggarna. Talrika figurer. I midten framför en pelare en guitarrspelande och sjungande man. Drinkande sällskap vid borden rundt omkring. Skiss på papp. 14 × 20.

Källarmästar A. Hallner, Stockholm.

254. **Romersk osteria.** Kortspelande arbetare. Eldsljus. D. 23 × 26. *Bokhandlar J. K. Lindstedt, Helsingfors.*

255. **Romersk osteria.** Kring ett stort bord i fgr. 4 män och 3 allmogekvinnor, drickande och samtalande. T. v. mot bgr. en man, som sover mot en tunna. Dagsljus. Skiss. D. 28 × 38.

Cygnæus' galleri, Helsingfors.

256. **Romersk osteria.** Samma som föregående. Skiss. D. 29,5 × 39,5. *Ateneum, Helsingfors.*

257. **Osteria,** i hvilken en napolitansk bergsbo betalar räkningen åt värdinnan. Lauréusutställningen 1824.

258. **Gatuscen från Roms fattigkvarter.** I fgr. en talrik människoskara, samlad kring en kvacksalfvare, som uppställt sitt apotek mot en kyrkvägg. Kvacksalfvaren själf, i frack och hög hatt samt med brillor på näsan, står gestikulerande på sin disk. En yngre man köpslår med tvänne kvinnor. Vid kyrkdörren en munk talande till tre trätande män. Bland mängden en präst i samtal med några kvinnor. Midt på gatan har en fruktförsäljare på sin åsna stannat; en pojke stjälar äpplen från hans korg. Längre bort i gatuperspektivet en grupp präster utförande en religiös ceremoni, en vaktpost i sin skyllerkur, tidningsläsare, m. fl. Halffärdig. Papp. 61 × 86.

Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä, Helsingfors.

259. **Eftersökta röfvare** i en grotta. Två män med gevär bevaka ingången till grottan. En kvinna i nationaldräkt böjer sig skrämmd åt sidan. Skiss. D. 27,8 × 22,7.

Frk. L. Reuter, Helsingfors.

Bidrag t. känned. af Finl.

260. **Flyktingar i en grotta.** Två män och en kvinna lägrade kring eldbrasan i en grotta. Bergslandskap med ruiner på en höjd. Natthimmel. Skiss. D. 34,8 × 29.

Frk. L. Reuter, Helsingfors.

261. **Homeros landstigande på en öde ö.** Studie. Nämnd af fru Ehrenström i Notices etc.

262. **Homeros sjunger för herdarna.** Studie. Nämnd af fru Ehrenström i Notices etc.

263—272. Utkast till en serie bilder med motiv ur Tobiassagan:

263. **Tobias tar afsked af sina föräldrar.** Interiör. T. v. under ett fönster sitter gamle Tobias och talar till sonen, som står framför honom, hållande en pergamentrulle i handen. Mellan fadern och sonen står ängeln, som håller sin hand på sonens axel. T. h. i rummet Anna sysselsatt med hushållsgöromål. D. 27 × 33,5.

Universitetets ritsal, Helsingfors.

264. **Tobias och ängeln fånga fisken.** På en strand under ett träd står ängeln och pekar på fisken i vattnet, som Tobias, stående i vattnet, sträcker sig efter. D. 24 × 30.

Cygnæus' galleri, Helsingfors.

265. **Tobias bön i bröllopskammaren.** Interiör. T. h. sitter Sara vid sängen i beråd att kläda af sig. T. v. under ett fönster Tobias knäböjande med hufvudet lutadt mot de knäppta händerna på en stol. D. 23 × 31.

Ateneum, Helsingfors.

266. **Samma komposition.** D. 24 × 32.

Direktör G. Fredriksson, Stockholm.

267. **Tobias återvänder till sin fader.** Utanför sitt hem står gamle Tobias, ledd vid armen af en tjänare, och Anna bredvid honom i väntan på den unga Tobias och ängeln, som komma gående ett stycke därifrån. D. 24 × 39.

Uppsala universitet.

268. **Tobias återger sin fader synen.** T. h. sitter den gamle Tobias utanför sin stuga och sonen, som står framför honom, berör hans ögon med fiskens galla. Bakom unge Tobias står ängeln och bakom gubbens stol Anna. D. $26 \times 33,5$.

Universitetets ritsal, Helsingfors.

269. **Samma komposition.** D. 24×31 .

Cygnæus' galleri, Helsingfors.

270. **Tobias återger sin fader synen.** T. v. sitter den gamle Tobias och bredvid honom Anna. Unge Tobias står framför gubben och ängeln sitter på en stol t. h. D. $22,5 \times 32,5$.

Statsrådet E. Aspelin-Haapkyllä, Helsingfors.

271. **Gamle Tobias ger sin välsignelse åt sonen och Sara.** T. v. står gubben. I midten unge Tobias, en face, och Sara, i halfprofil. Bredvid sitter Anna. T. h. sitter ängeln. D. $22,5 \times 32$.

Statsrådet E. Aspelin-Haapkyllä, Helsingfors.

272. **Ängels afsked af Tobias' familj.** T. v. ängeln, sväfvande öfver marken, pekar med v. h. mot himmeln, h. handen sträcker han mot den gamle och den unge Tobias, hvilka knäböja i vördnad. Genom en dörr t. h. komma Anna och Sara tillskyndande från huset. D. $24 \times 32,5$.

Ateneum, Helsingfors.

Etsningar och gravyrer.

1. **Hästar i skog.** Etsning. En senare gjord litografi efter denna finnes i Cygnæus' galleri, Helsingfors.

2. **Rökande gubbe.** En gammal man stödjande sig mot en käpp. Gravyr, hvaraf ett ex. hos statsrådet E. Aspelin-Haapkyllä, Helsingfors.

3. **Ryttare**, hvilka fråga en i sin stugudörr stående gumma om vägen. Gravyr. „A. Lauréus 1815”. Exx. hos statsrådet E. Aspelin-Haapkylä och bokhandlar J. K. Lindstedt, Helsingfors.

4. **Gustaf Vasa i halmlasset**. Kopparstick efter taflan med samma motiv. „A. Lauréus 1815”. Exx. hos Statsrådet E. Aspelin-Haapkylä och i Ateneum, Helsingfors.

BIDRAG
till
KÄNNEDOM AF
FINLANDS NATUR OCH FOLK.

Utgifna
af
Finska Vetenskaps-Societeten.

Sjuttiondefemte Häftet.

BIDRAG TILL KÄNNEDOM AF FINLANDS NATUR OCH FOLK,

UTGIFNA AF FINSKA VETENSKAPS-SOCIETETEN.

H. 75, N:o 1.

EN TILLTÄNKT NATIONALHYLLNING

FÖR

KEJSAR ALEXANDER I

AF

CARL v. BONSDORFF

HELSINGFORS 1912

HELSINGFORS CENTRALTRYCKERI OCH BOKBINDERI AKTIEBOLAG

BIDRAG TILL KÄNNEDOM AF FINLANDS NATUR OCH FOLK,
UTGIFNA AF FINSKA VETENSKAPS-SOCIETETEN.
H. 75, N:o 2.

ALEXANDER LAURÉUS

EN KONSTHISTORISK STUDIE

AF

TORSTEN STJERNSCHANTZ

HELSINGFORS 1914
HELSINGFORS CENTRALTRYCKERI OCH BOKBINDERI AKTIEBOLAG.

Pris 5 mark 50 p:i.

AMNH LIBRARY

100090644